

TARİHİ KENT DOKULARINDA ENGELLİ ERİŞİLEBİLİRLİĞİ: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ

Y. MİMAR BÜŞRA ARSLAN
DOÇ. DR. MEHMET MUTLU

EĞİTİM
yayınevi

TARİHİ KENT DOKULARINDA ENGELLİ ERİŞEBİLİRLİĞİ SAFRANBOLU ÖRNEĞİ

Y. Mimar Büşra Arslan, Doç. Dr. Mehmet Mutlu

Yayınevi Grubu Genel Başkanı: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Tasarım Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 76780

E-ISBN: 978-625-385-505-5

1. Baskı, Aralık 2025

Kütüphane Kimlik Kartı

TARİHİ KENT DOKULARINDA ENGELLİ ERİŞEBİLİRLİĞİ SAFRANBOLU ÖRNEĞİ

Y. Mimar Büşra Arslan, Doç. Dr. Mehmet Mutlu

vi+219 s., 210x297 mm

Kaynakça var, dizin yok.

E-ISBN: 978-625-385-505-5

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mechanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM
yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah.
Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok,
No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah.
10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
bilgi@kitapmatik.com.tr

EĞİTİM YAYINEVİ
GRUBU

EĞİTİM
yayınevi

SALON
yayınları

Kitapmatik
yayınları

kitapmatik
İnternetteki kitaplarınız

EĞİTİM
kitabevi

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
ÖNSÖZ	vii
1. GİRİŞ	1
2. ENGELLİLİK KAVRAMI	3
2.1. ENGELLİLİK NEDENLERİ.....	7
2.1.1. Doğum Öncesi Nedenler.....	7
2.1.2. Doğum Sırası Nedenler.....	8
2.1.3. Doğum Sonrası Nedenler	8
2.2. ENGELLİLİK SINIFLANDIRILMASI.....	8
2.2.1. Ortopedik Engelliler.....	12
2.2.2. Görme Engelliler	12
2.2.3. İşitme Engelliler	12
2.2.4. Dil ve Konuşma Engelliler	13
2.2.5. Zihinsel Engelliler.....	13
2.2.6. Süreğen Engelliler	13
2.2.7. Ruhsal ve Duygusal Hastalığı Olanlar	13
2.2.8. Diğer Engelliler	14
2.3. ENGELLİ İSTATİSTİĞİ.....	14
2.3.1. Engelliliğin Dünya Ölçeğinde Durumu	15
2.3.2. Engelliliğin Türkiye Ölçeğinde Durumu	17
2.3.3. Engelliliğin Karabük Ölçeğinde Durumu	22
2.4. ENGELLİLİK İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER.....	23
2.4.1. Engellilik ile İlgili Dünyadaki Yasal Düzenlemeler	23
2.4.2. Engellilik ile İlgili Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler	27
3. ERİŞİLEBİLİRLİK KAVRAMI	34
3.1. ERİŞİLEBİLİR MEKÂN TASARIMI	37
3.1.1. Mimari Tasarımda Kullanıcı.....	37

3.1.1.1. Ergonomi	37
3.1.1.2. Antropometri	38
3.1.1.3. Mimari Engellerle Karşılaşan Kullanıcı Tipleri.....	38
3.1.2. Engelliler İçin Mekân Tasarımı	43
3.1.2.1. Evrensel Tasarım.....	44
3.1.2.2. Engelsiz Tasarım.....	44
3.2. ERİŞİLEBİLİR YAPILI ÇEVRENİN ENGELLİ ERİŞİMİ AÇISINDAN SAĞLAMASI GEREKEN KOŞULLAR	47
3.2.1. Açık Alanlar	47
3.2.1.1. Kaldırımlar	48
3.2.1.2. Rampalar	51
3.2.1.3. Merdivenler	54
3.2.1.4. Yaya Geçitleri.....	55
3.2.1.5. Taşıt Park Yerleri	56
3.2.1.6. Açık ve Yeşil Alanlar	59
3.2.1.7. Kent Mobilyaları	59
3.2.2. Binalar	60
3.2.2.1. Bina girişleri	60
3.2.2.2. Bina İçi Yatay Sirkülasyon.....	63
3.2.2.3. Bina İçi Düşey Sirkülasyon.....	64
3.2.2.4. Engelli Tuvaletleri	68
3.2.2.5. Bilgilendirme ve İşaretleme	70
3.3. ENGELLİ BİREYLERİN KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER.....	71
3.3.1. Sosyal Engeller	72
3.3.2. Ekonomik Engeller	72
3.3.3. Hukuki Engeller	72
3.3.4. Çevresel engeller	72
3.4. TARİHİ YAPILARDA ERİŞİLEBİLİRLİK.....	73
3.5. ERİŞİLEBİLİR TURİZM	74
4. SAFRANBOLU TURİZM YAPILARI VE TURİZM ALANLARI	76
4.1. SAFRANBOLU’NUN TURİSTİK YAPISI	78

4.2. SAFRANBOLU’NUN TURİZM POTANSİYELİ	83
4.2.1. Safranbolu Evleri	86
4.2.2. Çeşmeler	87
4.2.3. Gezilebilir Müze ve Konaklar	88
4.2.4. Han ve Hamamlar	92
4.2.5. Tarihi Camiler.....	93
4.2.6. Muvakkithane ve Güneş Saati	97
4.2.7. Çarşılar	98
4.3. SAFRANBOLU TURİZM YAPILARI VE TURİST İLİŞKİSİ.....	99
5. SAFRANBOLU TARİHİ TURİZM YAPILARI VE TURİZM ALANLARININ ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARINDA İRDELENMESİ	102
5.1. SAFRANBOLU TARİHİ TURİZM YAPILARI.....	103
5.1.1. Cinci Hanı	103
5.1.1.1. Tarihçesi.....	103
5.1.1.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi	104
5.1.1.3. Öneriler	114
5.1.2. Kent Tarihi Müzesi	114
5.1.2.1. Tarihçesi	114
5.1.2.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi.....	115
5.1.2.3. Öneriler	124
5.1.3. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi	124
5.1.3.1. Tarihçesi	124
5.1.3.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi.....	126
5.1.3.3. Öneriler.....	137
5.1.4. Tarihi Cezaevi.....	137
5.1.4.1. Tarihçesi.....	137
5.1.4.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi.....	138
5.1.4.3. Öneriler.....	142
5.1.5. Saat Kulesi.....	143
5.1.5.1. Tarihçesi	143
5.1.5.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi.....	144

5.1.5.3. Öneriler.....	148
5.2. SAFRANBOLU TARİHİ TURİZM ALANLARI.....	148
5.2.1. Hıdırlık Tepesi.....	148
5.2.1.1. Tarihçesi	148
5.2.1.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi.....	149
5.2.1.3. Öneriler	154
5.2.2. Yemeniciler Arastası.....	155
5.2.2.1. Tarihçesi.....	155
5.2.2.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi	156
5.2.2.3. Öneriler	159
5.2.3. Demirciler Çarşısı	159
5.2.3.1. Tarihçesi.....	159
5.2.3.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi	160
5.2.3.3. Öneriler	163
5.2.4. Güneş Saati.....	163
5.2.4.1. Tarihçesi	163
5.2.4.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi	164
5.2.4.3. Öneriler	167
6. SONUÇ	168
KAYNAKLAR	173
EK AÇIKLAMALAR A.....	181
TURİZM YAPILARININ ERİŞİLEBİLİRLİĞİNİ DENETLEME FORMU.....	181
EK AÇIKLAMALAR B.....	204
TURİZM ALANLARININ ERİŞİLEBİLİRLİĞİNİ DENETLEME FORMU	204
EK AÇIKLAMALAR C.....	216
KİTAP KAPSAMINDA BELİRLENEN TURİZM YAPILARININ İNCELENEN DURUMLARA UYGUNLUĞU	216
EK AÇIKLAMALAR D.....	218
KİTAP KAPSAMINDA BELİRLENEN TURİZM YAPILARININ İNCELENEN DURUMLARA UYGUNLUĞU	218

ÖNSÖZ

Engellilik, farklı nedenlere dayanan ve çeşitli türleri bulunan çok boyutlu bir olgu olup, her engel türünün kendine özgü gereksinimleri bulunmaktadır. Bu durum, alanla ilgili araştırma ve uygulama süreçlerinde özel değerlendirme ve yöntemlerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Ülkemizde engelli bireylerin nüfus içindeki oranı, erişilebilirliğin toplumsal yaşamın tüm alanlarını kapsayan temel bir sorumluluk olduğunu açıkça göstermektedir. Engelli bireylerin sosyal ve kültürel yaşama eşit biçimde katılabilmesi, çağdaş toplum anlayışının önemli göstergelerinden biridir.

Tarihî ve kültürel değerleriyle öne çıkan Safranbolu, kültürel turizmin başlıca merkezlerinden biri olmasına rağmen, bu değerli turizm alanlarının engelli bireyler için tam anlamıyla erişilebilir olduğu söylenemez. Özellikle ortopedik engelli bireylerin karşılaştığı yapısal ve mekânsal erişim sorunları, Safranbolu özelinde kapsamlı ve sistemli bir değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Bu kitap, Safranbolu'daki turizm yapıları ile kamusal turizm alanlarının erişilebilirliğini ulusal standartlar olan TS 12576 ve TS 9111 çerçevesinde incelemektedir. Elde edilen bulguların, mevcut durumun nesnel biçimde ortaya konulmasına, erişilebilir turizme yönelik yeni düzenlemelere ışık tutmasına ve alana ilişkin farkındalığı artırmaya katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Ayrıca kitabın, engelli bireylerin bağımsız, güvenli ve insan onuruna yakışır biçimde hareket edebilecekleri mekânların oluşturulmasına yönelik akademik araştırmalara ve uygulamalı çalışmalara destek sunacağına inanılmaktadır.

Elinizdeki kitap, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda Yüksek Mimar Büşra Arslan tarafından, Doç. Dr. Mehmet Mutlu danışmanlığında hazırlanan "Safranbolu Tarihi Turizm Yapıları ve Turizm Alanlarının Engelli Erişimi Açısından Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinin yeniden düzenlenip kitap olarak yayıma uyarlanmış şeklidir.

1. GİRİŞ

Batı Karadeniz Bölgesi'nde mimarisi, tarihi değerleri ve doğal özellikleriyle dikkat çeken Safranbolu, önemli bir turizm merkezidir. Safranbolu, tarihi çok eski dönemlere uzandığı ve çeşitli uygarlıkların hüküm sürdüğü bir bölgede bulunduğu için ev sahipliği yaptığı kültürlerin tamamını zengin bünyesinde toplayarak kültürel bir miras kazanmıştır. Kent, sahip olduğu bu kültürel mirası bir yandan günümüze kadar koruyarak geleceğe aktarırken, diğer yandan da dünyaya sunarak kültür turizmini oluşturmaktadır. Tarihi turizm yapıları ve turizm alanları, bu turizm faaliyetlerinin ziyaretçilere sunulmasında, geliştirilmesinde ve süreklilik kazanmasında büyük önem taşımaktadır.

Kültürel, sosyal, ekonomik ve fiziksel çevrenin bir yansıması niteliğindeki tarihi turizm yapıları ve turizm alanları, herkese eşit bir şekilde hizmet etmeli ve hiçbir bireyin erişimini engellememelidir. Çeşitli uluslara, kültürlere, kesimlere ve farklı yaş gruplarına hitap eden turizm mekânları; göz ardı edilen çok sayıdaki etmen nedeniyle engelli bireylere erişememektedir. Yapılı çevrenin sahip olduğu mimari tasarım sorunları, zaman zaman tüm bireylere tolere edilebilir düzeyde sıkıntı oluşturabilirken; engelli bireylerin davranış yeterliliklerini kısıtlayarak, onların yardım almadan hareketlerini sürdürebilmelerini imkânsız kılmaktadır. Toplumun azımsanamaz bir kesimini oluşturan engelli bireylerin bu mekânlarda karşılaştığı zorluklar, yalnızca onları değil; ailelerini, yakın çevrelerini ve toplum yapısını da doğrudan ilgilendirmektedir. Engel türlerine göre engelli nüfusu incelendiğinde, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireylerin yüksek bir orana sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, ortopedik engelli bireylerin erişilebilirliğinin sağlanması toplumsal yaşamda ve yapılı çevrede önem taşımakta olup; ortopedik engelli bireylerin mekânlara ulaşımı, mekânlarda dolaşımı ve mekânları kullanımına yönelik olan gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. Yaşanabilir çevreyi oluşturan her bir mekân, bireylerin ihtiyacı çerçevesinde oluşturulduğu göz önünde tutulursa, toplumsal akışı aksatmamalı ve yine topluma hizmet etme gereği duymalıdır. Sosyal yaşamın bir parçası şeklinde süregelen turizm faaliyetleri ve asıl olarak bu faaliyetlerin ziyaretçilerle bulunduğu turizm mekânları da

toplumu oluşturan tüm bireylere eşit olanaklar sağlamalı ve herhangi bir engeli dolayısıyla turizm faaliyetlerine katılamayan engelli bireyleri teşvik etmelidir. Yapılı çevre oluşturulurken, çocuk, genç, yaşlı ve engelli olmaları fark etmeksizin her bireyin onuruna saygı duyulmalı, bununla birlikte her birinin ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurularak tasarım yapılmalıdır. Var olan tasarımların ise her bireyin erişebilirliğini sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Önemli bir turizm merkezi olan Safranbolu'daki turizm mekânlarının engelli ve engelsiz bütün bireylere eşit olanaklar sunması gerektiği düşüncesi, çalışmanın ilk hareket noktasını oluşturmaktadır. Bu bakımdan, konu başlığı kapsam olarak oldukça geniş örnekleri içermektedir. Çalışmanın somut veriler ortaya koyabilmesi için öncelikle başlıkta da belirtildiği gibi, tarihi özellik gösteren turizm yapıları ve turizm alanları şeklindeki değerlendirme grubunun sınırlandırılması planlanmıştır. Bu durumda da yine çok sayıda örnek bulunduğu için çalışmanın, Safranbolu Kaymakamlığı'nın verileri ve turizm destinasyonu açısından kentteki önemli bir alan olan Çarşı bölgesinde bulunan, ziyaretçilere açık ve özellikle turizm işleviyle öne çıkan tarihi yapı ve alanlar kapsamında; Cinci Hanı, Kent Tarihi Müzesi, Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, Tarihi Cezaevi, Saat Kulesi, Hıdırlık Tepesi, Yemeniciler Arastası, Demirciler Çarşısı ve Güneş Saati ile sınırlandırılması uygun görülmüştür.

Yukarıda sayılan tarihi turizm yapıları ve turizm alanları, özellikle ortopedik engel türüne sahip bireylerin erişebilirliğine yönelik sağlaması gereken koşullar açısından değerlendirilerek, bunlara ilişkin sorun oluşturacak durumlar tespit edilecektir. Yapılan tespitler doğrultusunda da öneriler getirilerek mevcut duruma yönelik bir farkındalık oluşturulması hedeflenmektedir. Yapılan tespitler ve getirilen öneriler ışığında, çalışmanın bundan sonra yapılacak uygulama ve araştırmalara veri sağlaması ve ortopedik engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımının artmasına katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

2. ENGELLİLİK KAVRAMI

Engelli bireylerin toplumsal yaşamdaki konumu ve algısı, toplumdan topluma değişiklik göstermektedir çünkü bireylerin karşılaştıkları zorluklar, kendilerinden ziyade çevrelerinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar engellilere karşı tarihsel süreç içerisinde tutum farklılıkları bulunsa da gün geçtikçe gösterilmesi gereken hassasiyet bilinci artmakta olup, engelli bireylerin topluma kazandırılması düşüncesi güçlenmektedir. Engellilik durumunun, bireylerin kendisinden kaynaklanan bir eksiklik olduğu yaklaşımı, yerini; bu durumun yalnızca bireyle değil toplumsal algı baskısı ve fiziki çevrenin kısıtlamaları ile de bağlantılı olduğu düşüncesine bırakmaya başlamaktadır.

Partici (2018), Nasibov'un tarihi süreçte engellilik kavramına ilişkin toplumsal yaklaşımlarda üç farklı modele vurgu yaptığını ifade etmektedir. Bu maddeler şunlardır:

- Ahlaki model
- Medikal (tıbbi) model
- Sosyal model (Partici, 2018).

Engellilik kavramı ile ilgili ortaya çıkmış ilk model olarak bilinen Ahlaki Model'de, engelli bireylerin bedenlerinde bulunan kötü ahlakın dışı vurumu olduğu düşünülmektedir; engellilik, bireylerin kendi hatası kabul edilmektedir. Bu anlayışta, engelli bireyler toplumdan dışlanmaktadır (Arıkan, 2002). II. Dünya Savaşı'nın ardından, medikal teknoloji ve tıp mesleğinin gelişmesi ile birlikte Medikal Model kavramı ortaya çıkmış olup, bu modelde engelliliğin bireyin kendisinden kaynaklanan fiziksel ve zihinsel bir hastalık olduğu benimsenmektedir. Ayrıca bu model ile engelli bireyler “anormal” ve “eksik” olarak tanımlanmaktadır. Daha sonra oluşturulan Sosyal Model ise engellilik kavramının, yalnızca kişisel bir sorun olmadığı ve toplum yapısı ile çevresel etmenlerin de bu duruma sebebiyet verdiği üzerinde durmaktadır (Partici, 2018).

Engellilik; hukuk, eğitim, teknoloji, sağlık ve hizmet gibi çok sayıda disiplinin kesiştiği bir kavramdır. Engellilik kavramı ele alınırken, bu disiplinlerin tek bir çatı altında toplanması ve kendi aralarında ortak bir dili yakalaması gerekmektedir. Bu

amaçla, çeşitli kuruluşlar projeler geliştirerek bilimsel çalışmalarını ve araştırmalarını gerçekleştirmektedir (Akçalı, 2015). Ülkemiz de dâhil olmak üzere dünyanın birçok yerinde, engelli bireylerin, yaşam alanlarındaki kısıtlılıklarının kaldırılması bilinci ile şekillenen çalışmalara destek verilmektedir. Engelli bireylere destek veren önemli kurumlar, kuruluşlar ve örgütler arasında:

- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
- United Nations (Birleşmiş Milletler)
- World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
- United Nations, Economic and Social Commission for Asia and Pacific (Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu)
- United Nations Social Development Network (Birleşmiş Milletler Sosyal Politika ve Kalkınma)
- International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
- Rehabilitation International (Uluslararası Rehabilitasyon)
- Handicap International, Humanity and Inclusion (İnsanlık ve Katılım)
- Disabled Peoples International (Uluslararası Engelli Bireyler Ağı)
- International Disability Alliance (Uluslararası Engelliler İttifakı)
- World Institute on Disability (Dünya Engelliler Enstitüsü)
- International Disability and Development Consortium (Uluslararası Engellilik ve Gelişim Konsorsiyumu)
- European Disability Forum (Avrupa Engelliler Forumu)
- World Autism Organization (Dünya Otizm Örgütü)
- World Blind Union (Dünya Görme Engelliler Birliği)
- The World Federation of The Deafblind (Dünya Görme-İşitme Engelliler Federasyonu)
- Society for Accessible Travel and Hospitality (Erişilebilir Seyahat ve Ağırlama Derneği) bulunmaktadır.

Engellilik kavramı ile ilgili çeşitli kişiler, toplumlar, kurumlar ve kuruluşlar tarafından; farklı bakış açısı, inanç, kültür, görev alanları ve uygulamalar gibi nedenler sonucunda çok sayıda tanım yapıldığı görülmektedir. Genel olarak farklı kurum ve kuruluşlar tarafından, “özürlü”, “engelli”, “malul” ve “sakat” şeklindeki

terimler birbirleri yerine kullanılsa da her kelime özünde farklı anlamlar barındırmaktadır.

Bu bağlamda 3 Mayıs 2013 tarihli ve 28636 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 6462 nolu Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yasal düzenlemelerdeki "özürlü", "sakat" ve "çürük" gibi kelimelerin "engelli" olarak değiştirilmesi kararı alınmıştır (6462 Sayılı Kanun, 2013). Bu kitap kapsamında, mimari bir alt yapı oluşturulması amacıyla, engellilik kavramı ile ilgili çeşitli yaklaşım ve tanımlara yer verilecek olup, çalışmanın devamında “engelli” kelimesi kullanılacaktır.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü’ne göre engelli; “vücudunda eksik veya kusuru olan birey” şeklinde tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>, 2019).

Türk Standartları Enstitüsü, özürlülük ve engellilik arasında belirgin farklar olduğunu belirterek iki kavramı birbirinden ayırmakta; engelliliği, “özürlüden dolayı yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörler açısından kişinin toplumsal rollerini yerine getirmesinin kısıtlanması, yani engellenmesi durumu” olarak tanımlamaktadır (TS 9111, 2011).

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’a göre engelli birey; “fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal yetilerindeki çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı, topluma diğer bireyler ile eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen kişiler” olarak tanımlanmaktadır (5378 Sayılı Kanun, 2005).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığına göre engellilik; “doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlük çeken, fiziksel ve mimari açıdan özel düzenlemelere ihtiyaç duyan kişi” şeklinde tanımlanmaktadır (Yönetmelik, 2006).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’na göre engellilik, “doğuştan veya sonradan bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi için yapılarda ve açık alanlarda özel fiziki düzenlemelere gereksinim duyan kişi” olarak tanımlanmaktadır (Çinpolat, 2019).

Sosyal Hizmetler Kanununa göre engellilik; “doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini

çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi” olarak tanımlanmaktadır (2828 Sayılı Kanun, 1983).

Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkındaki Yönetmeliğe göre engellilik; “doğuştan veya sonradan bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım veya rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” şeklinde tanımlanmaktadır (Yönetmelik, 2013).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi’ne göre engellilik; “normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayan kişiler” olarak tanımlanmaktadır (Koca, 2010).

Dünya Sağlık Örgütü, hastalık sonuçlarına dayanan ve sağlık yönüne ağırlık veren bir sınıflama yaparak, “sağlık alanında ‘sakatlık’ bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumu” şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca, psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlığı veya dengesizliği sağlık bakımından “noksanlık” olarak tanımlamaktadır. Bir noksanlık veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ise sağlık alanında “maluliyet” olarak ifade etmektedir (Ceylan, 2017).

Uluslararası Çalışma Örgütü’ne göre engellilik; “kendisine uygun bir işin temini, muhafazası ve işinde ilerlemesi hususundaki beklentileri, kabul edilmiş fiziksel veya zihinsel bir engeli sonucu önemli ölçüde azalmış olan birey” şeklinde tanımlanmaktadır (ÖZİ, 2005).

Engelli Amerikalılar Yasası’na göre engellilik; “bireyin bir veya daha fazla temel yaşamsal aktivitesini büyük ölçüde sınırlayan fiziksel veya zihinsel bozukluğu, bu tarz bir bozukluğun kaydını veya bu tarz bir bozukluğu olduğu kabul edilen kişiler” olarak tanımlanmaktadır (Çinpolat, 2019).

Tüm bu tanımlamalar çerçevesinde engelliliği mimari açıdan ele aldığımızda; “kendi imkânları dâhilinde, genel normlara göre tasarlanmış olan yapıyı çevreden diğer insanlar ile eşit bir şekilde faydalanamayan bireyler” şeklinde ifade etmek mümkündür.

2.1. ENGELLİLİK NEDENLERİ

Engellilik durumu, engel türünün ortaya çıkış zamanına göre farklılık göstermekte olup; toplumun azımsanamayacak bir kesimi engelli bireyler olarak dünyaya gelmekte ya da hayatını sürdürmektedir. TÜİK'in yayımladığı, 2010 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı ile yapılan protokol kapsamında gerçekleştirilen “Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması”na göre kayıtlı olan engelli bireylerin engelinin ortaya çıkış nedenleri, %15,9'u kalıtsal bozukluklardan, %3'ü doğum sırasında yaşanan sorunlardan, %56,8'i geçirilen hastalıklardan ve %9,6'sı geçirilen kazalardan kaynaklanmaktadır (TÜİK ve ÖZİ, 2010). Bu doğrultuda, engellilik durumunun; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası yaşanan çeşitli olaylar sonucu ortaya çıktığını ifade etmek mümkündür.

2.1.1. Doğum Öncesi Nedenler

Doğum öncesi nedenler annenin hamilelik süreci öncesi var olan ve hamilelik sürecinde ortaya çıkan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Buna göre:

- Soy ağacındaki kalıtsal rahatsızlıklar,
- Genetik rahatsızlığı olan aileler arasında yapılan evlilikler,
- Kan uyuşmazlığı,
- Kromozom kaynaklı etkenler,
- Annenin kronik rahatsızlığının bulunması,
- Hamilelik sırasında annenin yaşı; yanlış beslenmesi, yanlış ilaç kullanması, sigara, alkol veya uyuşturucu kullanması; radyasyona veya şiddete maruz kalması ve hastalık geçirmesi, doğum öncesi gerçekleşen engellilik nedenleri arasında bulunmaktadır.

2.1.2. Doğum Sırası Nedenler

Doğum sırası nedenler annenin doğum yapma sürecinde ortaya çıkan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Buna göre:

- Doğumun yanlış ortamlarda ve yanlış kişiler tarafından gerçekleştirilmesi,
- Bebeğin erken veya geç doğması, normal kiloda olmaması, oksijensiz kalması ya da travmaya maruz kalması, doğum sırası gerçekleşen engellilik nedenleri arasında bulunmaktadır.

2.1.3. Doğum Sonrası Nedenler

Doğum sonrası nedenler bireyin dünyaya geldikten sonra ortaya çıkan ve maruz kalınan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Buna göre:

- Bireyin geçirdiği hastalıklar,
- Bireye uygulanan yanlış tedavi yöntemleri,
- Yanlış beslenme,
- Vücut fonksiyonlarında meydana gelen değişiklikler,
- Bireyin maruz kaldığı kazalar, savaşlar veya doğal afetler, doğum sonrası gerçekleşen engellilik nedenleri arasında bulunmaktadır.

2.2. ENGELLİLİK SINIFLANDIRILMASI

Engelli bireylerin kişisel ihtiyaçlarında ve gerçekleştirdikleri faaliyetlerde maruz kaldıkları zorlukların en aza indirgenmesi için sahip oldukları engel türlerinin doğru şekillerde tespit edilmesi gerekmektedir (Özhan, 2018). Bu bağlamda engellilik sınıflandırmaları da tanımlamaları gibi farklı perspektiflerden ele alınabilir bir kavram olup, çeşitli kişi ve kurumlar tarafından dikkat edilen hususlara göre değişiklik göstermektedir.

2010 Dünya Engelliler Vakfı, Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu'na göre engelliler beş ana başlıkta ele alınmaktadır:

- Zihinsel engelliler
- Görme engelliler
- İşitme ve konuşma engelliler
- Ortopedik engelliler
- Süreğen engelliler (Koca, 2010).

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, engellileri Dünya Engelliler Vakfı engelli sınıflandırmasına benzer şekilde sekiz kategoride incelemektedir:

- Zihinsel engelliler
- İşitme engelliler
- Görme engelliler
- Ortopedik engelliler
- Dil ve konuşma engelliler
- Ruhsal ve duygusal hastalığı olanlar
- Süreğen hastalıklılar
- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite eksikliği bulunan kişiler (Şavlı, 2016).

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması (2002) engelli türlerini altı ana başlık altında incelenmektedir:

- Bedensel engelliler
- Görme bozukluğu olanlar
- İşitme bozukluğu olanlar
- Dil ve konuşma bozukluğu olanlar
- Zihinsel yetersizliği olanlar
- Süreğen hastalığı olanlar (TÜİK ve ÖZİ, 2004).

Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu ve Türk Standartları Enstitüsü, sosyal çevrede yalnızca sürekli engellilerin bulunmadığı, bireylerin yaşamlarının bir sürecinde geçici olarak engelli sayılabileceğini göz önünde bulundurarak engelli türlerini iki başlıkta incelemektedir:

- Geçici engelliler
- Sürekli engelliler (Özdingiş, 2007).

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, engelli türlerini üç sınıfa ayırarak ele almaktadır:

- Hafif engelliler
- Ağır engelliler
- Bakıma muhtaç engelliler (5378 Sayılı Kanun, 2005).

193 sayılı gelir vergisi kanunu 31. maddesine göre çalışma gücü esas alınarak, engelli bireylerin talep edeceği haklar ile muaf olacağı görevlerin, yasa ve kanunlarda sınıflandırılabilmesi için engellilik üç dereceye ayrılarak tanımlanmaktadır:

- Birinci derece engellilik (çalışma gücünün asgari %80'ini kaybetmiş bulunanlar)
- İkinci derece engellilik (çalışma gücünün asgari %60'ını kaybetmiş bulunanlar)
- Üçüncü derece engellilik (çalışma gücünün asgari %40'ını kaybetmiş bulunanlar) (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2013).

Özürlüler Vakfı'nın ve TS 9111'in yapmış oldukları sınıflandırmalar, engellilik kavramını hem mimari açıdan ele aldığı hem de fiziksel çevreye dikkat çektiği için önem taşımaktadır.

Özürlüler Vakfı, fiziksel çevrenin mimari açıdan kullanıcıları etkilemesini göz önünde bulundurmakta olup, bedensel hastalıklara sahip bireylerin tek bir grupta toplanmasını önererek engelli türlerini üç grupta incelemektedir:

- Bedensel engelliler (ortopedik, görme, işitme, süregen hastalığı olanlar)
- Zihinsel engelliler
- Duygusal ve sosyal özellikleri yönünden engelliler (Belir, 2009).

TS 9111, bireylerin fiziksel çevredeki ihtiyaç durumlarını göz önünde bulundurarak, engelli türlerini dört ana başlık altında toplamaktadır:

- Ortopedik engelliler
- Görme engelliler
- İşitme ve konuşma engelliler
- Zihinsel engelliler (TS 9111, 2011).

Engellilik kavramının, ülkemizde olduğu gibi yurt dışında da çok farklı sınıflandırmaları bulunmaktadır.

İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps), engellilik türlerini belirlerken engelli bireylerin, bedenlerindeki herhangi bir fonksiyonun eksikliğini, fiziksel aktivitelerinde karşılaştıkları kısıtlanma ve sosyal yaşama katılımını ortaya koyarak sınıflandırmayı zenginleştirmekte ve 10 kategoride ele almaktadır:

- Görme zorlukları olanlar

- İşitme zorlukları olanlar
- Konuşma zorlukları olanlar
- Hareket zorlukları (yürüme, merdiven çıkma, ayakta durma) olanlar
- Bedeni hareket ettirme zorlukları (uzanma, eğilme, diz çökme) olanlar
- Tutma/kaldırma zorlukları olanlar (parmaklarını kullanma)
- Öğrenme zorlukları (zihinsel zorluklar, gerilik) olanlar
- Davranışsal zorlukları (psikolojik, duygusal problemler) olanlar
- Kişisel bakım zorlukları (yıkama, giyinme, beslenme) olanlar
- Diğer (Eşkil, 2011).

ABD’de Engelli Bireyler Eğitim Yasası 6-21 yaşları arasındaki ayrıcalıklı çocukları, 12 başlıkta ele almaktadır:

- Öğrenme engelliler
- Duygusal rahatsızlıklar
- Zekâ geriliği olanlar
- Çeşitli(birçok)engelliler
- Sağırılık, körlük olanlar
- Otizmli olanlar
- Diğer rahatsızlıkları olanlar
- Ortopedik bozuklukları olanlar
- Travmatik beyin incinmesi olanlar
- Konuşma ve dil bozuklukları olanlar
- İşitme bozuklukları olanlar
- Görme problemleri olanlar (Ulusoy, 2006).

Kitap ile ele alınacak erişilebilirlik kriterlerinin de Türk Standartları Enstitüsü kapsamında olması açısından, engellilik türleri, bu sınıflandırma sistemi ve 2002 yılında TÜİK tarafından yapılan Özürlülüğün Ölçülmesinde Metodolojik Yaklaşımlar ve Türkiye Özürlüler Araştırması’nın sınıflandırma sistemi dikkate alınarak açıklanacaktır. Bu bağlamda engelliler; ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma, zihinsel, süregen engelliler, ruhsal ve duygusal hastalığı olanlar ve diğer engelliler olmak üzere sekiz ana başlıkta ele alınmaktadır.

2.2.1. Ortopedik Engelliler

Kas ve iskelet sisteminde fonksiyon kaybı, yetersizlik ve eksiklik hissi yaşayan kişilerdir. Vücudunun çeşitli uzuvlarında; kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü ve kemik hastalığı olanlar, felçliler, spastikler, spina bifida ve serabral palsi olan bireyler bu grupta bulunmaktadır. Ortopedik engelliler mimari açıdan ve yapıları çevredeki ihtiyaçları bakımından üç grupta incelenmektedir (TS 9111, 2011):

- **Yürüme engelliler:** Yürümekte güçlük çeken veya koltuk değneği, baston ve walker gibi yardımcı araçlar kullanarak yürüyen kişilerdir. Bu bireyler, uzun mesafelerde ve seviye farklarında yaya olarak ilerlemekte güçlük çekmektedirler.
- **Tekerlekli sandalye kullananlar:** Yalnızca kol gücü ile veya elektrikle çalışan tekerlekli sandalye ile hareket edebilen kişilerdir. Bu bireyler asansör ve rampa gibi düşey sirkülasyon elemanlarına ihtiyaç duymakta olup, seviye farklılıklarını aşamamaktadırlar.
- **Ellerini veya kollarını kullanamayanlar:** Güç ve uzuv kaybı sonucu ellerini veya kollarını kullanamayan ya da kullanmakta güçlük çeken kişilerdir.

2.2.2. Görme Engelliler

Tek veya iki gözünde kısmi veya tam görme kaybı ya da görme bozukluğu bulunan kişilerdir. Görme kaybı ile beraber renk körlüğü veya gece körlüğü olanlar ve göz protezi kullananlar bu grupta bulunmaktadır. Görme engelliler yapıları çevredeki ihtiyaçları bakımından iki grupta incelenmektedir (TS 9111, 2011):

- **Az görenler:** Görme kabiliyetleri çok zayıf veya görüş alanları çok sınırlı olan kişilerdir. Bu bireyler yalnızca nesnelerin dış hatlarını veya belirgin zıtlıkları algılayabilmektedirler.
- **Körler:** Dokunma ve işitme organlarıyla elde ettikleri bilgiler sayesinde mekânı algılayabilen kişilerdir.

2.2.3. İşitme Engelliler

Tek veya iki kulağında kısmi veya tam işitme kaybı bulunan kişilerdir. İşitme cihazı kullanan, herhangi bir sebepten dolayı konuşmanın akıcılığında, hızında ya da

ifadesinde bozukluk olan, konuşamayan ve ses bozukluğu olan bireyler de bu grupta bulunmaktadır. İşitme engelliler yapılı çevredeki ihtiyaçları bakımından iki grupta incelenmektedir (TS 9111, 2011):

- **Az işitenler:** İşitme cihazları, görsel bilgiler veren cihazlar ve ortak dinleme donanımları gibi yardımcı araçlar ile bilgi edinen kişilerdir.
- **Sağırılar:** Yalnızca görsel bilgiler veren donanımlar sayesinde bilgi edinen kişilerdir.

2.2.4. Dil ve Konuşma Engelliler

Konuşamayan, konuşmak için cihaz kullananlar, kekemeler, gırtlığı alınanlar, afazi ve ağız yapısında bozukluk bulunan kişilerdir (TS 9111, 2011).

2.2.5. Zihinsel Engelliler

Gelişim döneminde, genel zihinsel işlevlerde önemli derecede gerilik bulunan ve uyumsal davranışlarda yetersizlik gösteren kişilerdir. Bu bireyler genellikle tehlike anında bulundukları durumu algılayabilecekleri uyarıcıların bulunması ve kendilerini yönlendirebilecek donanımların net bir şekilde hazırlanması gibi daha çok görsel veya işitsel donanımlardan faydalanmaktadırlar (TS 9111, 2011).

2.2.6. Süreğen Engelliler

Sürekli tedavi ve bakım gerektirerek çalışma kapasitesinin kısıtlanmasına ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan hastalıklara sahip kişilerdir. Kas ve iskelet hastalıklarına, beyin ve omurilik hastalıklarına, iç organ hastalıklarına, cilt ve deri hastalıklarına, HIV belirtisine, kansere veya kan hastalıklarına sahip olanlar ve belirli bir maddeye duyarlılığı olan bireyler bu grupta yer almaktadır (Özdingiş, 2007).

2.2.7. Ruhsal ve Duygusal Hastalığı Olanlar

Günlük yaşamsal aktivitelerini tamamlarken ve diğer bireylerle ilişkilerini devam ettirirken, düşünce, duygu ve davranışlarındaki normalden farklı görüntüler sebebiyle güçlük yaşayan kişilerdir. Şizofreni ve depresyon gibi hastalıklar bu grupta bulunmaktadır (Şavlı, 2016).

2.2.8. Diğer Engelliler

Yaşlılar, hamileler, geçici engelliler ve kalıcı rahatsızlıkları sebebiyle sürekli bakım ve tedaviye ihtiyaç duyan kişilerdir (Ceylan, 2017).

2.3. ENGELLİ İSTATİSTİĞİ

Engellilik ile ilgili sayısal veriler, aynı veya benzer engellilik türüne sahip bireylerin bulundukları ortamlarda karşılaştıkları sorunların derecesinin farklı olması sebebiyle, bu sorunlara çözüm üretme noktasında önem taşımaktadır. Engelliliğin ölçülmesi için nüfusa dayalı araştırmalarda tercih edilen farklı yaklaşımlar, engellilik oranlarının aynı ülkede dahi farklı sonuçlar vermesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda pek çok ülke, verilerin ölçülmesinde devamlılık yaklaşımına geçerek engellilik ve işlev yaygınlık tahminlerini, çeşitli alanlardaki engellilik düzeylerini değerlendirerek elde etmektedir. Süreklilik eşiği doğrultusunda değişiklik gösteren verilerin daha sonrasında çevresel etkenler de dikkate alınarak yaşa, cinsiyete, mesleğe ve gelir durumuna indirgenmesi, engelli bireylerin bulunduğu alt grupların tespit edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (DSÖ, 2011). Ayrıca, engelliliğe ilişkin verilerin derlenmesi, nüfusun işlevsellik düzeyinin belirlenmesinde, engelliliği önlemek ya da azaltmak için yapılan müdahalelerin organizasyonunda ve engellilere sunulan hizmetin planlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Türkmen, 2018).

Etkili ve uygulanabilir ulusal politikalar geliştirmek için geçerli ve güvenilir bir şekilde elde edilen ulusal engellilik istatistiklerine gerek duyulmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Milletler tarafından belirtilen bu gerekliliğin temel nedenleri aşağıda sıralanmaktadır (Ekenci, 2014):

- Engelli bireylerin onurunu ve haklarını koruyan Engellilerin Hakları Sözleşmesi, Engelliler için Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına Yönelik Standart Kurallar, BMF ve Biwako Plus Five belgeleri, hedefler doğrultusunda kaydedilecek gelişmelerin izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik sağlam veriler olmadan diğer veriler amaca hizmet edemeyecektir.
- Aynı işlev veya yapı bozukluğu bulunan iki birey, belirli aktiviteleri yaparken farklı zorluklarla karşılaşabileceğinden ve buna bağlantılı olarak farklı müdahaleleri gerektiren ihtiyaçları olabileceğinden, bireylerin ihtiyaçlarının

tanımlanması için işlevsel durumları hakkında elde edilen bilgi büyük önem taşımaktadır.

- Engelli bireylerin eğitimde, siyasi ve hukuki alanlarda veya çalışma hayatında kullanacağı destek teknolojilerinin temin edilmesi gibi bazı sosyal ihtiyaçlarını belirlemek için işlevsel duruma ilişkin verilere gerek duyulmaktadır.
- Engelli bireylere ilişkin geliştirilen politika çıktılarını ve kalitesini izlemek için engelli nüfusa ilişkin veriler gerekmektedir. Engelli bireylerin özellikle iletişim ve ulaşımdan toplumsal ve dini yaşama kadar sosyal yaşamın tüm alanlarına katılımını arttıran politika çıktılarını belirlemeye bu veriler yardımcı olacaktır.

2.3.1. Engelliliğin Dünya Ölçeğinde Durumu

Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü (United Nations Statistics Division) tarafından 2001 yılında, engellilik kavramına ilişkin veri toplama, değerlendirme ve yayımlamaya yönelik ayrıntılı bir rehber olması amacıyla, Guidelines and Principles for the Development of Disability Statistics (Engellilik İstatistiklerinin Geliştirilmesi İçin Öneriler ve İlkeler)” isimli çalışma yapılmıştır. Bu çalışma, Dünya Sağlık Örgütü’nün gerçekleştirdiği ve engelliliğin ölçülmesine yönelik yöntem önerdiği sınıflandırma sistemine atıfta bulunmaktadır (UNSD, 2001).

Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyetlerine devam eden ve engelli dağılımına ilişkin uluslararası çalışmalarda bulunan Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü’nün, engelli nüfusa dair çeşitli ülkelerdeki verileri Çizelge 2.1’de gösterilmektedir. Buna göre, engelli nüfus oranı en yüksek olan ülke %33 ile Norveç olup, devamında en yüksek ülkeler %20 ile Yeni Zelanda ve %18 ile Avustralya’dır. Engelli nüfus oranı en düşük olan ülkeler ise 0,2 ile Hindistan ve Katar’dır.

Çizelge 2.1. Dünya genelinde engelli nüfus dağılımı (UNSD (2001)'den düzenlenmiştir).

Ülke Adı	Yıl	Engelli Nüfus Oranı (%)	Ülke Adı	Yıl	Engelli Nüfus Oranı (%)
ABD	1994	15,0	Malta	1995	4,6
Avustralya	1993	18,0	Mısır	1996	4,4
Bangladeş	1982	0,8	Nijerya	1991	0,5
Brezilya	1991	0,9	Norveç	1993	33,0
Cezayir	1992	1,2	Orta Afrika Cum.	1988	1,5
Çin	1987	1,5	Pakistan	1981	0,5
El Salvador	1992	1,6	Peru	1993	1,3
Etiyopya	1984	3,8	Polonya	1988	9,9
Güney Afrika	1980	0,5	Senegal	1988	1,1
Hindistan	1981	0,2	Sudan	1993	1,6
Irak	1977	0,9	Suriye	1993	0,8
Japonya	1987	2,7	Şili Nüfus	1992	2,2
Kanada	1991	15,5	Yeni Zelanda	1996	20,0
Katar	1986	0,2	Tayland	1991	1,4
Kenya	1989	0,7	Tunus	1994	1,2
Kolombiya	1993	1,8	Türkiye	2011	6,9
Kongo	1974	1,1	Uganda	1991	1,2
Kuveyt	1980	0,4	Uruguay	1992	16,0
Libya	1995	1,7	Yemen	1994	0,5
Lübnan	1994	1,0	Zambiya	1990	0,9

Avrupa genelindeki ülkeler incelendiğinde, engelli nüfusun dağılımı Çizelge 2.2’de verilmiş olup, ülkelerdeki engelli nüfusun oranı %12’den fazladır. Buna göre, 2.072.800 kişi ve %24,8 oranı ile en yüksek engelli nüfusu olan ülke Macaristan olup; beraberinde en yüksek ülkeler, 405.300 kişi ve %23,5 oranı ile Letonya ve 585.500 kişi ve %22,9 oranı ile Litvanya’dır. En düşük engelli nüfusu; 42.100 kişi ve

%12 oranı ile Malta olup; beraberinde en düşük ülke 1.272.100 kişi ve %14,2 oranı ile Çek Cumhuriyeti'dir.

Çizelge 2.2. Avrupa genelinde engelli nüfus dağılımı (Türkmen (2018)'den düzenlenmiştir).

Ülke Adı	Engelli Nüfusu	Engelli Nüfus Oranı (%)	Ülke Adı	Engelli Nüfusu	Engelli Nüfus Oranı (%)
Belçika	1.553.400	16,8	Macaristan	2.072.800	24,8
Bulgaristan	1.369.600	21,4	Malta	42.100	12,0
Çek Cumhuriyeti	1.272.100	14,2	Hollanda	2.395.200	17,2
Danimarka	919.300	20,0	Avusturya	1.162.700	16,3
Almanya	14.783.800	20,9	Polonya	5.805.200	17,7
Estonya	225.100	19,8	Portekiz	1.224.500	14,5
Yunanistan	1.686.600	18,0	Romanya	3.263.600	18,0
İspanya	6.551.100	16,7	Slovenya	320.200	18,1
Fransa	6.805.400	13,6	Slovakya	814.100	17,8
İtalya	7.399.500	14,5	Finlandiya	767.500	17,0
Kıbrıs	104.200	15,0	İsveç	1.165.000	14,7
Letonya	405.300	23,5	Birleşik Krallık	10.268.500	19,7
Litvanya	585.500	22,9	İzlanda	40.800	16,0
Lüksemburg	68.400	16,4	İsviçre	823.400	20,2

2.3.2. Engelliliğin Türkiye Ölçeğinde Durumu

Türkiye'deki engellilik durumuna ilişkin en güncel veriler, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2011 yılında yapılan “Nüfus ve Konut Araştırması” ile tespit edilmiştir. 2011 Nüfus ve Konut Araştırması'nda, engelinin türüne göre nüfus dağılımını saptamak amacıyla, altı farklı engellilik durumuna ilişkin aşağıdaki sorular yöneltilmiştir (TÜİK, 2011):

- Görmede zorluk çekiyor musunuz? (Gözlük veya lens kullanıyor olsanız dahi)

- Duymada zorluk çekiyor musunuz? (İşitme cihazı/implant kullanıyor olsanız dahi)
- Konuşmada (konuşma bozukluğu, tutukluk, kekemelik gibi nedenlerden dolayı) zorluk çekiyor musunuz?
- Yürümeye, merdiven çıkmada veya inmede zorluk çekiyor musunuz?
- Bir şeyler taşımada veya tutmada zorluk çekiyor musunuz?
- Yaşıtlarınıza göre öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlama veya dikkatinizi toplamada zorluk çekiyor musunuz?

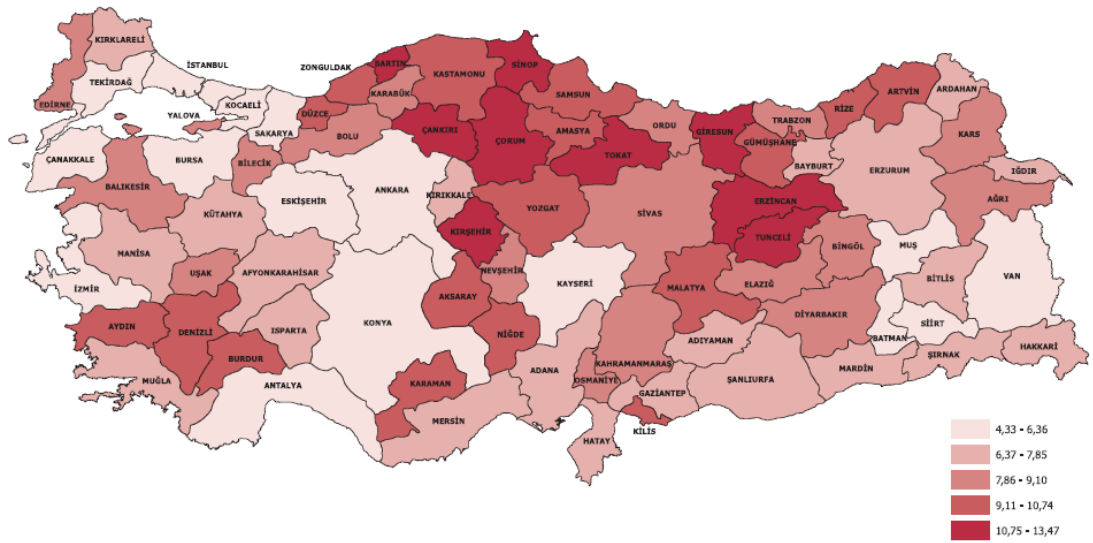
Çizelge 2.3. Türkiye’de yaş grubu ve cinsiyete göre en az bir engeli olan nüfus dağılımı (TÜİK (2011)’den düzenlenmiştir).

Yaş grubu	Toplam		Erkek		Kadın	
3-9	196.000	%2,3	110.000	%2,5	86.000	%2,1
10-14	139.000	%2,1	81.000	%2,4	58.000	%1,8
15-19	145.000	%2,3	85.000	%2,6	61.000	%2,0
20-24	170.000	%2,7	110.000	%3,4	60.000	%2,0
25-29	166.000	%2,6	96.000	%3,0	70.000	%2,3
30-34	207.000	%3,2	111.000	%3,4	96.000	%3,0
35-39	228.000	%4,0	115.000	%4,0	113.000	%4,1
40-44	241.000	%5,1	112.000	%4,7	128.000	%5,6
45-49	332.000	%6,9	143.000	%5,9	188.000	%7,8
50-54	330.000	%8,8	133.000	%7,1	198.000	%10,7
55-59	417.000	%12,1	157.000	%9,2	259.000	%15,0
60-64	419.000	%16,5	149.000	%12,3	269.000	%20,4
65-69	425.000	%23,0	158.000	%18,3	267.000	%27,2
70-74	458.000	%31,9	169.000	%26,3	288.000	%36,3
75+	1.006.000	%46,5	356.000	%40,9	650.000	%50,3
Toplam	4.876.000	%6,9	2.085.000	%5,9	2.792.000	%7,9

En az bir engeli olan nüfusun, yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımı, Çizelge 2.3’te verilmiştir. Buna göre; ülkemizde en az bir engeli olan nüfusun oranı %6,9 olup, kişi sayısı 4.876.000’dur. Erkeklerde 2.085.000 kişi ile %5,9 olan bu oran, kadınlarda 2.792.000 %7,9’dur. Yaş grupları açısından incelendiğinde, en az bir engele sahip

olma oranının; 10-14 yaş aralığında %2,1, 20-24 yaş aralığında %2,7, 30-34 yaş aralığında %3,2, 40-44 yaş aralığında %5,1, 50-54 yaş aralığında %8,8, 60-64 yaş aralığında %16,5, 75 ve daha yukarı yaşlarda ise %46,5 olduğu görülmektedir. Yaş arttıkça en az bir engeli olan nüfusun oranı genellikle artmakta olup, yaş grubuna göre en düşük oran 10-14 yaş aralığında; en yüksek oran ise 75 ve üzeri yaşlarda görülmektedir. Cinsiyet grubuna göre ele alındığında ise; en az bir engeli olan kadınların oranı, erkeklerden fazladır.

2011 Nüfus ve Konut Araştırması'na göre, görme; duyma, konuşma, yürüme, merdiven inme-çıkma; bir şeyler taşıma-tutma; yaşlılarına göre öğrenme-hatırlamada zorluk yaşama şeklinde en az bir engeli olan nüfus tespit edilmiştir. En az bir engeli olan nüfus; engellilik ile ilgili en az bir fonksiyonu hiç yapamadığını veya yaparken çok zorlandığını belirten üç ve üzeri yaştaki bireyleri kapsamaktadır. Engelli nüfus oranı hesaplanırken ise; ilgili faaliyeti hiç yapamadığını veya yaparken çok zorlandığını beyan eden bireylerin, toplam nüfus içindeki payının yüzdesi esas alınmıştır (TÜİK, 2011).

Şekil 2.1. İllere göre en az bir engeli olan nüfusun oranı (%) (TÜİK, 2011).

Ülkemizde, en az bir engeli olan nüfus oranı en yüksek il; %13,5 ile Giresun olup, beraberinde oranı en yüksek olan iller %12,4 ile Çorum ve %12,4 ile Erzincan'dır. En az bir engeli olan nüfus oranı en düşük il ise %4,3 ile Muş olup, beraberinde oranı en düşük olan iller %4,6 ile Kocaeli ve %5 ile Ankara'dır (TÜİK, 2011). En az bir engeli olan nüfus oranının illere göre dağılım haritası Şekil 2.1'de verilmiştir. %4,33-

%6,36 aralığında 16 il mevcutken, %6,37-%7,85 aralığında 21 il, %7,86-%9,10 aralığında 18 il, %9,11-%10,74 aralığında 17 il ve %10,75-%13,47 aralığında dokuz il bulunmaktadır.

Çizelge 2.4. Türkiye’de engelinin türüne göre engelli nüfus dağılımı (TÜİK (2011)’den düzenlenmiştir).

Engel Grubu	Nüfus oranı
Görmede zorluk yaşayanlar	%1,4
Duymada zorluk yaşayanlar	%1,1
Konuşmada zorluk yaşayanlar	%0,7
Yürümede, merdiven inme-çıkma zorluk yaşayanlar	%3,3
Bir şeyler taşıma-tutmada zorluk yaşayanlar	%4,1
Yaşıtlarına göre öğrenme-hatırlamada zorluk yaşayanlar	%2,0

Türkiye’de engelinin türüne göre engelli nüfus dağılımı, Çizelge 2.4’te verilmiştir. Buna göre ülkemizde en yüksek nüfus oranına sahip engel türünü; %4,1 ile bir şeyler taşıma-tutmada zorluk yaşayanlar oluştururken; en düşük nüfus oranını %0,7 ile konuşmada zorluk yaşayanlar oluşturmaktadır. Görmede zorluk yaşayanların oranı %1,4 iken; duymada zorluk yaşayanlar %1,1 ve yaşlılarına göre öğrenme-hatırlamada zorluk yaşayanlar %2,0’dır. Yürümede, merdiven inme-çıkma zorluk yaşayanların oranı diğer engel türlerine göre yüksek olup, %3,3’tür.

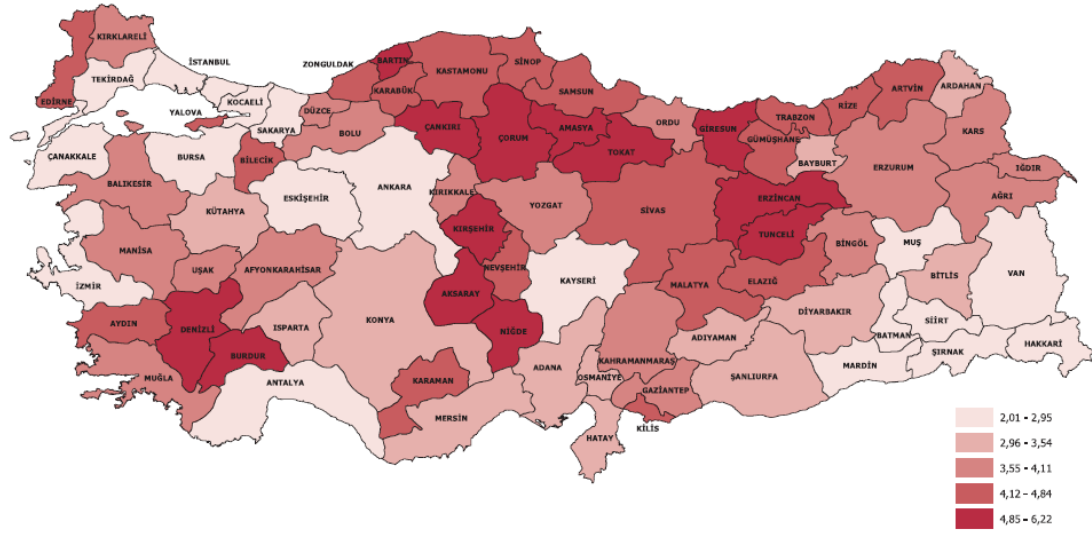
Kitap kapsamında, engelinin türüne göre “ortopedik engellilere” ilişkin incelemelerde bulunulacak olup; yürümede, merdiven çıkma veya inmede zorluk yaşayan nüfus ve oranlarının istatistiki verileri aşağıda verilmektedir.

Türkiye’de, yürümede, merdiven çıkma veya inmede zorluk yaşamayan nüfusun oranı %90 olup, biraz zorlanan nüfusun oranı %6,7, ev içinde ya da dışında bacaklarını kullanarak hareket etmede çok zorlanan veya hiç yapamayan nüfusun oranı %3,3’tür (TÜİK, 2011).

Çizelge 2.5. Türkiye’de yaş grubu ve cinsiyete göre yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk yaşayan nüfus dağılımı (TÜİK (2011)’den düzenlenmiştir).

Yaş grubu	Toplam		Erkek		Kadın	
3-9	38.000	%0,4	21.000	%0,5	16.000	%0,4
10-14	35.000	%0,5	20.000	%0,6	15.000	%0,5
15-19	39.000	%0,6	23.000	%0,7	16.000	%0,5
20-24	48.000	%0,8	31.000	%1,0	17.000	%0,5
25-29	52.000	%0,8	31.000	%1,0	21.000	%0,7
30-34	70.000	%1,1	38.000	%1,2	32.000	%1,0
35-39	84.000	%1,5	43.000	%1,5	41.000	%1,5
40-44	96.000	%2,0	44.000	%1,8	52.000	%2,3
45-49	138.000	%2,9	55.000	%2,3	82.000	%3,4
50-54	148.000	%4,0	54.000	%2,9	94.000	%5,1
55-59	199.000	%5,8	67.000	%4,0	132.000	%7,6
60-64	216.000	%8,5	67.000	%5,5	149.000	%11,3
65-69	234.000	%12,7	76.000	%8,8	158.000	%16,1
70-74	269.000	%18,7	88.000	%16,7	181.000	%22,8
75+	648.000	%30,0	202.000	%23,2	446.000	%34,5
Toplam	2.313.000	%3,3	861.000	%2,4	1.452.000	%4,1

Ülkemizde, yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk yaşayan nüfus oranı en yüksek il; %6,2 ile Tunceli olup, beraberinde oranı en yüksek olan iller %5,9 ile Çorum ve %5,7 ile Kırşehir’dir. Bu oranın en düşük olduğu il ise %2,0 ile Muş olup, beraberinde oranı en düşük olan iller %2,2 ile Kocaeli ve %2,3 ile Van’dır (TÜİK, 2011). Yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk yaşayan nüfus oranının illere göre dağılım haritası Şekil 2.2’de verilmiştir. %2,01-%2,95 aralığında 18 il mevcutken, %2,96-%3,54 aralığında 13 il, %3,55-%4,11 aralığında 18 il, %4,12-%4,84 aralığında 19 il ve %4,85-%6,22 aralığında 13 il bulunmaktadır.

Şekil 2.2. İllere göre yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk yaşayanların oranı (%) (TÜİK, 2011).

2.3.3. Engelliliğin Karabük Ölçeğinde Durumu

Karabük'te en az bir engeli olan nüfusun, yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımı, Çizelge 2.6'da verilmiştir. Buna göre; ildeki en az bir engeli olan nüfusun oranı %9,1 olup, kişi sayısı 19.367'dir. Erkeklerde 8.000 kişi ile %7,7 olan bu oran, kadınlarda 11.000 kişi ile %10,5'tir. Cinsiyet grubuna göre ele alındığında, ildeki en az bir engeli olan kadınların oranı, erkeklerden fazladır.

Çizelge 2.6. Karabük'te yaş grubu ve cinsiyete göre en az bir engeli olan nüfus dağılımı (TÜİK (2011)'den düzenlenmiştir).

İl	Toplam		Erkek		Kadın	
Karabük	19.367	%9,1	8.000	%7,7	11.000	%10,5

Karabük'te engelinin türüne göre engelli nüfus dağılımı, Çizelge 2.7'de verilmiştir. Buna göre ilin en yüksek nüfus oranına sahip engel türünü; %5,3 ile bir şeyler taşıma-tutmada zorluk yaşayanlar oluştururken; en düşük nüfus oranını, %0,7 ile konuşmada zorluk yaşayanlar oluşturmaktadır. Görmede zorluk yaşayanların oranı %1,9 iken; duymada zorluk yaşayanlar %1,7 ve yaşlılarına göre öğrenme-hatırlamada zorluk yaşayanlar %2,9'dur. Yürümede, merdiven inme-çıkma zorluk yaşayanların oranı ise diğer engel türlerine göre yüksek olup, %4,5'tir.

Çizelge 2.7. Karabük'te engelinin türüne göre engelli nüfus dağılımı (TÜİK (2011)'den düzenlenmiştir).

Engel Grubu	Nüfus oranı
Görmede zorluk yaşayanlar	%1,9
Duymada zorluk yaşayanlar	%1,7
Konuşmada zorluk yaşayanlar	%0,7
Yürümede, merdiven inme-çıkma zorluk yaşayanlar	%4,5
Bir şeyler taşıma-tutmada zorluk yaşayanlar	%5,3
Yaşıtlarına göre öğrenme-hatırlamada zorluk yaşayanlar	%2,9

İl kapsamında, yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk yaşamayan nüfusun oranı; 182.000 kişi ile %85,4'tür. Biraz zorlanan nüfusun oranı 21.000 kişi ile %10, ev içinde ya da dışında bacaklarını kullanarak hareket etmede çok zorlanan veya hiç yapamayan nüfusun oranı ise 10.000 kişi ile %4,5'tir (TÜİK, 2011).

2.4. ENGELLİLİK İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Engelli bireylere insan çeşitliliğinin bir parçası olarak saygı gösterilmesi aynı zamanda engelli bireylerin, eğitim, sağlık, çalışma ve istihdam alanlarına; kültürel, siyasal ve kamusal yaşama; boş zaman aktivitelerine ve spor faaliyetlerine katılımına yönelik diğer bireyler ile eşit koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda uluslararası ve ulusal çerçevede anayasalar, kanunlar, kararlar, kararnameler, yönetmelikler, tebliğler, genelgeler, yönergeler, görüşler, mevzuatlar ve protokoller gibi ihtiyaç duyulan çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Bu kitap kapsamında dünyada ve Türkiye'de engellilik ile ilgili yapılmış olan önemli yasal düzenlemelere yer verilmiştir.

2.4.1. Engellilik ile İlgili Dünyadaki Yasal Düzenlemeler

Engellilerle ilgili uluslararası ilk yasal düzenleme, 10 Aralık 1948 tarihinde, Birleşmiş Milletler kapsamında kabul edilen "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi"ne dayanmaktadır. Beyannamenin özellikle engellileri kapsayan 25. maddesinde, her bireyin yiyecek, giyim, tıbbi bakım gibi sosyal hizmetleri ile birlikte

yaşlılık, sakatlık, hastalık, dulluk, işsizlik ve dış etkenlerden kaynaklanan geçim sorunları halinde güvence hakkı bulunduğu ifadesi yer almaktadır. Beyanname, Türkiye’de de kabul edilerek Bakanlar Kurulu Kararı, 27 Mayıs 1949 tarihinde 7217 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (Bakanlar Kurulu Kararı, 1949).

1950 yılında engelli bireylerin sosyal olarak rehabilitasyonlarının konu edildiği “Cenova Konferansı”nda, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın verilerine göre, engellilerin rehabilitasyon ve tedavi hizmetleri ile eğitimi ve istihdamına yönelik standartların oluşturulması amacı ile bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine, 1952 yılında Birleşmiş Milletler kapsamında, WHO, UNDP, UNESCO, UNICEF ve ILO’nun katıldığı bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, rehabilitasyon ve eğitim alanlarına getirilen yeni yaklaşımlar ile birlikte engellilikle ilgili hususların, toplantıya katılan kuruluşların kapsamlarına dâhil edilmesi talep edilmiştir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr>, 2019).

1969 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kapsamında engelli bireyler ile ilgili maddelerin yer aldığı “Toplumsal Kalkınma Bildirgesi” yürürlüğe girmiştir. Bildirgenin 19. maddesinde engellilerin topluma kazandırılması ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına değinilirken, 11. maddesinde engelli bireylerin sosyal güvenliğinin sağlanması konulara yer verilmiştir (Yılmaz, 2019).

1971 yılında engellilik haklarını ilgilendiren, ulusal ve uluslararası alanlarda kullanması planlanan ve yol gösterici nitelikte olan “Zihinsel Engellilerin Haklarına İlişkin Bildirge” yayımlanmıştır. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın verilerine göre, Bildirgenin 1. maddesinde zihinsel engelli bireylerin diğer insanlarla eşit haklara sahip olması gerektiği üzerinde durulmuş olup, 2. maddesinde de eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri için ihtiyaç duyulan imkânların sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr>, 2019).

1972 yılında çıkan ve 1973 yılında onaylanan “Rehabilitasyon Kanunu”nun 504. bölümünde, çalışma ve istihdamda, engelli bireylerin de diğer insanlarla eşit fırsatlara sahip olması ve zihinsel ya da fiziksel engelli ayrımcılığının ortadan kaldırılması vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, tarihsel süreçte yasal olarak engellilik haklarını ilk koruyan kanun olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca, kanunda toplu taşıma ve toplu konut gibi kamu hizmetlerinde de engellilere eşit haklar tanınması yer almaktadır (Akçalı, 2015).

1975 yılında yürürlüğe giren “Tüm Engelli Çocuklar için Eğitim Kanunu” ile engelli bireylerin, halk eğitimine katılımlarında diğer bireyler ile eşit haklara sahip olması yer almaktadır. Kanun ile çocuklar sınırlandırıldıkları enstitülerden dışarı çıkartılarak diğer bireyler ile eşit imkânlarla sahip olmaya başlamıştır (Akçalı, 2015).

9 Aralık 1975 tarihinde yayımlanan “Sakat Hakları Bildirisi”, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin devamında yer almaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 13 maddeden oluşan 3447 no'lu bu bildirisinde engellilerin topluma yararlı bireyler olması kadar, toplumun da engelli bireylere karşı sorumluluklarının olduğu belirlenmiştir. Bildirinin 1. maddesinde engellilik tanımı verilmiş olup, 2. maddesinde engelli bireylerin yasalardan eşit derecelerde faydalanabileceğine yer verilirken, 3. maddesinde de engelli ayrımcılığının kaldırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca bildirinin 7. maddesinde engelli bireylerin sosyal haklarına değinilerek iş alanlarındaki girişim haklarına sahip oldukları vurgulanmıştır (Ölmezoglu, 2015).

1981 yılı, Birleşmiş Milletler tarafından “Uluslararası Engelliler Yılı” olarak ilan edilmiş aynı zamanda, 1983-1992 yılları arasında "Engelliler İçin Dünya Eylem Programı" uygulanmıştır. Bu program ile hükümetlere sunulan faaliyetlerin hayata geçirilmesi ve engellilere yönelik gelişmelerin desteklenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda 1981 yılından sonra her yıl 10-16 Mayıs tarihleri arası “Engelliler Haftası” kabul edilerek çeşitli etkinlikler ile kutlanılmakta olup, 1983 ile 1992 yılları arası “Engelliler On Yılı” olarak kabul edilmiştir (Partici, 2018).

1982 yılında, Birleşmiş Milletlerin yapmış olduğu 3 Aralık tarihli oturumda alınan kararların ardından, “Engelliler İçin Dünya Eylem Programı”nın hayata geçirileceği bildirilmiştir. Engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımını artırmak, engelliliğe karşı koymak ve engelli bireyleri bilinçlendirerek fırsat eşitliği sağlamak bu programın amaçları arasındadır. Bu bağlamda izlenmesi gereken politikalar, Engelliliğin Önlenmesi, Fırsat Eşitliği, Engelsiz Projeler ve Rehabilitasyon olmak üzere dört başlıkta ele alınmıştır. Programın özellikle vurguladığı Fırsat Eşitliği kapsamında, engelli bireylerin ekonomik ve sosyal yaşama tam ve bağımsız bir şekilde katılımının sağlanması hedeflenmektedir. Engelsiz Projeler çerçevesinde ise Engelsiz Şehir Planlanması, Çocuk Rehabilitasyon Merkezi, İleri Yaşam Merkezi, Avrasya Omurilik Şifahanesi, Engelsiz Olimpik Spor Kompleksi, Engelsiz Dünya

Tatil Köyü, Geriatri Merkezi gibi projelere yer verilmiştir (Yılmaz, 2019). Ayrıca daha sonrasında 3 Aralık günü her yıl, Dünya Engelliler Günü olarak kutlanmaktadır.

Uluslararası Engelliler Yılı'nın ve ardından Engelliler İçin Dünya Eylem Programı'nın kabul edilmesi, Avrupa Topluluğu'nu da teşvik etmiştir. Avrupa Birliği engellilere yönelik yeni tutumunu fırsat eşitliği temeline dayandırmaktadır. Fırsat eşitliği ilkesi, son 25-30 yıldır Birleşmiş Milletler ve ona bağlı bulunan örgütlerin gündeminde yer almakta olup, 1980 ve 1990'lı yıllarda Avrupa Konseyi tarafından engellilerle ilgili çeşitli kararlar ve bildirgeler yayımlanmıştır (Ulusoy, 2006).

1983 yılında ILO tarafından 159 no'lu "Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam Sözleşmesi" yayımlanmıştır. Sözleşme kapsamında üye ülkelerin, engellilik çeşidi ne olursa olsun bireylerin kendilerine göre bir meslek edinmesi, bu meslek dalında güzel yerlere gelmesi, başarılı olması ve dolayısıyla topluma dâhil olması için ihtiyaç duyulan önlemlerin alınması vurgulanmıştır. Ayrıca sözleşmede engelli bireylere ayrımcılık yapılmaması ve fırsat eşitliği savunulmaktadır (Yılmaz, 2019).

1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, engellilik kavramı kapsamında "Çocuk Hakları Sözleşmesi"ni kabul etmiştir. 20 Kasım tarihli bu sözleşme, Korunma, Gelişme, Hayatta Kalma ve Katılma olmak üzere dört ana başlık altında 54 maddeden oluşmaktadır (Milletlerarası Sözleşme, 1995).

1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, engellilerin toplumsal yaşama tam ve eşit katılımı ile ilgili standartları kapsayan "Sakatlar İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar" kabul edilmiştir. 23 Ocak tarihinde ilan edilen ve tavsiye niteliği taşıyan Sakatlar İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar, 22 maddeden oluşmakta olup, engelliliğe sebebiyet verebilecek durumların tespit edilmesi, engelliliğin erken tanı ve teşhis ile önlenmesi, engelli bireylerin bakımı ve rehabilitasyonu ile ilgili konular yer almaktadır. Bu tavsiyeler ile kamuoyunun, engelli bireylerin ve ailelerin uzman kişilerce bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır (Yılmaz, 2019).

1994 yılında İspanya'nın Salamanca şehrinde, 92 ülkenin ve 25 uluslararası kuruluşun katıldığı UNESCO Özel Eğitim Dünya Konferansında, UNESCO ve İspanya devletinin iş birliği ile "Salamanca Bildirisi" ilan edilmiştir. Salamanca Bildirisi, engelliliğe sahip çocukların da diğer yaşlıları ile birlikte, aynı eğitim sistemi içinde eğitim görmesi gerektiğini destekleyen uluslararası ilk bildiri niteliğindedir (Yılmaz, 2019).

2006 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, uluslararası alanda engellilik haklarının güvence altına alındığı “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme” kabul edilmiştir. Sözleşmede engellilere yapılan ayrımcılığın kaldırılması ve her alanda fırsat eşitliği sağlanması vurgulanmaktadır (Yılmaz, 2019).

2.4.2. Engellilik ile İlgili Türkiye’deki Yasal Düzenlemeler

Osmanlı döneminde engellilere yönelik rehabilitasyon ve tedavi hizmetlerinin sağlanması, engelli bireylerin topluma kazandırılması açısından büyük önem arz etmektedir. Dönemin külliyyelerinde bulunan bimarhanelerde engelliler için bir yandan barınma imkânı sağlanırken diğer yandan da rehabilitasyon ve tedavi hizmetleri verilmiştir (Yılmaz, 2019). Engellilerle ilgili ulusal düzenlemeler incelendiğinde ilk çalışmalar genellikle kâğıt üzerinde kalmış olup, engellilik sorunlarına Medikal (tıbbi) model ile yaklaşılmıştır (Ölmezoğlu, 2015).

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte engelliler ile ilgili çalışmalar uluslararası gelişmelere paralel bir şekilde başlamıştır. 1924 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından “1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi”nin imzalanması ile dönemin engellilikle ilgili ilk adımı atılmıştır. Aynı zamanda bu bildirge engelli çocukları da kapsayan çocuk hakları çerçevesinde ilk belge niteliği taşımaktadır (Eşkil, 2011).

1951 yılında MEB bünyesinde açılmış olan ilk körler okulu, engellilerle ilgili dönemin gelişmeleri kapsamında önem arz etmektedir. 1960’lı yıllarda körler okullarından mezun olan öğrenciler, lise ve yüksekokul eğitimlerini tamamladıkça görme engelli bireyler arasında meslek sahibi kişilerin sayısı çoğalmıştır. İstihdam oranı arttıkça engellilikle ilgili toplumsal farkındalık da artmış olup, görme engelli bireyler haklarını aramaya başlamıştır (Ölmezoğlu, 2015).

1961 yılında sosyal devlet ilkesinin ilk kez benimsendiği, insan temel hak ve hürriyetlerini kapsamlı bir şekilde ele alan 1961 Anayasası hazırlanmıştır. “Sosyal haklar ve ödevler” sistematik bir şekilde bu anayasa ile düzenlenmiş olup, ilk “Özel Eğitim Yönetmeliği” çıkarılmış ve engellilerin rehabilitasyon konularına değinilmiştir (Ölmezoğlu, 2015).

1963 yılında “Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü”nün kurulması ile devlet, engellilere yönelik hizmetlerin planlanması, programlanması ve yürütülmesi görevini doğrudan üstlenmiştir. 24 Haziran 1983 tarihinde Kanun’da ilgili maddelerde yapılmış olan düzenlemeler sonucu 2828 sayılı Kanun ile “Sosyal Hizmetler ve

Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. 2828 sayılı Kanun ile bakıma, korunmaya ve yardıma muhtaç çocuk, aile, yaşlı ve engelli bireylere yönelik faaliyetler ve hizmetler de düzenlenmiştir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı kurulmuş olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 18 Mart 1989 tarihinde Başbakanlık’a bağlanmıştır (Yılmaz, 2019). 2011 yılına kadar hizmetini sürdüren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, daha sonra 03.06.2011 tarihli “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne devredilmiştir (633 Sayılı KHK, 2011).

1981 yılının Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından “Engelliler On Yılı” ilan edilmesi ile birlikte her ülkenin kendi bünyesinde, engelli bireylere yapılan hizmetin kontrolünü gerçekleştirecek bir kurum oluşturmalarını kararlaştırmıştır. Dünyadaki gelişmelere paralel bir şekilde ülkemizde de engellilikle ilgili çalışmalar 1980 yılından itibaren hız kazanmıştır. Bu kararın ardından Türkiye’de 1981 yılında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca “Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu” oluşturulmuştur. 1983 yılında sürekli kurul şeklinde görevini sürdüren Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu, 1997 yılına kadar çalışmalarına devam etmiş ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın kurulmasıyla görevini sona erdirmiştir (Yılmaz, 2019).

1982 yılında çıkarılan anayasa ile engelli hakları ilk kez güvence altına alınmış olup, bu anayasaya kadar engellilere yönelik düzenlemeler çeşitli kanunlar içerisindeki maddelerde yer bulabilmiştir. Ayrıca Türkiye’nin engelliler ile ilgili düzenlemeleri bu anayasa beraberinde uluslararası kurum ve kurullar kapsamında yer almaya başlamıştır. 1982 Anayasası’nın 10. maddesine göre; engelliler, yaşlılar, çocuklar, şehit aileleri ve gaziler başta olmak üzere herkes, din, dil ırk, siyasi düşünce ve benzeri nedenlerle ayırt edilmeden kanun önünde eşit sayılmaktadır. Aynı zamanda anayasanın 49. maddesinde çalışma haklarının, 50. maddesinde çalışma şartlarındaki bakımlarının ve 60. maddesinde sosyal güvenlik haklarının eşit olacağına yer verilirken, 61. maddesinde engelli haklarının korunacağı belirtilmiştir (2709 Sayılı Kanun, 1982).

1993 yılında kabul edilen Sakatlar İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar kapsamındaki tavsiyelerin ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olan Engelliler İçin Dünya Eylem Programı'nın amaçları göz önünde bulundurularak 1996 yılında mevzuat altyapısı oluşturulmuştur (Yılmaz, 2019).

1996 yılında ülkemizin engellilere yönelik köklü ve geniş çaplı ilk yasal çalışma 4216 sayılı Yetki Kanunu ile başlatılmıştır. 3 Aralık tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından oy birliği ile kabul edilen kanun ile hükümete ve engellilere yönelik bazı kanunlarda değişiklik yapmak ve “Özürlüler İdaresi Başkanlığı”nın kurulması şeklinde kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmiştir (4216 Sayılı Kanun, 1996).

1997 yılında, 25 Mart 1997 tarihli ve 571 sayılı “Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” çıkarılmış olup, bu KHK ile Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kurulması, teşkilat ve görevlerine dair esasları düzenlenmektedir (571 Sayılı KHK, 1997). Bu doğrultuda ülkemizde ilk kez adını engellilerden alan “Özürlüler İdaresi Başkanlığı” kurulmuştur. Özürlüler İdaresi Başkanlığı, engellilere tedavi, rehabilitasyon, eğitim imkânı, istihdam ve toplumsal yaşama uyum sağlanması gibi hizmetlerin yürütülmesi için ulusal politikaların oluşturulması ve diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile iş birliklerinin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. 2002 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlanan Başkanlık, 2003 yılında tekrar Başbakanlığa bağlanmış olup, 2011 yılında Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü çatısı altında birleştirilerek hizmetlerini sürdürmeye devam etmektedir (Yılmaz, 2019).

1997 yılında, 30 Mayıs 1997 tarihli ve 572 sayılı “Özürlülerle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” çıkarılmıştır. Bu KHK ile Türkiye’de özürlüler için ulaşılabilirliğin sağlanması adına ilk adım atılmış olup, birçok kanunda özürlülerle ilgili düzenleme yapılmış ve 3194 sayılı İmar Kanunu’na ulaşılabilirlikle ilgili bir madde eklenmiştir (572 Sayılı KHK, 1997).

1997 yılında, 30 Mayıs 1997 tarihli ve 573 sayılı “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” çıkarılmıştır. Bu KHK ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin mesleki ve genel eğitim görme haklarını kullanabilmelerini sağlamaya yönelik esasların düzenlenmesi amaçlanmaktadır (573 sayılı KHK, 1997).

1999 yılına kadar yapılan düzenlemelerde engelli erişebilirliği konusu, çok açık ele alınmış bir konu değilken; bu yıldan sonra yapılan düzenlemelerde daha çok gündeme gelir olmuştur.

1999 yılında, 3194 sayılı İmar Kanunu'na göre düzenlenmiş olan İmar Yönetmelikleri, engelli bireylerin çevre faaliyetlerinde ulaşılabilirliğinin sağlanması için tekrar düzenlenmiş olup, gerekli eklemeler yapılmıştır. Engelli bireylerin ulaşılabilirliğine yönelik:

- 3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Yönetmelik, 1999),
- Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Yönetmelik, 1999),
- İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik, 1999),
- Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Yönetmelik, 1999),
- Otopark Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Yönetmelik, 1999),
- 3194 sayılı İmar Kanunu'na Göre Düzenlenmiş Bulunan İmar Yönetmeliklerine Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Yönetmelik, 1999) olmak üzere altı yönetmelik 02.09.1999 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Engelli bireylerin ulaşılabilirliğine yönelik yürürlüğe giren yönetmeliklerden bazılarının adı daha sonra değiştirilmiştir:

- Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliği'nin adı, 30.06.2001 tarihli ve 24448 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan yönetmeliğin 1. maddesi hükmü gereğince "Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği" şeklinde değiştirilmiştir (Yönetmelik, 2001).

- 3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği'nin adı, 19.08.2008 tarihli ve 26972 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan Yönetmelik değişikliği ile “Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği” şeklinde değiştirilmiştir (Yönetmelik, 2008).

2000 yılında, 02.09.1999 tarihli ve 23804 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikle değişik 50'nci maddesinde engellilere yönelik yeniden düzenleme yapılmıştır (Yönetmelik, 2000).

2005 yılında engelliliği önleyici tedbirlerin alınması ve ulaşılabilir çevre için ikinci önemli adım oluşturan 5378 sayılı “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 1 Temmuz tarihinde kabul edilmiştir. Engellilerin temel hak ve özgürlüklerini temin ederek hayata diğer bireylerle eşit koşullarda katılımlarını sağlamak ve engelli bireylere duyulan saygıyı güçlendirmeyi amaçlayan Engelliler Hakkında Kanun'da “engelli”, “engellilik durumu”, “erişilebilirlik” ve “erişilebilirlik standartları” gibi engellilikle ilgili kavramlarının tanımları da yapılmıştır (5378 Sayılı Kanun, 2005). Özürlüler İdaresi Başkanlığının yaptığı çalışmalar ile birlikte çıkarılan kanun, engellilere yönelik ilk özel kanun özelliği taşımaktadır (Yılmaz, 2019).

2006 yılında, engelli ulaşılabilirliği ve kullanılabilirliği ile ilgili “Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır. Yönetmeliğin amacı; engellilerin ulaşımı ve kullanımına uygun olmayan yapıların uygun hale getirilmesi için proje değişiklik taleplerinin değerlendirilmesine yönelik oluşturulacak komisyonun teşkili, çalışma usul ve esasları ile engellilerin kullanımından sonraki süreçle ilişkin hususları belirlemektir (Yönetmelik, 2006).

2006 yılında, engellilerin toplumsal yaşama tam ve etkin katılımlarının sağlanmasına yönelik kamu kurum ve kuruluşlarının kullandıkları binaların, kamuya açık alanların ve toplu taşıma araçlarının engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirilmesi amacıyla “Kamu Binaları, Kamuya Açık Alanlar ve Toplu Taşıma Araçlarının Özürlülerin Kullanımına Uygun Duruma Getirilmesi” ile ilgili genelge yayımlanmıştır. Genelge ile birlikte, yürürlüğe konulmuş olan 5378 sayılı Kanunun geçici 2. maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait binaların ve kamuya açık

hizmet veren alanların engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirileceği ve geçici 3. maddesinde toplu taşıma araçlarının engellilerin kullanımına uygunluk sağlayacağı hüküm altına alınmıştır. Genelgeye göre, gerekli düzenlemeler yapılacak olan eylem planlarına ve TS'nin ilgili standartlarına uygun olmasına dikkat edilecektir (Genelge, 2006).

2006 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen “Birleşmiş Milletler Engellilerin Hakları Sözleşmesi” 30 Mart 2007 tarihinde Türkiye adına New York’ta imzalanmış olup, 3 Aralık 2008 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından sözleşmenin onaylanması uygun bulunmuştur (5825 Sayılı Kanun, 2008). Sözleşme, 14 Temmuz 2009 tarihinde 27288 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir (Milletlerarası Sözleşme, 2009).

2007 yılında, 19.12.2007 tarihli ve 26735 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan “Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik”te, engellilerle ilgili hükümlere yer verilmiştir (Yönetmelik, 2007).

2009 yılında, 31.07.2009 tarihli ve 27305 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik” ile engellilerin kamu hizmetlerine kolayca erişilebilirliğinin sağlanmasına yönelik tedbirler alınmıştır (Yönetmelik, 2009).

2010 yılında, 35 No’lu karar ile ekli “Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2011)”nın kabulüne karar verilmiştir. 25.10.2010 tarihinde kabul edilen çalışma 12.11.2010 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2011) ile:

- Ulaşılabilirlik Kavramı
- Türkiye’deki Mevcut Durum
- Ulaşılabilirlik Stratejisi’nin Gerekliliği
- Mevzuat Düzenlemeleriyle İlgili Aksaklıklar ve Eksiklikler
- Toplumsal Bilgi ve Bilinç Düzeyinin Düşüklüğü
- Ulaşılabilir Uygulamaların Sayı ve Niteliğinin Düşüklüğü, Finansal Yetersizlikler
- Stratejik Öncelikler
- İzleme ve Değerlendirme
- Ulaşılabilirlik Eylem Planı şeklindeki hususlara detaylı olarak yer verilmiştir (Yüksek Planlama Kurulu Kararı, 2010).

2013 yılında, “Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” 01.06.2013 tarihli ve 28664 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Madde 23 ve aynı Yönetmeliğin 26. maddesi başlığı ile birlikte değiştirilmiş olup, engellilerin erişimine yönelik, binalarda ve girişlerinde TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları Standardı’na uyulması zorunlu duruma getirilmiştir (Yönetmelik, 2013).

2013 yılında, “5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunu”nun geçici 2. ve 3. maddelerine dayanılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” yürürlüğe konulmuştur. Kamusal alanlar ile ulaşım araçlarında erişilebilirliğin denetlenmesi amaçlanan yönetmelik, kamuya hizmet veren binaların, açık alanların ve toplu taşıma araçlarının tümünü kapsamaktadır (Yönetmelik, 2013).

2017 yılında, engelliler ile ilgili düzenlemelerin bulunduğu Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği revize edilerek tekrar yürürlüğe girmiştir. 03.05.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu ile 29.06.2011 tarihli ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine dayanılarak hazırlanan “Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği” 03.10.2017 tarihli ve 30113 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (Yönetmelik, 2017).

2019 yılında, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından, erişilebilirliğin sağlanması için “2019 Yılı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Planı” hakkında genelge yayımlanmıştır. 21.01.2019 tarihli genelgede erişilebilirliğin toplumsal hayata katılımı en temel gerekliliklerden biri olduğu vurgulanmaktadır (Genelge, 2019).

3. ERİŞİLEBİLİRLİK KAVRAMI

Bireylerin ulaşım ve kullanımında yer alan erişilebilirlik kavramı özellikle engelliler için büyük önem taşımaktadır. Kullanıcı olarak her bireyin, yaşamın tüm alanlarına erişebilmesinde eşit haklara sahip olması gerekmektedir. Çocuk, yetişkin, yaşlı, kadın, erkek, sağlıklı, engelli gibi tanımlamalar ile birlikte psikolojik ve sosyolojik farklılıklara göre sınıflandırılan tüm bireylere (Şekil 3.1), yapıları çevrenin kullanıcısı olarak saygı duyulması gerekmektedir.

Şekil 3.1. Farklılıklarıyla kullanıcı çeşitliliği (Kavak, 2010).

Var olan bir ürüne, hizmete, teknolojiye ve mimari bağlamda ele alındığında bir mekâna ulaşılabilirliğin kısıtlanması durumu, erişilebilirliğin de kısıtlanmasına hatta söz konusu alanın kullanılabilirliğinin engellenmesine neden olmaktadır. Ulaşılabilirlik, erişilebilirliğin temelini oluşturmaktadır olup, bu iki kavram birbirini tamamlamaktadır ve kullanılabilirliği sağlamaktadır.

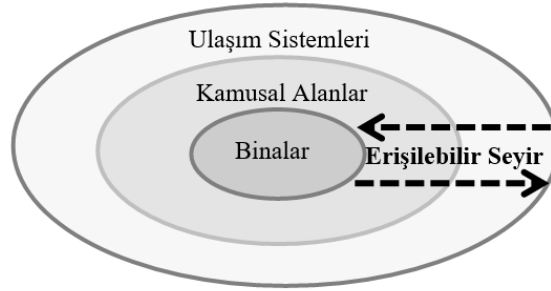
Enginöz (2015)'in belirttiğine göre, Scherrer, erişilebilirliği şu şekilde vurgulamaktadır: Herhangi bir yetersizliğe sahip kişi, erişilebilirliği olan mekânda engelli değildir. Ancak sağlam bir kişi, erişilebilirliği olmayan bir mekânda engellidir (Enginöz, 2015).

Erişilebilirlik, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'a göre; "engelli bireylerin binalara, açık alanlara, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojilerine güvenli ve bağımsız bir şekilde ulaşabilmesi ve kullanabilmesi" olarak tanımlanmaktadır (5378 Sayılı Kanun, 2005). Ulaşılabilirlik, Türk Standartları Enstitüsü'ne göre; tüm bireylerin istediği her yere ve hizmete ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesi olarak tanımlanmaktadır. Ulaşılabilir yapıları çevre, yaşamın her

alanındaki hak ve hizmete ulaşabilmeyi ve bunlardan yararlanabilmeyi sağlamaktadır (TS 9111, 2011).

Toplumsal yaşama tam ve etkin katılımı, mekâna ulaşabilmek ve mekânı kullanabilmek büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, ulaşılabilirlik; fiziksel çevreye (mekâna ve burada sunulan hizmetlere) ulaşabilmek ile bilgi ve mesaja ulaşabilmek şeklinde iki temel erişimi içermektedir (Yüksek Planlama Kurulu Kararı, 2010).

Erişilebilirlik sorunları hem dış çevrede hem de bina içinde bulunmakta olup, özellikle bedensel engelli bireyler bu sorunlarla daha yoğun karşılaşmaktadır. Engelsiz bir çevre uygulamasına geçilmesi amacıyla bireylerin ihtiyaçlarına hitap eden ve “Erişilebilir Seyir” olarak adlandırılan bir çerçeve geliştirilmiştir (Ketboğa, 2016).

Şekil 3.2. Erişilebilir Seyir Diyagramı (Ketboğa (2016)’dan düzenlenmiştir).

Şekil 3.2’de görüldüğü gibi erişilebilir seyir diyagramında bulunan ulaşım sistemleri, kamusal alanlar ve binalar erişilebilirlik noktasında bir hiyerarşi oluşturmaktadır. Ulaşım sistemleri ile kamusal alanlar arası geçişte ve kamusal alanlar ile binalar arası geçişte “erişilebilir seyir” kavramı ortaya çıkmakta olup, bu unsurların tasarımı ve erişilebilirlik çerçevesinde düşünülmesi önem taşımaktadır.

Çizelge 3.1’de görüldüğü üzere engelli kişiler için park alanı, kaldırım rampası yeri ve eğimi, kaldırım genişliği, sinyalizasyon ile güvenli yaya geçitleri, rampaların ve sahanlıkların eğimi, binaya erişilebilir rota ve engelsiz erişim şeklindeki faktörler ulaşılabilirlik ile ilişkilendirilmektedir. Binanın kullanılabilir alanlarına erişim, girişlerdeki seviyeler ve eşikler, kapı genişlikleri, merdivenlerin ve sahanlıkların yüzeyi ve rengi, asansör boyutları ve kontrolleri, kapıların yüzeyleri, genişlikleri ve düzenleri erişilebilirlik ile ilgili faktörleri oluşturmaktadır. Kullanılabilir kapı kolları, kontrol anahtarlarının ebadı, şekli ve yükseklikleri, kullanılabilir lavabolar ve su

kontrolü, tuvalet yükseklikleri ve yeri, tutunma barları yükseklikleri ve detayları şeklindeki faktörleri ise kullanılabilirlik kapsamaktadır.

Çizelge 3.1. Ulaşılabilirlik-Erişilebilirlik-Kullanılabilirlik Farkı (Ketboğa (2016)’dan düzenlenmiştir).

ULAŞILABİLİRLİK	ERİŞİLEBİLİRLİK	KULLANILABİLİRLİK
1. Engelli kişiler için park alanı 2. Kaldırım rampası yeri ve eğimi 3. Kaldırım genişliği 4. Sinyalizasyon ile güvenli yaya geçitleri 5. Rampaların ve sahanlıkların eğimi 6. Binaya erişilebilir rota ve engelsiz erişim	7. Binanın kullanılabilir alanlarına erişim 8. Girişlerdeki seviyeler ve eşikler 9. Kapı genişlikleri 10. Merdivenlerin ve sahanlıkların yüzeyi ve rengi 11. Merdiven ve sahanlıkların yüzeyi ve rengi 12. Asansör boyutları ve kontrolleri 13. Kapıların yüzeyleri ve düzenleri	14. Kullanılabilir kapı kolları 15. Kontrol anahtarlarının ebat, şekil ve yükseklikleri 16. Kullanılabilir lavabolar ve su kontrolü 17. Tuvalet yükseklikleri ve yeri 18. Tutunma barları yükseklikleri ve detayları

Bu bağlamda bireylerin, park alanları, yaya geçitleri, kaldırımlar ve rampalar gibi çevresel unsurları kullanarak binaya ulaşabilmesi “ulaşılabilirlik”, bina içerisinde herhangi bir kısıtlanma yaşamadan tüm alanlara erişebilmesi “erişilebilirlik”, binayı ve sunulan hizmetleri yardıma ihtiyaç duymadan kullanabilmesi “kullanılabilirlik” şeklinde ifade etmek mümkündür. Bu üç kavram farklı etmenlerden oluşmakta olup, birbirleri ile doğrudan ilişkilidir ve bir bütün olarak düşünülmelidir. Erişilebilirlikten söz edilebilmesi için ulaşılabilirliğin ve kullanılabilirliğin sağlanması gerekmektedir.

Erişilebilirliğin sağlanması için Türk Standartları Enstitüsü'nün yayımladığı standartlar geçerli sayılmaktadır (5378 Sayılı Kanun, 2005). İmar mevzuatında yer alan ve erişilebilirlik ile doğrudan ilgili olan Türk Standartları Enstitüsü standartlarından üç tanesi; TS 9111, TS 12576 ve TS 12460 olup;

- TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları Standardı; bina yakın çevresi, bina girişi, bina içi ve konutlardaki birimlerin genel olarak bulundurulması gereken özellikleri, her engel grubunun ihtiyacına yer vererek ayrıntılı bir şekilde sunan önemli bir kaynak niteliğindedir.
- TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları Standardı; yaya yolu, kaldırım, sokak, cadde, meydan ve yaya geçitlerinde hareket güçlüğü çeken bireyler için uygulanması gerekli işaretlemelerin ve alınması gerekli önlemlerin tasarım kurallarını anlatan önemli bir kaynak niteliğindedir.
- TS 12460 Şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri; Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları Standardı; raylı taşıma sistemlerinin engelli bireyler tarafından güvenli ve rahat bir şekilde kullanabilmesi için gerekli koşulları barındıran önemli bir kaynak niteliğindedir (ASPB, 2011).

3.1. ERİŞİLEBİLİR MEKÂN TASARIMI

3.1.1. Mimari Tasarımda Kullanıcı

Mimari mekân tasarımı yapılırken, kullanıcı göz önünde bulundurulmalı ve söz konusu kullanıcı ile birlikte karar alınmalıdır. Mimari tasarımın ulaşılabilir, erişilebilir ve kullanılabilir olması için; tasarım yapılan çevreye özgü niteliklerin doğru bir şekilde saptanması ve kullanıcı ile engelsiz bir şekilde buluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda genel kullanıcılar için tasarlanan mekânlarda engelli kullanıcılar göz ardı edilmemeli, tasarımda yer alan engellerin ortadan kaldırılması adına ergonomi ve antropometri bilimlerinden yararlanılmalıdır.

3.1.1.1. Ergonomi

İnsanları anatomik, antropometrik ve fizyolojik ölçütler ile inceleyen ergonomi bilimi, insanların makine ve çevre uyumunun temel yasalarını ele alarak araştırmakta ve geliştirmektedir (Çinpolat, 2019). Ergonomi biliminin ilgilendiği kullanıcı vücut

ölçüleri, mimari tasarım ölçütlerinde öncelikli olarak üzerinde durulması gereken bir konudur. Kullanıcı vücut ölçüleri ve çevre birbiri ile uyumlu olduğu takdirde tasarım kullanıcıya hitap edebilmekte, kullanıcının karşılaşacağı engeller ortadan kaldırılabilmektedir.

3.1.1.2. Antropometri

Vücut ölçüleri bilimi olarak bilinen antropometri, insanların vücut hareketleri ve vücut ölçüleri ile ilgilenmeye olup (Ceylan, 2017), insana hizmet eden tasarımlar için değer taşımaktadır. Antropometri bilimi, ergonomi biliminin temellerini oluşturmaktadır, diğer bir ifadeyle ergonomi bilimi antropometri biliminden yararlanmaktadır. Engelli bireylerin engeli dolayısı ile vücut ve hareket ölçülerinin, standart ölçülerden farklı değerlendirilmesi noktasında antropometri bilimi önem arz etmektedir.

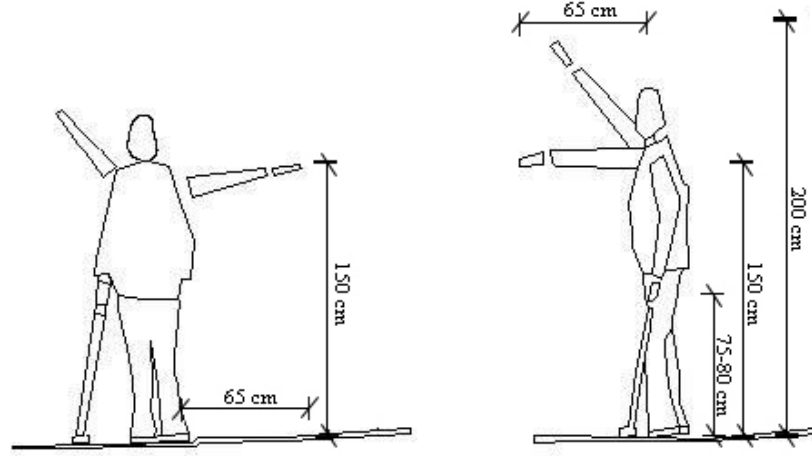
3.1.1.3. Mimari Engellerle Karşılaşan Kullanıcı Tipleri

Mimari mekân tasarımlarındaki kullanıcılar incelendiğinde ortopedik engelliler büyük bir kesimi oluşturmaktadır. Bu bağlamda kitap kapsamında, erişilebilirlik ilkeleri ve standartları özellikle “ortopedik engellilere” yönelik incelenecek olup, değerlendirmeler bu kapsamda yapılacaktır.

Engellilik kavramı sınıflandırılırken, mimari açıdan ve yapı çevredekı ihtiyaçları bakımından ortopedik engelliler; yürüme engelliler, tekerlekli sandalye kullananlar ve ellerini veya kollarını kullanamayanlar şeklinde üç grupta ele alınmıştır. Ortopedik engelli bireylerin çevreye katılım sağlamak amacıyla kullandığı yardımcı gereçler bu sınıflandırmanın temelini oluşturmakta olup, bu gereçler için belirli ölçüler bulunmaktadır.

Baston Kullanan Engelliler İçin Gerekli Alan

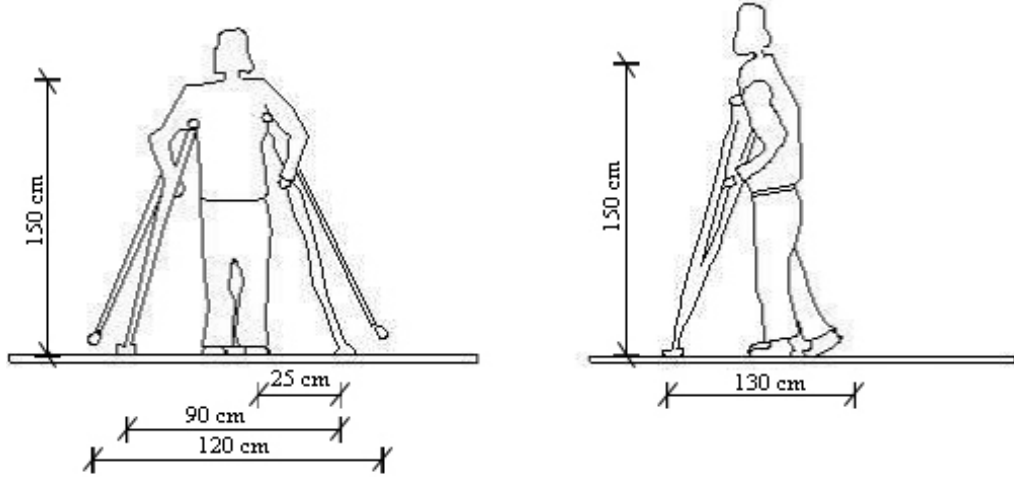
Baston kullanımı engelli kullanıcılarda değişiklik göstermekte olup, hem yürüme güclüğü çeken ortopedik engelliler hem de görme engelliler tarafından kullanılmaktadır. Baston kullanan ortopedik engelliler için kolun yerden yüksekliği 75-80 cm olup, omuz yüksekliği 150 cm’dir. Kolun yana ve ileri hareketi 65’er cm ve ulaşılabilen en yüksek nokta, yerden 220 cm’dir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Baston kullanan engelliler için gerekli alan (Eşkil (2011)'den düzenlenmiştir).

Koltuk Değneği Kullanan Engelliler İçin Gerekli Alan

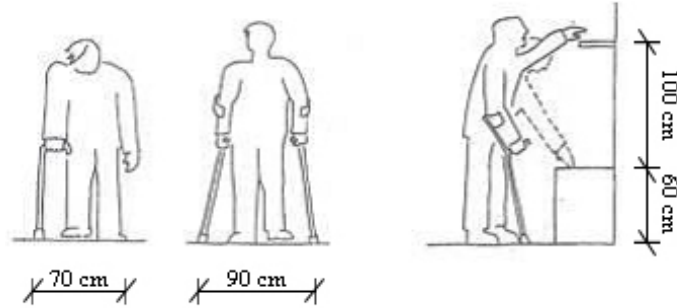
Yürüme güçlüğü çeken ortopedik engelliler tarafından kullanılan koltuk değneği için gerekli alanlar kullanıcı hareketleri ile değişiklik göstermektedir. Koltuk değneği için gerekli genişlik kullanıcı hareketsiz iken 25 cm'dir. Kullanıcı için gerekli genişlik ayakta dururken en az 90 cm, yürürken ise en az 120 cm'dir ve koltuk değneği ile ayak arası mesafe 130 cm'dir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. Koltuk değneği kullanan engelliler için gerekli alan (Eşkil (2011)'den düzenlenmiştir).

İki koltuk değneği kullanan engelliler için gerekli alan en az 90 cm genişliğinde olurken tek koltuk değneği kullananlar için en az 70 cm'dir. Koltuk değneği kullanan

bireyler yerden 60 cm ve 160 cm yükseklik arası mesafelere tek eli ile uzanabilmektedir (Şekil 3.5).

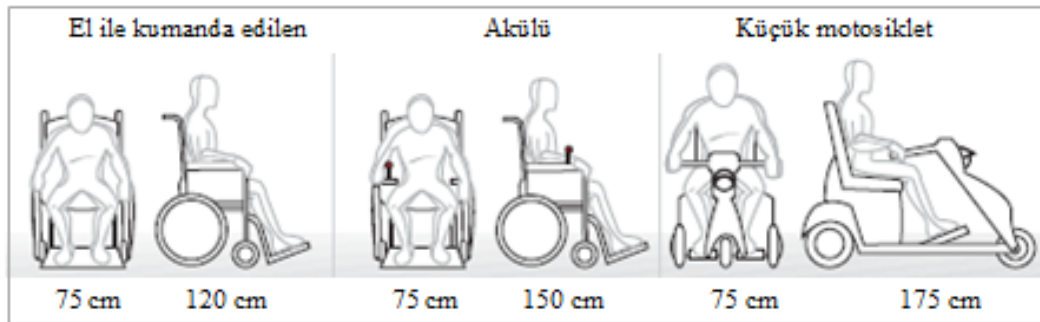

Şekil 3.5. Koltuk değneği kullanan engelliler (Eşkil (2011)’den düzenlenmiştir).

Tekerlekli Sandalye Kullanan Engelliler İçin Gerekli Alan

Tekerlekli sandalyeler kullanıcılar için farklı anlamlar taşımakta olup, ortopedik engelli bir birey için yaşamsal aktivitelerini devam ettirmesi açısından gerekli bir gereç iken, kısa süreli rahatsızlığı dolayısıyla kullanan bireyler için medikal bir eşya niteliğindedir.

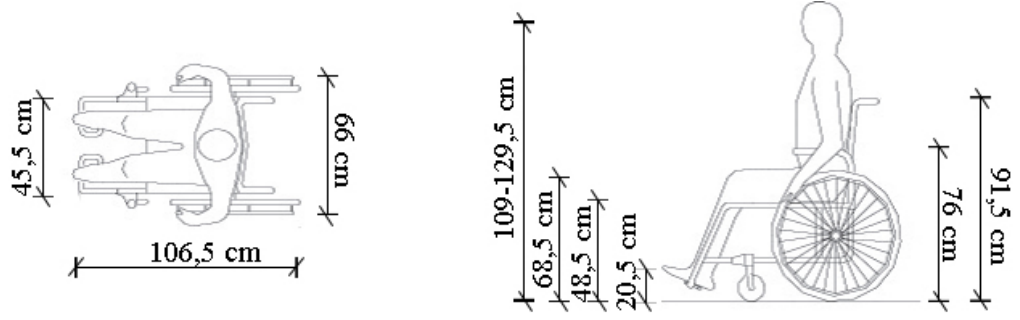
Tekerlekli sandalyelerin farklı çeşitleri bulunmakta olup, modellerin kapladıkları alanlar değişiklik göstermektedir. El ile Kumanda edilebilen tekerlekli sandalyenin eni 75 cm, boyu 120 cm; akülü tekerlekli sandalyenin eni 75 cm, boyu 150 cm ve küçük motosikletin eni 75 cm boyu ise 175 cm ölçülerindedir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Tekerlekli sandalye ve motosiklet ölçüleri (Belir (2009)’dan düzenlenmiştir).

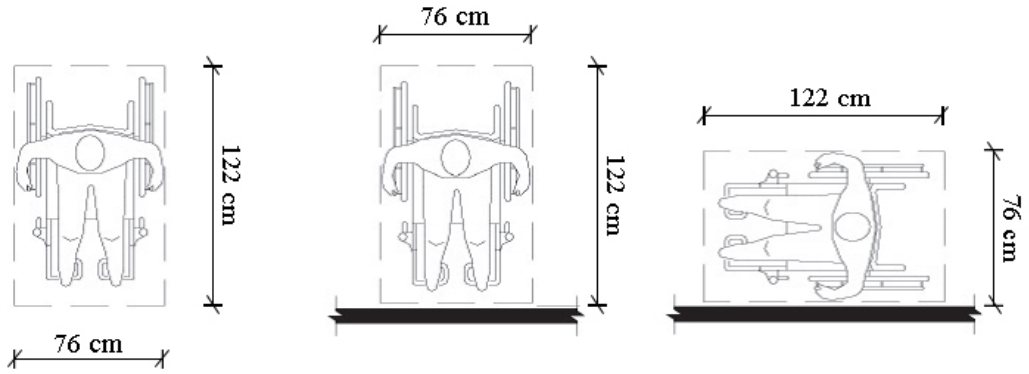
Tipik bir tekerlekli sandalyenin önde bulunan ayaklık mesafe genişliği 45,5 cm iken arka tekerlekleri arası genişlik 66 cm’dir ve ayaklık ile arka tekerlekleri arası uzaklık 106,5 cm’dir. Kullanıcısı yetişkin bir bireyin ayaklıktan ayak taşıma mesafesi 15 cm ve oturma hizası yerden 48,5 cm yüksekliğinde iken, diz hizası 68,5 cm, göz

hızası ise 109-129,5 cm arası yüksekliktedir. Tutamak yüksekliği 91,5 cm olan tekerlekli sandalyenin kolçak yüksekliği 76 cm'dir (Şekil 3.7).

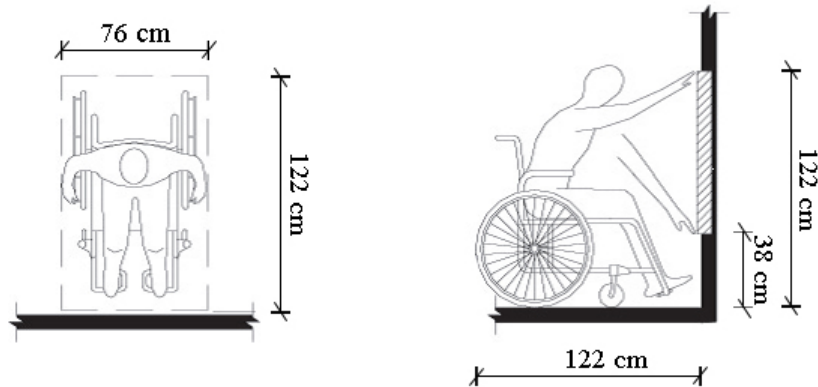
Şekil 3.7. Tekerlekli sandalye boyutları (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

Hareket halinde olan veya duran bir tekerlekli sandalye için 76 cm x122 cm ölçülere sahip döşeme veya zemin alanı gerekmektedir (Şekil 3.8).

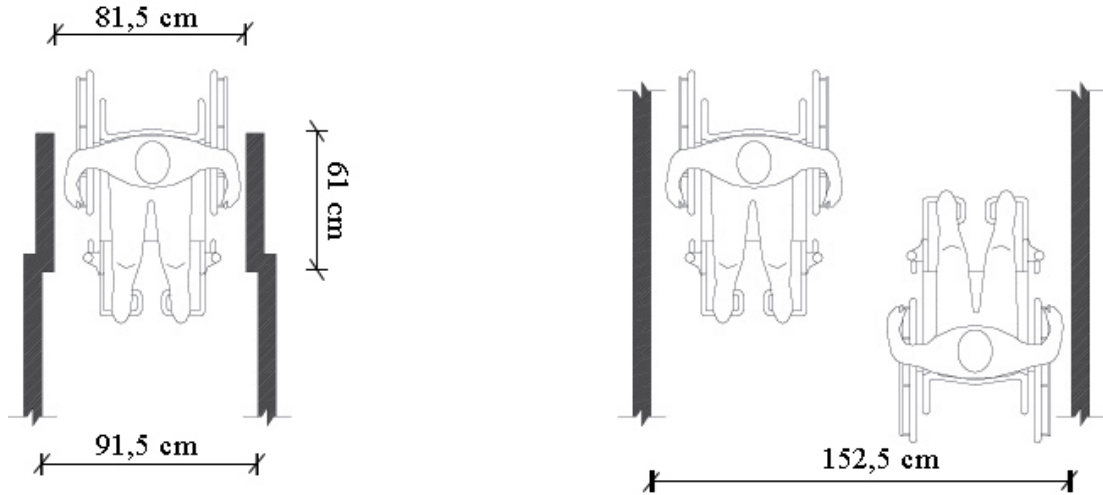
Şekil 3.8. Tekerlekli sandalye için gerekli alan (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

Tekerlekli sandalyede oturan yetişkin bir kullanıcının, sandalyenin ön kısmında uzanabildiği en alçak mesafe yerden 38 cm, en yüksek mesafe ise yerden 122 cm yüksekliğindedir (Şekil 3.9.).

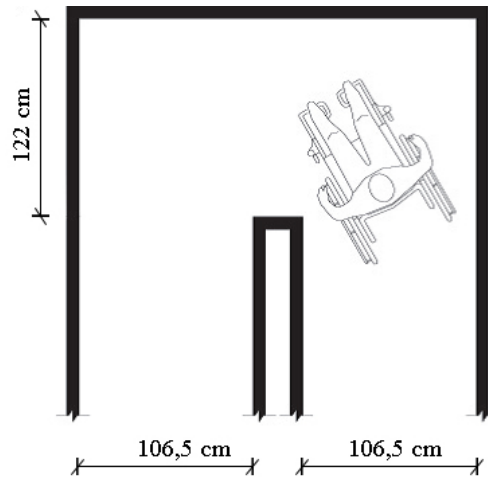
Şekil 3.9. Önden yanaşma mesafesi (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

Tekerlekli sandalye kullanıcıları için en az 76 cm genişlik yeterli olup, ani ve seri hareket gibi normal durumlar dışında genişlik en az 81,5 cm olmalıdır (ASPB, 2011). Tekerlekli sandalye ile geçilecek yerin derinliğinin 60 cm’den fazla olduğu durumlarda genişlik en az 91,5 cm, iki yönlü geçişin olduğu yerlerde ise genişlik en az 152,5 cm olmalıdır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10. Tekerlekli sandalye kullananların geçişi için gerekli genişlikler (ASPB (2011)’den düzenlenmiştir).

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının U dönüşü yapabilmesi için düz kol uzunluklarının genişliğinin en az 106,5 cm, sahanlık genişliğinin ise en az 122 cm olması gerekmektedir (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. Tekerlekli sandalye dönüş alanı (ASPB (2011)’den düzenlenmiştir).

Tekerlekli sandalye standart ölçülerini Çizelge 3.2’de belirtildiği gibi özetlemek mümkündür.

Çizelge 3.2. Tekerlekli sandalye standart ölçüleri.

Elle kumanda tekerleği dâhil dıştan dışa ölçüsü	65-70 cm
Önden dıştan dışa ölçüsü	45,5 cm
İki tutamak arası açıklık	45 cm
Ayak taşıma boyutu	75 cm
Oturma yeri hizası	48,5 cm
Diz hizası	68,5 cm
Kolçak yüksekliği	76 cm
Tutamak yüksekliği	91,5 cm
Göz seviyesi yüksekliği	109-129,5 cm

3.1.2. Engelliler İçin Mekân Tasarımı

Mimari mekân tasarımı yapılırken, kullanıcı ihtiyaçlarının doğru şekilde saptanması, bu doğrultuda mekân organizasyonlarının kullanıcıya ulaşması önem arz etmektedir. Doğru tasarlanarak kullanıcıya ulaşabilen bir mekân çevreye ve doğaya da uygun olduğu takdirde, kullanıcıları diğer bireyler ile bir arada ve iletişimde tutabilme imkânı vermektedir. Günümüzde gelişen tasarım yöntemleri ile tasarlanan mekânlar, geçmişe oranla kullanıcıya daha çok hitap edebilmektedir. Bu oranın artmasındaki en önemli unsurlardan biri, gelişen teknolojidir. Tasarımın her alanında güçlü bir etkiye sahip olan teknoloji, mekânı kullanıcıya yaklaştırırken, kullanıcıyı da engellilere yönelik geliştirilen çok sayıda gereç ile mekâna yaklaştırmaktadır.

Bina ve yakın çevresi kullanıcıları ile herhangi bir engel türü bulunan bireylerin, normal kullanım koşulları kapsamında yardımsız ve konforlu bir şekilde giriş-çıkışına, içinde dolaşmasına ve sunulan hizmetlerden faydalanmasına imkân sağlayan her bina ulaşılabilir olarak kabul edilmektedir (TS 9111, 2011).

3.1.2.1. Evrensel Tasarım

1960’lı yıllarda ortaya çıkan “engelsiz tasarım” kavramı herhangi bir engele sahip bireyin erişebilirliği için detaylı ihtiyaç ve ölçümlerin tamamlanması şeklinde bir yaklaşımdır (Ketboğa, 2016).

Toplumun her kesimine hitap eden mekân tasarımlarında uygulanması gereken erişilebilirlik kurallarının, bilhassa engelli bireylere yönelik tasarlanan mekânlarda uygulanması ayrıca önem arz etmektedir.

Fiziksel çevrenin düzenlenmesine yönelik engelsiz mekân tasarımı; sokaklar, parklar, açık yeşil alanlar ve meydanlar gibi “kentsel mekânlar” ve bina içlerini kapsayan “bina mekânları” ile bu iki mekân arası geçişleri oluşturan binaya bitişik çevrede birbirini tamamlamalıdır. Engelli kullanıcıların ergonomik ve antropometrik ölçülerine dayanan tasarım anlayışında, engelsiz mekân tasarımı altı temel ilke ile belirtilmektedir:

- Alan: Engelsiz ve yeterli hareket alanı
- Yüzey: Engelsiz ve uygun döşeme yüzeyi
- Genişlik: Engelsiz ve yeterli genişlik
- Yükseklik: Engelsiz ve yeterli yükseklik
- Bildirişim: Gerekli uyarı ve yönlendirme işaretleri
- Donatı: Gerekli ve yeterli mekânsal kullanma donatıları (ASPB, 2011).

Ayrıca kitap kapsamında incelenen özellikle “ortopedik engellilere” yönelik mekân tasarımında; uygun ölçülendirme, uygun renk kullanımı, uygun malzeme kullanımı, konforlu ve emniyetli ulaşılabilirlik, işlevsellik ve çevreye uygunluk unsurlarına da dikkat edilmesi gerekmektedir.

3.1.2.2. Engelsiz Tasarım

1980’li yıllarda ortaya çıkan “evrensel tasarım” kavramı, mekânların ve ürünlerin herkes tarafından eşit bir şekilde kullanılabilirliğini sağlayacak şekilde tasarlanması yaklaşımıdır. Engelsiz tasarımın, tüm bireyler ve tüm mekânlar için geçerli hale getirilmesi çalışmaları ile geliştirilmiş olan evrensel tasarım; “herkes için tasarım”, “insan merkezli tasarım”, “erişilebilir tasarım”, “kapsayıcı tasarım” gibi kavramların hepsini kapsar niteliktedir (Sarıman, 2019).

1995 yılında “The Center for Universal Design” tarafından evrensel tasarım ilkeleri yayınlanarak, yeni tasarımlara kılavuz niteliğinde olması ve tasarımcıların bilgilendirilmesi amacıyla ilkelerin tanımları yapılmıştır. Bu tanımlar doğrultusunda evrensel tasarımın yedi ilkesi aşağıda belirtilmektedir (Boduroğlu, 2005).

1. Eşit Kullanım

Tasarım, farklı kullanıcı grupları için eşit kullanılabilirlik düzeyinde olmalıdır ve ayrımcılıktan kaçınılmalıdır. Buna göre:

- Tüm kullanıcılar için kullanım aynı değerde tutulmalı; mümkünse her zaman aynı, mümkün değilse eş değer olmalıdır.
- Tüm kullanıcılar için ayrımcılıktan kaçınılmalıdır.
- Mahremiyet, emniyet ve güvenlik şartları tüm kullanıcılara eşit şekilde sağlanmalıdır.
- Tasarım, tüm kullanıcılar için eşit çekicilikte sunulmalıdır.

2. Kullanımda Esneklik

Tasarım, kişisel tercihler ve seçenekler konusunda geniş seçenekleri içermeli ve her kullanıcı kendine uygun olanı tercih edebilmelidir. Buna göre:

- Tasarım, kullanıcıların kullanım yöntemleri için seçenekler sunmalıdır.
- Tasarımın kullanıcıların hem sağ hem sol el erişimi ve kullanımı sağlanmalıdır.
- Tasarımın doğru ve dikkatli bir şekilde kullanımı sağlanmalıdır.
- Tasarım, kullanıcı hızına uyumlu olması sağlanmalıdır.

3. Basit ve Sezgisel Kullanım

Tasarım, kullanıcının tecrübesinden, bilgisinden, yabancı dil yeteneğinden ve mevcut odaklanma seviyesinden bağımsız olarak basit ve kolay algılanabilir olmalıdır. Buna göre:

- Tasarımdaki gerekli olmayan karmaşıklıklar kaldırılmalıdır.
- Tasarımda, kullanıcıların beklentileri ve sezgileri dikkate alınmalıdır.
- Tasarımda kullanıcıların okuma yazma düzeyleri ve yabancı yetenekleri dikkate alınmalıdır.
- Tasarım iş süresince veya bitiminde aktif geri bildirim sağlanmalıdır.

4. Algılanabilir Bilgi

Tasarım, kullanıcının duyuşal yeteneklerine ve çevre koşullarına bakmaksızın bilginin etkin bir şekilde kullanıcıya iletilmesi sağlanmalıdır. Buna göre:

- Tasarıma yönelik bilgilendirmede resimli, sözlü ve kabartmalı gibi farklı anlatım teknikleri kullanılmalıdır.
- Tasarıma yönelik bilgilendirmenin anlaşılabilirliği en üst düzeyde olmalıdır.
- Tasarım elemanları tanımlanabilir şekilde birbirinden ayrılmalıdır.
- Tasarım, duyuşal kısıtlamalara sahip bireylerin kullandıkları araç ve tekniklerden daha iyi çözümler sunmalıdır.

5. Tasarımda Hata Payı

Tasarım, kaza ya da plan dışı hareketler sonucu oluşan tehlikeleri ve hataları en aza indirmelidir. Buna göre:

- Tasarım elemanları, tehlikeleri ve hataları mümkün olduğunca azaltacak şekilde düzenlemelidir. En çok kullanılan elemanlar kolay ulaşılabilir olmalı, tehlikeli elemanlar ise yok edilmeli, izole edilmeli veya bu elemanlardan korunma sağlanmalıdır.
- Tasarımda oluşabilecek tehlikelere ve hatalara karşı uyarılar bulunmalıdır.
- Tasarımda oluşabilecek tehlikelere ve hatalara karşı korunma sağlanmalıdır.
- Tasarımda dikkat gerektiren işlerde hareketleri sınırlayan önlemler geliştirilmelidir.

6. Düşük Fiziksel Çaba

Tasarımın, kullanıcılar tarafından minimum yorgunluk ile etkin ve rahat bir şekilde kullanılmalıdır. Buna göre:

- Tasarım, kullanıcıların doğal vücut yapıları ile kullanılabilir olmalıdır.
- Tasarımın makul ölçülerdeki güç ile kullanımı sağlanmalıdır.
- Tekrar eden hareketler mümkün olduğunca azaltılmalıdır.
- Uzun süreli fiziksel çaba en aza indirgenmelidir.

7. Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Alan

Tasarım; kullanıcının beden ölçüsüne, duruşuna ve hareketine bakmaksızın kullanıcılara yönelik rahatlık ve yardım araçları ile kişisel yardım için gerekli alan sağlanmalıdır. Buna göre:

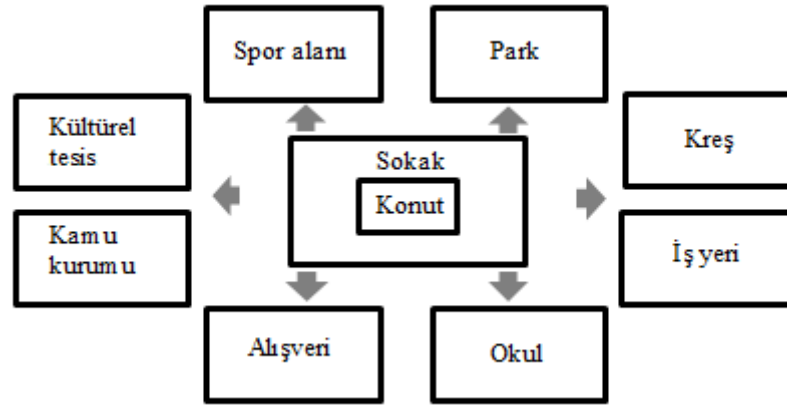
- Oturan ya da ayakta duran kullanıcıların, engelsiz bakış açısı ile önemli elemanları görebilmesi sağlanmalıdır.
- Oturan ya da ayakta duran kullanıcıların tüm elemanlara kolay bir şekilde ulaşması sağlanmalıdır.
- Tasarım, farklı el ve tutma özelliklerine imkân sağlamalıdır.
- Tasarım kişisel yardım ve yardım araçlarının kullanılması için gerekli alan sağlanmalıdır.

3.2. ERİŞİLEBİLİR YAPILI ÇEVRENİN ENGELLİ ERİŞİMİ AÇISINDAN SAĞLAMASI GEREKEN KOŞULLAR

Erişilebilirliğin sağlanması için bina ve açık alanlarda (konut, park, kent vb.); ulaşım (otobüs işletmeleri, hava yolları, demiryolları vb.); hizmetlere (eğitim, hukuk, sağlık vb.) ve bilgi ve bilişim teknolojileri (internet teknolojileri, sanal kütüphanelere vb.) başta olmak üzere her alanda belirli koşullar bulunmaktadır. Bu kitapta, yapılı çevre kapsamında bina ve açık alanlardaki erişilebilirlik koşulları ele alınacaktır.

3.2.1. Açık Alanlar

Açık alanlar, günlük yaşamda iş, alışveriş ve eğlence gibi aktivitelere katılmak için konuttan çıkılarak kullanılan ve kentsel yapılaşmanın dışında kalan alanlardır (Şekil 3.12). Toplumda önemli bir kesimi kapsayan engelliler tasarım ve planlama kaynaklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların giderilmesi ve engelsiz yapılı çevrenin oluşturulması için kentsel açık alanlarda, tasarım ve uygulamalara yön gösterecek standartlar, ölçüler, ilkeler ve kurallar ile sağlanmaktadır (ASPB, 2011). Ülkemizdeki açık alanlara yönelik standartlar ve kurallar temel olarak TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları ile belirlenmektedir.

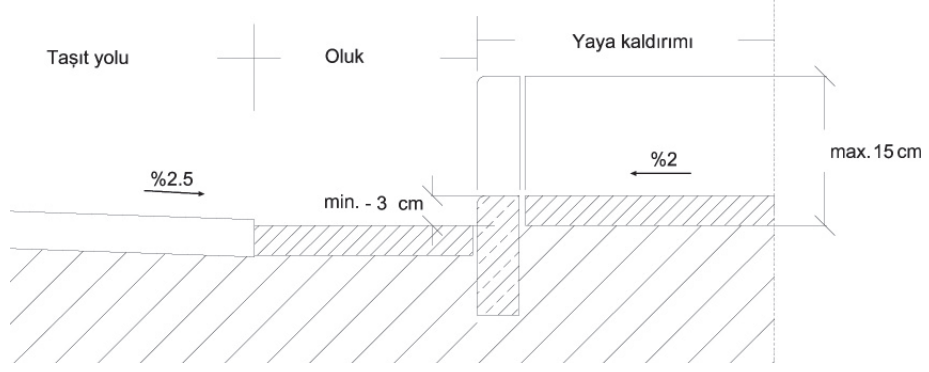

Şekil 3.12. Kentsel açık alanlar ilişkisi (ASPB (2011)'dan düzenlenmiştir).

3.2.1.1. Kaldırımlar

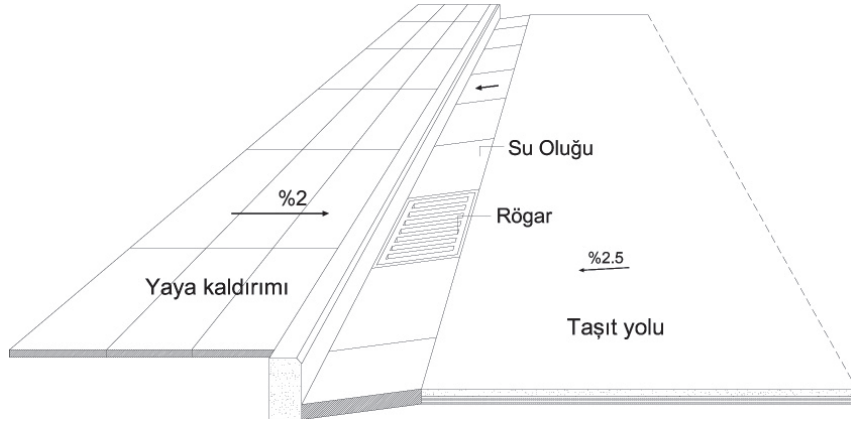
Yaya yolları ve kaldırımlar, açık alanlardaki farklı yapıları, aktiviteleri ve mekânları birbirine bağlamaktadır. Tüm yaya yollarında, kaldırımlarda, rampalarda, meydanlarda ve yaya geçitlerinde tasarımından uygulama aşamasına kadar temel amaç, bu elemanların tüm kullanıcılar için engelsiz, güvenli, temiz, düzgün ve yeterli genişliğe sahip olmasıdır. TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları'na göre yaya kaldırımları ile ilgili bilgiler aşağıda verilmektedir (TS 12576, 1999):

- Yaya kaldırımlarının genişliği; en az net 150 cm olmalıdır. Ayrıca kaldırımın net ölçüsüne ek olarak mülkiyet yanında en az 25 cm, yol tarafında ise bordür taşı da dâhil 50 cm emniyet şeridi olmalıdır.
- Yaya kaldırımlarının eğimi; özellikle tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturmamak için %2'den az olmalıdır.
- Yaya kaldırımı kaplaması; kesilmeyen, sürekli veya aynı seviyede zemin oluşturacak şekilde dolaşmayı kolaylaştırıcı ve kaymayı önleyici olmalıdır.
- Yaya kaldırımının bordür taşı üst seviyesi, taşıt yolu kaplamasından en az 3 cm ve en fazla 15 cm yükseklikte olmalıdır (Şekil 3.13). Bordür taşının 3 cm'den daha yüksek yapılması durumunda tekerlekli sandalye kullanıcıları için kaldırımın herhangi bir yerinde, yaya geçidine %8 eğimde ve 90 cm genişliğinde rampa yapılmalıdır. Ayrıca, bordür taşları iyi ve eşit pahlanarak düzgün olmalıdır.

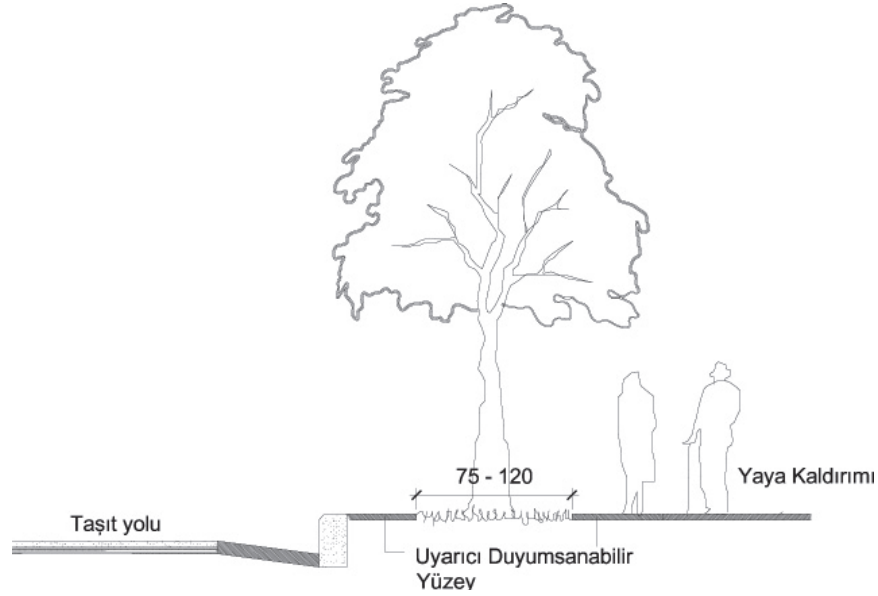
Şekil 3.13. Bordür taşı yükseklikleri (ASPB, 2011).

- Yaya kaldırımında enine ve boyuna yönde gerekli eğimler verilerek bordür taşı ile taşıt yolunun birleşiminde, kullanıcılar için engel oluşturmayacak ve sular oluk içinde birikmeyecek şekilde yüzeysel sular uzaklaştırılmalıdır (Şekil 3.14). Ayrıca rögar ızgara takımları, yaya geçitlerinde bulunmamalıdır.

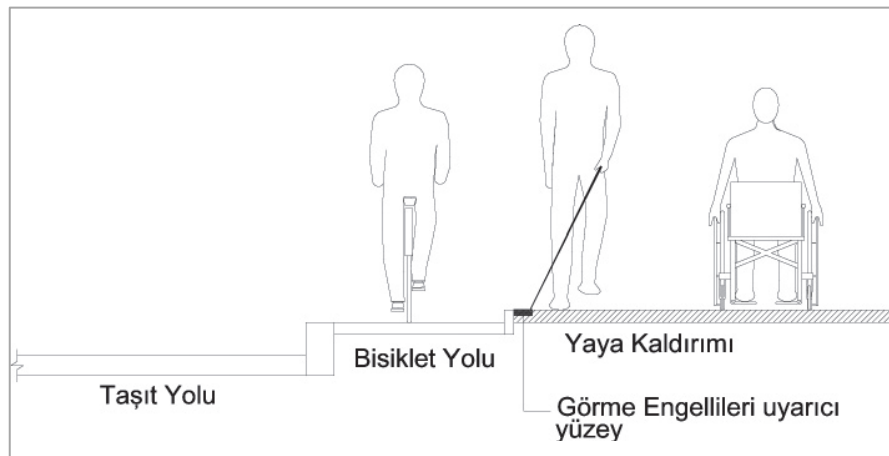
Şekil 3.14. Yaya kaldırım ve taşıt yolunda drenaj (ASPB, 2011).

- Yaya kaldırım kenarına dikilecek ağaçlar TS 8146 Şehir İçi Yol ve Meydan Ağaçlandırma Kuralları'na uygun olmalı; ayrıca, süs bitkileri, çiçeklikler, bordür taşı dâhil yaya korkulukları, elektrik ve trafik işaret direkleri bir şerit içinde ve bir hizada olacak şekilde en az 75 cm, en çok 120 cm genişliğinde yerleştirilmelidir (Şekil 3.15). Ayrıca, mülkiyet sınırında yaya kaldırımının kot farkı olması durumunda bahçe ile kaldırım arasına korkuluk yapılmalıdır.

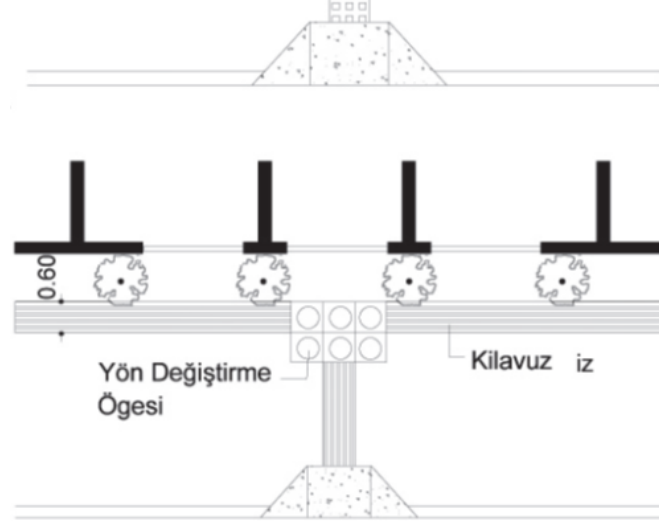
Şekil 3.15. Yaya kaldırımında ağaçlandırma (ASPB, 2011).

- Yaya kaldırımında, yolun genişliğine bağlı olarak engellilerin de yararlanabileceği ve yaya dolaşımını engellemeyecek şekilde uygun yerlere dinlenme bankları konulmalıdır.
- Yaya kaldırımı ile bitişik bir şekilde bisiklet yolu yapılması durumunda, güvenlik açısından yapısal veya bitkisel düzenlemeler ile birlikte bisikletlilerin, yayalar için ayrılan alana geçişi engellenmelidir. Bununla birlikte, görme engelliler için yaya kaldırımının bisiklet yoluna bitişen kısmında uyarıcı duyumsanabilir yüzey döşemesi bulunmalıdır (Şekil 3.16).

Şekil 3.16. Bisiklet yoluna bitişik yaya kaldırımında uyarıcı yüzey döşemesi (ASPB, 2011).

Ayrıca yaya kaldırımlarında, görme engelliler tarafından yol güzergâhının baston ile kolaylıkla bulunabilmesi için doğal kılavuz çizgileri ve hissedilebilir (duyumsanabilir) yüzeylerden oluşan kılavuz izler (Şekil 3.17) oluşturulmalıdır (BM, 2004).

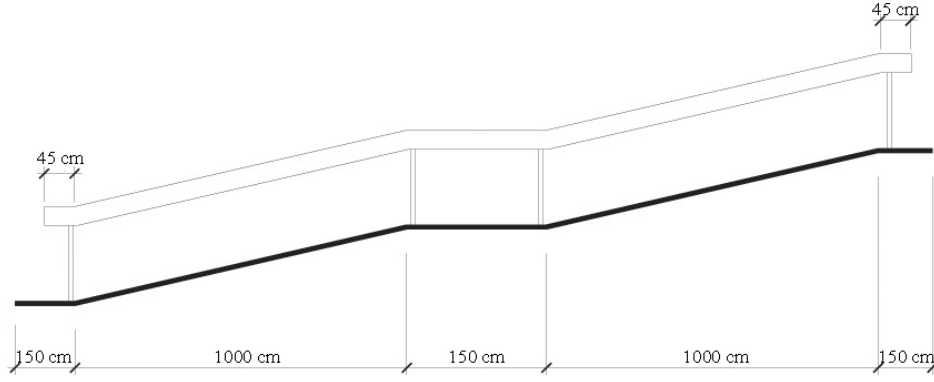

Şekil 3.17. Yaya geçidinde kılavuz iz ve yön değiştirme ögesi kullanımı (BM, 2004).

3.2.1.2. Rampalar

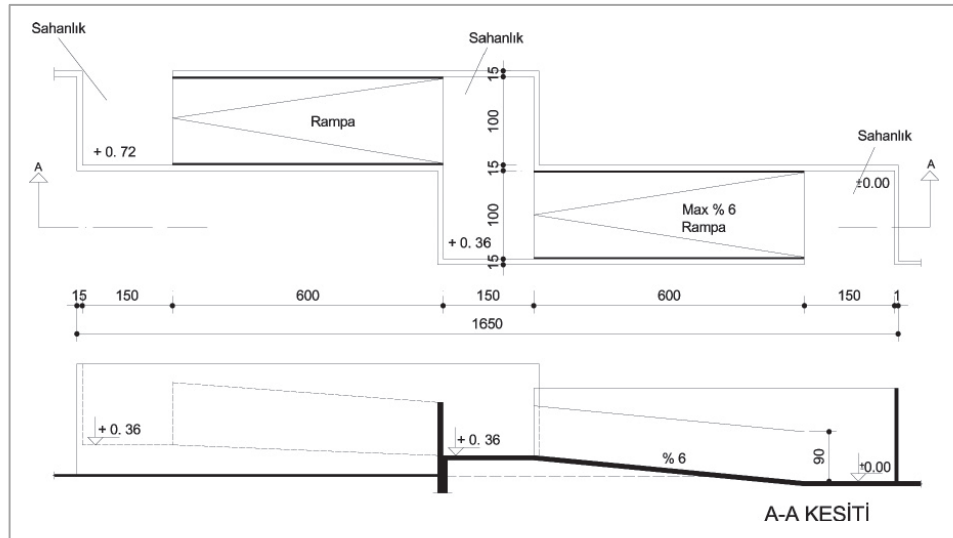
Rampalar; yaya geçitlerinde, kaldırımlarda ve bina girişleri gibi yürüyüş güzergâhında veya bir aktiviteye katılımı sırasında yayaların yükseklik farklarını aşmak için kullandıkları elemanlardır. Doğru yapılmayan veya yapılamayan uygulamalar ile rampaların güvenli bir şekilde kullanımı engellenmektedir. Bu engellere çözüm üretmek için özellikle tekerlekli sandalye kullanıcılarının, görme engellilerin ve bebek arabalıların düşünülmesi, ergonomik olarak gerekli koşulların sağlanması gerekmektedir. Dış mekânlarda bulunan rampaların tasarımına yönelik ilkeler TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları'nda belirlenmiştir ve bu standartta rampalar ile ilgili belirtilen bilgiler aşağıda verilmektedir (TS 12576, 1999):

- Rampaların genişliği, tekerlekli iki sandalye kullanıcısının iki yönlü geçişine imkân verecek şekilde en az net 180 cm olmalıdır. Bununla birlikte, 10 m'den uzun ve 50 cm'den fazla bir yüksekliğin aşılması veya iki rampa arası geçiş durumlarında en az 250 cm sahanlık yapılmalıdır (Şekil 3.18).

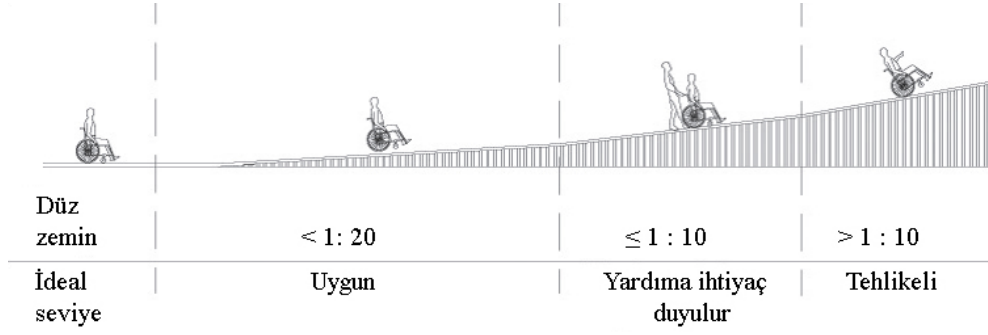
Şekil 3.18. Rampada eğim ve dinlenme alanı (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

- Rampaların sahanlıkta yön değiştirmesi durumunda, tekerlekli sandalye kullanıcısının manevrası için sahanlık alanı en az 150 cm x 150 cm olmalıdır (Şekil 3.19).

Şekil 3.19. Rampanın sahanlıkta yön değiştirmesi (ASPB, 2011).

- Rampaların eğimi, kullanıcıların güvenliği açısından önem taşımaktadır (Şekil 3.20). Tekerlekli sandalye kullanıcıları ve bastonlu kişiler düşünülerek, rampa eğimi %8'den (1:12) fazla olmamalıdır. 10 m'den daha uzun rampalarda ise eğim en fazla %6 olmalıdır ve sahanlıklara banklar konulmalıdır.

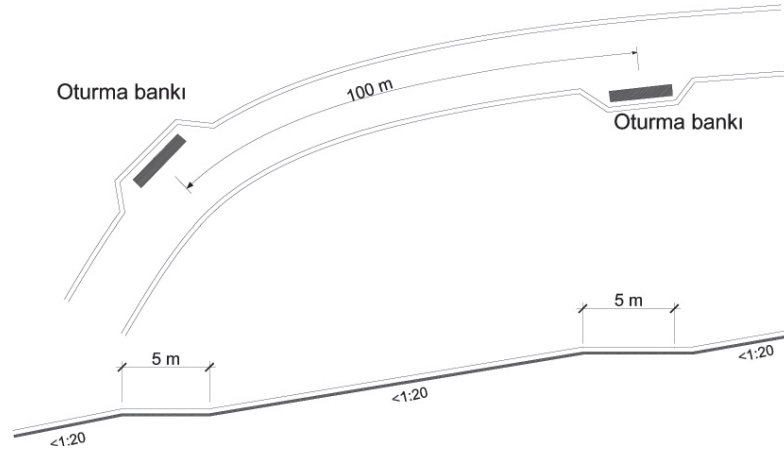
Şekil 3.20. Rampalarda güvenli eğim aralıkları (BM, 2004).

Ayrıca BM (2004)'de rampaların yüksekliği, uzunluğu ve eğimi için; 0.50 m ve 0.06 m yükseklikleri arasındaki tavsiye edilen değerler Çizelge 3.3'te belirtilmektedir.

Çizelge 3.3. Rampaların yüksekliği, uzunluğu ve eğimi (BM (2004)'ten düzenlenmiştir).

Maksimum yükseklik	Maksimum uzunluk	Maksimum Eğim
0.50 m	8.00 m	%6 (1:16)
0.35 m	5.00 m	%7 (1:14)
0.15 m	2.00 m	%8 (1:12)
0.12 m	1.25 m	%10 (1:10)
0.06 m	0.50 m	%12 (1:8)

- Rampa yüzeyleri; kaymaz, sert ve çok az pürüzlü malzemeler ile kaplanmalıdır ve pürüzlülük yüksekliklerinde 2 cm'den fazla farklılık olmamalıdır. Ayrıca görme engelli bireyler için rampa başlangıç ve bitişinde 150 cm uzunluğa sahip düz ve rampa yüzeyinden değişik dokulu bir alan bulunmalıdır.
- Güvenlik bakımından 20 cm yükseklikten daha fazla bir kot farkını aşarken rampanın tek veya iki tarafına küpeşte yapılmalı; küpeşteler rampa başlangıç ve bitişinde 45 cm uzatılmalıdır (Şekil 3.18). Bununla birlikte, küpeştesiz ve korumasız taraflarda tekerlekli sandalye kullanıcıları için en az 5 cm yüksekliğe sahip koruma bordürü yapılmalıdır. Yaya yollarında bulunan rampalarda ise oturma bankları ve dinlenme alanları yapılmalıdır (Şekil 3.21).

Şekil 3.21. Rampalarda dinlenme ve oturma alanları (ASPB, 2011).

- Yaya geçitlerinin bulunduğu yerlerdeki kaldırımlara, TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları'nda belirtilen eğim ve döşeme standartlarına uygun olarak eğik bordür taşı ile rampa yapılmalıdır (Şekil 3.22).

Şekil 3.22. Yaya geçitlerinde rampa örnekleri (ASPB, 2011).

3.2.1.3. Merdivenler

Merdivenler, engelli bireylerin hareketliliğini kısıtlar nitelikte olduğundan, farklı kotların rampalar ile birbirine bağlanması gerekmektedir. TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları'nda açık alanlarda merdivenler ile ilgili belirtilen bilgiler, aşağıda verilmektedir (TS 12576, 1999):

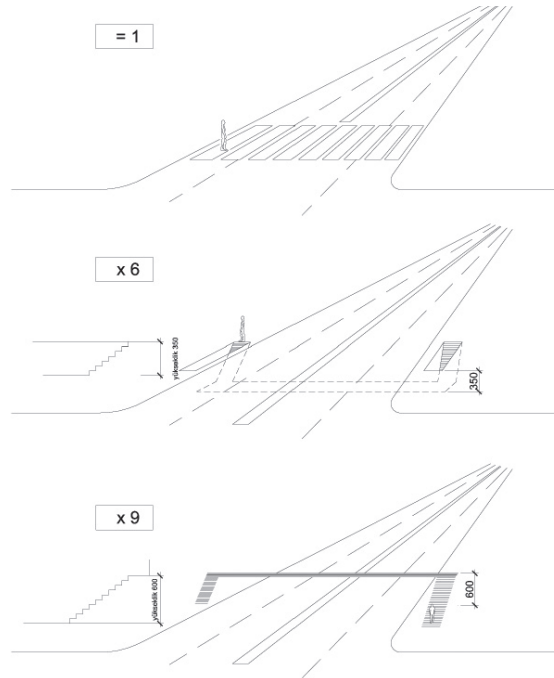
- Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte yapılarak bir riht yüksekliğinin 15 cm 'den fazla olmaması ve TS 9111 Özürlü İnsanların

İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları kapsamında; 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlaması gerekmektedir.

- Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık bulunmalıdır ve merdiven kenarlarına su tahliye olukları konulmalıdır.
- Görme engelli bireylerin merdivenleri algılayabilmeleri ve bulabilmeleri için ilk basamaktan hemen önce ve son basamakta 120 cm genişliğinde, farklı renk ve dokuya sahip sahanlıklar olmalıdır.

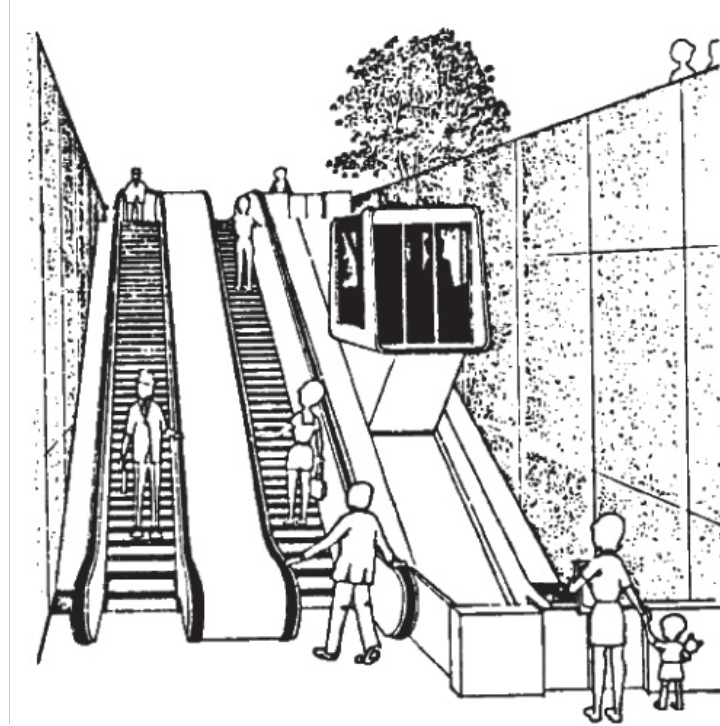
3.2.1.4. Yaya Geçitleri

Yaya geçitleri, farklı yönde hareket eden taşıtların ve yayaların kesiştikleri noktada yer aldığı, bununla birlikte belirli sürede karşıya geçişin tamamlanması gerektiği için önem teşkil etmektedir. Hemzemin, alt geçit ve üst geçit şeklindeki yaya geçitlerinin türü taşıt odaklı değil; insan enerji kaybı dikkate alınarak düşünülmesi gerekmektedir. Yaya alt geçitlerinde normal enerjinin altı katı, yaya üst geçitlerinde ise normal enerjinin dokuz katı enerji harcanmaktadır (Şekil 3.23). Bu bağlamda harcanan enerji ve tekerlekli sandalye kullanıcıları için bunlardan en uygunu hemzemin yaya geçitleridir (ASPB, 2011).

Şekil 3.23. Yaya geçişleri ve enerji kaybı (TS 12576, 1999).

Yaya alt ve üst geçitlerindeki merdivenlerin ve rampaların yanına iki yönlü yürüyen merdivenler yapılmalıdır. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için dikey veya eğik hareketli asansör (Şekil 3.24) ya da 4° ile 15° arasındaki açılarda eğik band yapılmalıdır (TS 12576, 1999).

Şekil 3.24. Merdiven eğiminde eğik asansör (TS 12576, 1999)

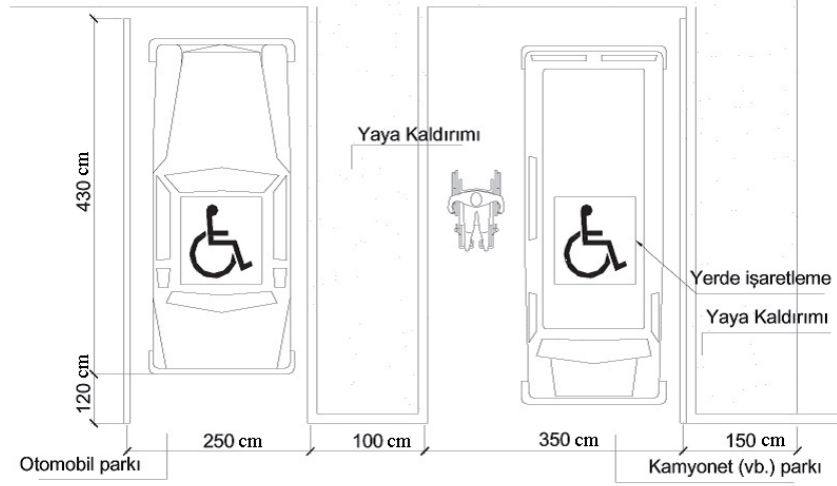
3.2.1.5. Taşıt Park Yerleri

Taşıt park yerlerinin düzenlenmesinde, park yerlerinden kaldırıma erişim, engelliler için gerekli sayıda park yeri ayrılması ve ayrılan park yerlerinin ölçülerinin tekerlekli sandalye geçişi için uygunluğu hususlarına dikkat edilmelidir. TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları'nda taşıt park yerleri ile ilgili belirtilen bilgiler aşağıda verilmektedir (TS 12576, 1999):

- Yol kenar parklarına izin verilen yollarda, engelliler için yeterli sayılarda park alanları yapılmalıdır ve otoparklar sirkülasyon alanlarına yakın olmalıdır.
- Otopark alanlarına engellilerin park yapabileceğini bildiren, kolay okunabilen ve görülebilen yön gösterici engelli levhaları konulmalıdır. Açık park alanlarında yerde engelli park işaretleri; kapalı park alanlarında ise yerde,

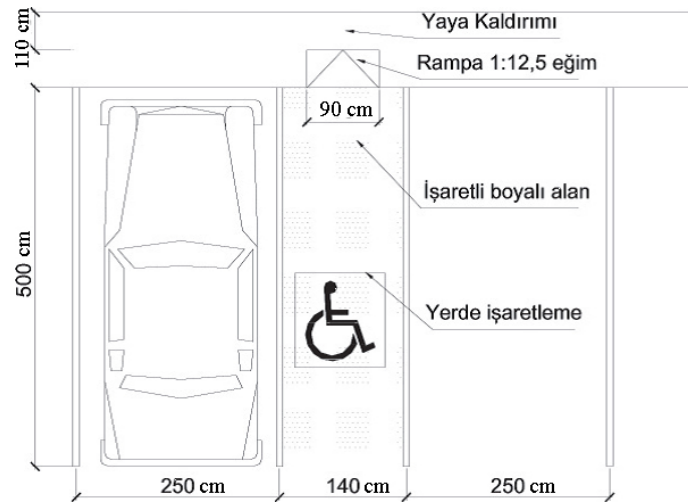
duvarda ve tavanda engelli park işaretleri bulunmalıdır. Ayrıca yol işaretleri geceleri ışıklandırılmalıdır.

- Taşıt yolu üzerindeki yaya kaldırımı kenarlarına araçların park etmelerine müsaade edildiği durumlarda, engelliler için de yeterli park ve elverişli inme-binme yerleri bırakılmalıdır. Engelli otomobil parkları 250 x 550 cm, kamyonet vb. parkları ise 350 cm x 550 cm ölçülerinde olmalıdır (Şekil 3.25).

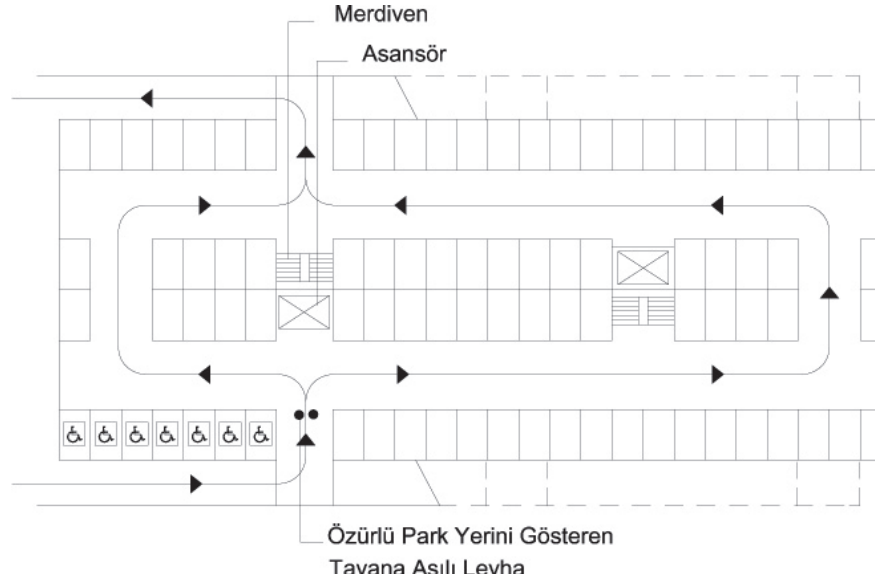
Şekil 3.25. Taşıt yolu kenarındaki engelli park alanları (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

- Taşıt yolu dışındaki açık otopark alanlarında da engelliler için park ve yeterli inme-binme yerleri ayrılmalıdır. 250 cm x 500 cm ölçülerinde araç alanı ve 140 cm genişliğinde inme-binme alanı yapılmalıdır (Şekil 3.26).

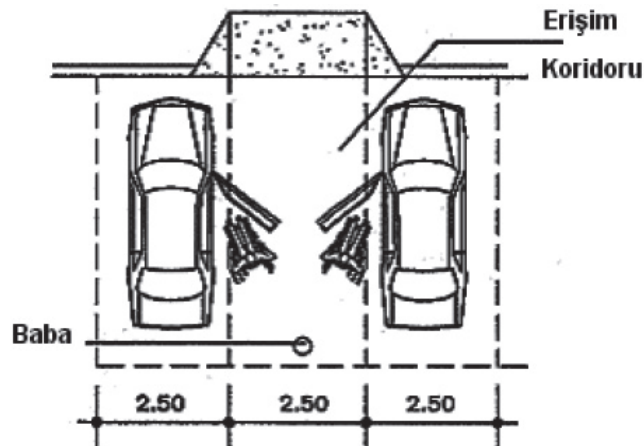
Şekil 3.26. Açık otoparkta engelli park alanı (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

- Kapalı otopark alanlarında da açık alanlardaki genel kurallar geçerli olup, engelliler için park ve yeterli inme-binme yerleri bırakılmalı, bununla birlikte engelli park alanı asansöre yakın olmalıdır (Şekil 3.27). Kolonlar yuvarlatılmalı, yönlendirici bilgi levhaları konulmalı ve fosforlu boyalar ile gidiş yönünde beyaz renge, yasak yönünde ise sarı renge boyanmalıdır.

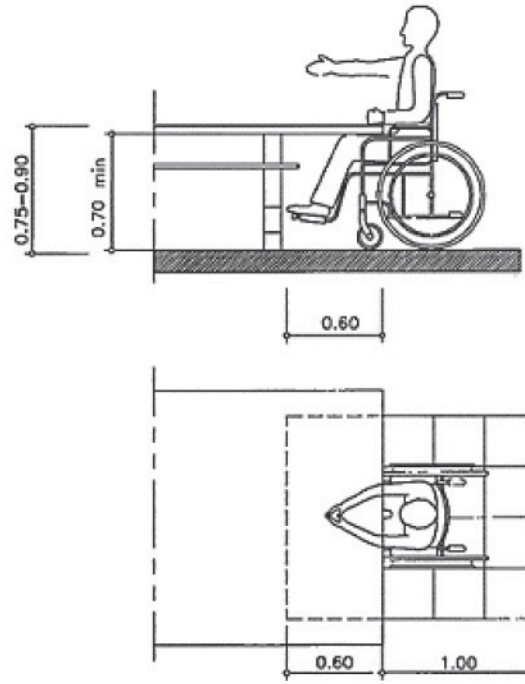

Şekil 3.27. Kapalı otoparkta engelli park alanı (ASPB, 2011).

Ayrıca, mevcut park yerleri; yapılan iyileştirme çalışmaları ile 2,50 m genişliğinde bir araçlık park yerinin engel kullanılarak kapatılması sayesinde engelli park yeri haline dönüştürülebilmektedir (Şekil 3.28).

Şekil 3.28. Mevcut park yerinde iyileştirme (BM, 2004).

Şekil 3.30. Dinlenme banklarının boyutları (BM, 2004).

Kentlerde, engelliler için imar yönetmelikleri ile TS 8357 İş Yerleri-Halka veya Müşterilere Açık Tuvaletler-Sınıflandırma-Genel ve Özel Kurallar Standardı'na göre; uygun yerlere düzayak ve kolay girilebilen, biri kadın biri erkek olmak üzere en az iki adet engelli tuvaleti yapılmalıdır. Bu tuvaletler içinde lavabolu müstakil bir şekilde olmalı, kapısında engelli işareti bulunmalı ve gerektiğinde dışarıdan yardım istenmesi için içeriye buton konulmalıdır (TS 12576, 1999).

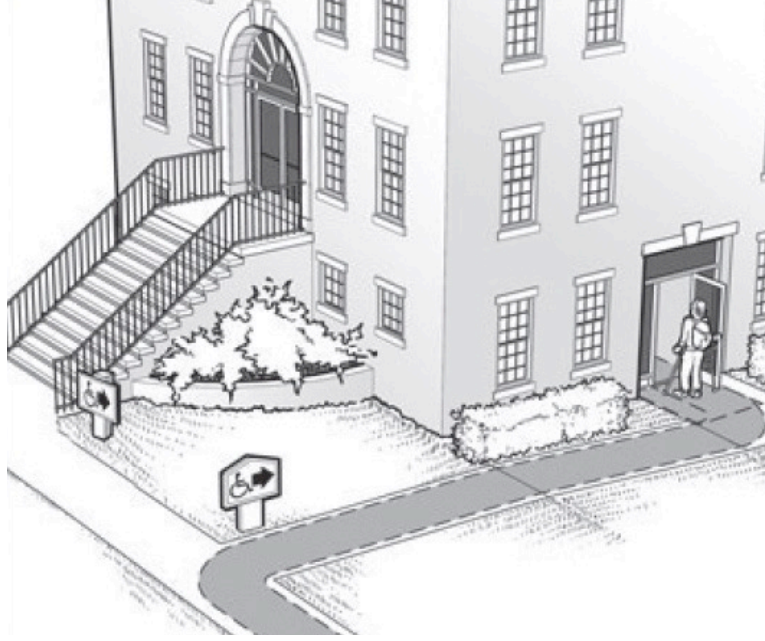
3.2.2. Binalar

Bina girişleri ve bina içi yatay ve düşey sirkülasyon elemanlarına ilişkin yapısal düzenlemeler TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları ile belirlenmektedir. Bu standart ile engellilerin binalarda karşılaştıkları sorunlar giderilmekte ve erişilebilirlik sağlanmaktadır.

3.2.2.1. Bina girişleri

Her bina için; yakın çevreye bağlantı sağlayacak biçimde kaldırımlar, yaya geçitleri, yaya yolları ve ulaşılabilir rotalardan, otopark alanlarından, duraklardan, yolcu indirme bölgelerinden ve binalar grubu içindeki yapıların ulaşılabilir

girişlerinden, binanın en az bir girişine engelsiz ulaşım sağlanmalıdır. Şekil 3.31’de görüldüğü gibi ana girişin kullanılmadığı ve alternatif ulaşılabilir girişin kullanılması mecburi durumlarda, bu girişlerine tabelalar ile yönlendirme sağlanması ve tekerlekli sandalye kullanıcıları için giriş kapısının önünde yeterli manevra alanı bulunması gerekmektedir (ASPB, 2011).

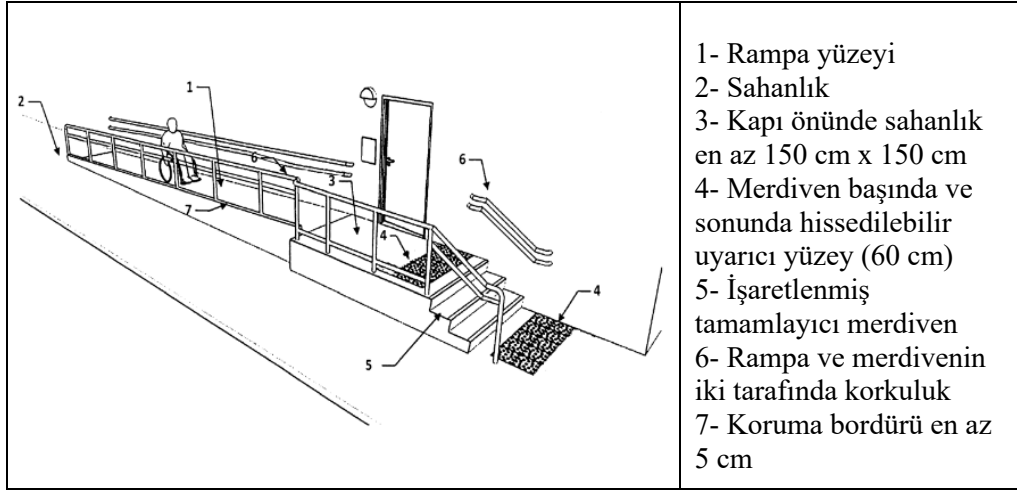

Şekil 3.31. Ulaşılabilir giriş alternatifleri (ASPB, 2011).

TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretleme Tasarım Kuralları’na göre bina girişleri ile ilgili bilgiler aşağıda verilmektedir (TS 12576, 1999):

- Mesken binalarının girişleri TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları’na uygun olmalıdır.
- Tüm mesken binaları ile ticarî idarî kamu binaları ana girişlerine yaya kaldırımından engelsiz erişim olmalıdır ve bina girişlerinin önünde geniş bir giriş sahanlığı bulunmalıdır. Ayrıca bina girişi zeminleri iyi aydınlatılmalı ve kaygan olmayan sert malzemedan yapılmalıdır.
- Tüm ticarî ve kamu binasının en az bir ana girişi engelliler için kullanılabilir olmalıdır. Merdivenli bir girişin olması durumunda engelliler için rampa düzenlenmesi gerekmektedir.

Çizelge 3.4. Bina girişi düzenlemesi (TS 9111 (2011)'den düzenlenmiştir).

TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları'na göre Çizelge 3.4'te belirtilen bina girişlerindeki kapı girişleri ve rampa sahanlıkları ile ilgili bilgiler aşağıda verilmektedir (TS 9111, 2011):

- Rampa yüzeyleri kaygan olmayan, sert, tabii ve düzgün olmalıdır.
- Bina girişlerine yakın olan rampaların uzunluğu 600 cm'den fazla ve eğimi 1/12'den daha dik olmamalıdır. Bina giriş rampalarında sağlanması gereken eğim Çizelge 3.5'te verildiği gibi olmalıdır.

Çizelge 3.5. Bina giriş rampalarının eğimi (TS 9111 (2011)'den düzenlenmiştir).

Maksimum yükseklik	Maksimum eğim
15 cm ve daha az	1:12 (%8)
16 cm-50 cm	1:14 (%7)
51 cm-100 cm	1:16 (%6)
100 cm üzeri	1:20 (%5)

- Rampaların korkuluksuz tarafına tekerlekli sandalye kullanıcıları için en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri döşenmelidir.
- Rampaların başlarında ve sonlarında sahanlıklar bulunmalıdır ve sahanlığın en dar yerinin genişliği, rampadaki en geniş yer kadar olmalıdır.
- 1/20 ve 1/12 arasında eğime sahip her rampada en az 100 cm x 120 cm boyutlarında bir sahanlık bulunmalıdır. Bununla birlikte, rampanın sahanlıkta

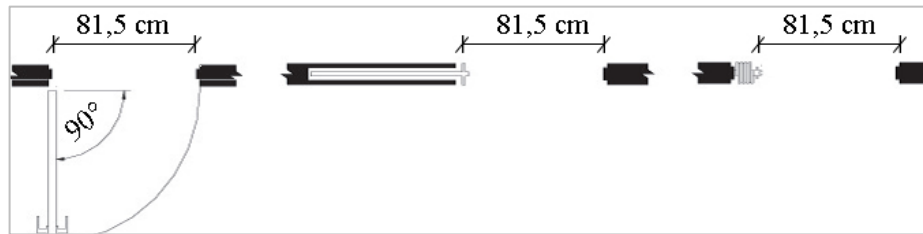
yön değiştirdiği durumlarda, sahanlık en az 152,5 cm x 152,5 cm boyutlarında olmalıdır.

- Rampa yüksekliği 15 cm'den fazla veya yatay uzunluğu 183 cm'den uzun ise rampanın her iki yanında korkuluk bulunmalıdır. Bununla birlikte, korkuluklar rampa başlangıcından 30 cm önce başlayarak rampa bitişinden itibaren 30 cm daha devam ettirilmelidir.
- Giriş kapıları, en az 91,5 cm genişliğinde olmalı ve girişlere eşik yapılmamalıdır. Ayrıca girişlerde döner kapılardan kaçınılmalıdır; ancak yapılması mecbur durumlarda yanında normal bir kapı bulunması gerekmektedir.

3.2.2.2. Bina İçi Yatay Sirkülasyon

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının ve diğer engellilerin binalarda kat içi yatay sirkülasyonda karşılaştıkları engelleri ortadan kaldırmak için koridor ve odalarda gerekli düzenlemelerin yapılması önem taşımaktadır. Bina içi yatay sirkülasyonda erişilebilirliği sağlamak için TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları'na göre gerekli düzenlemeler aşağıda verilmektedir (TS 9111, 2011):

- Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılmalıdır ve 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm olmalıdır (Şekil 3.32).

Şekil 3.32. Kapı geçiş mesafeleri (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

- Kapı kolları, kilitler, anahtar ve diğer kapı elemanları tek elle kullanılabilir biçimde tasarlanmalı ve ellerini kullanamayan bireylere yönelik kavramaya gerek olmadan işleyebilecek şekilde yapılmalıdır. Çizelge 3.6'da görüldüğü gibi çeşitli kapı kulplarından, kullanımı ideal tasarım şekli itmeli kollu kulplar ve U tipindeki kulplardır. Kapı kollarının yerden yüksekliği 90 cm ile 110 cm

arasında olmalıdır. Bununla birlikte, tekerlekli sandalye kullanıcılarının çarpma durumlarına karşılık koruyucu plaka konulması gerekmektedir.

Çizelge 3.6. Kapı kolu türleri (TS 9111 (2011)’den düzenlenmiştir).

	1- Yatay kol, tuvalet kapısı 2- 80 cm-110 cm 3- Düşey kol 4- En fazla 110 cm 5- En az 90 cm 6- Normal kapı kolu 7- 90 cm-110 cm
--	--

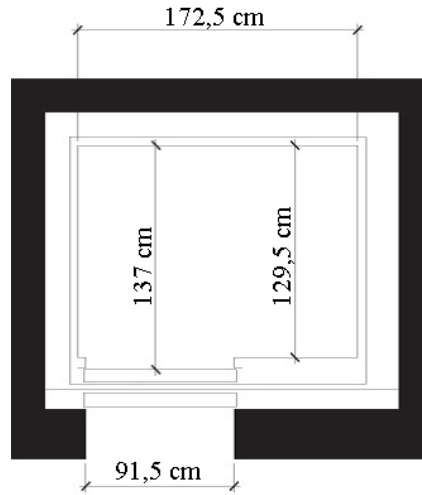
- Görme engelli bireyler için bitişik duvar ile kapı ve kasası farklı renklerde olmalıdır ve kabartma şeklinde kapı kolu hizasında harf veya rakamlar ile odalar belirtilmelidir.
- Bina içi ulaşımında sık bir şekilde farklı düzenlemeler ile gerekli olmayan girinti ve çıkıntılardan kaçınılmalıdır. Kolon vb. gibi mecburi olan girinti veya çıkıntıların ise köşeleri pahlanmalıdır. Baş üstündeki engeller ise yerden en az 203 cm yüksekliğe sahip olmalıdır.
- Koridorların engelsiz net açıklığı en az 81,5 cm olmalıdır. Koridor genişliklerine bağlı olarak tekerlekli sandalye kullanıcıları için kapı önlerinde manevra alanları bırakılmalıdır.
- Sirkülasyon alanlarında uygun yüksekliklerde duvara monte edilmiş tutunma bantları bulunmalıdır.
- Sirkülasyon alanlarında bulunan radyatörler; dar kenarlı döküm ya da çelik panel radyatör şeklinde olmalıdır.

3.2.2.3. Bina İçi Düşey Sirkülasyon

Bina içi düşey sirkülasyon elemanları olarak rampa, asansör ve merdivenlerin yeterli alan ve gerekli ölçülerde yapılması engelliler için büyük önem taşımaktadır. Özellikle tekerlekli sandalye kullanıcıları için düşey sirkülasyonun ulaşılabilirliğinin sağlanamaması, kattaki yatay sirkülasyonun ulaşılabilirliği sağlansa dahi sunulan hizmetlerden tam olarak yararlanabilmelerini engellemektedir (ASPB, 2011).

TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları'na göre bina içi düşey sirkülasyonda erişilebilirliği sağlamak için gerekli düzenlemeler aşağıda verilmektedir (TS 9111, 2011):

- Tüm asansör sistemleri otomatik olmalıdır ve asansör kabininin önünde, kullanım amacına uygun bir şekilde yeterli alan bırakılmalıdır.
- Tekerlekli sandalye kullanıcılarının kabin içine girebilmesi ve kontrole erişebilmesi için gerekli ve yeterli manevra alanı olmalıdır (Şekil 3.33).

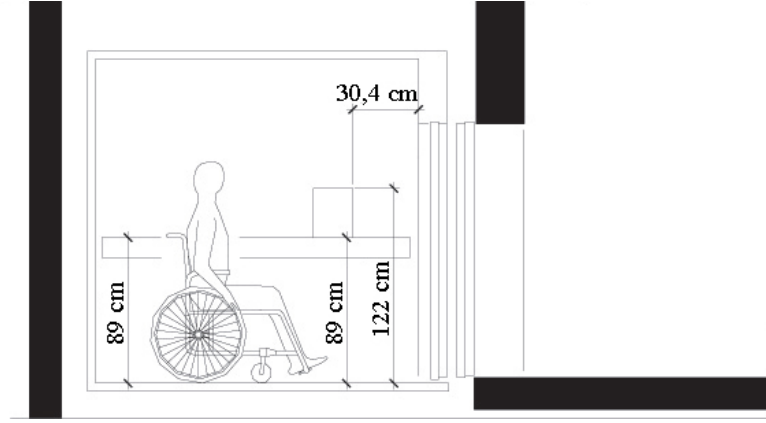
Şekil 3.33. Asansörlere ait ölçüler (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

- Asansörler için serbest giriş açıklığı en az 80 cm olarak belirlenmiş olup, kabin türlerine göre bu açıklık değişiklik göstermektedir (Çizelge 3.7).

Çizelge 3.7. Asansör kabinleri için minimum serbest giriş açıklığı ve kabin boyutları (TS EN 81-70 (2018)'den düzenlenmiştir).

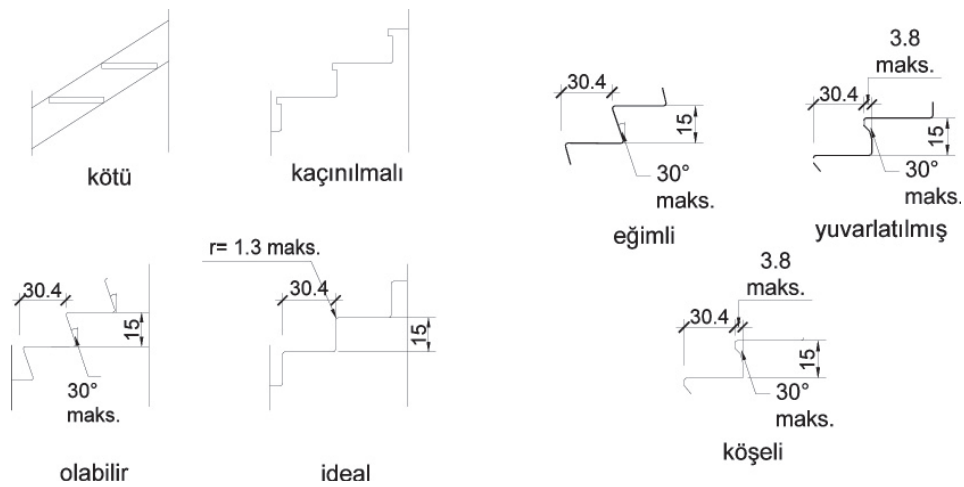
Asansör tipi	Minimum kabin boyutları	Erişilebilirlik seviyesi
1	450 kg Serbest giriş açıklığı: 80 cm Kabin genişliği: 100 cm Kabin derinliği: 125 cm	Kabin sadece bir tekerlekli sandalye kullanıcıını alabilir.
2	630 kg Serbest giriş açıklığı: 90 cm Kabin genişliği: 110 cm Kabin derinliği: 140 cm	Kabin bir tekerlekli sandalye kullanıcıını ve refakatçisini alabilir.
3	1275 kg Serbest giriş açıklığı: 110 cm Kabin genişliği: 200 cm Kabin derinliği: 140 cm	Kabin bir tekerlekli sandalye kullanıcıı ve birkaç yolcu alabilir ve manevra alanı sağlamaktadır.

- Kabin içinde, yerden 85 cm ve 90 cm arası bir yükseklikte tutunma bantları olmalı ve zemin tutan halılarla kaplanmamalıdır (Şekil 3.34). Ayrıca kabin içinde açılır kapanır küçük oturma yeri ile telefon bulundurulması tavsiye edilmektedir.

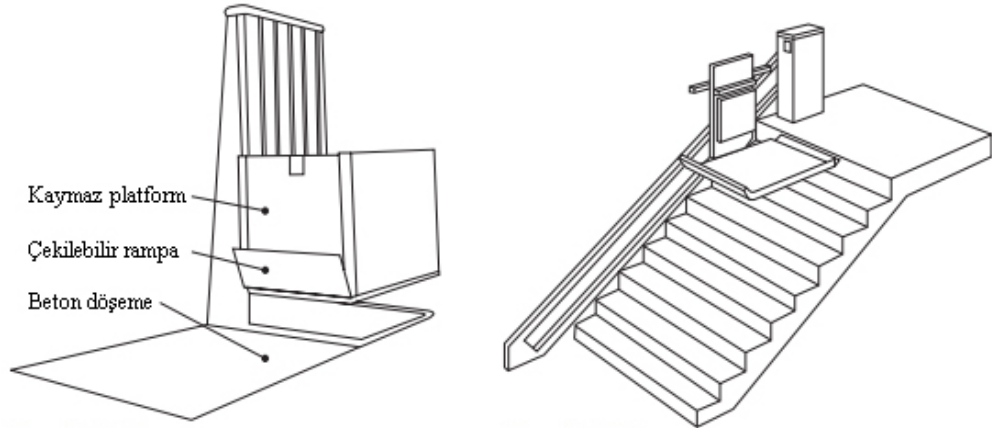
Şekil 3.34. Kabin içi ölçüler (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

- Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak bulunmalıdır.
- Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde hesaplanmalıdır. Basamak genişlikleri yaklaşık 30 cm olmalı, rıht yükseklikleri 15 cm'yi geçmemelidir.
- Basamak uçlarının tasarımında açık ve çıkıntılı uçlardan kaçınılmalıdır. Basamak yüksekliğinin eğimli olması durumunda eğimin alt kısmı yatay yüzey ile en az 60°'lik açı yapmalı, eğim çıkıntısı 3,8 cm'den fazla olmamalıdır (Şekil 3.35).

Şekil 3.35. Basamaklar ile ilgili özellikler (ASPB, 2011).

- Dik ve uzun olan merdivenlere sekiz veya 10 basamakta bir sahanlık yapılmalıdır.
- Merdivenlerin her iki tarafına korkuluk yapılmalıdır ve duvar ile mesafesi 3,8 cm, küpeşte genişliği veya çapı ise 3,2 cm ve 3,8 cm arasında olmalıdır. Bununla birlikte, küpeştenin en üst noktası; basamak üzerinden 85 cm ve zeminden 100 cm yüksekliğinde yapılmalıdır.
- Binalara tekerlekli sandalye kullanıcıları başta olmak üzere tüm kullanıcıların sirkülasyonunu sağlamak için merdiven basamakları üzerine konumlandırılan Şekil 3.36’da görüldüğü gibi “merdiven asansörü sistemi” (platform yükseltici) kurulabilmesi mümkündür. İsteğe bağlı katlanabilme özelliği ile bu sistem büyük yer işgal etmemektedir.

Şekil 3.36. Merdiven asansörü (Facility Accessibility Design Standards (2007)’den düzenlenmiştir).

Bu sistemlere ek olarak engelli bireyler için “koltuk tipi merdiven asansörleri” de kullanılmaktadır; ancak asansörün kendi koltuğunu üzerinde bulundurması sebebiyle tekerlekli sandalye kullanıcıları için çözüm olmamaktadır ve kamusal alanlarda kullanımı önerilmemektedir. Her türlü mekâna uygulanabilmesi mümkün olan “dikey tip engelli asansörleri” ise kuyusuz olduğu ve ön hazırlık gerektirmediği için kullanışlı bir sistemdir. 7,5 m yüksekliğe çıkış sağlayabilen sistem tekerlekli sandalye kullanıcıları için çok büyük kolaylık sağlamaktadır ve kamusal alanlar için önerilmektedir. Özellikle dar mekânlarda ve az basamaklı yapılarda hızlı ve basit erişim çözümü olan “portatif engelli rampaları”, tekerlekli sandalye kullanıcıları için erişimi kolaylaştırmaktadır. Bu doğrultuda yapıya zarar vermeyen sistem kamusal alanlarda ve tarihi yapılarda erişilebilirliğe yönelik pratik bir çözümdür. Asansörü

bulunmayan ve rampa uygulaması yapılamayacak alanlarda tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimin, sağlamak için “akülü portatif merdiven tırmanıcıları” iyi bir çözüm yöntemidir. Bireysel kullanılabilirliği sağlayarak yapıya müdahale etmeyen sistem kamusal alanlarda ve tarihi yapılarda tercih edilebilmektedir (Çinpolat, 2019).

3.2.2.4. Engelli Tuvaletleri

Mevcut alanı 1000 m²'den fazla olan yapılarda kadın ve erkek için birer tane; zorunlu durumlarda ise herkesin kullanabileceği bir adet engelli tuvaleti düzenlenmelidir. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için düzenlenen tuvalet kabinlerinin erişilebilirliğinin sağlanması için ölçü ve standartlara uyulmalıdır (TS 9111, 2011) (Çizelge 3.8).

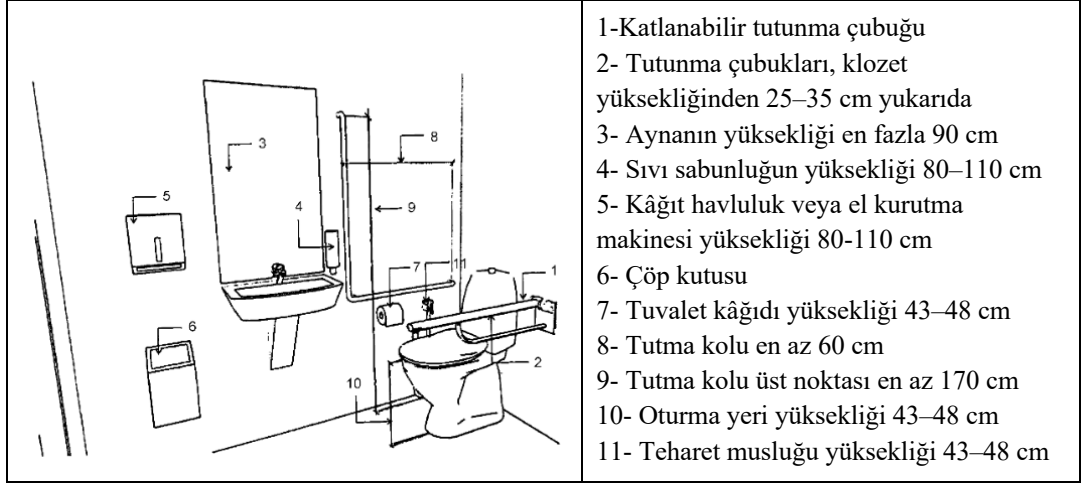
Çizelge 3.8. Engelli tuvaleti ölçüleri (TS 9111 (2011)'den düzenlenmiştir).

	1- En az 90 cm 2- Lavabo 3- 43 cm - 60 cm 4- En az 90 cm 5- Tutunma çubuğu 6- 10 cm – 25 cm 7- En az 90 cm 8- 50 cm – 55 cm 9- 65 cm – 80 cm 10- En az 220 cm 11- Taharet Musluğu
--	--

TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları'na göre engelli tuvaletleri ile ilgili bilgiler aşağıda verilmektedir (TS 9111, 2011):

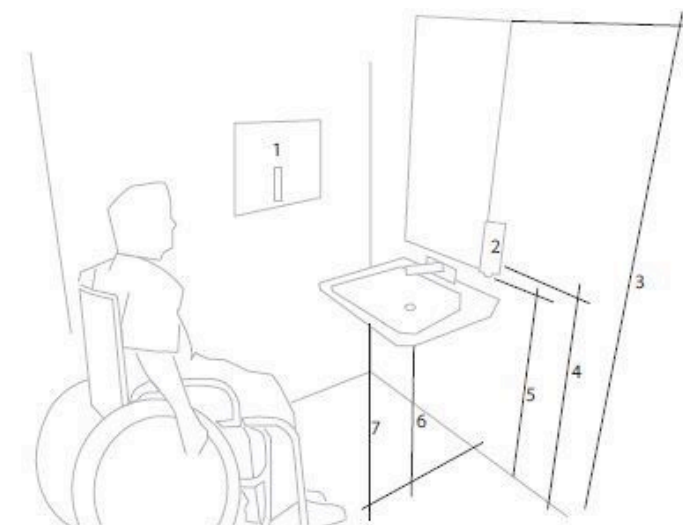
- Tuvaletlere erişim kolay sağlanmalıdır ve kapı üzerinde bulunması gereken engelli işareti dışarıdan algılanmalıdır.
- Tuvalet içindeki elemanların tasarlanmasında ve yerleştirilmesinde standartlara uyulmalıdır (Çizelge 3.9).

Çizelge 3.9. Engelli tuvaleti örneği (TS 9111 (2011)'den düzenlenmiştir).

- Tuvalet kapısı, minimum 90 cm genişliğinde olmalı ve kapı kolu yerden 100 cm yüksekliğe sahip yatay veya düşey bir şekilde menteşelerden 10 cm uzaklıkta yapılmalıdır.
- Kapı yanında yer alan bir buton ile tuvaletin dolu veya boş olduğunu belirten ışıklı ve yazılı bir levha olmalıdır.
- Tuvalet içerisinde 180°'lik bir dönüş için 150 cm çapı olan manevra alanı bırakılmalıdır.
- Klozet, uzun eksenini duvara paralel olacak şekilde konumlandırılmalı ve yan duvarda 3-4 cm çapında ve 70 cm uzunluğunda L biçimli tutma kolu yapılmalıdır. Bununla birlikte, klozetin duvar ile en kısa mesafesi 25 cm, klozet önünün arka duvarla arasındaki mesafesi 70 cm olmalıdır. Klozetin oturma yüksekliği 43 cm ile 48 cm arasında yapılması ve oturma yerinden kullanılabilir acil durum butonu bulundurulmalıdır. Taharet muslukları erişilebilir olmalı ve sifon kolu yerden en çok 112 cm yüksekliğinde olmalıdır.
- Lavaboların yüksekliği, tekerlekli sandalyelerin manevra yapabilmesine imkân verecek yükseklikte tasarlanmalı, kenarları yuvarlak hatlı olmalıdır. Lavaboların önünde, 49 cm'si lavabo altında kabul edilebilir 76 cm x 122 cm boyutlarında net manevra alanı bulunmalıdır. Armatürlere kolaylıkla ulaşılabilir olmalıdır (Çizelge 3.10).

Çizelge 3.10. Lavabo ölçüleri (TS 9111 (2011)'den düzenlenmiştir).

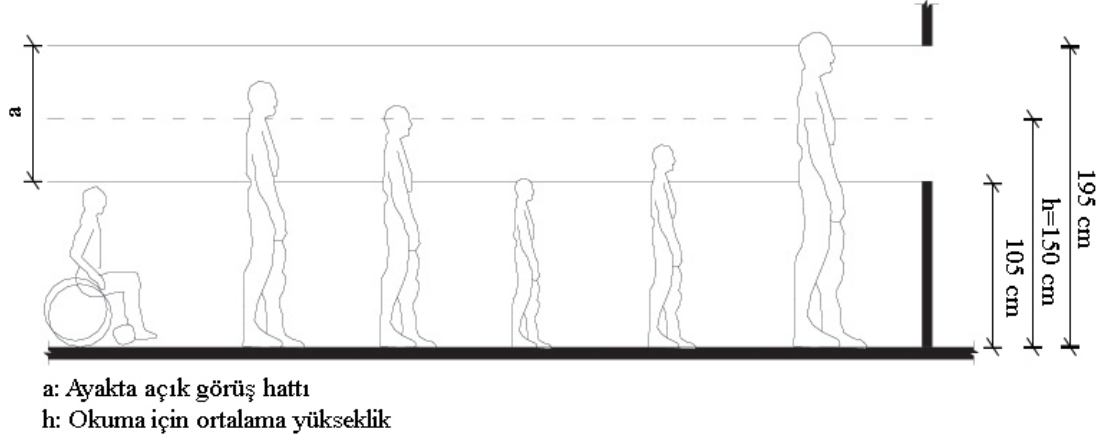
	1- Kağıt havluluk veya el kurutma yüksekliği 80 cm - 110 cm 2- Sıvı sabunluk 3- Aynanın en üst noktası en fazla 190 cm 4- Sıvı sabunluk yüksekliği 80 cm - 110 cm 5- Aynanın yüksekliği en fazla 90 cm 6- Boru kısmının yüksekliği en az 68,5 cm 7- Lavabonun alt yüzeyi en az 75 cm
--	---

- Aynalar yerden 40 cm x100 cm boyutlarında olmalı, yerden 90 cm yükseklikte başlamalı ve üst seviyesi 190 cm'yi geçmemelidir. Yüksekliği ayarlanamayan sabit aynalara 10° ve 15° arasında eğim verilmelidir. Sıvı sabunluk, havluluk ve el kurutma makinası gibi elemanlar yerden maksimum 80 cm ile 110 cm arasında bulunmalıdır.

3.2.2.5. Bilgilendirme ve İşaretleme

Engelli bireylerin bina girişleri, bina içleri, otopark alanları, bekleme ve aktarma alanları, indirme-bindirme yerleri, taşıtlar, açık alanlar ve diğer tüm alanlarda gerekli uyarılara, bilgilendirmelere ve yönlendirmelere erişebilmesi sağlanmalıdır.

Engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırmada, onları bilgilendirmede ve yönlendirmede işaretlemeler büyük önem taşımaktadır. Örneğin bilgilendirme için ise mavi-beyaz; emniyet ve güvenlik için yeşil-beyaz; yasaklama, durma, tehlike ve acil için kırmızı-beyaz; uyarı ve tehlike için sarı-siyah; renklerinin kullanılması, bunların yeterli bir şekilde aydınlatılması gerekmektedir (TS 12576, 1999). Ayrıca bilgilendirmelerin tüm kullanıcılar için kolay bir şekilde görülmesi gerekmektedir (Şekil 3.37).

Şekil 3.37. Görüş hattı (ASPB (2011)'den düzenlenmiştir).

TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları'na göre engellilere yönelik yapılması gerekli bilgilendirme sistemleri aşağıda verilmektedir (TS 9111, 2011):

- Az gören engellilerin korkulukları kolay bir şekilde fark edilebilmesi amacıyla korkuluk renkleri bitişik olduğu yüzeylere zıt renklerden seçilmelidir. Bununla birlikte, kamu kullanımına açık binalardaki küpeştelerin üzerine Braille alfabesi kullanılarak bilgilendirme donanımları eklenmelidir.
- Bina dışı bilgilendirme işaretleri açıkça görülebilir ve aydınlatılmış şekilde giriş kapısına bitişik olarak yerleştirilmelidir.
- Merdiven boşluklarında, tüm giriş ve çıkış noktalarına ilişkin bilgilendirme işaretleri bulunmalıdır.
- Kabartmalı hissedilebilir bilgilendirme panoları yerden 120 cm - 160 cm yüksekliğinde olmalıdır. Ancak bu mesafelerden daha alçak olan bilgilendirme işaretleri, eğimli bir şekilde monte edilmelidir.
- Video ve medya bilgilendirme ekranlarının kullanıldığı durumlarda tamamlayıcı bir ses bilgilendirme sistemi kullanılmalıdır.

3.3. ENGELLİ BİREYLERİN KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

Engelli bireyler günlük hayatta bireysel, sosyal, ekonomik, psikolojik ve çevresel gibi çeşitli sebeplerden dolayı eğitim, sağlık, ulaşım, çalışma ve istihdam olmak üzere birçok alanda kısıtlanmaktadır. Engelli bireylerin karşılaştıkları engelleri;

sosyal, ekonomik, hukuki ve çevresel engeller olarak dört başlıkta incelemek mümkündür.

3.3.1. Sosyal Engeller

Engelli bireyler maruz kaldıkları sosyal sorunlar sonucu; toplumsal hayata tam ve etkin bir şekilde katılamama, psikolojik olarak kötü hissetme ve diğer bireyler ile iletişim kuramama gibi sorunlarla karşılaşmaktadır.

3.3.2. Ekonomik Engeller

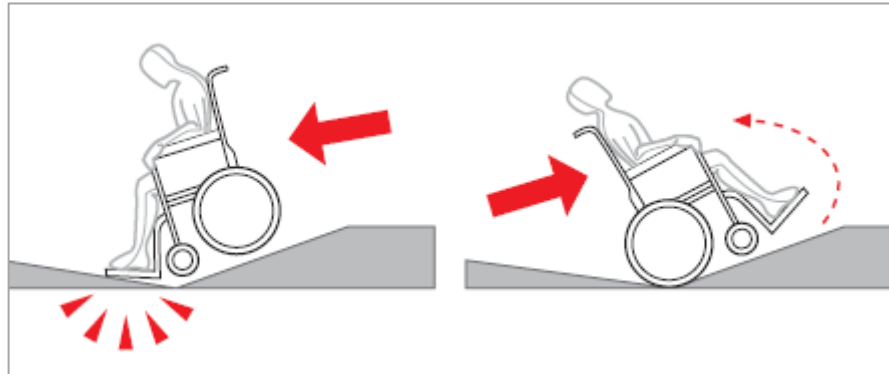
Engelli bireylerin ve ailelerinin, çalışma hayatına etkin bir şekilde katılamamalarından dolayı sahip oldukları ekonomik sorunlar nedeniyle, hayatlarını devam ettirecekleri aletleri alamamakta ve sosyal hayatta kısıtlanmaktadır.

3.3.3. Hukuki Engeller

Mevzuat sistemindeki eksikliklerden dolayı engelli bireyler sosyal hayata tam katılamamaktadır. Hukuksal açıdan desteklenemeyen engelli bireyler toplumdan dışlanma yaşamaktadır.

3.3.4. Çevresel engeller

Engelli bireyler, fiziki çevrede bulunan çeşitli sorunlar nedeniyle (Şekil 3.38), hareketlerinde kısıtlanmakta ve sosyal çevreden etkin bir şekilde faydalanamamaktadır.

Şekil 3.38. Çevresel engel örneği (Belir, 2009).

Çevresel düzenlemelerde “ortopedik engellilerin” karşılaştıkları sorunlar; kırılmış zemin döşemesi, çatlaklar, ızgaralar, rampasız kaldırım taşları, betonda oluklar, rampalardaki düzensizlikler ve yüzey kaplamaları gibi çeşitli nedenlerle yaya yollarında oluşan seviye farklılıkları ve çıkıntılardır (Şekil 3.39).

Şekil 3.39. Çevresel engel örneği (Belir, 2009).

Açık alanlarda, bina girişlerinde, bina içlerinde, otopark alanlarında, bekleme ve aktarma alanlarında, indirme-bindirme yerlerinde, taşıtlarda ve diğer tüm alanlarda belirlenmiş standartlar kapsamında düzenleme yapılması, mevcuttaki yanlış uygulamaların ise tekrar düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca engellilerin erişilebilirliğinin tam sağlanabilmesi için yalnızca çevresel engellerin değil, diğer tüm engellerin bir bütün olarak çözülmesi gerekmektedir.

3.4. TARİHİ YAPILARDA ERİŞİLEBİLİRLİK

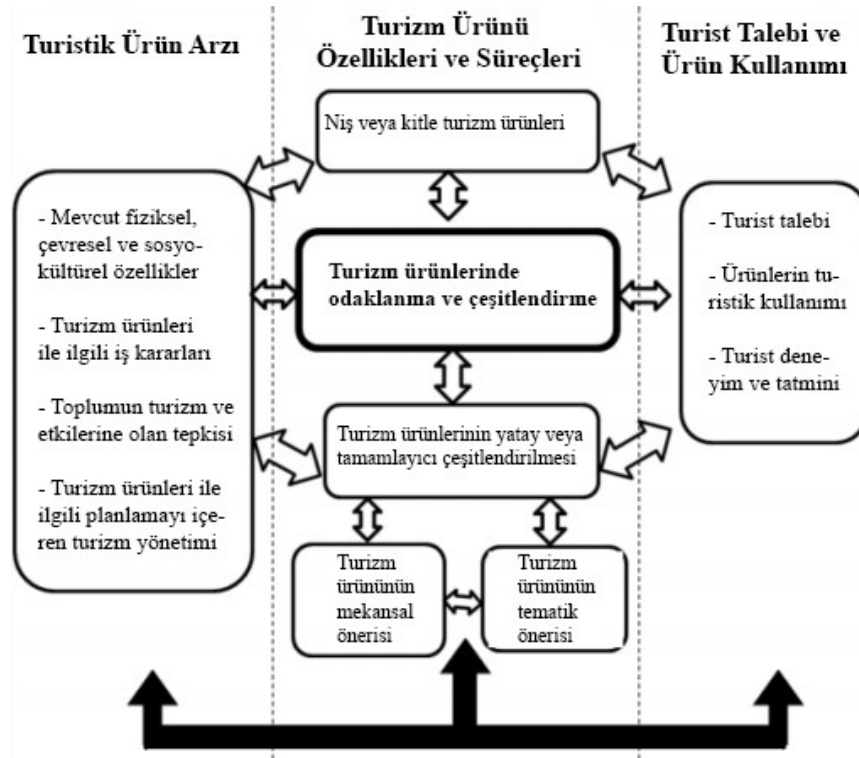
Kültürel mirasa ev sahipliği yapan tarihi yapılar, toplumların kültürel, sosyal ve ekonomik olmak üzere birçok değerine tanıklık etmesi açısından önem taşımaktadır. Çeşitli koruma yolları ile tarihi yapıların bir kısmı orijinal işlevini devam ettirerek, bir kısmı da değişikliğe uğrayarak ve yeniden işlevlendirilerek günümüze gelmektedir. Bu bağlamda yapıların korunurken; günümüz ile etkin bir şekilde buluşabilmesi ve ziyaret edilebilirliğinin sağlanması için; ulaşılabilir, erişilebilir ve kullanılabilir olması gerekmektedir. Tarihi yapıların erişilebilirliğinin sağlanması aşamasında, kullanıcıların gereksinimleri karşılanırken, minimum müdahale ile yapıların geçmişine saygı duyularak, özgünlüğüne zarar verilmemesi önem teşkil etmektedir.

3.5. ERİŞİLEBİLİR TURİZM

Tarihin ilk dönemlerinde insanların seyahati ile başlayan turizm kavramı, ticaretin gelişmesi, ihtiyaçların artması ve hizmet imkânlarının artması sonucu artan bir ivme ile günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel sektörlerden beslenen turizmin, ülkelerin gelişmesinde de önemli bir etken olduğunu söylemek mümkündür. Turizm sektörü çeşitli kültürleri birbirine bağlamakta, istihdam sağlamakta ve toplumsal birliğe katkıda bulunmaktadır.

Dünya Turizm Örgütü'ne göre turizm; “insanın etkileşim içinde olduğu çevrenin bozulmadan korunarak, biyolojik çeşitliliğin, ekolojik süreçlerin, kültürel bütünlüğün ve yaşamı sürdüren sistemlerin devamlılığının sağlandığı ve aynı zamanda tüm kaynakların, hizmet eden bölgedeki insanların, turistlerin ve gelecek nesillerin sosyal, ekonomik ve estetik ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde yönetildiği bir kalkınma türüdür” şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik, 2014).

Turizmin, özellikle kültürel ve ekonomik açıdan önemli bir sektör haline gelmesi beklentileri de beraberinde getirmektedir. Bu beklentilerin karşılanabilmesi için turizm ürünü, özellikleri ve süreçleri, turistik ürün arzını karşılayarak turist talebi ve ürün kullanımını sağlamalı ve erişilebilir olmalıdır (Şekil 3.40).

Şekil 3.40. Turistik ürün çeşitlendirme süreci (Benur ve Bramwell (2015)'ten düzenlenmiştir).

Turizm ürünü incelenirken, seyahat edilen yörenin;

- Çekiciliği,
- Çevre düzeninin güzelliği ve temizliği,
- Alt yapı ve üst yapı yatırımları,
- Bölgede bulunan konaklamaları,
- Yiyecek, içecek ve eğlence işletmelerinin yeterliliği,
- Yöreye en düşük maliyetle ve en hızlı şekilde ulaşılabilirliğe dikkat edilmelidir (Denizer, 1992).

Erişilebilir turizm, seyahatle ilgili bütün faaliyetlerde, herhangi bir engelle ve zorlukla karşılaşmadan hizmet verebilmeyi mümkün kılmaktır. Erişilebilir turizmde, turizm ürününün kalitesi önem arz etmektedir. Turizm alanlarının erişilebilir olması, bu alanlara taleplerin artması ile sosyokültürel katılımların sağlanması ve hizmetin geliştirilmesi açısından önemlidir (Akıncı, 2013).

4. SAFRANBOLU TURİZM YAPILARI VE TURİZM ALANLARI

Safranbolu, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan, Karabük iline bağlı bir ilçedir. Çeşitli uygarlıkların hüküm sürdüğü bir bölgede yer alan ve kökleri çok eski dönemlere uzanan Safranbolu, kültürel mirası ve turistik değerleri ile dikkat çekmektedir. M.Ö. 3000 yıllarından sonra bölgede toplu yerleşimlerin bulunduğu ve en eski uygarlığın Gasgaslar olduğu tahmin edilmektedir. Gasgaslardan sonra sırası ile Hititlere, Dorlara, Paplagonlara, Kimerlere, Lidyalılara, Perslere, Kapadokyalılara, Elenlere, Pontlara, Galatyahlılara, Bitinyalılara, Romalılarına, Selçuklulara ve Osmanlılara ev sahipliği yapmıştır (2000'e doğru Safranbolu, 1999).

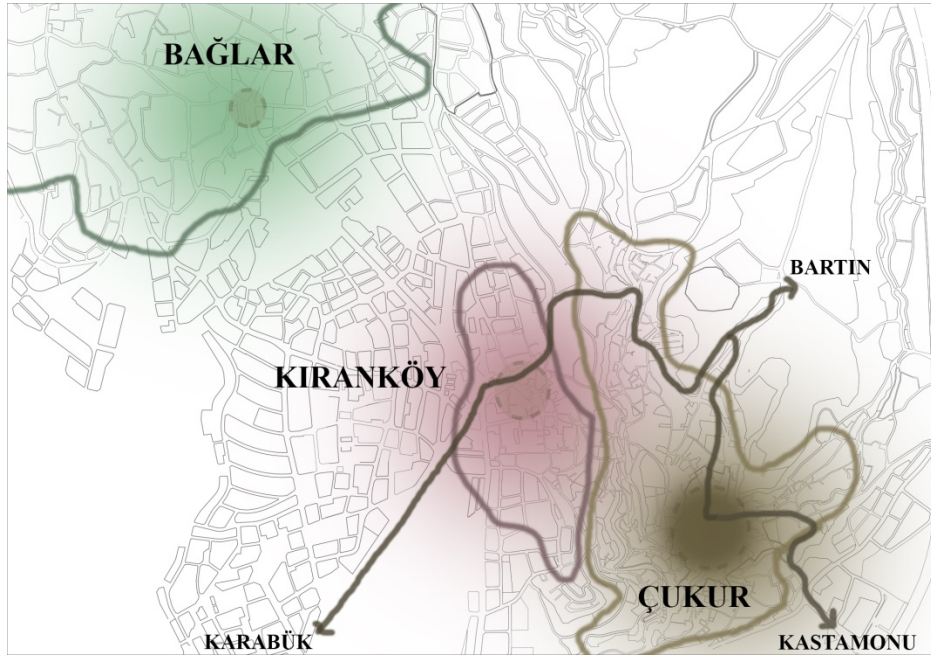

Şekil 4.1. Safranbolu'nun geçmişten günümüze adları.

Kent, oluşumunun ilk dönemlerinde Paplagones adlı bir ulusa ev sahipliği yaptığından dolayı "Paplagonya" şeklinde anılmıştır (Yücel, 1980). Türklerin egemenliği öncesinde "Dadybra (Dadibra)" olarak bilinen kentin, günümüzdeki Kıranköy semti "Theodoropolis" şeklinde tanımlamış, ancak bu resmî bir ad olarak kullanılmamıştır. 1196 yılında kent, Türk egemenliğine girdikten sonra "Zalifre", "Borlu (Borglu)", "Taraklı Borlu (Taraklı-i Borlu)", "Zağfiran Borlu (Zağfiran-ı Borlu)", "Zağfiran-ı Benderli" şeklinde adlandırılmıştır. Devamında, Latin harflerinin kabulü ile bir süre "Zağfranbolu (Zağfiranborlu)" şeklinde tanımlanan kent, daha sonra günümüze gelen "Safranbolu" adını almıştır (Yazıcıoğlu, 1998).

(Şekil 4.1). Çeşitli uygarlıklardan beslenerek büyük bir kültür hazinesi oluşturan Safranbolu, değişen adlarının beraberinde, Türk toplumunun geleneksel yaşantısını devam ettirerek günümüze taşımıştır.

Safranbolu'nun mekânsal yerleşimi kent içi kültürel, sosyal ve ekonomik işlevlerin, kendi hizmet alanlarının gereksinmelerine bağlı olarak meydana gelmiştir. Safranbolu'nun kent içi mekânsal yapısı üç bölümden oluşmaktadır: Çukur (Çarşı), Kıranköy (Misakımilli), Bağlar (Aktüre ve Şenyapılı, 1976) (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Safranbolu'da mekânsal yapılaşma.

Çukur, Safranbolu'nun alt kısmında bulunmakta olup, çarşıdaki esnafların taştan inşa edilmiş dükkânları ve evlerinden oluşmaktadır. Bölge, adını aldığı gibi çukurda kaldığı için kışları kullanılmıştır. Kıranköy, müslümanların ve gayrimüslimlerin esnafılık yaptığı dükkânları ve dükkânların üstündeki evlerinden meydana gelmektedir. Bağlar ise yazları kullanılan bir bölge olup, geniş alanlı bahçelerin içinde inşa edilmiş tek sayıdaki evlerden oluşmakta ve Safranbolu'nun üst kısmında yer almaktadır.

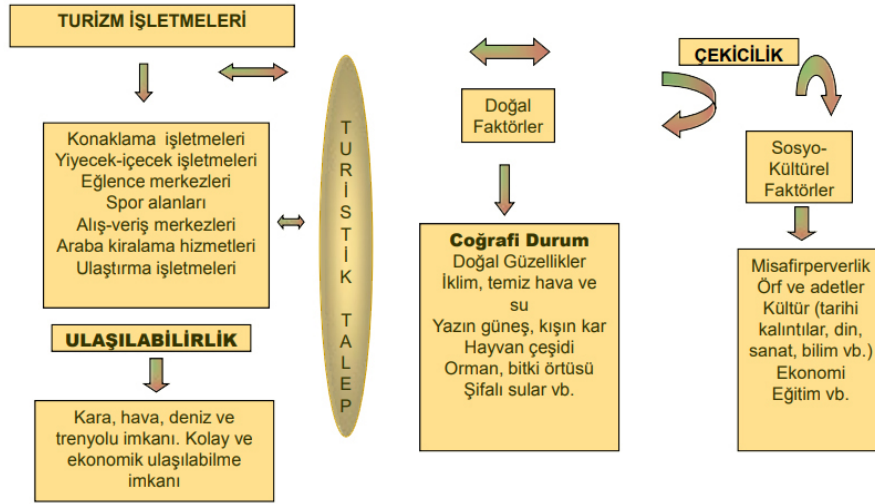
Safranbolu'nun gelişimi, 3 Nisan 1937 tarihinde Karabük Demir Çelik fabrikasının kurulması ve daha önceki yıllarda lonca örgütlerinin kaldırılması hakkında çıkarılan yasa ile sarsıntıya uğramıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde, Safranbolu'da ilçe turizmi oluşmaya başladığı için ve Karabük merkezde bulunan fabrikadaki sıkıntıların beraberinde hava kirliliği sorun oluşturmaya başladığı için

ilçeye yerleşmeler çoğalmış, ekonomi tekrar canlanmaya başlamış ve buradaki yan sektörleri de olumlu yönde etkilemiştir (Gürbüz, 2002).

Bir yandan sosyal yaşantısını sürdüren, bir yandan da gelişmeye devam eden Safranbolu, öte yandan mimari dokusu, tarihi eserleri, coğrafi konumu ve doğal güzellikleriyle kentin turizm faaliyetlerinin merkezi olmuştur. Tarihe ve kültüre örnek bir kent niteliği taşıyan Safranbolu, 1994 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınması ile uluslararası alanda da kendisinden söz ettirmiştir. 1990 yılında kentte başlayan turizm hareketliliği, 1994 yılından itibaren büyük ivme kazanmıştır. Bu yıldan itibaren yerli ziyaretçiler ile birlikte yabancı ziyaretçiler de çoğalmakta ve turizm yelpazesi zenginleşmektedir. Diğer bir deyişle, Safranbolu'nun bilinirliğini ve turist potansiyelini artmaktadır.

4.1. SAFRANBOLU'NUN TURİSTİK YAPISI

Turizm amacı ile seyahat etme isteği olan ve bu isteği gerçekleştirebilecek ekonomik gücü bulunan insanların miktarı, turizm talebi şeklinde ifade edilmektedir (Bahar ve Kozak, 2013).

Şekil 4.3. Turistik Ürünü Oluşturan Unsurlar (Gürbüz (2002)'den düzenlenmiştir).

Şekil 4.3'te görüldüğü gibi, turistik talep, turizme katılan kişilerin sayısı çoğaldıkça artmaktadır. Turistik talebinin artışı, turizm arzının artışı da sağlamaktadır. Buradan hareketle, turizm arz ve turistik talebin uyumlu olması gerektiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda, sahip olunan turistik ürünler, engelli bireyler de dâhil olmak üzere her bir turist profiline uygun hale getirilmelidir.

Diğer bir deyişle talep edilen kalite standartlarının, turizm işletmecileri tarafından karşılanması gerekmektedir.

Eğitim, kültür, dinlenme, spor ve ziyaret gibi amaçlar ile bir yere seyahat eden ve orada en az 24 saat konaklayarak, turistik ürün ve hizmetlerden yararlanan kişilere turist denilmektedir. Seyahat ve konaklamaları, ülke içinde yapan kişiler yerli turist; ülke dışında yapanlar ise yabancı turist şeklinde ifade edilmektedir. Gidilen yerde 24 saatten az kalanlar günübirlikçi şeklinde tanımlanmakta olup; turistler ve günübirlikçiler ziyaretçileri oluşturmaktadır (Emekli, 2001).

Çizelge 4.1. Yıllara göre Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayıları ve değişim oranları (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2019)'dan düzenlenmiştir).

Yıllar	Turist	Günübirlikçi	Toplam Ziyaretçi	Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı (%)
2005	-	-	25.045.142	-
2006	23.020.625	903.398	23.924.023	-4,48
2007	26.147.047	1.092.583	27.239.630	13,86
2008	29.792.105	1.345.669	31.137.774	14,31
2009	30.186.614	1.573.202	31.759.816	2
2010	31.364.004	1.633.304	32.997.308	3,90
2011	34.653.876	2.115.163	36.769.039	11,43
2012	35.697.900	2.017.325	37.715.225	2,57
2013	37.794.908	2.065.863	39.860.771	5,69
2014	39.811.242	1.816.002	41.627.246	4,43
2015	39.478.373	1.635.695	41.114.069	-1,23
2016	30.288.788	617.891	30.906.680	-24,83
2017	37.601.246	368.578	37.969.824	22,85
2018	45.767.714	344.878	46.112.592	21,45
2019	51.191.882	555.317	51.747.199	12,22

Ülkemizdeki ziyaretçi sayısı, son 15 yılda genel olarak artış göstermektedir. Çizelge 4.1'de 2005 yılından 2019 yılına kadar Türkiye'ye gelen toplam ziyaretçilerin sayıları ve bir önceki yıla göre değişim oranları verilmektedir.

Yurtdışında ikamet eden günübirlikçi verilerinin tutulmasına 2006 yılında başlandığı için 2005 yılındaki toplam günübirlikçi sayısı tespit edilememiştir. Çizelgeye göre, ülkemize gelen toplam turist sayısı, toplam günübirlikçilere oranla daha fazladır. 2006, 2015 ve 2016 yıllarında ziyaretçi sayısında düşüş yaşanmakta olup, en çok 2016 yılında %24,83 oranında azalma gözlenmektedir. Bu azalış oranına toplumsal, siyasi, ekonomik vb. olayların neden olduğu öngörülebilmektedir. Ziyaretçi sayısındaki artma oranı ise en fazla %22,85 artış ile 2017 yılında karşımıza çıkmaktadır (Çizelge 4.1).

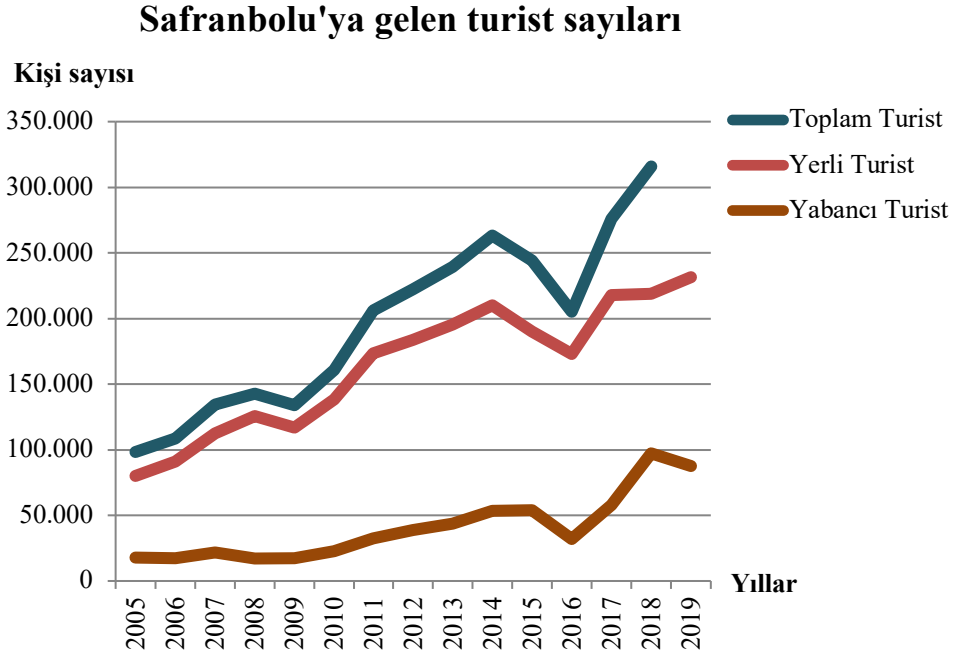
Çizelge 4.2. Yıllara göre Safranbolu'ya gelen turist sayıları (<https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr> (2020)'den düzenlenmiştir).

Yıllar	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam Turist	Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı (%)
2005	80.046	17.776	98.281	-
2006	91.098	17.405	108.503	10.4
2007	112.655	21.655	134.310	24
2008	125.428	17.130	142.612	6
2009	116.634	17.396	134.030	-6
2010	138.121	22.619	160.740	19.9
2011	173.674	32.685	206.359	28
2012	183.701	38.681	222.382	7.7
2013	195.616	43.850	239.466	7.6
2014	209.843	53.601	263.444	10
2015	190.111	53.996	244.107	-7.3
2016	173.075	32.069	205.144	-16
2017	217.842	57.917	275.759	34,4
2018	218.584	97.258	315.842	14,5
2019	231.496	87.370	318.866	0,9

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre, 2005 yılından 2019 yılına kadar Safranbolu'ya gelen yerli ve yabancı turist sayıları, toplamaları ve değişim oranları Çizelge 4.2'de gösterilmektedir. Çizelgeye göre, kentteki turist sayısı genel itibari ile artış göstermekte olup, yerli turist sayısı 2005 yılında 80.046 iken, 2019 yılına gelindiğinde 231.496'a; yabancı turist sayısı ise 17.776'dan 87.370'a yükselmiştir. Yerli ve yabancı turist oranları ele alındığında, Safranbolu'ya gelen yerli turistlerin çoğunlukta olduğu, yabancı turistlerin ise daha az geldiği gözlenmektedir. Bununla birlikte, son 15 yılda en yüksek oran %34,4 artış ile 2017 yılında tespit edilmekte olup, turist sayısı 275.759'a yükselmiştir. Turist sayısındaki genel artış, bazı yıllarda ülkede yaşanan çeşitli olayların bölgeyi ve kenti etkilemesi sonucu, azalan turist sayısı ile devam etmiştir. Turist sayısındaki en çok azalış oranı, 2016 yılında, %16'lık azalma ile karşımıza çıkmaktadır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.3'te, 2005 yılından 2019 yılına kadar Safranbolu'ya gelen yerli, yabancı ve toplam turist sayıları aynı grafikte karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Çizelgeye göre, yerli, yabancı ve toplam turist sayılarının artışları paralellik göstermektedir. Yıllara göre, yerli turist sayısı, yabancı turist sayısından fazla olup, her iki turist grubu da genel olarak artış göstermektedir.

Çizelge 4.3. Yıllara göre Safranbolu'ya gelen turist sayıları.

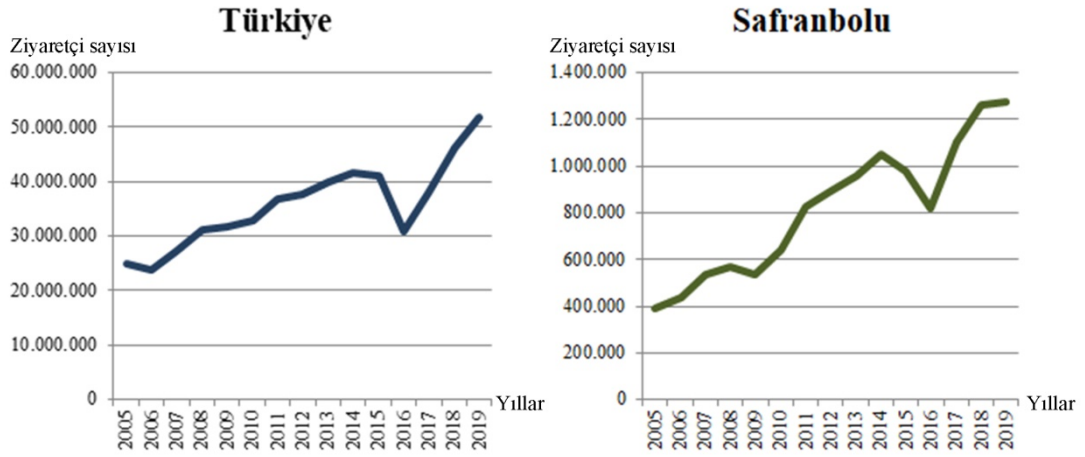
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Safranbolu Turizm Danışma Bürosu’nun, TÜİK hesaplama yöntemi temel alınarak 2005-2019 yılları arasında elde ettiği veriler; Safranbolu’da konaklama yapan turist sayıları ve turistlerin yaklaşık üç katı şeklindeki günübirlikçilerin sayıları ile hesaplanan toplam ziyaretçi sayıları Çizelge 4.4’te verilmektedir (<https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr>, 2020).

Çizelgeye 4.4’e göre, kentteki günübirlikçilerin sayısı, turistlere oranla çok daha yüksektir. Toplam ziyaretçi sayısı ise son 15 yılda genel olarak artış göstermektedir. Turistlerin, günübirlikçilerin ve toplam ziyaretçilerin artışı birbiri ile orantılı gelişmekte olup, en yüksek artış 2017 yılında gerçekleşmiştir. 2014 yılında ve son üç yılda toplam ziyaretçi sayısı bir milyonun üzerine çıkmıştır.

Çizelge 4.4. Yıllara göre Safranbolu’ya gelen ziyaretçi sayıları.

Yıllar	Turist	Günübirlikçi	Toplam Ziyaretçi
2005	98.281	294.843	393.124
2006	108.503	325.509	434.012
2007	134.310	402.930	537.240
2008	142.612	427.836	570.448
2009	134.030	402.090	536.120
2010	160.740	482.220	642.960
2011	206.359	619.077	825.436
2012	222.382	667.146	889.528
2013	239.466	718.398	957.864
2014	263.444	790.332	1.053.776
2015	244.107	732.321	976.428
2016	205.144	615.432	820.576
2017	275.759	827.277	1.103.036
2018	315.842	947.526	1.263.368
2019	318.866	956.598	1.275.464

Aynı yıllar baz alınarak oluşturulan Şekil 4.4'te, 2005-2019 yılları arasında Safranbolu'ya ve ülkemize gelen ziyaretçilerin sayıları grafik olarak verilmektedir. Buna göre, turist ve günübirlikçilerin toplamı ile hesaplanan ziyaretçi sayıları, Türkiye'de ve Safranbolu'da genel olarak artış göstermektedir. Ziyaretçi sayısı 2006 yılında Safranbolu'da artış, Türkiye'de azalış gösterirken; 2009 yılında Safranbolu'da azalmış, Türkiye'de artmıştır. Bununla birlikte, 2015 ve 2016 yıllarında hem Türkiye'de, hem de Safranbolu'da azalış göstermektedir.

Şekil 4.4. Yıllara göre Safranbolu ve Türkiye'nin ziyaretçi sayısı.

Safranbolu'nun ziyaretçi istatistiği Türkiye ile karşılaştırıldığında, toplam ziyaretçi sayılarının artış ve azalış oranlarının çoğunlukla paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür (Şekil 4.4).

Safranbolu ve Türkiye'nin ziyaretçi sayılarındaki artış oranlarının paralelliği, Safranbolu'nun turizm değerlerine işaret etmektedir. Safranbolu'daki turizm yapı ve alanları, kente olan ilgiyi artırarak turistleri ve günübirlikçileri çekmekte olup, kentteki turizm faaliyetlerini canlandırmaktadır.

4.2. SAFRANBOLU'NUN TURİZM POTANSİYELİ

İnsanların istekleri ve ihtiyaçlarından meydana gelen turizm faaliyetleri, sosyal, kültürel, teknolojik ve siyasal gelişmelerden etkilenmekte olup, bu durum farklı turizm türlerini ortaya çıkarmaktadır. Turizm türleri, araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Altay (2019)'ın da belirttiği gibi Safranbolu'da bulunan turizm değerlerini;

- Mağara Turizmi
- Dağ Turizmi
- Yayla Turizmi
- Kanyon Turizmi
- Botanik Turizmi
- Bisiklet Turizmi
- Etkinlik Turizm
- Gastronomi Turizmi
- İnanç Turizmi
- Kültürel Miras Turizmi şeklinde ele almak mümkündür (Altay, 2019).

Mağaralar bölgenin doğa ile ilgili turizm değerleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Safranbolu mağara turizmini; Bulak Mencilis Mağarası, Hızır Mağarası ve Ağzıkara Mağarası oluşturmaktadır.

Bulak Mencilis Mağarası, Dünya Mağaracılık literatürüne girmiş olup, karstik kayalardan milyonlarca yıl içerisinde oluşan sarkıt ve dikitleriyle dikkat çekmektedir. Üç katlı mağaranın alt katında, 15 metrelik şelale, yeraltı nehri ve birkaç gl yer almakta; bununla birlikte, aktif ve fosil kısımlar şeklinde iki adet giriş bulunmaktadır (<http://safranbolu.gov.tr>, 2020) (şekil 4.5).

şekil 4.5. Bulak Mencilis Mağarası'ndaki sarkıt ve dikitler.

Gnbirlik parkurların ve uzun parkurların bulunduğu Safranbolu'da dağ turizmini, özellikle ilçenin köylerinde bulunan dağlardaki yürüyüş alanları sağlamakta olup, Tokatlı Kanyonu kentin doğal yürüyüş alanı olarak önemli bir yer

tutmaktadır (Şekil 4.6). Sarıçiçek Yaylası ve Ulu Yayla, doğada vakit geçirmeyi seven bireyler için yayla turizmini sağlamaktadır. Tokatlı Kanyonu, Düzce (Kirpe) Kanyonu ve Sakaralan (Yacı/Yağcı) Kanyonu, kanyon yerleşimlerinin görüldüğü Safranbolu’da kanyon turizmini canlandırmaktadır (<http://safranbolu.gov.tr>, 2020).

a) Tokatlı Kanyonu.

b) İncekaya Su Kemerı.

Şekil 4.6. Tokatlı Kanyonu ve İncekaya Su Kemerı.

Sadrazam İzzet Mehmet Paşa tarafından, 19. yy. sonunda yaptırılan İncekaya Su Kemerı, eski adı “Gayza” olan İncekaya köyünde, Tokatlı Kanyonu’nun üzerinde yer almaktadır. Kanyon zemininden 60 m yükseklikte bulunan kemer, altı gözlü ve 116 m uzunluğundadır. Bununla birlikte, tamamen taştan inşa edilmiş olup, yapımında Horasan harcı kullanılmıştır. Suyun akış hızının dengelenmesi amacıyla üç kıvrımdan oluşan kemerin, dere üzerine gelen bölümünün genişliği 1,20 m iken, toprak üzerine gelen bölümler 2,50 m’dir. Kemerden geçen Paşa Suyu, kapalı arklar ile Çarşı bölgesindeki Asmazlar Konağı’nın bahçesinde bulunan su terazisine gelerek, buradan kente dağıtılmıştır (Altay, 2019).

Cam Seyir Terası olarak da bilinen Kristal Teras, Tokatlı Kanyonu’nun üzerine inşa edilmiştir. Teras kanyon manzarası sunmakta olup, zeminden 80 m yüksekliğe ve 11 m genişliğe sahiptir. 3 cm kalınlığındaki üç parça camdan oluşan teras, bir seferde 30 kişiyi üzerinde bulundurabilirken, toplamda 75 ton ağırlık taşıyabilmektedir (<https://safranboluturizmdanismaburosusu.ktb.gov.tr>, 2020).

Botanik turizminin oluşmasında yörede yetişen farklı bitkiler çeşitlilik sağlarken, ilçeye adını veren Safran bitkisi bu alanda önemli yer tutmaktadır. Sarı Çiçek Dağı Parkuru ve Safranbolu-Bostanbükü-Toprakcuma Parkuru ise bisiklet güzergâhları ile

bölgede bisiklet turizmini oluşturmaktadır. Kentte, Altın Safran Belgesel Film Festivali, Safran Hasat Şenliği ve Bağ Bozumu Şenliklerinin oluşturduğu etkinlik turizmi, özellikle Safranbolu lokumunun oluşumunda büyük önem taşıdığı gastronomi turizmi, İslami geleneklere sahip olan halkın oluşturduğu inanç turizmi ve yapılar ile oluşturulan kültüre dayalı turizmlerin hepsi, kültürel miras turizmini beslemektedir (Altay, 2019).

1997 yılında, mimari dokusu ve Türk-Türkmen köyü özelliğini koruyor olması ile koruma altına alınan Safranbolu'nun Yörük Köyü, kent turizmine çeşitlilik ve hareket kazandırmaktadır. Köy, ihtişamlı konakları, çamaşırhaneleri ve camileri ile önem taşımakta olup, 93 adet tescilli yapıya sahiptir. Bununla birlikte, kent merkezindeki Göztepe ve Gümüş Tümülüsleri ile Çavuşlar, Aşağı Güney, Üçbölük, Hacılarobası ve Akören köylerinde bulunan çok sayıdaki Kral Mezarı ve kaya mezarı kalıntıları turizme değer katmaktadır (<http://safranbolu.gov.tr>, 2020).

4.2.1. Safranbolu Evleri

Geleneksel Türk mimarisi özellikleri taşıyan Safranbolu evleri, kültürel miras turizmini zenginleştirmektedir. Coğrafi koşullara uygun mimarisi ile dikkat çeken evler, geçmişteki kent kültürünü ve sosyal yaşam geleneğini koruyarak günümüze sunan, somut birer örnek niteliğindedir (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Safranbolu evleri.

Evler; ticaret ve üretim merkezi olan Çarşı, mübadele öncesi Rumların yerleşim yeri olan Kıranköy, kentin yazlık bölge olarak kullandığı Bağlar, tarihi deri üretim merkezi olan Tabakhane ile iki vadiye yerleşen Akçasu ve Gümüş bölgelerinde gruplanmış şekildedir (Gönenç, 2005). 18. ve 19. yüzyıl teknolojisini, ekonomisini, yaşam tarzını ve kültürünü yansıtan yaklaşık 2000 adet Safranbolu evinin 800 tanesi

yasal koruma altındadır. Evlerin her biri, doğa-insan-ev, ev-sokak ve sokak-çarşı ilişkileri ile düzen içerisinde olup, dengelidir. Bununla birlikte, mimari olarak hem çevresel bütünlüğe hem de doğaya saygı esas alınmıştır (Safranbolu Belediye Başkanlığı, 2007).

Safranbolu evleri, geniş aile yaşamına uygun şekilde iki ve üç katlı olarak inşa edilmiştir. Yapı malzemeleri taş, kerpiç, ahşap ve geniş saçaklı çatılardaki kiremittir (Günay, 2003). Vadi yerleşimi görülen kentin, yamacına yerleşen evler birbirinin manzarasını ve güneşini kesmemektedir. Cepheler; çıkma ve geniş saçaklar ile desteklenmekte ve zemin katlar, bahçe duvarı ile birleşerek sokak bütünlüğünü oluşturmaktadır (Şekil 4.8). Ayrıca, Çarşı bölgesinde bulunan meydandaki ve bu meydana çıkan sokaklardaki taş yolların, sokak ve çevre bütünlüğünü tamamladığını söylemek mümkündür.

Şekil 4.8. Safranbolu evleri cephe ve sokak ilişkisi.

4.2.2. Çeşmeler

Kentteki kültürel miras turizmine katkı sağlayan ve sosyal yaşamının önemli değerlerinden biri de çeşmelerdir. Safranbolu’da, Paşa Suyu, Akkuyruk ve Kaçaksuyu kaynaklarından beslenen 100’den fazla çeşme bulunmaktadır. Günümüzde bu çeşmelerden bir kısmının suyu yakınlarındaki su kaynaklarından sağlanırken, bir kısmının suyu da şehir şebekesinden sağlanmaktadır (Acar, 2002).

Şekil 4.9. Safranbolu'nun tarihi çeşmelerinden örnekler.

Çeşmeler, mimari açıdan benzer özellikler sergilemektedir. Dikdörtgen planlı çeşmeler; sivri veya yuvarlak kemerli olup, musluk sayıları değişiklik göstermektedir. Çeşmelerin iskeletleri, yalak taşlarının her iki tarafından yükselmekte olup, ayna taşlarında bitki veya vazo içinde bulunan çiçeklerden oluşan kabartma motifleri bulunmaktadır (Şekil 4.9). Çift cepheli olan çeşmelerin bir tarafı sokağa, diğer tarafı ise evlerin veya bahçelerin duvarına bakmaktadır (Acar, 2002).

4.2.3. Gezilebilir Müze ve Konaklar

Türk toplumunun geçmişini, sosyal yaşantısını ve kültürünü yansıtan tarihi kimlik kazanmış eski Safranbolu evleri, çeşitli yapıları ve alanları restore edilerek ziyaretçilere açılmaktadır. Gün geçtikçe gezilebilen müze ve konakların sayısı artmakta olup, bunların arasında; Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, Kent Tarihi Müzesi, Mümtazlar Konağı, Kileciler Konağı, Sipahioğlu Konağı, Tabakhane Müzesi, Saat Kulesi, Tarihi Cezaevi ve Anadolu Saat Kuleleri Minyatürleri Parkı bulunmaktadır.

Kent Tarihi Müzesi, 1904-1960 yılları arasında inşa edilmiş olup (Altay, 2019), kentin kültürel, ekonomik, sosyal ve tarihi yapısını yansıtmaktadır. “Eski Hükümet Konağı” şeklinde de bilinen yapı, geçirdiği yangın sonucu hasar görmüş ve sonraki yıllarda da müze şeklinde hizmete açılmıştır. Kent Tarihi Müzesi ile ilgili detaylı bilgi, 5. bölümde verilmektedir.

Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, tipik bir Safranbolu evi niteliği taşımakta olup, kentin geçmiş teknolojisini ve yaşam tarzını günümüze sunmaktadır. Yapı, geçirdiği

restorasyon sonrasında çeşitli işlevleri ile ziyaretçilere hizmet etmektedir. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi ile ilgili detaylı bilgi, 5. bölümde verilmektedir.

Mümtazlar Konağı, 1888 yılında Gazi Süleyman Paşa Medresesi'nin baş müderrisi Ziya Efendi tarafından yaptırılmıştır. Çeşme mahallesinde bulunan ve inşası beş yılda tamamlanan konağın planını, Ziya Efendi'nin eşi Nefise Hanım çizmiştir. Konağın üç ayrı girişi bulunmakta olup, zemin, birinci ve ikinci kat olmak üzere üç katlıdır. Konakta, misafir salonu, istiare mekânı, kiler, at ahır, depo, sekiz oda, üç tuvalet, hayat, haremlik ve selamlık bölümleri bulunmaktadır. Odaların her birinde gusülhane olarak da kullanılan yüklük, ambar, odunluk ve sedir bulunmaktadır. Odaların tavanları ahşap oymalar ile süslenmiş olup, başodanın tavanı 4.000 ahşap parçadan oluşmaktadır. Yapı günümüzde de gezi evi olarak ziyaretçilere açıktır (Azezli, 2009) (Şekil 4.10).

Şekil 4.10. Mümtazlar Konağı.

Kileciler Konağı, Kilecizade Hacı Mehmet Efendi tarafından 1884 yılında yaptırılmış olmakla beraber Akpınar ve Kışlayan sokaklarının kesiştiği köşenin başında yer almaktadır. Kota yerleşen konak, köşe evi olarak inşa edilmiştir. Yapıda ahşap ve taş malzeme dengeli bir şekilde kullanılmış olup, 1925 yılında onarım görmüştür. Kültür Bakanlığı'nın hazırladığı projeye göre restorasyonu yapılan binanın, haremlik girişi Akpınar sokağına bakarken, selamlık girişi Kışlayan sokağına bakmakta olup, ayrıca cephesinde özlü sözler bulunmaktadır. Bahçesi ile birlikte bina gezi evi olarak ziyaretçilere açılmıştır (Aksoy ve Kuş, 1997) (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Kileciler Konağı.

Sipahioğlu Konağı, Osmanlı döneminde sipahi fırıncılar tarafından yaptırılmış olup, Yörük Köyü'nde bulunmaktadır. Yapının başodasındaki eski kalem işi yazılarından 1877 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Konaktaki haremlik ve selamlık bölümlerinin ayrı olması önem taşımakta olup, bu sebepten dolayı odalar sofanın tek tarafında yer almakta; 12 oda, bir kiler ve iki ambar bulunmaktadır. Odalara sofanın pahlı köşelerinden giriş sağlanmakta ve mutfak ise konağın bahçesinde yer almaktadır. Başodadaki ocak ve tavan süslemeleri, Bektaşî kültürüne ait öğeler ile dikkat çekmektedir (Azezli, 2009). Konak, günümüzde gezi evi olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12. Sipahioğlu Konağı.

Tabakhane Müzesi, Ülkemizin ilk ve tek gezi tabakhanesi olup, Camikebir mahallesinde bulunmaktadır. 1999 yılına kadar özgün işlevinde kullanılan tabakhane, günümüzde müze şeklinde hizmet vermektedir (Altay, 2019) (Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Tabakhane Müzesi.

Türk Kahve Müzesi, geçmişten günümüze ulaşan Türk Kahvesi takımlarını sergilemekte olup, Çeşme mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.14). UNESCO tarafından, 2013 yılında kültürel miras listesine alınmış Türk Kahvesi'nin, dibek ve cezveleri, asırlık değirmenleri ile Mustafa Kemal Atatürk'ün kahve içtiği fincanı ve kahve kültürümüze ışık tutan eserlerin bulunduğu müze, günümüzde ziyaretçilere açıktır (<https://safranboluturizmdanismaniburosu.ktb.gov.tr>, 2020).

Şekil 4.14. Türk Kahve Müzesi.

Tarihi Cezaevi, Kent Tarihi Müzesi, Saat Kulesi, Cephane Binası ve Anadolu Saat Kuleleri Minyatürleri Parkı'nın da bulunduğu Kale'de yer almaktadır. Yapı, günümüzde müze olarak kullanılmakta olup, ziyaretçilere açıktır. Tarihi Cezaevi ile ilgili detaylı bilgi, 5. bölümde verilmektedir.

Saat Kulesi, 1794-1797 yıllarında Sadrazam İzzet Mehmet Paşa tarafından yaptırılmış olup, Safranbolu Kalesi'nin üzerinde bulunmaktadır (<http://www.karabuk.gov.tr>, 2020). Restorasyon geçirmiş olan eser, tarihi kimliğiyle,

içine çıkılabilmesiyle ve halen çalışır durumda olmasıyla önem taşımaktadır. Saat Kulesi ile ilgili detaylı bilgi, 5. bölümde verilmektedir.

Anadolu Saat Kuleleri Minyatürleri Parkı, 2011 yılında Karabük Valiliği tarafından açılmış olup, Cephane Binası ve Tarihi Cezaevi ile Kent Tarihi Müzesi'nin de yer aldığı Kale'de bulunmaktadır (Şekil 4.15). II. Abdülhamid'in 1901 yılında tahta çıkışının 25. yıl dönümü sebebiyle, Osmanlı döneminin kültürel mirasının izlerini taşıyan ve Anadolu'nun dört bir yanında, saat kuleleri minyatürlerinin yapılması talimatı verilmesi tarihi bir önem taşımaktadır. Bunun üzerine açılan ve 14 tanesi ülkemizden, bir tanesi de Bosna Hersek'ten olmak üzere 15 adet minyatürden oluşan park, günümüzde ziyaretçilere açıktır (<http://safranbolu.gov.tr>, 2020).

Şekil 4.15. Anadolu Saat Kuleleri Minyatürleri Parkı.

4.2.4. Han ve Hamamlar

Safranbolu, Osmanlı Devleti zamanında ticaret yolu üzerinde bulunduğu ve önemli bir ticaret merkezi niteliği taşıdığı için buradaki han ve hamamlar tarihi süreçte büyük değer kazanmıştır. Günümüze ulaşan ve kent turizmi için önem taşıyan çeşitli han ve hamamlar arasında; Cinci Hanı, Eski Hamam ve Cinci Hamamı bulunmaktadır.

Cinci Hanı, 1645 yılında, Cinci Hoca (Kazasker Hüseyin Efendi) tarafından yaptırılmıştır (<http://safranbolu.gov.tr>, 2020). Restorasyon geçirmiş olan iki katlı tarihi yapı günümüzde de oldukça önem taşımakta olup, ziyaretçilere açıktır. Cinci Hanı ile ilgili detaylı bilgi, 5. bölümde verilmektedir.

Eski Hamam, Orhan Gazi'nin oğlu Gazi Süleyman Paşa tarafından yaptırılmış olup, Camikebir mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.16). Vakfiyesi ve kitabesi

bulunan hamamın yapılış yılı 1326 olarak bilinmektedir. Yapı, Osmanlı hamam mimarisinin çifte hamam plan düzenine sahip olup, erkek ve kadın bölümleri simetrik bir şekilde inşa edilmiştir. Kesme taş ve moloz taştan yapılan hamamda; soyunmalık, ılıkılık ve sıcaklık bölümleri bulunmaktadır. Sıcaklık bölümü haçvari plan düzeninde olup, bölümlerin çatı örtüsü tromplu kubbe şeklindedir (Tunçözgür, 2002).

a) Eski Hamam.

b) Cinci Hamamı.

Şekil 4.16. Çarşı bölgesindeki hamamlar.

Cinci Hamamı, Halk arasında “Yeni Hamam” olarak da tanınmakta olup, Çeşme mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.17). İnşası Cinci Hanı’nın yapımı ile aynı tarihe rastlayan hamamın da Cinci Hoca tarafından yapıldığı bilinmektedir. Hamamın, kadınlar ve erkekler için olan ve ayrı sokaklardan girilen iki bölümü bulunmakta olup, bölümlerin planları aynıdır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1980’li yıllarda restore edilen hamam, günümüzde hizmete açıktır (Tunçözgür, 2002).

4.2.5. Tarihi Camiler

Osmanlı Devleti döneminden kalan evler, çeşmeler, konaklar, hanlar ve hamamlar gibi camiler de Safranbolu’nun tarihi yapıları arasında önemli bir yer tutmaktadır. İzzet Mehmet Paşa Cami, Kazdağlıoğlu Cami, Eski Cami, Ulu Cami, Dağdelen Cami, Kaçak Cami ve Köprülü Mehmet Paşa Cami günümüze ulaşan önemli camiler arasında bulunmaktadır.

İzzet Mehmet Paşa Cami, 1796 yılında Sadrazam İzzet Mehmet Paşa tarafından yaptırılmış olup, Çeşme mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.17). Safranbolu’nun en

büyük camilerinden biri niteliğindeki eserin tamamı kesme taştan inşa edilmiştir (Koçan, 2004).

Şekil 4.17. İzzet Mehmet Paşa Cami.

Caminin ana mekânını örten kubbeye pandantifler ile geçilmektedir. Aradaki kasnağa pencereler açılmakta olup, köşelerde bulunan ağırlık kuleleri yapıyı sınırlamaktadır. Minberi ve III. Selim'in tuğrasının bulunduğu mihrabı ile zengin olan ana mekân, kare plan düzenine sahiptir. Cami, zaman içinde çeşitli onarımlar görmüş olup, külliyesinin içinde iki adet çeşme, kütüphane, abdesthane ve vakıf dükkânları bulunmaktadır.

Cami, avlusu ile birlikte, altından geçen Akçasu Deresi'nin üzerine yapılan kemerlere oturtulmuştur (Aksoy ve Kuş, 1997).

Kazdağlıoğlu Cami, 1778 yılında Kazdağlıoğlu Mehmet Ağa tarafından yaptırılmış olup, Çarşı bölgesinin meydanında bulunmaktadır (Şekil 4.18). Tek kubbeli bir şekilde taş ve tuğla ile inşa edilen eserin minaresi tuğladan yapılmıştır. Üç bölümlü olan iç mekânın orta bölümü kubbe, yanları ise aynalı tonoz ile örtülüdür (Azcan, 2013).

Şekil 4.18. Kazdağlıoğlu Cami.

Eski Cami, Bizanslılar döneminde yapılmış olup, Camikebir mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.19). Safranbolu'nun en eski ve ilk camileri arasında gösterilen tarihi yapı, Gazi Süleyman Paşa tarafından kiliseden camiye dönüştürülmüştür. Safranbolu'da kiliseden camiye çevrilen iki yapıdan birisi niteliği taşıyan ve çok sayıda restorasyon geçiren eserin bir diğer adı Gazi Süleyman Paşa Camii'dir (Azcan, 2013). Eski Cami, dışı oldukça kapalı olan mimarisiyle önem taşımakta olup, kare plan düzenine sahiptir. Moloz taştan inşa edilen yapının, minberi, mihrabı, minaresi, mahfili ve çatısı ahşap malzeme ile yapılmıştır.

Şekil 4.19. Eski Cami.

Dağdelen Cami, giriş kapısı üzerinde bulunan yazıttan belirtildiği üzere, 1778 yılında Hacı Halil mahallesinden, Borlu Ayanı, Kazdağlıoğlu Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır (Şekil 4.20). Taş ve tuğla malzemeler kullanılan eser tek kubbeli şekilde inşa edilmiş olup, eserin örtü sisteminde tromplardan kasnağa ve oradan da kubbeye geçiş sağlanmaktadır (<https://safranboluturizmdanismanburosu.ktb.gov.tr>, 2020).

Şekil 4.20. Dağdelen Cami.

Ulu Cami, 1872 yılında, Rumlar tarafından kilise olarak yapılmıştır. Aya Stefanos Kilisesi adıyla kilise olarak kullanılan Ulu Cami (Şekil 4.21), Kıranköy semtinde bulunmaktadır (<https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr>, 2020). Kentin önemli mimari yapılarından biri olan kilise, 1956 yılında camiye çevrilmiştir. Moloz taş ile inşa edilen ve dikdörtgen plan düzenine sahip olan caminin minaresi yapılırken, yapının özgünlüğünün korunmasına dikkat edilmiştir (Tunçözgür, 2002).

a) Ulu Cami.

b) Kaçak Cami.

Şekil 4.21. Safranbolu camileri.

Kaçak Cami, Akçasu mahallesinde bulunmakta olup, diğer adı “Lütfiye Cami”dir (Şekil 4.22) 1879 yılında Hacı Hüseyin Hüsnü tarafından yaptırıldığı bilinen ve Akçasu deresinin üzerinde, yuvarlak bir kemere oturtulan cami, korunarak günümüze kadar ulaşmıştır. Yapı, moloz taş ile örülerek dışarıdan sıvanmış olup, dikdörtgen plan düzenine sahiptir. Bununla birlikte, ahşap kafes şeklinde pencereleri olan yapının, mahfili, tavanı ve minaresi de ahşaptır (Altay, 2019).

Köprülü Mehmet Paşa Camii, Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa tarafından Çeşme mahallesinde yaptırılmış olup, inşası 1661 yılında tamamlanmıştır. Camiye, çarşıdan kemerli bir kapı ile giriş sağlanmaktadır. Caminin kare planlı olan ana mekânının üstü, dışardan payandalarla desteklenen ve sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülmüştür. Bununla birlikte, beş bölümlü ve beşik tonozlarla örtülü olan bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Bu bölümün sağ tarafında tek şerefeli minare yer almaktadır (Şekil 4.22).

Şekil 4.22. Köprülü Mehmet Paşa Cami.

Kubbesinin içine ses küpleri yerleştirilmiş olan cami, akustik bir özelliğe sahiptir. 1970 ve 1990 yıllarında iki kez restorasyon gören cami, 17. yüzyılın mimari özelliklerini taşımaktadır. Caminin inşası sırasında Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa, caminin vakfiyesi olarak yanına Yemeniciler Arastası'nı yaptırmıştır (Tunçözgür, 2002). Ayrıca caminin avlusunda, muvakkithane, Güneş Saati ve şadırvan da bulunmaktadır.

4.2.6. Muvakkithane ve Güneş Saati

Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, Köprülü Mehmet Paşa Camii'nin çevresinde gelişen muvakkithane, Güneş Saati ve şadırvan ile kentin inanç turizmine büyük katkı sağlamakta olup; mimarisi, tarihi ve konumu ile önem taşımaktadır.

Köprülü Muvakkithanesi, Köprülü Mehmet Paşa Camii'nin avlusunda bulunmakta olup, kütüphane işleviyle ortaklaşa kullanılan bir yapıdır (Tunçözgür, 2002). Giriş kapısının üzerinde yer alan kitabeye göre, yapı H. 1274/M. 1857-58 yılında yapılmıştır (<https://safranboluturizmdanismaniburosu.ktb.gov.tr>, 2020) (Şekil 4.23). Zamanın belirlenmesi amacıyla kullanılan alet ve aygıtların bulunduğu binada, bir süre el yazması şeklindeki tarih kitapları da saklanmıştır (BAKKA, 2013).

Şekil 4.23. Köprülü Muvakkithanesi.

Güneş Saati, Köprülü Mehmet Paşa Cami'nin avlusunda bulunmakta olup, etrafı demir parmaklıklarla çevrili taş bir kaide üzerindeki mermer levhaya işlenmiş çizgilerden oluşmaktadır. Güneş Saati ile ilgili detaylı bilgi, 5. bölümde verilmektedir.

4.2.7. Çarşılar

Safranbolu'da, lonca sistemi gereği çarşıdaki farklı meslek grupları, farklı sokaklarda toplanmış olup, her sokağın neredeyse kahvehanesi bulunmaktadır. Meslek gruplarının sokaklara dağılımı ise eğim ile belirlenmiştir. Üst sokaklardan alt sokaklara inildikçe, daha zor ve kirli işlerde çalışan esnaflar sıralanmıştır. Üst sokaklarda kuyumcular, terziler, manifaturacılar, saatçiler, bakkallar ve şekerciler yer alırken, alt sokaklarda semerciler, bakırcılar, demirciler, kunduracılar ve kasaplar bulunmaktadır (Tunçözgür, 2002).

Yemeniciler Arastası ve *Demirciler Çarşısı*, tarihi bölgenin önemli iki çarşısı olup, günümüzde işlevlerini sürdürmekte ve ziyaretçileri karşılamaktadır. Yemeniciler Arastası ve Demirciler Çarşısı ile ilgili detaylı bilgi, 5. bölümde verilmektedir.

Ayrıca Çarşı bölgesinde meydana yakın bulunan ve iki noktadan giriş sağlanan *Hıdırlık Tepesi*, Safranbolu'nun turizm potansiyelinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Hıdırlık Tepesi ile ilgili detaylı bilgi, 5. bölümde verilmektedir.

4.3. SAFRANBOLU TURİZM YAPILARI VE TURİST İLİŞKİSİ

Safranbolu'nun kültürel miras turizmine katkı sağlayan turizm yapı ve alanlarının bulundukları Çarşı, Kıranköy ve Bağlar bölgelerine ilişkin bilgiler Çizelge 4.5'te verilmiştir. Çizelgeye göre, verilen turizm yapı ve alanlarından 22 tanesi Çarşı bölgesinde, bir tanesi Kıranköy bölgesinde, bir tanesi Bağlar bölgesinde, bir tanesi Yörük Köyü'nde, bir tanesi İncekaya Köyü'nde ve bir tanesi de Tokatlı Köyü'nde bulunmaktadır. Buradan hareketle, birçoğu günümüze korunarak ulaşan eski yerleşimlerin ve tarihi yapıların fazla olduğu Çarşı bölgesi öne çıkmaktadır.

Çizelge 4.5. Safranbolu'daki turizm yapı ve alanlarının bulundukları bölgeler.

Turizm Yapı ve Alanları	Bulunduğu Bölge
Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi	Çarşı
Kent Tarihi Müzesi	Çarşı
Mümtazlar Konağı	Çarşı
Kileciler Konağı	Çarşı
Emir Hocaade Ahmet Beyler Evi	Bağlar
Sipahioğlu Konağı	Yörük Köyü
Tabakhane Müzesi	Çarşı
Türk Kahve Müzesi	Çarşı
Saat Kulesi	Çarşı
Tarihi Cezaevi	Çarşı
Anadolu Saat Kuleleri Minyatürleri Parkı	Çarşı
Cinci Hanı	Çarşı
Eski Hamam	Çarşı
Cinci Hamamı	Çarşı
İzzet Mehmet Paşa Cami	Çarşı
Eski Cami	Çarşı
Ulu Cami	Kıranköy
Dağdelen Cami	Çarşı
Kaçak Cami	Çarşı
Köprülü Mehmet Paşa Cami	Çarşı

Çizelge 4.5. Devam ediyor.

Köprülü Muvakkithanesi	Çarşı
Güneş Saati	Çarşı
Yemeniciler Arastası	Çarşı
Demirciler Çarşısı	Çarşı
Hıdırlık Tepesi	Çarşı
İncekaya Su Kemerı	İncekaya Köyü
Kristal Teras	Tokatlı Köyü

Kültür turizmi bakımından zengin kaynaklara ve potansiyele sahip olan Safranbolu'nun turizm destinasyonunun, Çarşı bölgesinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür.

Safranbolu Kaymakamlığı'nın verilerine göre, kentin turistik ilgi noktaları aşağıda verilmiştir (<http://safranbolu.gov.tr>, 2020):

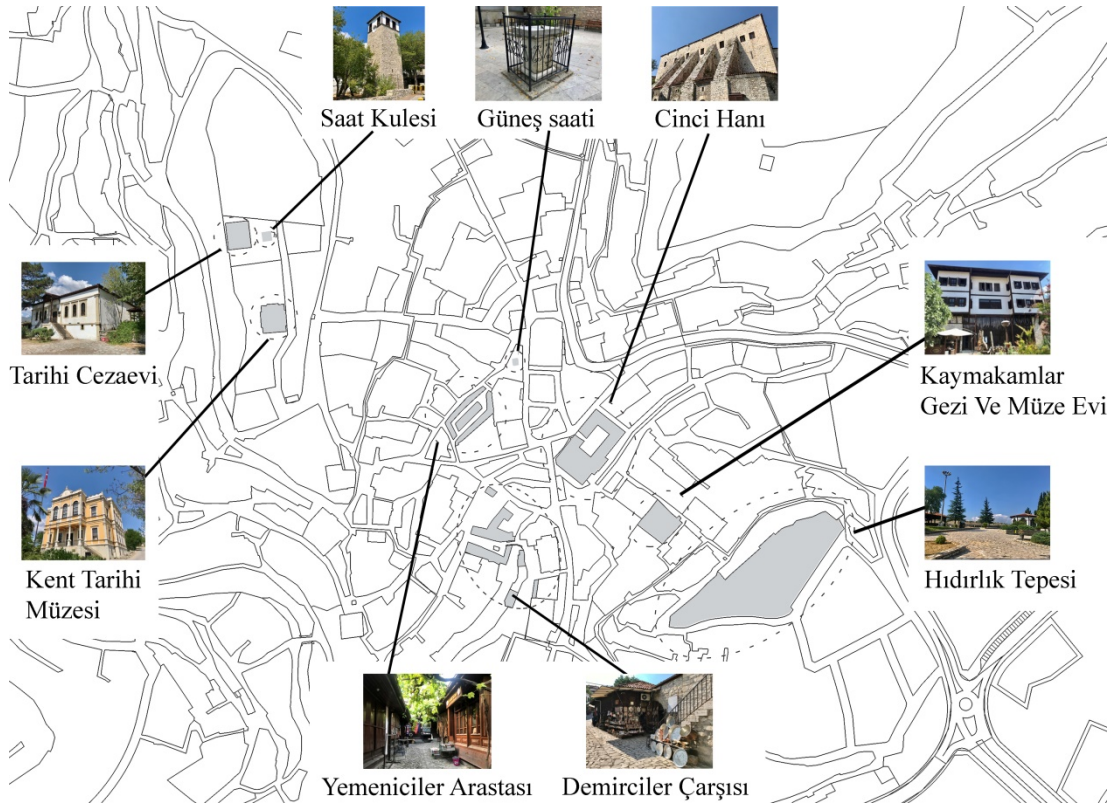
- Kent Tarihi Müzesi,
- Safranbolu Saat Kulesi,
- Anadolu Saat Kuleleri Minyatürleri Parkı,
- Tarihi Cezaevi,
- Yemeniciler Arastası,
- Demirciler Çarşısı,
- Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi,
- Köprülü Mehmet Paşa Cami,
- Güneş Saati,
- İzzet Mehmet Paşa Cami,
- Kazdağlıoğlu Cami,
- Kaçak Cami,
- Ulu Cami
- Cinci Hanı,
- Cinci Hamamı,
- Eski Hamam,
- Hıdırlık Tepesi,
- Yörük Köyü,

- Bulak Mencilis Mağarası,
- İncekaya Su Kemerı,
- Kristal Teras.

Safranbolu Kaymakamlığı'nın verileri ve turizm destinasyonu açısından kentteki önemli bir alan olan arşı bölgesinde bulunan, ziyaretçilere açık ve özellikle turizm işleviyle ne çıkan tarihi yapı ve alanlar; Cinci Hanı, Kent Tarihi Müzesi, Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, Tarihi Cezaevi, Saat Kulesi, Hıdırlık Tepesi, Yemeniciler Arastası, Demirciler arşısı ve Güneş Saati'dir.

5. SAFRANBOLU TARİHİ TURİZM YAPILARI VE TURİZM ALANLARININ ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARINDA İRDELENMESİ

Bu çalışma kapsamında Cinci Hanı, Kent Tarihi Müzesi, Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, Tarihi Cezaevi, Saat Kulesi, Hıdırlık Tepesi, Yemeniciler Arastası, Demirciler Çarşısı ve Güneş Saati şeklinde, beşi tarihi turizm yapısı ve dördü tarihi turizm alanı olmak üzere bu dokuz nokta, engelinin türüne göre “ortopedik engellilerin” erişilebilirliği açısından değerlendirilecektir. Çalışmamıza konu olan tarihi turizm yapıları ve turizm alanları Şekil 5.1’de gösterilmiştir.

Şekil 5.1. Çalışma alanında belirlenen tarihi turizm yapıları ve turizm alanları.

5.1. SAFRANBOLU TARİHİ TURİZM YAPILARI

Safranbolu tarihi turizm yapılarının ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere; kitap kapsamında Cinci Hanı, Kent Tarihi Müzesi, Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, Tarihi Cezaevi ve Saat Kulesi olmak üzere beş eser belirlenmiştir.

5.1.1. Cinci Hanı

5.1.1.1. Tarihçesi

1645 yılında, Padişah I. İbrahim'in Anadolu'daki kazaskerlerinden Cinci Hoca (Kazasker Hüseyin Efendi) tarafından yaptırılan Cinci Hanı, önemli bir mimari yapıdır (<http://safranbolu.gov.tr>, 2020) (Şekil 5.2). Yapının zemin katında, 26 adet oda, avlu, şadırvan, at ahır ve umumi tuvaletler yer alırken, birinci katta, 37 adet oda, yemek salonu ve umumi tuvaletler bulunmaktadır. Toplamda 63 odası bulunan hanın, ikinci katında han ağasının odası ve buranın üzerinde gözetleme kulesi yer almaktadır. Bununla birlikte, zemin katın altında iki adet mahzen bulunmaktadır (Azcan, 2013).

Şekil 5.2. Cinci Hanı.

Bir tarafını Sultan sokağının sınırladığı arazi üzerine inşa ettirilen han, kesme ve moloz taştan inşa edilmiş olup, tonoz ve kubbelerinde tuğla kullanılmıştır. Yapı iki bölümden oluşmakta olup, ortasında içinde havuz olan bir avlu yer almaktadır. Avluya açılan iki katlı revakların arkasında odalar, güneybatısında ise altından hamamın ve Çarşı merkezinin atık sularının aktığı dere geçen bir ahır bulunmaktadır (Şekil 5.3). Ayrıca, yapının güney cephesindeki duvarın bitişiğinden Akçasu deresi geçmektedir. Osmanlı han mimarisinde, en gelişmiş örneklerden biri olan Cinci

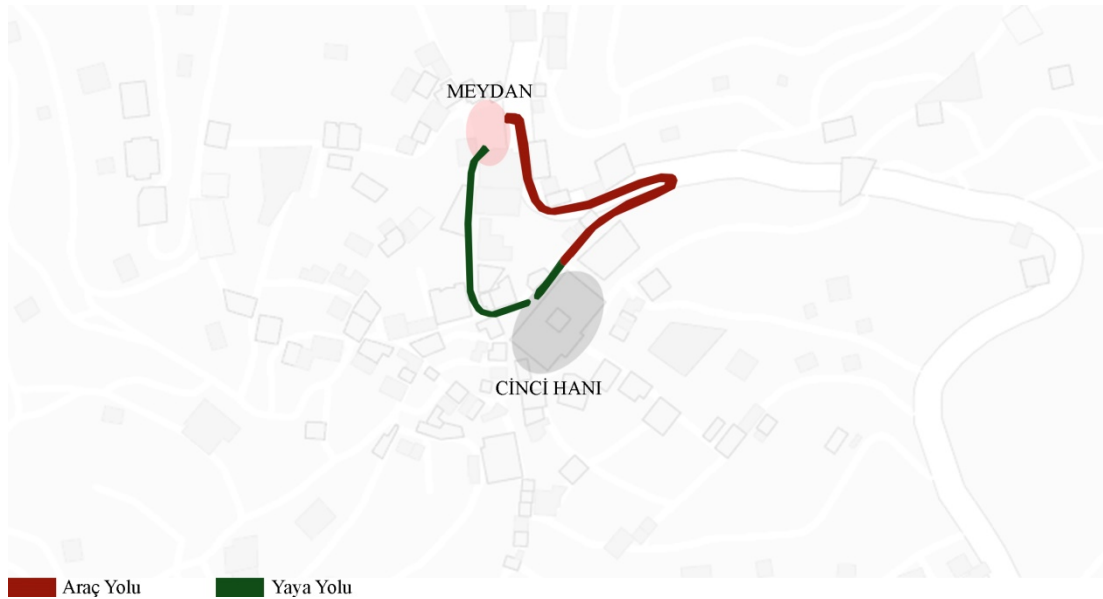
Hanı'nın giriş kapısı, kilidi ve anahtarı, Türk demir işçiliği açısından önem taşımaktadır (Tuncal, 2005).

Şekil 5.3. Cinci Hanı'ndaki avluya açılan revaklar.

5.1.1.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi

Kente gelen ziyaretçilerin, Eski Çarşı meydanından Cinci Hanı'na ulaşımını açısından belirlenen güzergâhlar incelendiğinde, hem yaya yolu hem de araç yolunun bulunduğu görülmektedir (Şekil 5.4).

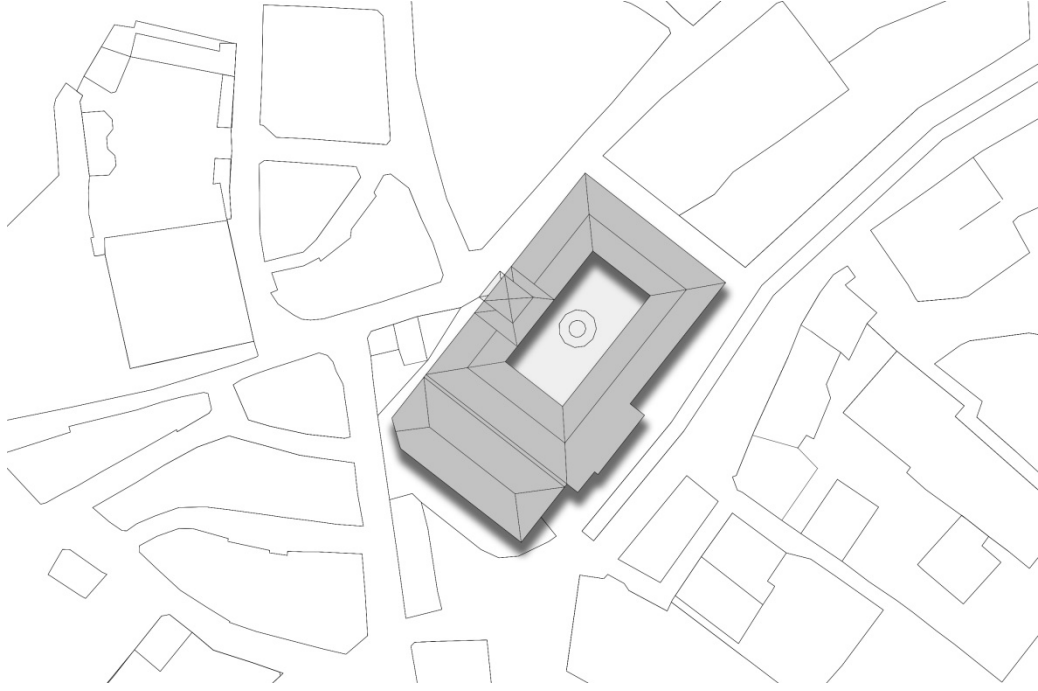

Şekil 5.4. Meydandan Cinci Hanı'na ulaşım krokisi (<https://snazzymaps.com>'dan işlenmiştir).

Yaya yolu güzergâhı taş sokaklardan meydana gelmekte olup, eğimi değişiklik göstermektedir. Güzergâhın eğimi, genel itibarıyla fazla olmadığı için ortopedik engelli bireylere uygunluk sağlarken, bazı noktalarda fazla olması sebebiyle tehlike oluşturabilmektedir. Yolların zaman zaman farklı büyüklükte taşlar ile döşenmiş olması ise ortopedik engelli bireylerin ve özellikle de bu gruptaki tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini kısıtlamaktadır. Bununla birlikte, ortopedik engelli

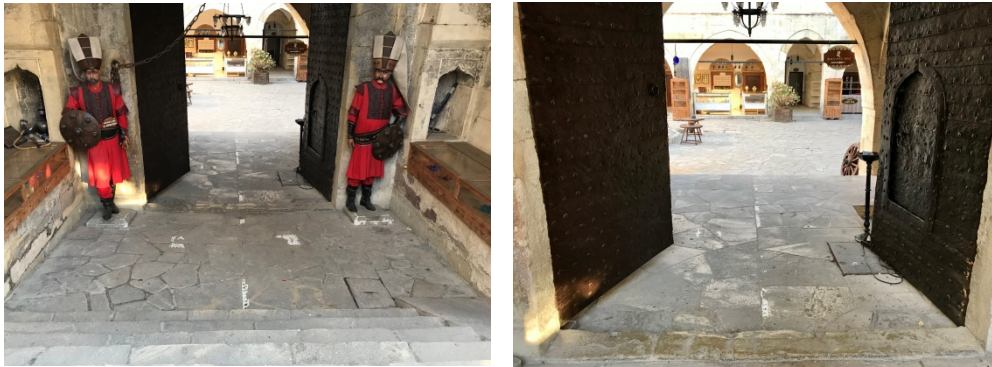
bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Yapıya yakın bir noktaya kadar araç ile ulaşım gerçekleşmekte ve bu noktadan sonra ise yaya bir şekilde yapıya giriş sağlanmaktadır.

Safranbolu tarihi turizm yapılarından Cinci Hanı'nın ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek A.1'de verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum gerekliliklerin analizi aşağıda verilmektedir.

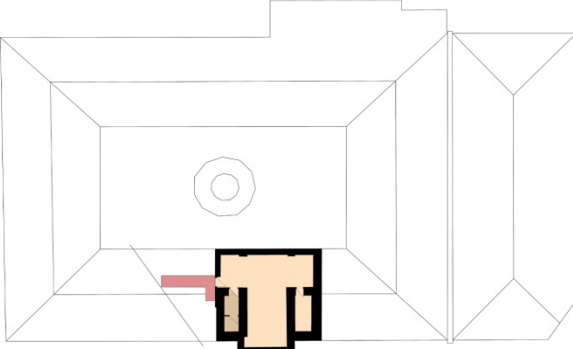
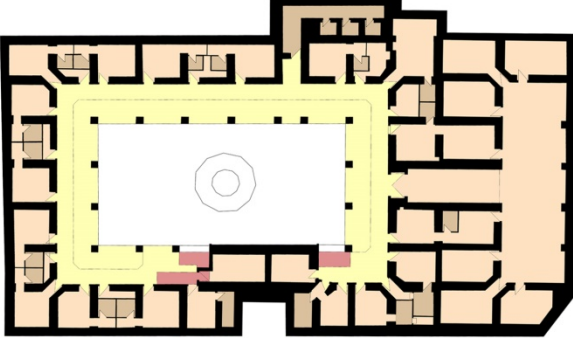
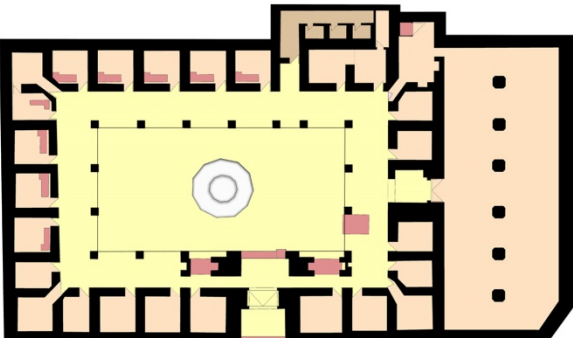
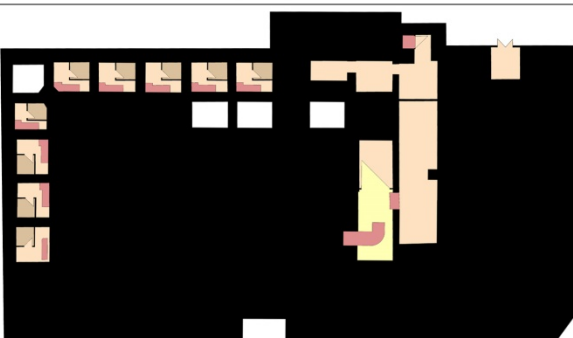
Şekil 5.5. Cinci Hanı genel konumu.

Cinci Hanı'nın genel konumu Şekil 5.5'te ve kat planları da Çizelge 5.1'de verilmiştir. Bina girişinde eşiksiz bir giriş sağlanmış olup, giriş kapısına ulaşmadan hemen önce merdiven ve rampa bulunmaktadır (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. Cinci Hanı bina girişi.

Çizelge 5.1. Cinci Hanı kat planları.

İKİNCİ KAT PLANI	
BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
BODRUM KAT PLANI	
	

Giriş bölümü doğal taş ile döşenmiş olup, düz bir zemin özelliği göstermemekte ve tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturabilmektedir. Giriş kapısının net

genişliği en az 91,5 cm olması şartını sağlarken, giriş holünün genişliği de en az 122 cm koşuluna uymaktadır. Binada engelliler için erişilebilir herhangi bir giriş mevcut değildir. Bina girişindeki merdivenin ise her iki tarafında da küpeşte yer almamaktadır. Merdiven rıht yükseklikleri 15 cm'den az olup, standart merdiven formülüne uyulmuştur. Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den az olup, merdivenin bitişiğindeki rampanın eğiminin fazla olması ve her iki tarafında da korkuluk bulunmaması tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Kapı önünde yer alan sahanlığın ölçüleri 150 cm x 150 cm'den fazla olup, gereken minimum ölçüleri sağlamaktadır. Hemzemin girişe sahip olmayan bu binanın giriş karakteri, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilir değildir.

Zemin kat yatay sirkülasyonu engellerden arındırılmış olup, avlunun ortasında bir süs havuz bulunmaktadır (Şekil 5.7). Yatay sirkülasyon güzergâhı avlu zemini ve revaklar boyunca devam ederek kolayca algılanmaktadır. Farklı boyutlardaki doğal taş ile döşenmiş olan güzergâhın zemini, tekerlekli sandalye kullanıcılarının hareketlerini kısıtlarken; ıslandığında kaygan bir malzeme özelliği göstererek de tehlike oluşturmaktadır. Bu katın yatay sirkülasyonunu oluşturan her iki kottaki güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlarken, güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları da bulunmaktadır. Bununla birlikte, katlarda bulunan kapılar koridor eksenine dik bir şekilde açılmakta ve 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlamaktadır.

a) Zemin kat.

b) Birinci kat.

c) İkinci kat.

Şekil 5.7. Cinci Hanı yatay sirkülasyon.

Yatay sirkülasyonun revak altı alandan sağlandığı birinci katta kot farkı bulunmakta olup, revakların avluya bakan bölümü bir basamak ile yükseltilmiştir (Şekil 5.7). İki kot arasında rampa bulunmaması sebebiyle, yatay sirkülasyonda tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimi kısıtlanmaktadır. Yatay sirkülasyon güzergâhı avluya bakan revaklar boyunca devam etmekte ve kolayca

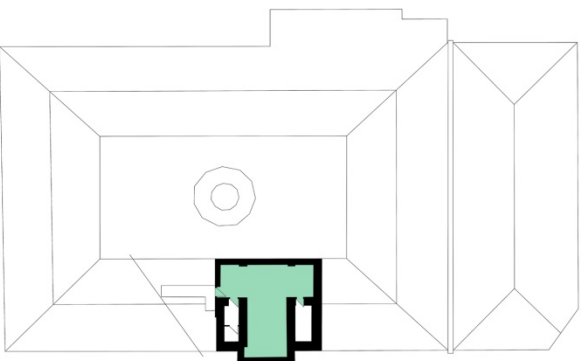
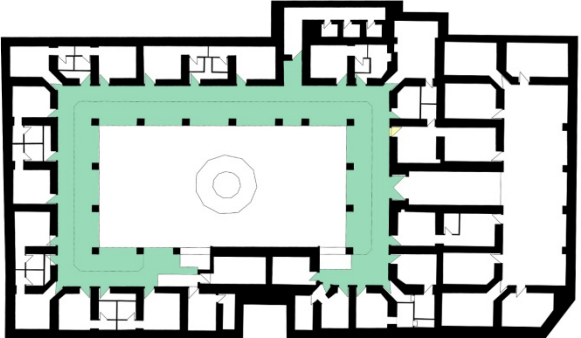
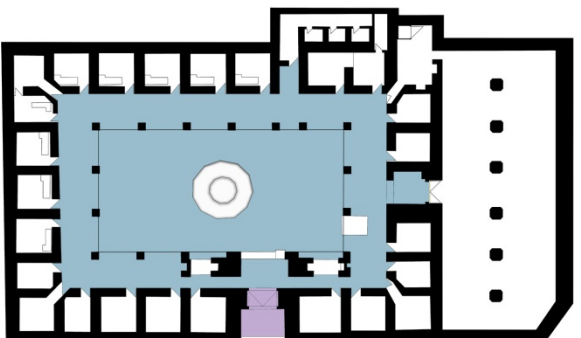
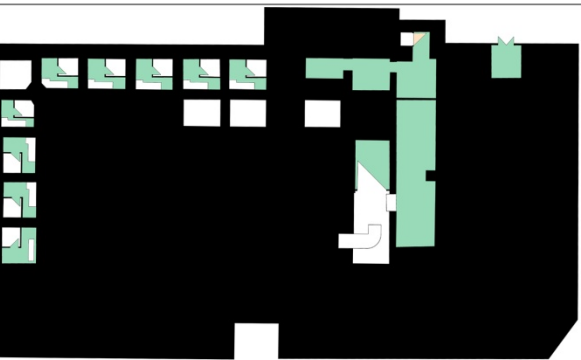
algılanmaktadır. Güzergâh zemininin düz olması ortopedik engelli bireyler için uygunluk gösterirken; ıslandığında kaygan bir malzeme özelliği göstermesi ise tehlike oluşturmaktadır. Bu katın yatay sirkülasyonunu oluşturan her iki kattaki güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması kuralını sağlamakta ve güzergâhta bulunan kapıların önlerinde de yeterli manevra alanları bulunmaktadır. Aynı zamanda, katlarda bulunan kapıların koridor eksenine dik bir şekilde açılması ve 90° açıldığında da kapı net genişliğinin 81,5 cm'den fazla olması erişilebilirlik için uygunluk sağlamaktadır.

Az sayıda ve küçük mekânların bulunduğu ikinci katın yatay sirkülasyonu, burada bulunan geniş koridorla sağlanmaktadır (Şekil 5.7). Yatay sirkülasyon güzergâhının kolayca algılanması ve güzergâh zemininin düz olması ortopedik engelli bireyler için uygunluk göstermektedir. Ayrıca, yatay sirkülasyonunu oluşturan güzergâhın genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlamakta ve güzergâhta bulunan kapıların önlerinde de yeterli manevra alanları bulunmaktadır. Katta bulunan kapıların koridor eksenine dik bir şekilde açılması ortopedik engelli bireylere uygunluk sağlarken, 90° açıldığında kapı net genişliğinin 81,5 cm'den az olması ise erişilebilirlik için sorun oluşturmaktadır.

Bodrum katı odalar ve teknik birimler ile bunları bağlayan holler oluşturmaktadır. Yatay sirkülasyon güzergâhının kolayca algılanması ve güzergâh zemininin düz olması ortopedik engelli bireyler için uygunluk göstermektedir. Ayrıca, yatay sirkülasyonunu oluşturan güzergâhın genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlamakta olup, güzergâhta bulunan kapıların önlerinde de yeterli manevra alanları bulunmaktadır. Katta bulunan kapıların koridor eksenine dik bir şekilde açılması ortopedik engelli bireylere uygunluk sağlarken, 90° açıldığında kapı net genişliğinin 81,5 cm'den az olması ise erişilebilirlik açısından sorun oluşturmaktadır.

Cinci Hanı bina standartlarına göre irdelendiğinde; bina girişinin erişilebilirlik açısından sorunlu olduğu ancak zemin katın kısmen erişilebilir olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, birinci kat ve ikinci kat yatay sirkülasyonlarının tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için tam erişilebilir olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.2. Cinci Hanı yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

İKİNCİ KAT PLANI	
BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
BODRUM KAT PLANI	
 Erişilebilir Kısmen erişilebilir Erişilebilir değil	

Cinci Hanı'nda düşey sirkülasyon incelendiğinde, bodrum kat ve zemin kat arasında çalışan bir asansörün var olduğu; ancak kullanım amacı itibarıyla

ziyaretçilerin sirkülasyonunu sağlamadığı görülmektedir. Birinci ve ikinci katlar arasında düşey sirkülasyonu oluşturan ve ziyaretçileri karşılayan bir asansör bulunmamaktadır.

Yapıda düşey sirkülasyon yalnız merdivenler ile sağlanmakta olup, zemin kat ile birinci kat arasında ulaşımı sağlayan ve karşılıklı olarak konumlandırılmış iki adet tek kollu merdiven bulunmaktadır (Şekil 5.7). Bu iki merdiven tipi, proje üzerinden analiz edilmek üzere “M1” şeklinde adlandırılmıştır (Çizelge 5.3). Merdivenlerin düşey sirkülasyonun sağlanmasında tek eleman olarak kullanılması, ayrıca rampa veya asansör bulunmaması, tekerlekli sandalye kullanıcılarının diğer katlara erişimini engellemektedir. Merdivenlerin basamak ve rıht ölçüleri, standart merdiven formülüne uygunluk göstermemekte, basamak genişliklerinin en az 30 cm ve rıht yüksekliklerinin de en fazla 15 cm olması şartını sağlamamaktadır. Ayrıca, merdivenin dik ve uzun bir özellik göstermesi sebebiyle 8-10 basamakta bir olması gereken merdiven sahanlığı da bulunmamakta olup, her iki merdivende de küpeşte de mevcut değildir.

a) Zemin kat ile birinci kat arasındaki merdiven.

b) Birinci kat ile ikinci kat arasındaki merdiven.

c) Zemin kat ile bodrum kat arasındaki merdiven.

Şekil 5.8. Cinci Hanı düşey sirkülasyon.

Birinci kat ile ikinci kat arasında ulaşımı sağlayan bir adet merdiven bulunmaktadır (Şekil 5.8). Bu merdiven tipi, proje üzerinden analiz edilmek üzere “M2” şeklinde adlandırılmıştır (Çizelge 5.3). Merdiven, düşey sirkülasyonu sağlayan tek eleman olup, bunun dışında ayrıca rampa veya asansör bulunmamaktadır. Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı, standart merdiven formülüne uygunluk sağlarken, basamak genişlikleri 30 cm’den fazla ve rıht yükseklikleri de 15 cm’den azdır. Dik ve uzun bir özellik göstermesi sebebiyle merdivenin 8-10 basamakta bir olması gereken merdiven sahanlığı ise bulunmamaktadır. Merdivenin

her iki tarafında olması gereken küpeşte yalnızca bir tarafta bulunurken, korkulukların küpeştesi basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlamamaktadır.

Zemin kat ile bodrum kat arasında düşey sirkülasyonu sağlayan bir adet ana merdiven ve ayrıca da odalarda müstakil merdivenler bulunmaktadır (Şekil 5.7). Bodrum kata inen ana merdiven, proje üzerinden analiz edilmek üzere “M3” şeklinde adlandırılmıştır (Çizelge 5.3). Merdiven, düşey sirkülasyonu sağlayan tek eleman olarak kullanılmakta olup, ayrıca rampa veya asansör bulunmamaktadır. Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı, standart merdiven formülüne uygunluk sağlarken, basamak genişlikleri 30 cm’den fazla ve rıht yükseklikleri de 15 cm’den azdır. Dik ve uzun bir özellik göstermesi sebebiyle merdivenin 8-10 basamakta bir olması gereken merdiven sahanlığı ve her iki tarafında olması gereken küpeşte bulunmamaktadır.

Zemin kattaki odaların bodrum kat ile ulaşımını sağlayan birer adet merdiven bulunmaktadır. Bu merdiven tipi, proje üzerinden analiz edilmek üzere “M5” şeklinde adlandırılmıştır (Çizelge 5.3). Merdiven, düşey sirkülasyonun sağlanmasında tek araç olup, ayrıca rampa veya asansör bulunmamaktadır. Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı, standart merdiven formülüne uygunluk gösterirken, basamak genişlikleri en az 30 cm ve rıht yükseklikleri de en fazla 15 cm olması şartını sağlamaktadır. Bununla birlikte, dik ve uzun bir özellik göstermesi sebebiyle, merdivenin 8-10 basamakta bir olması gereken merdiven sahanlığı da bulunmaktadır. Merdivenin her iki tarafında ihtiyaç duyulan korkuluk tek tarafta yer alırken, korkulukların küpeştesi basamak üzerinden 85 cm yüksekliğinde olması şartını sağlamamaktadır.

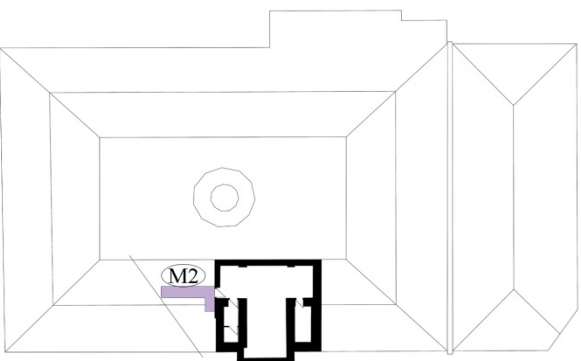
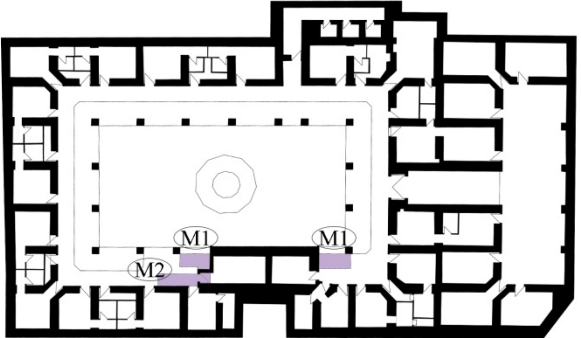
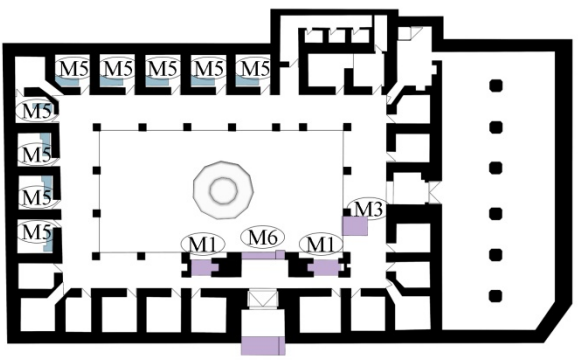
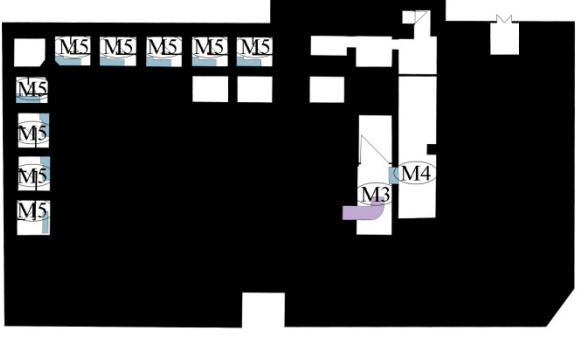
Bodrum katta yatay sirkülasyonda oluşan kot farkında ulaşımı sağlayan bir adet merdiven bulunmaktadır. Bu merdiven tipi, proje üzerinden analiz edilmek üzere “M4” şeklinde adlandırılmıştır (Çizelge 5.3). Merdiven, düşey sirkülasyonu sağlayan tek eleman olup, yanında rampa bulunmamaktadır. Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı, standart merdiven formülüne uygunluk gösterirken, basamak genişlikleri en az 30 cm ve rıht yükseklikleri de en fazla 15 cm olması şartını sağlamaktadır. Merdivenin her iki tarafında olması gereken korkuluk bulunmamaktadır.

Zemin katta yatay sirkülasyonda bulunan kot farkında sirkülasyonu sağlayan bir adet merdiven bulunmaktadır. Bu merdiven tipi, proje üzerinden analiz edilmek

üzere “M6” şeklinde adlandırılmıştır (Çizelge 5.3). Merdivenin yanında engelli erişimi için rampa bulunmaktadır. Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı, standart merdiven formülüne uygunluk gösterirken, basamak genişlikleri en az 30 cm ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm olması şartını sağlamamaktadır. Ayrıca, dik ve uzun bir özellik taşımayan merdivende, her iki tarafında da ihtiyaç duyulan küpeşte bulunmamaktadır. Bununla birlikte, merdiveni bütünleyici nitelikte olan rampanın da eğiminin fazla olması ve kenarlarında korkuluk veya küpeştenin bulunmaması nedeniyle erişilebilir olmadığı saptanmıştır.

Cinci Hanı düşey sirkülasyonu analiz edildiğinde, düşey sirkülasyonu sağlayan ana elemanların merdivenler olduğu görülmekte olup; merdivenleri bütünleyici olarak asansörün bulunmadığı, rampanın ise yalnızca bir yerde bulunduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, zemin kat ile birinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdivenler (M1) ile birinci kat ile ikinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdiven (M2), zemin kat ile bodrum kat arasında ulaşımı sağlayan merdiven (M3) ve zemin katta yatay sirkülasyonda oluşan kot farkında ulaşımı sağlayan merdiven (M6) ortopedik engelli bireyler için erişilebilir değildir. Bununla beraber, bodrum katta yatay sirkülasyonda oluşan kot farkında ulaşımı sağlayan merdiven (M4) ile zemin kattaki odaların bodrum kat ile ulaşımını sağlayan merdivenlerin (M5) ortopedik engelli bireyler için kısmen erişilebilir olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3. Cinci Hanı düşey sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

İKİNCİ KAT PLANI	
BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
BODRUM KAT PLANI	
 Erişilebilir Kısmen erişilebilir Erişilebilir değil	

Cinci Hanı'nda çok sayıda ıslak hacim mevcut olup; katların hiçbirinde engelli tuvaletinin bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca, engelliler için ayrılmış bir taşıt parkı da bulunmamaktadır.

5.1.1.3. Öneriler

Cinci Hanı girişinin, çevre ile bağlantı sağlayacak biçimde engelsiz bir ulaşımının sağlanması için giriş bölümünde bulunan merdivene ve rampaya korkuluk eklenmelidir. Giriş bölümünde yer alan ve giriş bölümünden avluya geçişte bulunan rampaların ise fazla olan eğimini düşürmek için rampanın uzunluğu artırılmalıdır. Farklı büyüklükteki taş ile döşenmiş olan avluda, ortopedik engelli bireylerin yatay sirkülasyonunu sağlayacak şekilde düz ve kaygan olmayan bir malzeme özelliği gösteren zemin tutan halı veya ahşap zemin kaplama ile güzergâh oluşturulmalıdır. Duvar ile bitişik bulunan merdivenlerde duvara küpeşte yapılmalı, her iki tarafı açık olan merdivenlere ise korkuluk eklenmelidir. Özellikle tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireylerin düşey sirkülasyonunu sağlamak için yapının avlusuna zemin kat ile birinci kat arasında çalışan dikey tip engelli asansörü yapılmalıdır. Ayrıca yapıda, akülü portatif merdiven tırmanıcısı şeklinde bir sistem bulundurulmalı ve ihtiyaç duyulduğunda düşey sirkülasyonlarda kullanılmalıdır. Avlu ile revaklardaki kot farklarında ve kapı eşiklerindeki erişilebilirlik sorununu gidermek için bu bölgelere portatif engelli rampaları yerleştirilmeli ve avluda bulunan altyapı galeri kapakları tehlikesiz hale getirilmelidir. Bununla birlikte, yapıdaki mevcut tuvaletlerden biri engelli tuvaletine dönüştürülmeli ve girişe yakın ve müsait olan bir alanda engelli taşıt parkı düzenlenmelidir.

5.1.2. Kent Tarihi Müzesi

5.1.2.1. Tarihçesi

Eski Hükümet Konağı olarak da bilinen Kent Tarihi Müzesi, 1904-1960 yılları arasında ilçe kaymakamı Ahmet Bey ve Kastamonu valisi Enis Paşa'nın girişimleri beraberinde halkın da katkıları ile inşa edilmiştir. Müze, günümüze kadar idari ve askerî merkezlerin yer aldığı Kale üzerinde bulunmakta olup, tarih boyunca askerî, adli ve mülki yönetim merkezi olarak hizmet vermiştir (Altay, 2019) (Şekil 5.9). 19 Ocak 1976 tarihinde çıkan yangına kadar Hükümet Konağı olarak kullanılan bina ve

çevresindeki yapılar, 2000-2006 yılları arasında Kültür Bakanlığı tarafından tamamlanan restorasyon çalışmaları ile Kent Tarihi Müzesi olarak hizmete açılmıştır (Azcan, 2013). Safranbolu ile ilgili eşyaları, görsel malzemeleri, görüntü ve ses kayıtları ile bilgi ve belgeleri bünyesinde bulunduran müze; geçici ve sürekli sergiler ile kentin tarihsel, ekonomik, sosyal ve kültürel zenginliğini tanıtmaktadır.

Şekil 5.9. Kent Tarihi Müzesi.

Kesme taş ile inşa edilen bina, zemin, birinci ve ikinci kat olmak üzere üç katlıdır. Müzede Safranbolu'nun geçmişten günümüze yaşam ve kültürü ile geçirdiği evreler, kronolojik bir şekilde izlenebilmektedir.

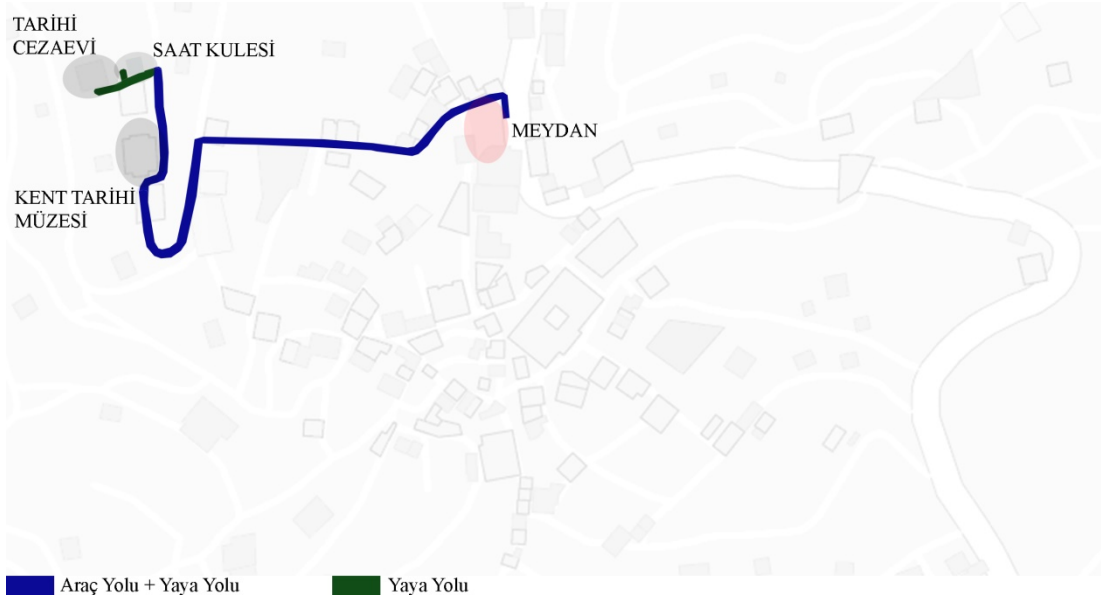
Zemin katta; kentin geleneksel el sanatları ve ticari hayatı ile ilgili fotoğraflı bilgiler yer almaktadır. Bununla birlikte, Şifa Eczanesi, kunduracı, semerci, sayacı, saraç, bakırcı, demirci, kalaycı, yemenici, lokumcu ve esnaf kahvesi gibi çarşının önemli esnaflarının çalışma ortamları canlandırma tekniği ile sunulmaktadır.

Birinci katta; sergi salonu, konferans salonu, kentin ve binanın tarihçesi, kültürel yayınları, haritaları ve uydu görüntüsü bulunmaktadır.

İkinci katın girişindeki salonda, Cumhuriyet dönemine ait kıyafetler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri arasındaki Safranbolu'nun tarihi hakkındaki görseller ve bu dönem ile Bizans ve Roma dönemlerine ait çeşitli materyaller ve madeni paralar sergilenmektedir. Müzede bulunan Etnografya Salonu ise sosyal yaşamda kullanılan geleneksel eşyaları ziyaretçilere sunmaktadır.

5.1.2.2. Engelli Erişebilirliği Açısından İrdelenmesi

Kente gelen ziyaretçilerin, Eski Çarşı meydanından Kent Tarihi Müzesi, Tarihi Cezaevi ve Saat Kulesi'nin bulunduğu Kale'ye ulaşmaları açısından mevcut güzergâhlar incelendiğinde, yaya yolu ve araç yolunun ortak bir güzergâh ile sağlandığı görülmektedir (Şekil 5.10).

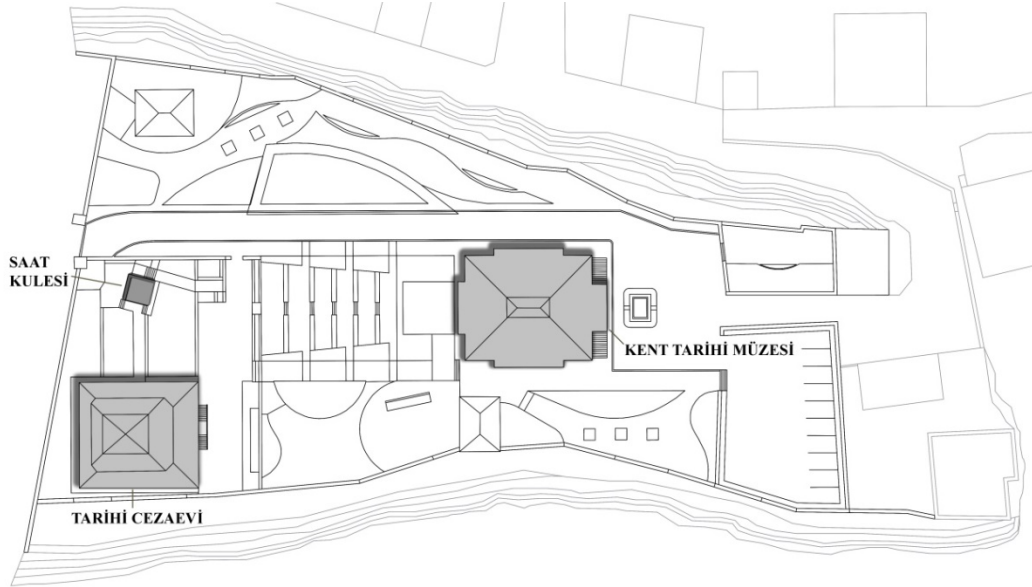
Şekil 5.10. Meydandan Kent Tarihi Müzesi, Tarihi Cezaevi ve Saat Kulesi'ne ulaşım krokisi (<https://snazzymaps.com>'dan işlenmiştir).

Zemini taş döşenmiş sokaklardan oluşan güzergâh, farklı eğimlere sahiptir. Güzergâhın eğimi, meydana yakın sokaklarda fazla olmadığı için ortopedik engelli bireylere kısmen uygunluk sağlarken; müzenin bulunduğu Kale'ye çıkan sokaklarda eğim çok fazla olduğu için büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Yolların zaman zaman farklı büyüklükte taşlar ile döşenmiş olması ise ortopedik engelli bireylerin ve özellikle de bu gruptaki tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini kısıtlamaktadır. Güzergâhta ortopedik engelli bireyler için ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Kale'de bir arada bulunan yapılardan (Şekil 5.11) Kent Tarihi Müzesi'ne doğrudan araç yolu ile erişim sağlanırken, Tarihi Cezaevi ve Saat Kulesi'ne yakın bir noktaya kadar araç ile ulaşım gerçekleşip, bu noktadan sonra da yapılara taş yoldan oluşan bir geçiş ile yaya bir şekilde giriş sağlanmaktadır.

Şekil 5.11. Kent Tarihi Müzesi, Tarihi Cezaevi ve Saat Kulesi (<http://karabuk.gov.tr>, 2020).

Safranbolu tarihi turizm yapılarından Kent Tarihi Müzesi'nin ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek A.2'de verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum gerekliliklerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan veriler aşağıda değerlendirilmektedir.

Şekil 5.12. Kent Tarihi Müzesi, Tarihi Cezaevi ve Saat Kulesi genel konumu.

Kent Tarihi Müzesi'nin genel konumu Şekil 5.12'de ve kat planları da Çizelge 5.4'te verilmiştir. Binanın zemin kat ve birinci katlarına iki ayrı giriş bulunmaktadır (Şekil 5.13).

a) Zemin kat.

b) Birinci kat.

Şekil 5.13. Kent Tarihi Müzesi girişleri.

Birinci kata giriş, proje üzerinden analiz edilmek üzere “G1” şeklinde adlandırılmıştır (Çizelge 5.5). Giriş eşiksiz olarak sağlanmış olup, giriş kapısına ulaşmadan hemen önce merdiven bulunmaktadır. Giriş sahanlığı doğal taş ile döşenmiş olup, ıslanıldığında tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturacak şekildedir. Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm olması şartını sağlarken, giriş holünün genişliği de en az 122 cm koşuluna uymaktadır. Binanın birinci katına engelliler için erişilebilir herhangi bir giriş mevcut değildir. Bina girişindeki merdivenlerin ise her iki tarafında olması gereken küpeşte, tek tarafında yer almaktadır. Merdiven rıht yükseklikleri 15 cm’den fazla olmakla beraber, standart merdiven formülüne uyulmuştur. Aşılacak iki kot farkının 180 cm’den fazla olması sebebiyle ara bir sahanlık bulunmaması ortopedik engelli bireylere sorun oluştururken; merdiveni bütünleyici bir rampanın da yer almaması tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Kapı önünde yer alan sahanlığın ölçüleri 150 cm x 150 cm’den fazla olup, istenen minimum alanı sağlamaktadır. Hemzemin girişe sahip olmayan bu katın giriş karakteri, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilir değildir.

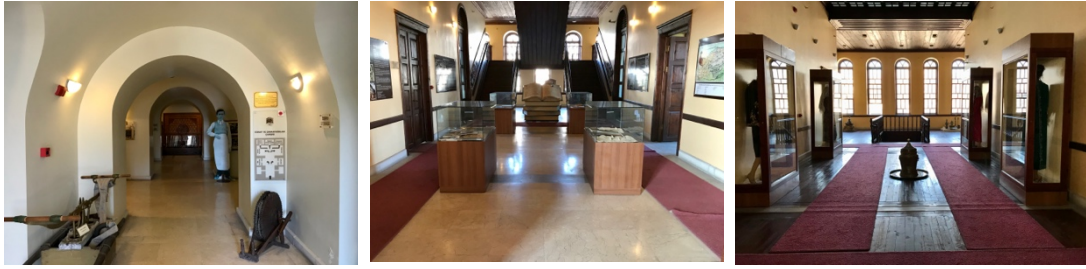
Binanın zemin katına giriş, Çizelge 5.5’te “G2” olarak gösterilmiştir. Giriş kapısı eşiksiz olup, basamaksız ve merdivensiz bir güzergâh ile bu kata erişilebilmektedir. Doğal taş ile döşenmiş olan giriş bölümü, düz bir zemin özelliği göstermemekte olup, tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturabilecek şekildedir. Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm olması şartını sağlarken, giriş holünün genişliği de en az 122 cm koşuluna uymaktadır. Net olarak algılanan ve hemzemin girişe sahip

olan bu katın giriş karakteri, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilirdir.

Çizelge 5.4. Kent Tarihi Müzesi kat planları.

BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
BODRUM KAT PLANI	

Zemin kat yatay sirkülasyonu, engellerden arındırılmış olup, güzergâh kolayca algılanmaktadır (Şekil 5.14). Güzergâhın zemini, kaygan bir malzeme özelliği gösterirken, kırmızı bir halı ile kaplanarak kayma sorunu giderilmiştir. Güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması koşulunu sağlarken, güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları da bulunmaktadır. Aynı zamanda, katlarda bulunan kapılar koridor eksenine dik bir şekilde açılmakta ve 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm olması koşulunu da sağlamaktadır.

a) Zemin kat.

b) Birinci kat.

c) İkinci kat.

Şekil 5.14. Kent Tarihi Müzesi yatay sirkülasyonu.

Birinci kat yatay sirkülasyonu engellerden arındırılmış olup, güzergâh kolayca algılanmaktadır (Şekil 5.14). Güzergâh zemini kaygan bir malzeme özelliği gösterirken, zemin katta olduğu gibi kaygan olmayan ve düz bir karakter gösteren kırmızı bir halı ile bu sorun giderilmiştir. Güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlamakta ve güzergâhta bulunan kapıların önlerinde de yeterli manevra alanları bulunmaktadır. Bununla birlikte, katlarda bulunan kapıların koridor eksenine dik bir şekilde açılması ve 90° açıldığında da kapı net genişliğinin 81,5 cm'den fazla olması koşulunu da sağlaması erişilebilirlik için uygunluk göstermektedir.

Yapının ikinci katında da yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış olup, bu katta da güzergâh kolayca algılanmaktadır (Şekil 5.14). Güzergâh zemini kaygan bir malzeme özelliği gösterirken, zemin ve birinci katlarda olduğu gibi kaygan olmayan ve düz bir karakter gösteren kırmızı bir halı ile sorun giderilmiştir. Güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması koşulunu sağlamakta ve güzergâhta bulunan kapıların önlerinde de yeterli manevra alanları bulunmaktadır. Bununla birlikte, katlarda bulunan kapıların koridor eksenine dik bir şekilde açılması ve 90° açıldığında da kapı net genişliğinin 81,5 cm'den fazla olması, erişilebilirlik için uygunluk sağlamaktadır.

Kent Tarihi Müzesi bina girişleri ve yatay sirkülasyonu analiz edildiğinde; zemin kat girişinin erişilebilir olduğu saptanırken, düşey sirkülasyon ile ulaşılan birinci kat

girişinin erişilebilir olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, zemin kat, birinci kat ve ikinci kat yatay sirkülasyonlarının tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için erişilebilir olduğu görülmüştür (Çizelge 5.5).

Çizelge 5.5. Kent Tarihi Müzesi yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

İKİNCİ KAT PLANI	
BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	

Kent Tarihi Müzesi, düşey sirkülasyon açısından incelendiğinde, birinci kat ile ikinci kat arasında düşey sirkülasyonu oluşturan ve ziyaretçileri karşılayan herhangi bir asansör ya da rampa gibi alternatif ve erişilebilir bir elemanın bulunmadığı saptanmıştır. Düşey sirkülasyon yalnız merdivenler ile sağlanmakta olup, birinci kat ile ikinci kat arasında ulaşımı sağlayan ortadan çıkışlı, üç kollu boy sahanlıklı bir merdiven bulunmaktadır (Şekil 5.15). Bu merdiven tipi, Çizelge 5.6’da “M1” olarak gösterilmiştir. Merdivenlerin düşey sirkülasyonun sağlanmasında ana eleman olarak kullanılması, alternatif olarak rampa veya asansörün bulunmaması, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Merdivenlerin basamak ve rıht ölçüleri, standart merdiven formülüne uygunluk göstermemekte, basamak genişlikleri de en az 30 cm ve rıht yükseklikleri de en fazla 15 cm olma koşulunu sağlamamaktadır. Bununla birlikte, merdiven dik ve uzun bir özellik göstermemekte ve 14. basamakta sahanlık bulunmaktadır. Merdivenin her iki tarafında da korkuluk yer alırken, küpeşteler basamak üzerinden en az 85 cm olma koşulunu sağlamamaktadır.

Şekil 5.15. Kent Tarihi Müzesi birinci kat ile ikinci kat arasındaki merdiven.

Kent Tarihi Müzesi düşey sirkülasyonu analiz edildiğinde, düşey sirkülasyonu sağlayan ana elemanların merdivenler olduğu görülmekte olup; erişilebilirlik açısından merdivenleri bütünleyici olarak herhangi bir rampa veya asansörün bulunmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte, birinci kat ile ikinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdivenin (M1) ortopedik engelli bireyler için erişilebilir olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 5.6).

Çizelge 5.6. Kent Tarihi Müzesi düşey sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

İKİNCİ KAT PLANI	
BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	

Kent Tarihi Müzesi'nde zemin, birinci ve ikinci katların herhangi birinde engelli tuvaletinin bulunmadığı görülmektedir. Aynı zamanda, engelliler için ayrılmış bir taşıt parkı da bulunmamaktadır.

5.1.2.3. Öneriler

Kent Tarihi Müzesi'nde düşey sirkülasyonu oluşturan binanın birinci kat giriş sahanlığına çıkan merdivenlerde ve birinci kat ile ikinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdivenlerde kullanılmak üzere, ortopedik engelli bireylerin bu bölgelerde erişim sorununu ortadan kaldırmak için akülü portatif merdiven tırmanıcısı şeklinde bir sistem bulundurulmalıdır. Aynı zamanda bu merdivenlerin bitişik olduğu duvarlara da küpeşte eklenmelidir. Zemin katın giriş bölümünde bulunan kot farkındaki ve kapı eşiklerindeki erişilebilirlik sorununu çözmek için bu bölgelere portatif engelli rampaları yerleştirilmelidir. Yapıda yeni bir engelli tuvaletinin uygulanacağı müsait bir alan olmaması sebebiyle, akülü portatif merdiven tırmanıcısı ile erişimin sağlanacağı birinci kattan ikinci kata ulaşan merdivenin sahanlığında bulunan tuvaletlerden biri engelli tuvaletine dönüştürülmelidir. Bununla birlikte, girişe yakın bir alanda bulunan taşıt parkı, bu alandaki diğer yapılar ile ortak kullanılacak şekilde engelli bireylere de hizmet etmesi için yeniden düzenlenmelidir.

5.1.3. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi

5.1.3.1. Tarihçesi

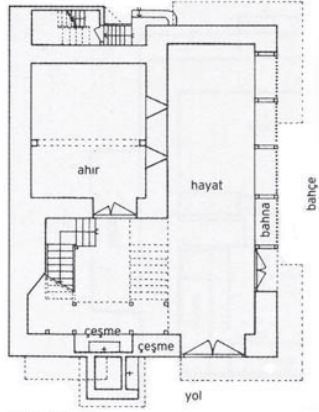
18 ve 19. yüzyıl Türk toplumunun tarihini, yaşam tarzını ve teknolojisini günümüze taşıyan Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinde bulunmakta olup, Safranbolu evleri arasında önemli bir örnek niteliğindedir. Ev sahibi olan Safranbolu Kışlası kumandanı Hacı Mehmet Efendi'ye, yarbay anlamında “Kaim-Makam” denildiği için evlerinin adı halk arasında bu şekilde tanınmıştır. 1979 yılında, T.C. Kültür Bakanlığı “Safranbolu'nun Korunması ve Sağlıklaştırılması Projesi” kapsamında kamulaştırılarak restorasyonu tamamlanan ev, 1981 yılında Eğitim Merkezi şeklinde hizmete başlamıştır (<http://www.safranbolu.gov.tr>, 2020). Beraberinde ziyaretçileri karşılayarak son yıllarda Müze Ev olarak işlevlendirilmiş olup; hizmetli evi ve bahçesi, yapılan iyileştirmeler ile kafeterya olarak işletilmektedir. Topografyaya uygun şekilde, zemin

birinci ve ikinci kat olmak üzere üç katlı inşa edilen yapının farklı kotlardan iki adet girişi bulunmaktadır (Şekil 5.16). Yapının cephe hareketleri, geniş saçaklı çatısı ile desteklenmekte olup, birinci ve ikinci katlardaki çıkmalar payandalar ile sağlanmıştır.

Şekil 5.16. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi.

Evin zemin kat taş duvarlardan oluşmakta ve bu kata sokaktan çift kanatlı büyük bir kapı ile giriş sağlanmaktadır. Zemin katın sokak cephesinde bir adet çeşme bulunmakta olup, giriş kapısının yanında yer almaktadır. Bu katta üretimin yapıldığı hayat bölümü ile hayvanların barındırıldığı ahır bölümü bulunmakta ve merdiven ile üst kata geçiş sağlanmaktadır. Giriş kapısı, dikdörtgen planlı hayat bölümüne açılmakta, bu bölümden de bahçeye geçiş sağlanmaktadır. Hayat bölümünün bahçeye bakan cephesi, cam açıklık ile şeffaflaştırılmıştır (Şekil 5.17).

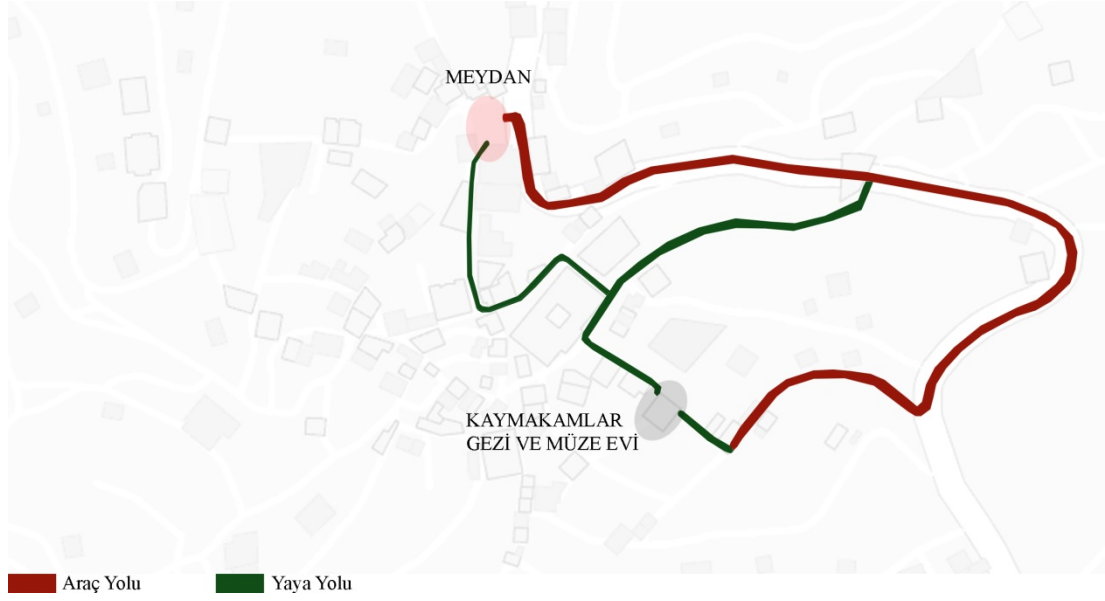

a) Zemin kat planı (Günay, 2003).

b) Bahçeye açılan hayat bölümü.

Şekil 5.17. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi.

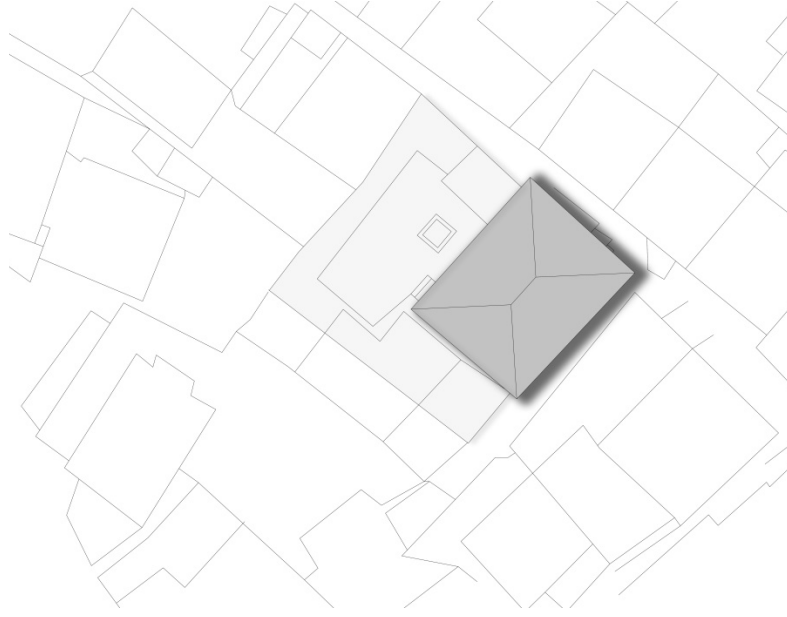
Birinci kat iç sofalı plan tipine sahiptir. Zemin katın taş duvarları, birinci kattan itibaren ahşap karkas arası kerpiç dolgu şeklinde devam etmektedir. Sokaktan tek kanatlı bir kapı ile bu kata ulaşan merdivene geçiş sağlanmaktadır. Merdiven

Şekil 5.19. Meydandan Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi'ne ulaşım krokisi (<https://snazzymaps.com>'dan işlenmiştir).

Yaya yolu güzergâhı birbirine bağlanan çeşitli taş sokaklardan meydana gelmekte olup, eğimi değişiklik göstermektedir. Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinde bulunan güzergâhın eğimi, genel itibarıyla fazla olduğu için ortopedik engelli bireyler açısından büyük bir tehlike oluşturmakta olup, bazı noktalarda basamakların bulunması sebebiyle de tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Ayrıca, yolların zaman zaman farklı büyüklükte taşlar ile döşenmiş olması da ortopedik engelli bireylerin ve özellikle de bu gruptaki tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini kısıtlamaktadır. Yapının mevcutta üç adet girişi mevcut olup, bu girişlere ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Yapıya yakın bir noktaya kadar araç ile ulaşım gerçekleşmekte, bu noktadan sonra da yine basamaklı ve fazla eğime sahip taş yollar ile yaya bir şekilde yapıya giriş sağlanmaktadır.

Safranbolu tarihi turizm yapılarından Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi'nin ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek A.3'te verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum gerekliliklerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan veriler aşağıda değerlendirilmektedir.

Şekil 5.20. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi genel konumu.

Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi'nin genel konumu Şekil 5.20'de ve kat planları ise Çizelge 5.7'de verilmiştir. Konutun, Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinden biri doğrudan, biri bahçe girişinden ve biri de yine Hıdırlık yolu üzerinden olmak üzere üç ayrı girişi bulunmaktadır (Şekil 5.21). Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinden binaya doğrudan sağlanan giriş, Çizelge 5.8 üzerinde "G1" olarak gösterilmiştir. Girişte eşik bulunmamakla beraber, giriş kapısında kot farkı mevcuttur. Giriş bölümü taş ile döşenmiş olduğu için düz bir zemin özelliği göstermemekte ve ıslandığında da kaygan hale gelerek tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturmaktadır. Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm olması şartını sağlarken, giriş holünün genişliği de en az 122 cm olması koşuluna uymaktadır. Hemzemin girişe sahip olan bu katın giriş karakteri, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilir değildir.

Şekil 5.21. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi'nin girişleri.*

* Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi'nin alan fotoğrafları, yapının restorasyon sürecinde çekilmiştir.

Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinde bulunan bahçeden doğru sağlanan giriş, Çizelge 5.8’de “G2” olarak gösterilmiştir. Girişte kot farkı bulunmakta olup, giriş sahanlığı taş ile döşenmiş olduğu için düz bir zemin özelliği göstermemekte ve ıslandığında da kaygan hale gelerek tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturmaktadır. Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm olması şartını sağlamakta ve giriş holünün genişliği de en az 122 cm koşuluna uymaktadır. Bina girişindeki merdivenlerde ise, her iki tarafında olması gereken küpeşte bulunmamaktadır. Merdiven rıht yükseklikleri en fazla 15 cm olması koşulunu sağlarken, standart merdiven formülüne uyulmuştur. Aşılacak iki kot farkının 180 cm’den az olması ortopedik engelli bireylere büyük bir sorun oluşturmazken; merdivene alternatif bir rampanın yer almaması tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Hemzemin girişe sahip olmayan bu girişin karakteri, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilir değildir.

Hıdırlık yolu üzerinden binanın asma katına ulaşmayı sağlayan giriş Çizelge 5.8’de “G3” olarak gösterilmiştir. Girişte eşik bulunmamakta, basamaksız ve merdivensiz bir güzergâh sağlanmaktadır. Giriş sahanlığı taş ile döşenmiş olup, düz bir zemin özelliği göstermemekte ve ıslandığında da kaygan hale gelerek tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturabilmektedir. Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm olması koşulunu sağlamamakta ve giriş holünün genişliği de en az 122 cm olması şartına uymamaktadır. Bina girişindeki merdivenlerde ise, her iki tarafında olması gereken küpeşte bulunmamaktadır. Merdiven rıht yükseklikleri en fazla 15 cm olması şartını sağlarken, standart merdiven formülüne uyulmamıştır. Aşılan iki kot farkının 180 cm’den az olması ortopedik engelli bireylere büyük bir sorun oluşturmazken; merdivene alternatif bir rampanın yer almaması tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Hemzemin girişe sahip olmayan bu giriş de tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilir değildir.

Çizelge 5.7. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi kat planları.

İKİNCİ KAT PLANI	
BİRİNCİ KAT PLANI	
ASMA KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	

Zemin kat yatay sirkülasyonu engellerden arındırılmış olup, güzergâh kolayca algılanmaktadır (Şekil 5.22). Güzergâhın zemini kaygan olmayan bir özellik

gösterirken, giriş ve hayat bölümünün zemininde farklı boyutlarda döşenmiş taşlar sebebiyle düz bir zemin özelliğini sağlamamaktadır. Güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlarken, güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları da bulunmaktadır. Ayrıca, katlarda bulunan kapılar koridor eksenine dik bir şekilde açılmakta ve 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlamaktadır.

a) Zemin kat.

b) Birinci kat.

Şekil 5.22. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi yatay sirkülasyon.

Konutun asma katının da yatay sirkülasyonu engellerden arındırılmış olup, güzergâh kolayca algılanmaktadır (Şekil 5.22). Güzergâh yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan bir malzeme özelliği göstermekte ve ortopedik engelli bireyler için sorun oluşturmamaktadır. Bu kısımda, güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlamakta ve erişilebilirliği engelleyecek herhangi bir kapı bulunmamaktadır.

Birinci katta da yatay sirkülasyona engel bir durum bulunmamakta olup, güzergâh kolayca algılanmaktadır (Şekil 5.23). Güzergâh zemini düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan bir malzeme özelliği gösterirken, güzergâh genişliği en az 81,5 cm olma şartını sağlamakta ve güzergâhta bulunan kapıların önlerinde de yeterli manevra alanları bulunmaktadır. Katlarda bulunan kapılar koridor eksenine dik bir şekilde açılmaktayken; öte yandan 90° açıldığında da kapı net genişliğinin 81,5 cm'den az olması erişilebilirlik için uygunluk sağlamamaktadır.

a) Birinci kat.

b) İkinci kat.

Şekil 5.23. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi yatay sirkülasyonu.

İkinci katın yatay sirkülasyonu alanı engellerden arındırılmış olup, güzergâh kolayca algılanmaktadır (Şekil 5.23). Güzergâh zemini düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan bir malzeme özelliği gösterirken, güzergâh genişliği en az 81,5 cm olma şartını sağlamaktadır. Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları bulunmamakla birlikte, katlarda bulunan kapıların da net genişliğinin 81,5 cm'den az olması, erişilebilirlik için uygunluk sağlamamaktadır.

Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi bina girişleri ve yatay sirkülasyonu analiz edildiğinde; Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinden zemin kata doğrudan sağlanan ve Çizelge 5.8'de "G1" olarak gösterilen bina girişi ile Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinde bulunan bahçeden doğru sağlanan ve aynı çizelge üzerinde "G2" olarak gösterilen bina girişi ve Hıdırlık yolu üzerinden binaya sağlanan ve asma kata ulaşan ve çizelgede "G2" olarak gösterilen bina girişlerinden hiçbirinin erişilebilir olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, zemin katın giriş ve hayat bölümlerinin zemin karakterleri dolayısıyla ortopedik engelli bireylerin erişilebilirliği için uygun olmadığı saptanırken; asma kat, birinci kat ve ikinci kattaki yatay sirkülasyonların, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için erişilebilir olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

İKİNCİ KAT PLANI	
BİRİNCİ KAT PLANI	
ASMA KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	

Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi’nde düşey sirkülasyon incelendiğinde, zemin kat ile asma, birinci ve ikinci katlar arasında düşey sirkülasyonu oluşturan ve

ziyaretçileri karşılayan merdiven haricinde herhangi bir düşey sirkülasyon aracı bulunmadığı saptanmıştır. Yapıda düşey sirkülasyonlar sadece merdivenlerle sağlanmakta olup, zemin kat ile birinci kat arasında ulaşımı sağlayan üç kollu köşe sahanlıklı bir merdiven bulunmaktadır (Şekil 5.24). Bu merdiven tipi, Çizelge 5.9’da “M1” olarak gösterilmiştir. Merdivenlerin düşey sirkülasyonun sağlanmasında ana eleman olarak kullanılması, bunun dışında rampa veya asansörün bulunmaması, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Merdivenlerin basamak ve rıht ölçüleri, standart merdiven formülüne uygunluk göstermemekte, basamak genişlikleri de en az 30 cm ve rıht yükseklikleri de en fazla 15 cm olması şartını sağlamamaktadır. Ayrıca bu merdiven uzun bir merdiven özelliği göstermekte ve 8-10 basamakta bir sahanlık sahanlığı bulunmaktadır. Merdivenin her iki tarafında olması gereken korkuluk veya küpeşte, sadece bir tarafında yer alırken, küpeşteler basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlamamaktadır.

a) Zemin kat ile birinci kat arasındaki merdiven.

b) Zemin kat ile birinci kat arasındaki merdiven.

Şekil 5.24. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi düşey sirkülasyon.

Yapıda zemin kat ile birinci kat arasında düşey sirkülasyonu sağlayan iki kollu bir merdiven daha bulunmaktadır (Şekil 5.24). Bu merdiven, Çizelge 5.9’da “M2” olarak gösterilmiştir. Merdivenlerin düşey sirkülasyonun sağlanmasında tek eleman olarak kullanılması, ayrıca bir rampa veya asansör bulunmaması, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Merdiven basamak genişlikleri ve rıht yükseklikleri iki kolda da değişiklik göstermektedir. Merdivenlerin basamak ve rıht ölçüleri, standart merdiven formülüne uygunluk göstermemekte, basamak genişlikleri en az 30 cm ve rıht yükseklikleri de en fazla 15 cm olması şartını sağlamamaktadır. Bununla birlikte, merdivenin dik ve uzun bir özellik göstermemesi

ve sahanlığının olması ise ortopedik engelli bireyler için uygunluk sağlarken, merdivenin her iki tarafında da korkuluk bulunmamaktadır.

Zemin kat ile birinci kat arasında ulaşımı sağlayan tek kollu bir merdiven bulunmaktadır (Şekil 5.25). Bu merdiven tipi, Çizelge 5.9’da “M3” olarak gösterilmiştir. Merdivenlerin düşey sirkülasyonun sağlanmasında tek eleman olarak kullanılması, ayrıca rampa veya asansörün bulunmaması, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Merdiven basamaklarının derinlik ve ölçüleri, standart merdiven formülüne uygunluk göstermemekle birlikte, basamak genişlikleri en az 30 cm ve rıht yükseklikleri de en fazla 15 cm olması şartını da sağlamamaktadır. Bununla birlikte, merdiven uzun bir özellik göstermemekte, ancak merdivenin her iki tarafında da korkuluk bulunmamaktadır.

a) Asma kat ile birinci kat arasındaki merdiven.

b) Birinci kat ile ikinci kat arasındaki merdiven.

Şekil 5.25. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi düşey sirkülasyon.

Birinci kat ile ikinci kat arasında ulaşımı sağlayan tek kollu bir merdiven bulunmaktadır (Şekil 5.25). Bu merdiven tipi, Çizelge 5.9’da “M4” olarak gösterilmiştir. Bu merdivenin de düşey sirkülasyonun sağlanmasında tek eleman olarak kullanılması, ayrıca rampa veya asansörün bulunmaması, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Merdivenlerin basamak ve rıht ölçüleri, standart merdiven formülüne uygunluk göstermemekle beraber, basamak genişlikleri de en az 30 cm ve rıht yüksekliklerinin de en fazla 15 cm olması şartını da sağlamamaktadır. Bununla birlikte, merdiven dik ve uzun bir özellik göstermekteyken, 8-10 basamakta bir olması istenen sahanlık bulunmamakta ve merdivenin her iki tarafında da korkuluk yer almamaktadır.

Çizelge 5.9. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi düşey sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

İKİNCİ KAT PLANI	
BİRİNCİ KAT PLANI	
ASMA KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	

Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi düşey sirkülasyonu analiz edildiğinde, düşey sirkülasyonu sağlayan ana elemanların merdivenler olduğu görülmekte olup;

merdivenleri erişilebilirlik açısından bütünleyici olarak herhangi bir rampa veya asansörün bulunmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte, zemin kat ile birinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdiven (M1), zemin kat ile birinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdiven (M2), asma kat ile birinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdiven (M3) ve birinci kat ile ikinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdiven (M4) olmak üzere; tüm merdivenlerin bina düşey sirkülasyonu açısından ortopedik engelli bireyler için erişilebilir olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 5.9).

Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi'nde ıslak hacimler mevcut olup; zemin, asma, birinci ve ikinci katların herhangi birinde engelli tuvaletinin yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte, yapıya araç ile doğrudan ulaşım sağlanmamakta ve engelli bireyler için ayrılmış taşıt parkı bulunmamaktadır.

5.1.3.3. Öneriler

Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi'nin en az bir girişinin, çevre ile bağlantı kuracak biçimde engelsiz bir ulaşımı sağlanmalıdır. Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinde bulunan bahçeden doğru sağlanan girişteki merdivene ve Hıdırlık yolu üzerinden binanın doğrudan birinci katına katına ulaşmayı sağlayan girişteki merdivene portatif engelli rampası eklenmelidir. Aynı zamanda Hıdırlık Yokuşu sokağı üzerinden binaya doğrudan sağlanan girişte ve bina içindeki eşikli kapılarda da erişilebilirlik sorununu gidermek için bu bölgelere portatif engelli rampası yerleştirilmelidir. Zemin kattaki hayat bölümünde, zeminin düz bir özellik göstermesi için zemin tutan halı veya ahşap zemin kaplama ile yeni bir güzergâh düzenlenmelidir. Düşey sirkülasyonları sağlayan merdivenlerde ise ortopedik engelli bireylerin erişilebilirliğini sağlamak için duvarlara küpeşte eklenmesi gerekirken, özellikle tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engellilerin bu bölgelerdeki erişim sorununu ortadan kaldırmak için binada akülü portatif merdiven tırmanıcısı şeklinde bir sistem bulundurulmalıdır. Bununla birlikte, yapıda var olan tuvaletlerden biri engelli tuvaletine çevrilmelidir.

5.1.4. Tarihi Cezaevi

5.1.4.1. Tarihçesi

Kent Tarihi Müzesi, Saat Kulesi, Cephane Binası ve Anadolu Saat Kuleleri Minyatürleri Parkı'nın bulunduğu Kale'de (Şekil 5.26) yer alan Tarihi Cezaevi, 1906

yılında yaptırılmıştır (<http://www.safranbolu.gov.tr>, 2020). Tarihi Cezaevi günümüzde müze olarak ziyaretçilere açıktır.

Şekil 5.26. Tarihi Cezaevi.

5.1.4.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi

Eski Çarşı meydanından Tarihi Cezaevi'ne ulaşım, aynı alanda bulunması sebebiyle Kent Tarihi Müzesi'ne ulaşımında kullanılan güzergâh ile sağlanmaktadır (Şekil 5.10).

Safranbolu tarihi turizm yapılarından Tarihi Cezaevi'nin ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek A.4'te verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum gerekliliklerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan veriler aşağıda değerlendirilmektedir.

Tarihi Cezaevi'nin genel konumu Şekil 5.12'de ve kat planları da Çizelge 5.10'da verilmiştir. Binanın zemin kat ve birinci katlarına iki ayrı giriş bulunmaktadır (Şekil 5.27). Birinci kata giriş, Çizelge 5.11'de "G1" olarak gösterilmiştir. Yapıya buradan yapılan giriş eşiksiz olarak sağlanmış olup, giriş kapısına ulaşmadan hemen önce merdiven yer almaktadır. Giriş sahanlığı doğal taş ile döşenmiş olduğu için düz bir zemin özelliği göstermemekte olup, tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturacak şekildedir. Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm olması şartını sağlarken, giriş holünün genişliği de en az 122 cm koşuluna uymaktadır.

a) Zemin kat.

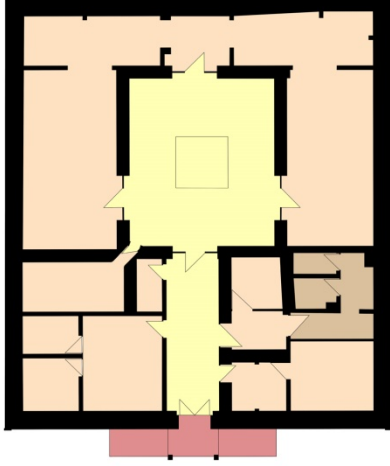
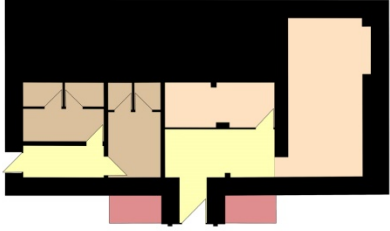
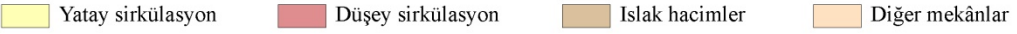
b) Birinci kat.

Şekil 5.27. Tarihi Cezaevi girişleri.

Binanın birinci katına engelliler için erişilebilir herhangi bir giriş mevcut değildir. Bina girişindeki merdivenlerin ise her iki tarafında olması gereken küpeşte tek tarafında yer almaktadır. Merdiven rıht yükseklikleri 15 cm'den fazla olup, aynı zamanda standart merdiven formülüne de uyulmamıştır. Karşılıklı iki merdiven kolunun ulaştığı giriş sahanlığı, merdiveni dik ve uzun bir nitelikten kurtarıırken; merdiveni bütünleyici bir rampanın yer almaması tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Kapı önünde yer alan sahanlığın ölçüleri 150 cm x 150 cm'den az olup, engelli erişimi için gerekli olan minimum alanı sağlamamaktadır. Kot farkı aşılarak ulaşılan bu katın giriş karakteri, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilir değildir.

Binanın zemin katına giriş, Çizelge 5.11'de "G2" olarak gösterilmiştir. Giriş eşikli olup, kot farkı olmaksızın bu kata giriş yapılabilir. Giriş bölümü doğal taş ile döşenmiş olması sebebiyle, düz bir zemin özelliği göstermemekte olup, tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturacak şekildedir. Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm olması şartını sağlarken, giriş holünün genişliği de en az 122 cm olması koşuluna uymaktadır. Net olarak algılanan ve basamaksız girişe sahip olan bu katın giriş karakteri, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilirdir.

Çizelge 5.10. Tarihi Cezaevi kat planları.

BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
	

Zemin kat yatay sirkülasyonu engellerden arındırılmış olup, güzergâh kolayca algılanmaktadır. Güzergâhın zemini kaygan bir malzeme özelliği göstermemekte, düz ve pürüzsüz bir özellik göstermektedir. Güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması şartını sağlarken, güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları da bulunmaktadır. Bununla birlikte, katlarda bulunan kapılar koridor eksenine dik bir şekilde açılmakta ve 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm olması koşulunu sağlamaktadır.

Birinci katta yatay sirkülasyonu engellerden arındırılmış olup, güzergâh kolayca algılanmaktadır. Güzergâh zemini, kaygan bir özellik göstermesi sebebiyle engelli bireylere sorun oluşturabilecek şekildedir (Şekil 5.28). Güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması koşulunu sağlamakta ve güzergâhta bulunan kapıların önlerinde de yeterli manevra alanları bulunmaktadır. Bununla birlikte, katlarda bulunan kapıların koridor eksenine dik bir şekilde açılması ve 90° açıldığında da kapı net genişliğinin 81,5 cm'den fazla olması, bu bölümde erişilebilirlik için uygunluk sağlamaktadır.

a) Giriş holü.

b) Sofa kısmı.

Şekil 5.28. Tarihi Cezaevi birinci kat yatay sirkülasyonu.

Tarihi Cezaevi bina girişleri ve yatay sirkülasyonu analiz edildiğinde; zemin kat girişinin erişilebilir olduğu saptanırken, düşey sirkülasyon ile ulaşılan birinci kat girişinin erişilebilirlik açısından sorunlu olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, zemin kat yatay sirkülasyonunun ve birinci katın giriş holünün tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için tam erişilebilir olduğu; birinci katın sofa kısmının ise kısmen erişilebilir olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.11).

Çizelge 5.11. Tarihi Cezaevi yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
Erişilebilir Kısmen erişilebilir Erişilebilir değil	

Tarihi Cezaevi düşey sirkülasyonu analiz edildiğinde, düşey sirkülasyonu sağlayan tek elemanın merdivenler olduğu, bir rampa veya asansörün bulunmadığı görülmüştür. Aynı şekilde, binadaki düşey sirkülasyon yalnız birinci katın girişindeki merdiven ile sağlanmaktadır (Çizelge 5.12).

Çizelge 5.12. Tarihi Cezaevi düşey sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

BİRİNCİ KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	

Tarihi Cezaevi'nde ıslak hacimler mevcut olmakla beraber, zemin ve birinci katların herhangi birinde engelli tuvaletinin bulunmadığı görülmektedir. Aynı zamanda, engelliler için ayrılmış bir taşıt parkı da bulunmamaktadır.

5.1.4.3. Öneriler

Tarihi Cezaevi'nde, ortopedik engellilerin birinci kat giriş sahanlığına ulaşan merdivenlerdeki erişim sorununu ortadan kaldırmak için, bireylerin ihtiyaç halinde kullanması amacıyla akülü portatif merdiven tırmanıcısı şeklinde bir sistem bulundurulmalıdır. Ayrıca, bu merdivenlerin engelli bireyler için erişilebilirlik standartlarını sağlaması amacıyla bitişik bulundukları duvarlara da küpeşte

eklenmelidir. Zemin katın giriş bölümünde bulunan kot farkındaki sorununu çözmek için bu bölgeye portatif engelli rampası yerleştirilmelidir. Birinci katta zeminin kaygan bir özellik göstererek ortopedik engelli bireylere tehlike oluşturması sebebiyle, zemin tutan halı ile yeni bir güzergâh oluşturulmalıdır. Yapıda var olan tuvaletlerden biri engelli tuvaletine dönüştürülmelidir. Bununla birlikte, bu alandaki diğer yapılar ile ortak kullanılan ve Kent Tarihi Müzesi'ne yakın bir alanda bulunan taşıt parkı engelliler için yeniden düzenlenmelidir.

5.1.5. Saat Kulesi

5.1.5.1. Tarihçesi

Safranbolu Kalesi'nin üzerinde yer alan Saat Kulesi, 1794-1797 yıllarında Sadrazam İzzet Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. İzzet Mehmet Paşa, sadrazam olduktan sonra kentin her yerinden görülen tepeye kule yaptırarak, içerisindeki saati İngiltere'den getirtmiştir (<http://www.karabuk.gov.tr>, 2020).

Şekil 5.29. Saat Kulesi.

Tarihi Saat Kulesi, ülkemizde içine çıkılabilen ve çalışır durumda olan ilk saat kulesidir (Şekil 5.29). Taş duvarlı ve kırma çatılı olan Saat Kulesi, 4,65 m x 4,65 m boyutlarında kare planlı olup, 12 m yüksekliğine sahiptir. Saatin giriş kapısı Tarihi Cezaevi'ne bakmakta olup, buradan merdivenle ulaşılan, mazgal delikleriyle aydınlatılan ve dört tarafında ikişer adet pencere bulunan bir saat odası bulunmaktadır. Saatin dış kadranı 1,20 m çapında olup, 200 yıldan fazla süredir haftada bir kurularak, 109 kg ve 60 kg'lık iki adet ağırlıkla çalışmaktadır. Restorasyonu 1998-1999'da tamamlanmış olan saatin bakım ve onarımını, saat ustası

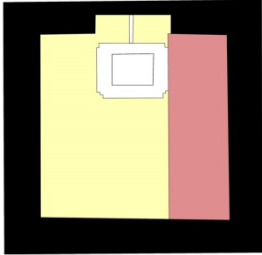
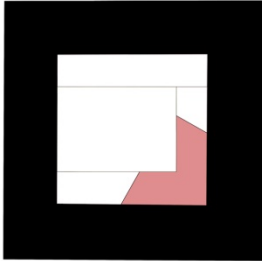
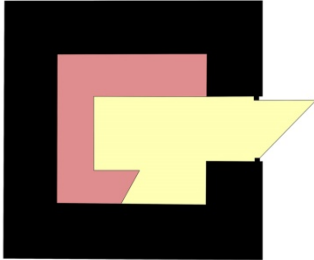
Rıfat Conkoğlu’ndan sonra, 1965 yılından itibaren kundura ustası İsmail Ulukaya yapmaktadır (<http://www.safranbolu.gov.tr>, 2020).

5.1.5.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi

Eski Çarşı meydanından Saat Kulesi’ne ulaşım, aynı alanda bulunması sebebiyle Kent Tarihi Müzesi’ne ve Tarihi Cezaevi’ne ulaşımında da kullanılan güzergâh ile sağlanmaktadır (Şekil 5.10).

Safranbolu tarihi turizm yapılarından Saat Kulesi’nin ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek A.5’te verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum gerekliliklerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan veriler aşağıda verilmektedir.

Çizelge 5.13. Saat Kulesi kat planları.

ÜST KAT PLANI	
ARA KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
 Yatay sirkülasyon Düşey sirkülasyon	

Saat Kulesi’nin genel konumu Şekil 5.12’de ve kat planları da Çizelge 5.13’te verilmiştir. Yapı girişi eşikli olup, merdivensiz bir güzergâh ile giriş

yapılabilmektedir. Giriş bölümü doğal taş ile döşenmiş olup, düz bir zemin özelliği göstererek tekerlekli sandalye kullanıcılarına sorun oluşturacak şekildedir. Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm olması şartını sağlarken, giriş holünün genişliği de en az 122 cm olması koşuluna uymaktadır. Net olarak algılanan ve basamaksız bir girişe sahip olan bu katın giriş karakteri, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler için erişilebilirdir.

Saat odasına ulaşım, zemin kattan girilerek, merdivenler ile sağlanmaktadır (Şekil 5.30). Üst kat yatay sirkülasyonu engellerden arındırılmış olup, alan bir bütün olarak kolayca algılanmaktadır. Güzergâh yüzeyi düz bir zemin özelliği göstermekte ve ortopedik engelli bireyler için sorun oluşturmamaktadır. Aynı zamanda, güzergâh genişliği en az 81,5 cm olması koşulunu sağlamakta ve erişilebilirliği engelleyecek herhangi bir kapı bulunmamaktadır.

a) Giriş alanı.

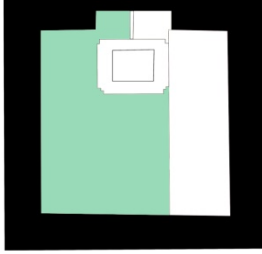
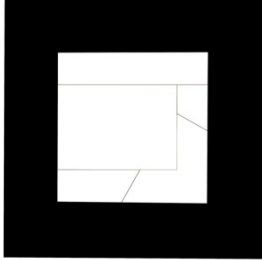

b) Üst kat yatay sirkülasyon.

Şekil 5.30. Saat Kulesi.

Saat Kulesi yapı girişi ve yatay sirkülasyon açısından analiz edildiğinde; girişin ve üst kat yatay sirkülasyonunun erişilebilir olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.14).

Çizelge 5.14. Saat Kulesi yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

ÜST KAT PLANI	
ARA KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
 Erişilebilir Kısmen erişilebilir Erişilebilir değil	

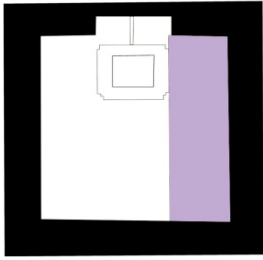
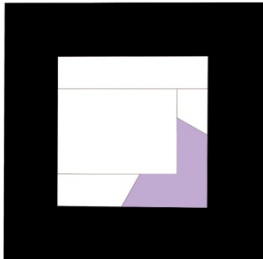
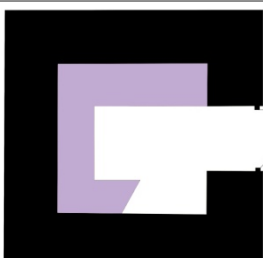
Saat Kulesi'nde düşey sirkülasyon incelendiğinde, katlar arasında düşey sirkülasyonu oluşturan ve ziyaretçileri karşılayan, merdiven haricinde herhangi bir sirkülasyon aracı bulunmadığı saptanmıştır. Düşey sirkülasyon giriş ile saat odası arasında ulaşımı sağlayan dönen merdiven ile sağlanmaktadır (Şekil 5.31).

Şekil 5.31. Saat Kulesi düşey sirkülasyonu.

Merdivenlerin düşey sirkülasyonun sağlanmasında tek eleman olarak kullanılması, alternatif bir sirkülasyon aracının bulunmaması, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Merdivenlerin basamak ve rıht ölçüleri, standart merdiven formülüne uygunluk göstermemekte, aynı zamanda basamak genişlikleri en az 30 cm ve rıht yükseklikleri de en fazla 15 cm olma zorunluluğunu sağlamamaktadır. Bununla birlikte, merdiven dik ve uzun bir özellik göstermekle beraber 8-10 basamakta bir olması gereken sahanlık bulunmaktadır. Merdivenin her iki tarafında olması gereken küpeşte tek tarafta bulunmakla birlikte, küpeşteler de basamak üzerinden 85 cm yükseklikte olma zorunluluğunu sağlamamaktadır. Buradan hareketle, Saat Kulesi'nin düşey sirkülasyonunu oluşturan bu merdivenlerin, ortopedik engelli bireyler için erişilebilir olmadığı açık bir şekilde görülmektedir (Çizelge 5.15).

Çizelge 5.15. Saat Kulesi düşey sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

ÜST KAT PLANI	
ARA KAT PLANI	
ZEMİN KAT PLANI	
 Erişilebilir Kısmen erişilebilir Erişilebilir değil	

5.1.5.3. Öneriler

Düşey sirkülasyonlarda ortopedik engelli bireylerin erişimini kolaylaştırmak için merdivenlerin tek tarafında bulunan korkuluğa ek olarak diğer tarafa da küpeşte eklenmelidir. Özellikle tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için ise yapıda, sirkülasyon alanlarının yeterli olmaması ve yapının tarihi özelliğine zarar vermesi sebebiyle alternatif sistemler kullanılamamaktadır. Ancak, yapının giriş bölümüne, tekerlekli sandalye kullanıcılarının saatin çalışma mekanizmasını dijital bir şekilde izleyebilecekleri bir ekran yerleştirilmesi mümkündür. Ayrıca, bu alandaki diğer yapıların da kullandığı ve Kent Tarihi Müzesi'ne yakın bir alanda bulunan taşıt parkı, engelli bireylere de hizmet edecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

5.2. SAFRANBOLU TARİHİ TURİZM ALANLARI

Safranbolu tarihi turizm alanlarının ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere; kitap kapsamında Hıdırlık Tepesi, Yemeniciler Arastası, Demirciler Çarşısı ve Güneş Saati olarak dört eser belirlenmiştir.

5.2.1. Hıdırlık Tepesi

5.2.1.1. Tarihçesi

Türklerin, Safranbolu'ya ilk geldiklerinde konakladıkları yer olan Hıdırlık Tepesi, yağmur duası ve Hıdırellez kutlamalarına ev sahipliği yapmıştır. Tepenin üzerinde iki adet namazgâh, Hızır (Hızır) Paşa'nın mezarı, Kurtuluş Savaşı kahramanlarından Dr. Ali Yaver Ataman'ın anıt mezarı ve Köstendil Kaymakamı Hasan Paşa'nın türbesi bulunmaktadır (Şekil 5.32).

a) Dr. Ali Yaver Ataman'ın anıt mezarı.

b) Hızır Paşa'nın mezarı ve namazgâh.

c) Namazgâh.

Şekil 5.32. Hıdırlık Tepesi.

İki noktadan giriş-çıkışı olan tepe, Safranbolu'ya hâkim manzarası ile ziyaretçilere açıktır (<http://safranbolu.gov.tr>, 2020) (Şekil 5.33).

a) Hıdırlık Tepesi'nden Çarşı'nın görünümü.

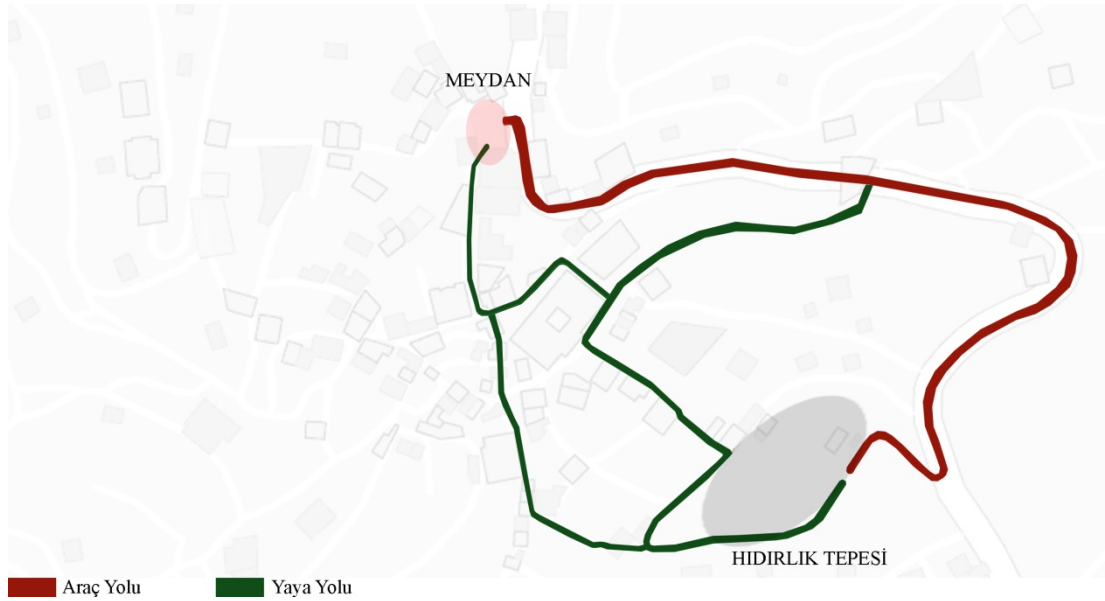
b) Hıdırlık Tepesi'nden görünüm.

c) Hıdırlık Tepesi'nden görünüm.

Şekil 5.33. Hıdırlık Tepesi.

5.2.1.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi

Kente gelen ziyaretçilerin, Eski Çarşı meydanından Hıdırlık Tepesi'ne ulaşımını açısından mevcut güzergâhlar incelendiğinde, hem yaya yolu hem de araç yolunun bulunduğu görülmektedir (Şekil 5.34).

Şekil 5.34. Meydandan Hıdırlık Tepesi'ne ulaşım krokisi (<https://snazzymaps.com>'dan işlenmiştir).

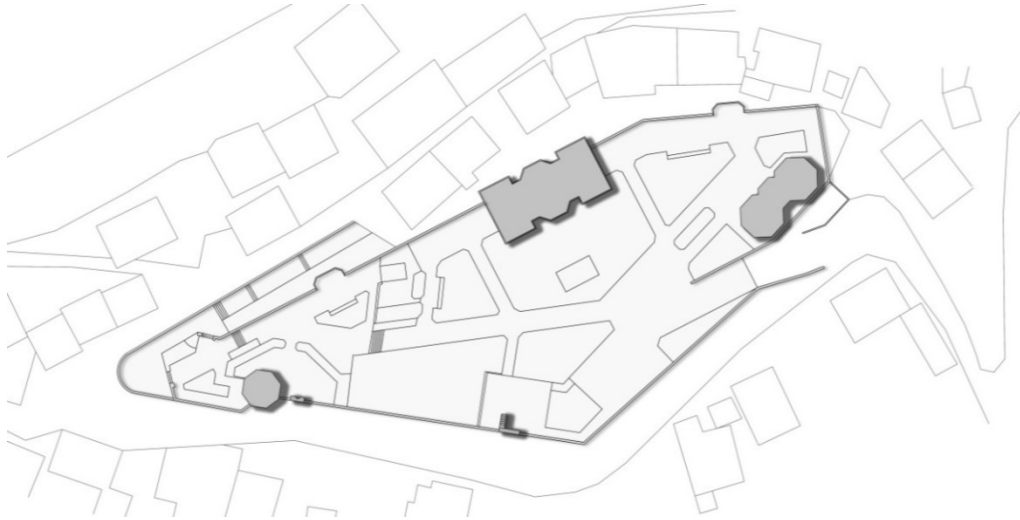
Yaya yolu güzergâhı birbirine bağlanan belli bölümlerinin zemini taş döşenmiş sokaklardan meydana gelmektedir. Güzergâhın eğimi değişiklik göstermekte olup, genel itibarıyla eğim fazla olduğu için ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygunluk göstermemektedir. Ayrıca bazı noktalarda basamakların bulunması ve yolların zaman zaman farklı büyüklükte taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle de tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimi kısıtlanmaktadır. Tarihi alana iki farklı

giriş bulunmakta olup, bu girişlere ulaşmada ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde düzenlenmiş bir yaya yolu bulunmamaktadır. Araç yolu güzergâhı hem meydandan hem de karayolundan tarihi alana ulaşımı sağlamaktadır. Bir girişe doğrudan araç yolu ile ulaşım sağlanırken, diğer girişe basamaklı ve fazla eğime sahip taş yollar ile yaya bir şekilde ulaşım sağlanmaktadır (Şekil 5.35).

Şekil 5.35. Hıdırlık Tepesi girişleri.

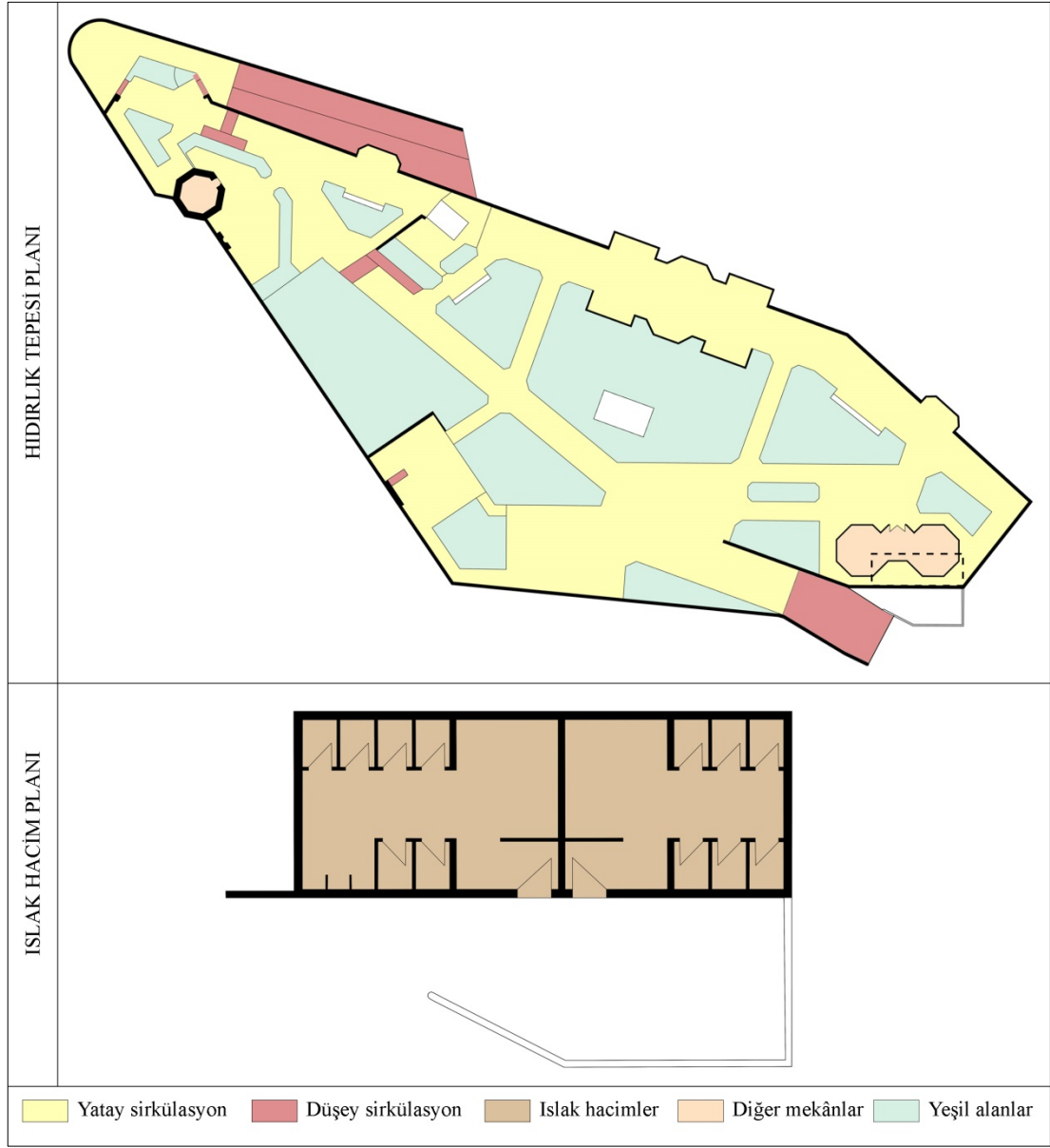
Safranbolu tarihi turizm alanlarından Hıdırlık Tepesi'nin ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek B.1'de verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum gerekliliklerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan veriler aşağıda değerlendirilmektedir.

Şekil 5.36. Hıdırlık Tepesi genel konumu.

Hıdırlık Tepesi'nin genel konumu Şekil 5.36'da gösterilirken, planı da Çizelge 5.16'da verilmiştir.

Çizelge 5.16. Hıdırlık Tepesi planları.

Güzergâh engelsiz hale getirilmiş olup, kolayca fark edilmekte ve sirkülasyon hatlarının genişliği de en az 90 cm olması şartını sağlamaktadır. Güzergâh zemininin doğal taş ile döşenmiş olması sebebiyle ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ve altyapı kapaklarının tehlikesiz hale getirilmemesi ortopedik engelli bireylere sorun oluşturabilmektedir (Şekil 5.37).

Şekil 5.37. Hıdırlık Tepesi yatay sirkülasyonu.

Güzergâhın, bitkilendirilmiş alan, havuz ve diğer peyzaj elemanlarından bariyerler ile ayrılması erişilebilirliğe uygunluk sağlarken, yükseltilmiş güzergâhların da kenarlarının korunaklı olması erişilebilirliği desteklemektedir. Bununla birlikte, düzenli aralıklarla yer alması gereken dinlenme donatılarının bulunmaması ise ortopedik engelli bireylerin erişilebilirliği açısından uygun değildir (Şekil 5.37).

Hıdırlık Tepesi yatay sirkülasyonu analiz edildiğinde; tarihi alanın, zemin özelliğinin ortopedik engellilere sorun oluşturabilmesi ve dinlenme donatılarının belirli aralıklarla bulunmaması durumları dışında tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için erişilebilir olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.17).

Çizelge 5.17. Hıdırlık Tepesi yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

Hıdırlık Tepesi'nde düşey sirkülasyon incelendiğinde, yatay sirkülasyonda oluşan kot farklarını aşmak için merdiven ve rampaların bulunduğu saptanmıştır (Şekil 5.38). Alanda bulunan rampalar Çizelge 5.18'de sırasıyla "R1", "R2", "R3" ve "R4" olarak gösterilmiştir. Turizm alanlarının erişilebilirliğini denetleme formu ile (Çizelge Ek B.1) ele alındığında rampaların aynı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Buna göre; rampalar, merdiven ve basamakların yanında bütünleyici olarak bulunmakta olup, konumları kolay bir şekilde algılanabilmekte ancak eğimlerinin en fazla %8 olması zorunluluğunu sağlamamaktadır. Rampaların trabzanları bulunmamakla birlikte, her iki tarafları en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri ile korunaklı bir nitelik taşımakta ve genişlikleri en az 90 cm olması şartını sağlamaktadır. Bununla beraber rampaların yüzeyi doğal taş ile döşenmiş olup, ıslandığında kaygan bir malzeme özelliği göstererek, ortopedik engelli bireylere ve özellikle bu gruptaki tekerlekli sandalye kullanıcıları için tehlike arz etmektedir.

Şekil 5.38. Hıdırlık Tepesi düşey sirkülasyonları.

Düşey sirkülasyonları sağlayan merdivenler, Çizelge 5.18'de sırasıyla "M1", "M2", "M3", "M4" ve "M5" olarak gösterilmiştir. "M1", "M2", "M3" ve "M4" ile gösterilen merdivenlerin turizm alanlarının erişilebilirliğini denetleme formu ile (Çizelge Ek B.1) ele alındığında, aynı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Buna göre, bu merdivenlerin her iki tarafında olması gereken küpeşte bulunmamakla beraber, merdiven basamakların rıht yükseklikleri en fazla 15 cm olması şartını sağlamakta olup, standart merdiven formülüne uyulmuştur.

Düşey sirkülasyonu sağlayarak Hıdırlık Tepesi'nin diğer bir girişini oluşturan ve Çizelge 5.18'de "M5" olarak gösterilen merdivenin her iki tarafında olması gereken korkuluk ve küpeşte bulunmamaktadır. Bununla beraber, merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm olması koşulunu sağlamazken, standart merdiven formülüne uyulmamıştır.

Hıdırlık Tepesi düşey sirkülasyonu analiz edildiğinde, düşey sirkülasyonu sağlayan elemanların merdivenler ve rampalar olduğu görülmektedir. Kot farkları arasında ulaşımı sağlayan ve Çizelge 5.18’de “M1”, “M2”, “M3” ve “M4” olarak gösterilen merdivenlerin kısmen erişilebilir olduğu saptanırken, aynı çizelgede “R1”, “R2” ve “R3” olarak isimlendirdiğimiz rampaların ortopedik engelli bireyler için erişilebilir olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, çizelgede “M5” olarak kodlanan merdiven ve “R4” olarak isimlendirilen rampanın erişilebilir olmadığı görülmektedir (Çizelge 5.18).

Çizelge 5.18. Hıdırlık Tepesi düşey sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

Hıdırlık Tepesi’nde ıslak hacimler mevcut olup; bunlar arasında herhangi bir engelli tuvaletin düzenlenmesinin bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca tarihi alana ait, engelliler için ayrılmış bir taşıt parkı da bulunmamaktadır.

5.2.1.3. Öneriler

Hıdırlık Tepesi yatay sirkülasyonunda, zeminin ıslandığında kaygan olması ve farklı büyüklükte taşlar ile döşendiği için düz bir zemin özelliği göstermemesi sorununu çözmek amacıyla, zemin tutan halı veya ahşap zemin kaplama ile ortopedik

engelli bireylere yönelik yeni bir güzergâh oluşturulmalıdır. Bununla birlikte, güzergâhta yer alan altyapı galeri kapakları tam olarak kapatılmalı ve bu sebeple zeminde oluşan kot farkı sorunu ortadan kaldırılmalıdır. Alana, düzenli aralıklarla dinlenme donatıları yerleştirilmelidir. Ortopedik engelli bireylerin düşey sirkülasyonlardaki erişebilirliğinin ise tam olarak sağlanması amacıyla, merdiven ve rampaların her iki tarafına da korkuluk eklenmeli ve rampa eğimlerinin fazla olması sebebiyle, rampaların uzunlukları artırılarak eğim azaltılmalıdır. Ayrıca, alandaki mevcut tuvaletlerden en az biri engelli tuvaletine dönüştürülmeli ve girişe (tercihen araçla ulaşılan girişe) yakın bir alanda da engelli taşıt parkı düzenlenmelidir.

5.2.2. Yemeniciler Arastası

5.2.2.1. Tarihçesi

Köprülü Mehmet Paşa Camii'nin bitişiğinde Çeşme mahallesinde bulunan Yemeniciler Arastası, caminin vakfiyesi olarak Köprülü Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır (Azcan, 2013). Kurtuluş Savaşı süresince, ordunun yemeni ihtiyacını karşılayan arasta, ülkede yemeniciliğin oldukça gerekli olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır.

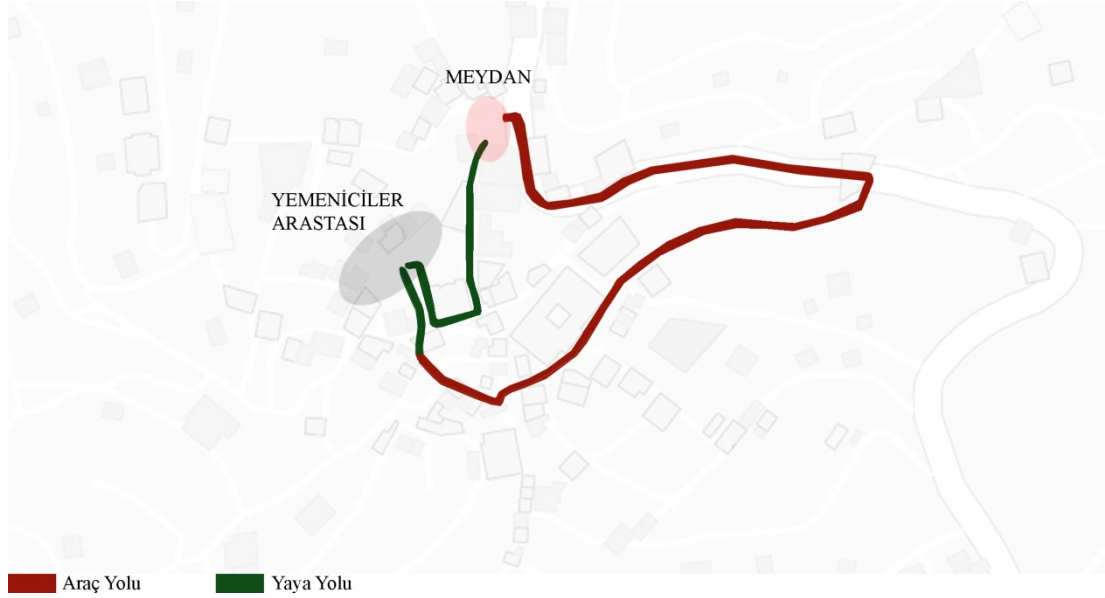

Şekil 5.39. Yemeniciler Arastası.

Dikdörtgen planlı arastanın iki adet kapısı bulunmakta olup, ortasında lonca toplantılarının yapıldığı kahvehane yer almaktadır. Arastadaki 48 adet dükkân, birbirine paralel olan ve üzeri asmalar ile kaplı iki yol doğrultusunda sıralanmıştır. Camiye katkı sağlamak için yapılan ancak daha sonraları satılan dükkânlar (Altay, 2019), günümüzde çeşitli işlevlere ev sahipliği yapmaktadır (Şekil 5.39).

5.2.2.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi

Kente gelen ziyaretçilerin, Eski Çarşı meydanından Yemeniciler Arastası'na ulaşimleri açısından mevcut güzergâhlar incelendiğinde, hem yaya yolu hem de araç yolunun bulunduğu görülmektedir (Şekil 5.40).

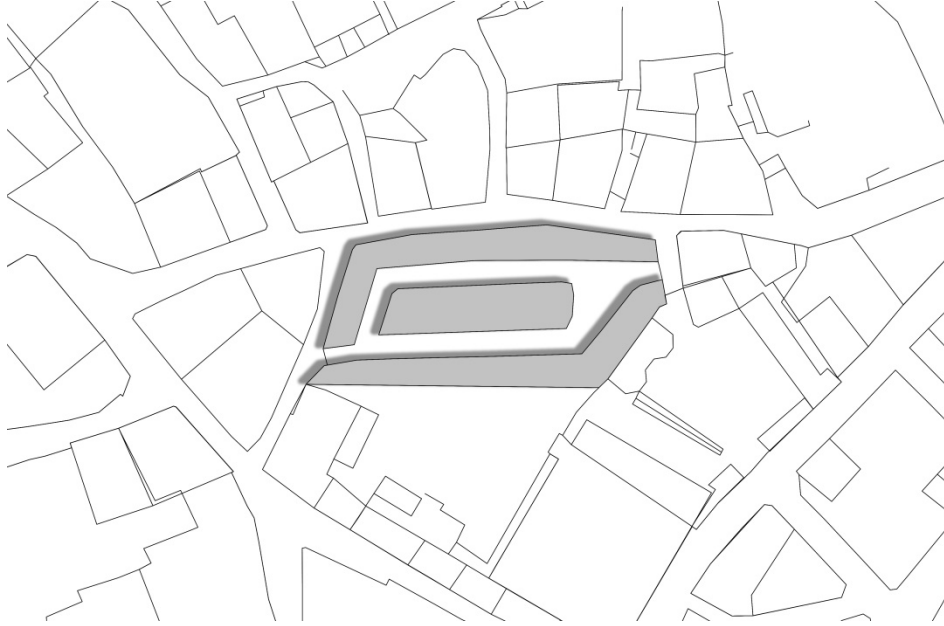
Şekil 5.40. Meydandan Yemeniciler Arastası'na ulaşım krokisi (<https://snazzymaps.com>'dan işlenmiştir).

Yaya yolu güzergâhının eğimi, değişiklik göstermekte olup, arastaya yakın yollarda fazla değilken, meydana yakın bölgelerde zaman zaman fazla olması sebebiyle ortopedik engelli bireylere tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca yolların zaman zaman farklı büyüklükte taşlar ile döşenmiş olması da tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini kısıtlamaktadır. Tarihi alanın iki adet girişi bulunmakta olup, her iki girişe de yaya olarak ulaşım sağlanabilmektedir (Şekil 5.41). Ancak, girişlere ulaşım için ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Meydandan araç ile ulaşım belli bir noktaya kadar gerçekleşirken, bu noktadan sonra ise taş ile döşenmiş yaya yolları aracılığıyla ulaşım tamamlanmaktadır.

Şekil 5.41. Yemeniciler Arastası girişleri.

Safranbolu tarihi turizm alanlarından Yemeniciler Arastası'nın ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek B.2'de verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum gerekliliklerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan veriler aşağıda verilmektedir.

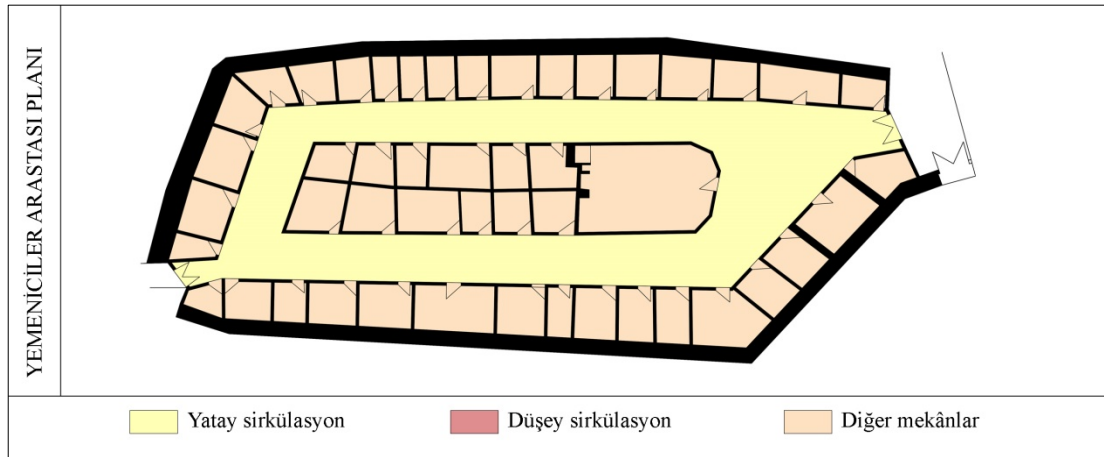

Şekil 5.42. Yemeniciler Arastası genel konumu.

Yemeniciler Arastası'nın genel konumu Şekil 5.42'de ve planı da Çizelge 5.19'da verilmiştir. Arastanın güzergâhı engelsiz hale getirilmemiş olmakla beraber, kolayca fark edilmekte ve genişliği de en az 90 cm olması şartını sağlamaktadır. Güzergâh zemininin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, yüzeyin hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ve altyapı galeri girişlerinin tehlikesiz hale getirilmemesi ortopedik engelli bireylere sorun oluşturmaktadır. Güzergâhın, bitkilendirilmiş alan, havuz ve diğer peyzaj

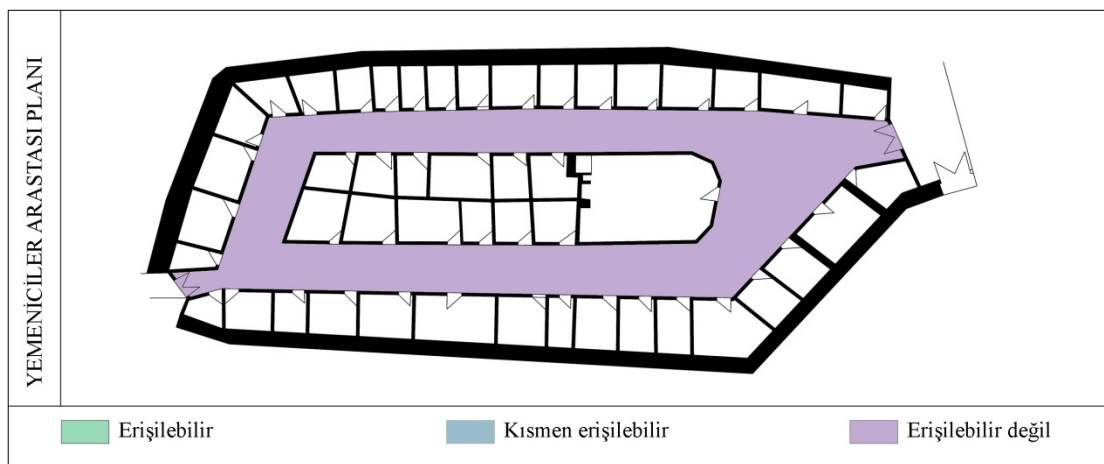
elemanları veya yükseltilmiş bölümleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, ortopedik engelli bireylerin tam olarak erişilebilirliğini sağlamak amacıyla ulaşım güzergâhında düzenli aralıklarla yer alması gereken dinlenme donatıları da bulunmamaktadır.

Çizelge 5.19. Yemeniciler Arastası planı.

Yemeniciler Arastası yatay sirkülasyonu analiz edildiğinde; tarihi alanın zemininin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, yüzeyin hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ortopedik engelli bireylere büyük bir sorun oluştururken, dinlenme donatılarının da belirli aralıklarla yer almaması da ortopedik engelli bireylerin erişiminde sorun oluşturmaktadır (Çizelge 5.20).

Çizelge 5.20. Yemeniciler Arastası yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

Yemeniciler Arastası'nda engelli tuvaletinin bulunmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, tarihi alana ait engelliler için ayrılmış bir taşıt parkı da mevcut değildir.

5.2.2.3. Öneriler

Yemeniciler Arastası'nda en az bir girişin, çevre ile bağlantı sağlayacak biçimde engelsiz bir ulaşımı sağlanmalıdır. Yatay sirkülasyonda, düz ve kaygan olmayan bir özellik gösteren zemin tutan halı veya ahşap zemin kaplama ile ortopedik engelli bireylere yönelik yeni bir güzergâh düzenlenmelidir. Aynı zamanda güzergâhta yer alan altyapı galeri kapaklarının ortopedik engelli bireylere tehlike oluşturmaması amacıyla, kapakların taş döşeme ile arasındaki yükseklik farkları giderilmelidir. Düzenli aralıklarla dinlenme donatıları yerleştirilmeli ve donatılarda da fazla yer kaplamayacak şekilde minimum gereklilikler sağlanmalıdır. Bununla birlikte, girişe yakın olan uygun bir alanda engelli taşıt parkı düzenlenmelidir.

5.2.3. Demirciler Çarşısı

5.2.3.1. Tarihçesi

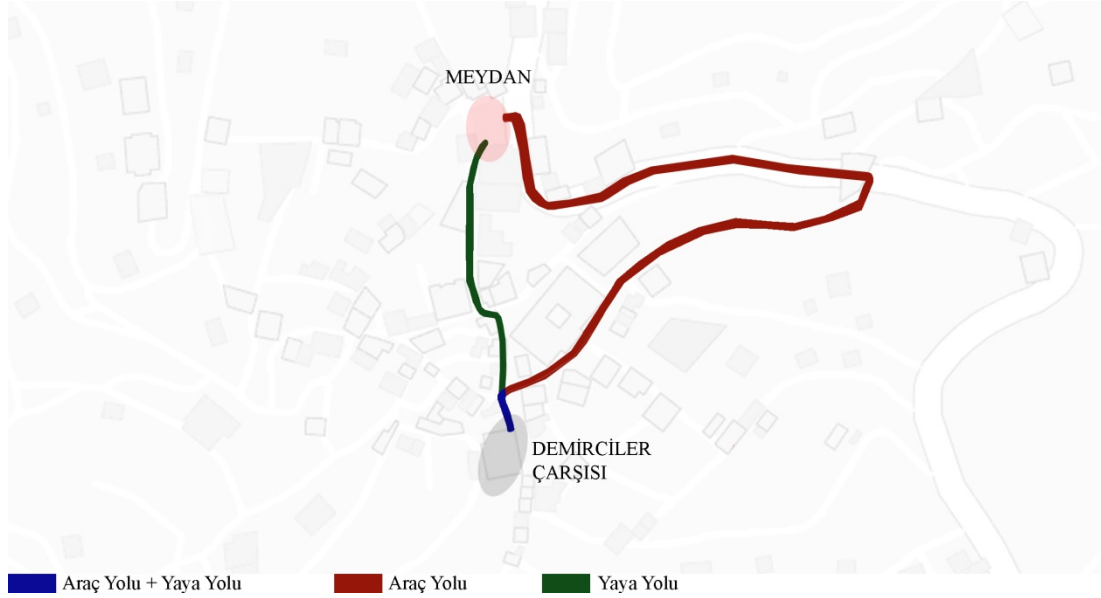
İzzet Mehmet Paşa Camii'nin altından geçen Akçasu deresinin iki yakasına kurulan Demirciler Çarşısı, günümüzde yaşayan sıcak ve soğuk demircilik el sanatlarının üretildiği tek lonca çarşısıdır. Bakırcı ve kalaycı esnafları da Demirciler Çarşısı içerisinde çalışmaktadır (Azcan, 2013) (Şekil 5.43).

Şekil 5.43. Demirciler Çarşısı.

5.2.3.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi

Kente gelen ziyaretçilerin, Eski Çarşı meydanından Demirciler Çarşısı'na ulaşimleri açısından mevcut güzergâhlar incelendiğinde, hem yaya yolu hem de araç yolunun bulunduğu görülmektedir (Şekil 5.44).

Şekil 5.44. Meydandan Demirciler Çarşısı'na ulaşım krokisi (<https://snazzymaps.com>'dan işlenmiştir).

Yaya yolu güzergâhının eğimi, genel olarak değişiklik göstermekte olup, bazı noktalarda eğim fazla olduğu için ortopedik engelli bireylere büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Bununla birlikte, yolların zaman zaman farklı ölçülerde taşlar ile döşenmiş olması ortopedik engelli bireylerin erişimini kısıtlarken, İzzet Mehmet Paşa Camii'nden basamaklar ile sağlanan güzergâh da tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini engellemektedir. Ayrıca, tarihi alana ulaşım için ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Meydandan araç ile ulaşım sağlanan alanın, içinde de araç ile dolaşım yapılabilmektedir.

Safranbolu tarihi turizm alanlarından Demirciler Çarşısı'nın ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek B.3'te verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum gerekliliklerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan veriler aşağıda değerlendirilmektedir.

Şekil 5.45. Demirciler Çarşısı genel konumu.

Demirciler Çarşısı'nın genel konumu Şekil 5.45'te gösterilirken, planı da Çizelge 5.21'de verilmiştir.

Çizelge 5.21. Demirciler Çarşısı planı.

Çarşının güzergâhı engelsiz hale getirilmemiş olup, bununla beraber kolayca fark edilmekte ve genişliği de en az 90 cm olması şartını sağlamaktadır. Güzergâh

zemininin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, yüzeyin hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ortopedik engelli bireylere sorun oluşturabilecek özellik ortaya koymaktadır.

Güzergâhın, bitkilendirilmiş alan, havuz ve diğer peyzaj elemanları veya yükseltilmiş bölümleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, düzenli aralıklarla yer alması gereken dinlenme donatılarının bulunmaması ise ortopedik engelli bireylerin erişilebilirliği açısından uygun değildir (Şekil 5.46).

Şekil 5.46. Demirciler Çarşısı yatay sirkülasyonu.

Çizelge 5.22. Demirciler Çarşısı yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

Demirciler Çarşısı yatay sirkülasyonu analiz edildiğinde; tarihi alanın zemininin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, yüzeyin hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ortopedik

engelli bireylere büyük bir sorun oluştururken, dinlenme donatılarının da belirli aralıklarla yer almamasının ortopedik engelli bireyler için erişimi için sorun teşkil etmektedir (Şekil 5.46; Çizelge 5.22).

Demirciler Çarşısı'nda herhangi bir engelli tuvaletinin yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte, tarihi alana ait engelliler için ayrılmış bir taşıt parkı bulunmamaktadır.

5.2.3.3. Öneriler

Demirciler Çarşısı'nda araç yolu ile yaya yolunun birlikte sağlandığı ve farklı büyüklükte taşlar ile döşenmiş yatay sirkülasyonun, ıslandığında kaygan olması ve düz bir zemin özelliği göstermemesi sebebiyle ortopedik engelli bireylere oluşturduğu tehlikeyi ortadan kaldırmak için zemin tutan halı veya ahşap zemin kaplama ile güzergâh yeniden düzenlenmelidir. Alanda, düzenli aralıklarla dinlenme donatıları yerleştirilmeli ve donatılarda minimum gereklilikler sağlanmalıdır. Ayrıca, girişlere yakın olan uygun bir alanda da engelli bireyler için taşıt parkı düzenlenmelidir.

5.2.4. Güneş Saati

5.2.4.1. Tarihçesi

Köprülü Mehmet Paşa Camii'nin avlusunda yer alan Güneş Saati, kesme taştan yapılmış bir kaide üzerindeki 15 cm x 62 cm boyutlarında olan mermer levhaya işlenmiştir. Mermer levhanın üzerindeki üçgen madeni bir plakanın, merkez oluşturduğu eşit açılara sahip çok sayıda çizgi bulunmaktadır (Şekil 5.47). Bu çizgiler, 10'ar dakikalık zaman dilimlerine göre ayrılmış olup; plakanın gölgesi, 06.40 ile 17.20 saatleri arasındaki zamanı belirtmektedir (Çam,1990).

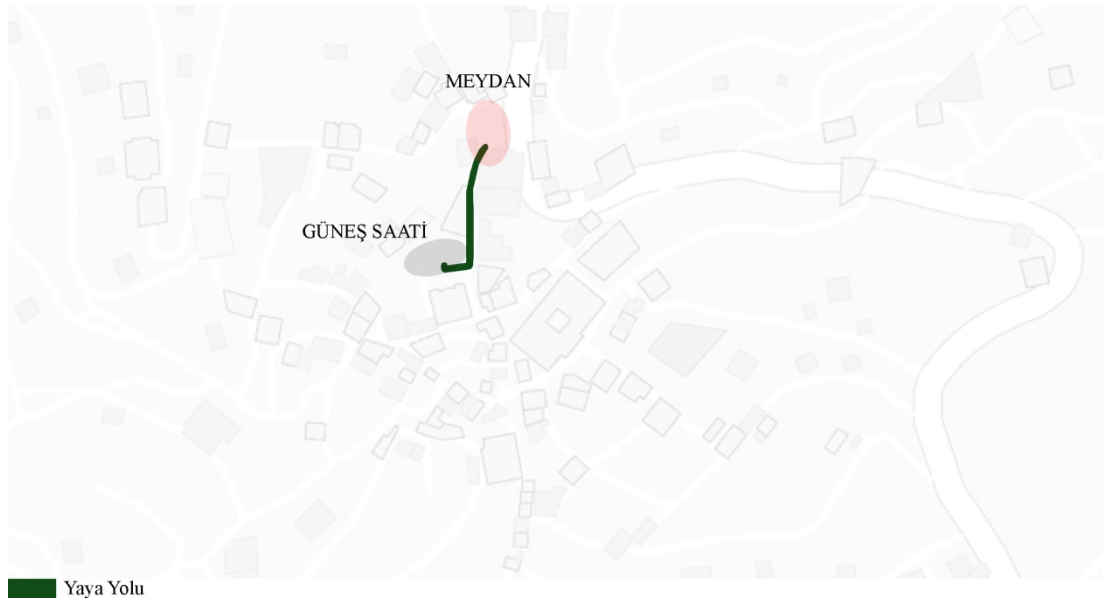

Şekil 5.47. Güneş Saati.

Günümüzde etrafı demir parmaklıkla çevrili olan tarihi saat, Osmanlı döneminde yapılmış olan 95 adet güneş saatinden birisidir (Tunçözgür, 2002) (Şekil 5.47).

5.2.4.2. Engelli Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi

Kente gelen ziyaretçilerin, Eski Çarşı meydanından Güneş Saati'ne ulaşımaları açısından mevcut güzergâhlar incelendiğinde, meydandan doğrudan bir yaya yolu ile alana ulaşımın sağlandığı görülmektedir (Şekil 5.48).

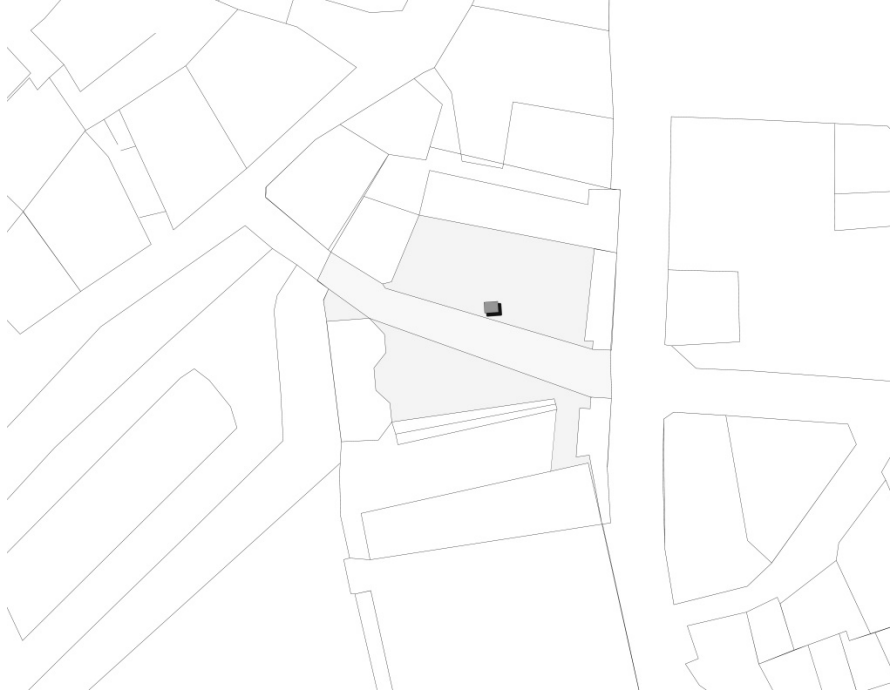

Şekil 5.48. Meydandan Güneş Saati'ne ulaşım krokisi (<https://snazzymaps.com>'dan işlenmiştir).

Meydana oldukça yakın olan Güneş Saati'ne ulaşım güzergâhının eğimi, bazı noktalarda fazla olduğu için ortopedik engelli bireylere tehlike oluşturmaktadır. Bununla birlikte, güzergâhın farklı ölçülerde taşlar ile döşenmiş olması da tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini kısıtlamaktadır. Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nde yer alan Güneş Saati'nin bulunduğu alanın aynı doğrultuda iki ayrı girişi bulunmaktadır. Her iki girişe de ulaşım yaya olarak sağlanmakta olup, tarihi alandaki bu girişlere ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır.

Safranbolu tarihi turizm alanlarından Güneş Saati'nin bulunduğu alanın ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğunu tespit etmek üzere oluşturulan denetleme formu Çizelge Ek B.4'te verilmiştir. Bu form ile belirlenen minimum

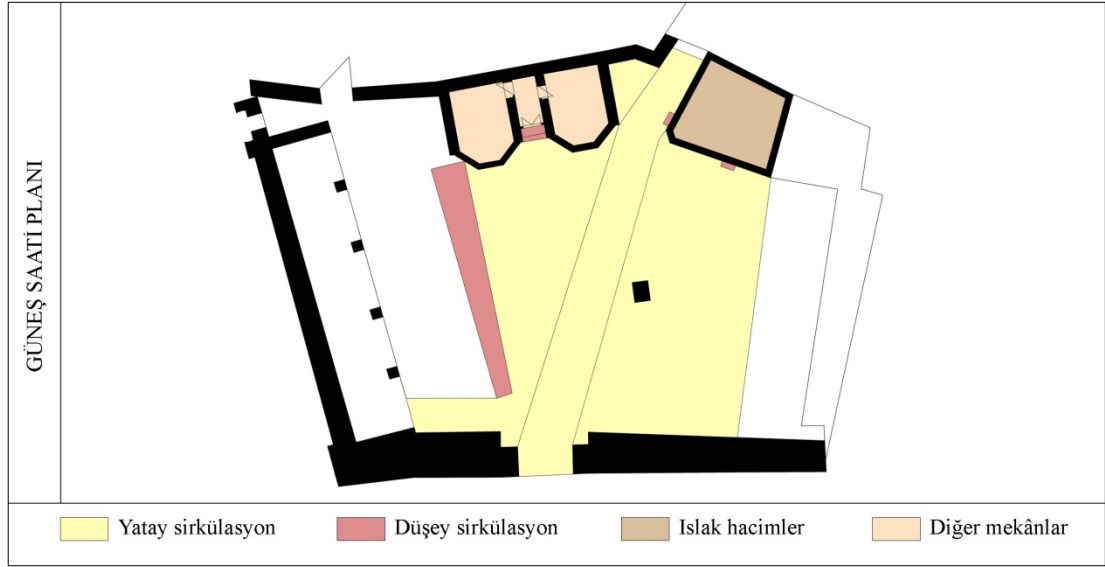
gerekliliklerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan veriler aşağıda değerlendirilmektedir.

Şekil 5.49. Güneş Saati genel konumu.

Güneş Saati'nin genel konumu Şekil 5.49'da ve bulunduğu alanın planı da Çizelge 5.23'te verilmiştir. Tarihi alandaki güzergâh engelsiz hale getirilmemiş olmakla beraber, kolayca fark edilmekte ve genişliği de en az 90 cm olması şartını sağlamamaktadır. Güzergâh zemininin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ortopedik engelli bireylere sorun oluşturabilecek özellik ortaya koymaktadır. Güzergâh, bitkilendirilmiş alan, havuz ve diğer peyzaj elemanlarından bariyerler ile ayrılmış olmakla beraber, yükseltilmiş bölümler için herhangi bir rampa düzeneği sağlanmamıştır. Bununla birlikte, tarihi alanda düzenli aralıklarla dinlenme donatıları yer almakta olup, bankların ve oturma gruplarının yanında tekerlekli sandalye için 120 cm genişliğine sahip alan tanımlanmamışken, bank yükseklikleri 45-50 cm olması şartını sağlamaktadır.

Çizelge 5.23. Güneş Saati'nin bulunduğu alanın planı.

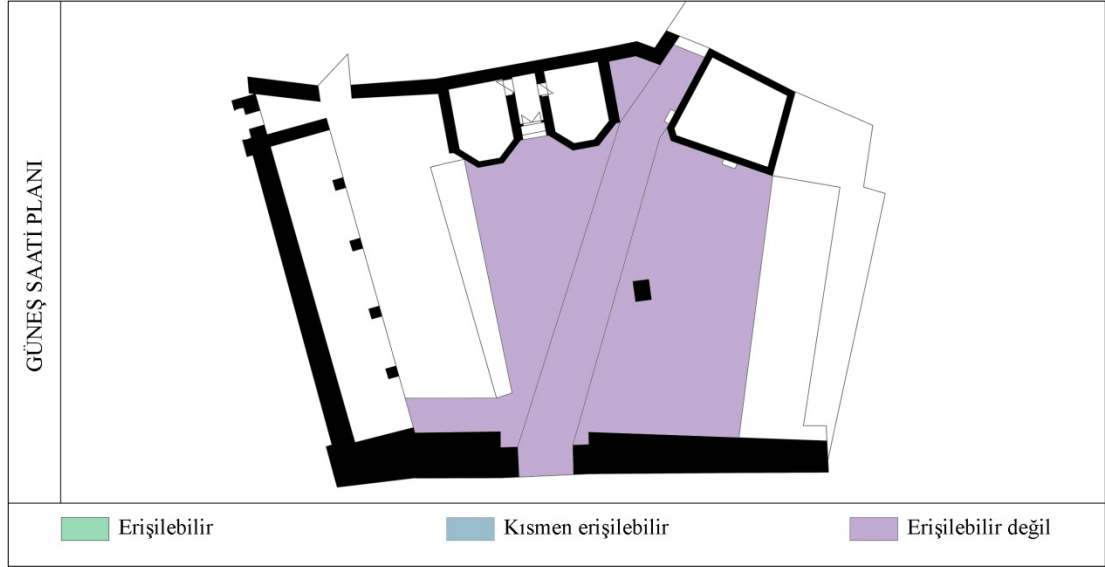
Tarihi avlunun yatay sirkülasyonu analiz edildiğinde; zemininin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, yüzeyin hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ortopedik engelli bireyler için tehlike arz etmektedir (Şekil 5.50).

Şekil 5.50. Güneş Saati'nin bulunduğu alanın yatay sirkülasyonu.

Ayrıca yatay sirkülasyonda bulunan farklı kotlarda herhangi bir rampa düzeneğinin sağlanmaması da ortopedik engelli bireyler ve özellikle de bu gruptaki tekerlekli sandalye kullanıcıları için erişilebilirlik açısından sorun oluşturmaktadır (Çizelge 5.24).

Çizelge 5.24. Güneş Saati'nin bulunduğu alanın yatay sirkülasyon erişilebilirlik analizi.

Güneş Saati'nin bulunduğu tarihi alanda ıslak hacimler mevcut olmakla beraber, bunlar arasında engelli tuvaletinin bulunmadığı görülmektedir.

5.2.4.3. Öneriler

Güneş Saati'nin bulunduğu avluda, en az bir girişin engelliler için erişilebilirliği sağlanmalıdır. Kot farkı aşılarak ulaşımın sağlandığı girişteki erişilebilirlik sorununu gidermek için basamaklara portatif engelli rampası yerleştirilmelidir. Ayrıca, güzergâhta kot farkları bulunan zeminlerde de portatif engelli rampası düzenlenmelidir. Yatay sirkülasyonda, düz ve kaygan olmayan bir malzeme özelliğine sahip zemin tutan halı veya ahşap zemin kaplama ile ortopedik engelli bireylerin Güneş Saati'ne erişebilecekleri yeni bir güzergâh düzenlenmelidir. Mevcuttaki dinlenme donatılarında minimum gereklilikler sağlanarak, donatılar düzenli aralıklarla konumlandırılmalıdır. Avluda bulunan tuvaletlerden en az biri de engelli tuvaletine dönüştürülmelidir.

6. SONUÇ

Engelli bireylerin yapılı çevrede karşılaştıkları zorlukların giderilmesi ve toplumsal yaşamda engelli-engelsiz tüm bireylerin eşit hak ve hizmetlere sahip olması, yapılı çevrenin engelli bireylere yönelik erişilebilirlik koşullarını sağlaması ile mümkündür. Sosyal hayatın önemli bir kolunu oluşturan turizm faaliyetlerinin de toplumun her bireyine hitap etmesi gerekliliği kapsamında, bu turizm faaliyetlerini ziyaretçiler ile buluşturan turizm mekânları önem taşımaktadır. Geçmişten gelen kültürel mirasını günümüze kadar koruyan ve geleceğe aktarmaya talip olan Safranbolu, tarihi turizm yapıları ve turizm alanları ile önemli bir turizm merkezidir. Kentin tarihini, kültürünü, geleneklerini ve ekonomisini yansıtan Safranbolu tarihi turizm yapıları ve turizm alanlarının da taşıdığı bu kültürel mirasa erişilebilirlikte engelli/engelsiz her bireye eşit fırsat sunması gerekmektedir.

Bu kitap doğrultusunda, TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları Standardı ve TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları Standardı kapsamında minimum gerekliliklerin belirlenmesiyle, biri turizm yapıları ve diğeri turizm alanları için oluşturulan iki ayrı denetleme formu ile Cinci Hanı, Kent Tarihi Müzesi, Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, Tarihi Cezaevi, Saat Kulesi, Hıdırlık Tepesi, Yemeniciler Arastası, Demirciler Çarşısı ve Güneş Saati olarak belirlenen Safranbolu tarihi turizm mekânlarının ortopedik engelli bireyler için erişilebilirlik durumu irdelenmiştir ve şu sonuçlara varılmıştır:

Cinci Hanı, meydandan hem yaya yolu hem de araç yolu ile ulaşılan bir yapı olup, güzergâhta ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Yapıya yakın bir noktaya kadar araç ile ulaşım gerçekleşmekte ve bu noktadan sonra yaya bir şekilde yapıya giriş sağlanmaktadır. Cinci Hanı bina girişi erişilebilir değilken, zemin kat yatay sirkülasyonunu kısmen erişilebilir, birinci kat ve ikinci kat yatay sirkülasyonları ise tam erişilebilirdir. Binada düşey sirkülasyonu sağlayan ana elemanlar merdivenler olup; engelli erişimine alternatif bir rampa veya asansör bulunmamaktadır. Binada bulunan merdivenlerden; bodrum katta yatay sirkülasyonda oluşan kot farkında kullanılan

merdiven ile zemin kattaki odaların bodrum kat ile bağlantısını sağlayan merdivenler ortopedik engelli bireyler için kısmen erişilebilir olmakla beraber diğer merdivenlerin hiçbirisi ortopedik engelliler için erişilebilir değildir. Cinci Hanı bina girişi erişilebilir değilken, zemin kat yatay sirkülasyonunu kısmen erişilebilir, birinci kat ve ikinci kat yatay sirkülasyonları ise tam erişilebilirdir. Binada düşey sirkülasyonu sağlayan ana elemanlar merdivenler olup; engelli erişimine alternatif bir rampa veya asansör bulunmamaktadır. Binada bulunan merdivenlerden; bodrum katta yatay sirkülasyonda oluşan kot farkında kullanılan merdiven ile zemin kattaki odaların bodrum kat ile bağlantısını sağlayan merdivenler ortopedik engelli bireyler için kısmen erişilebilir olmakla beraber diğer merdivenlerin hiçbirisi ortopedik engelliler için erişilebilir değildir. Binada çok sayıda ıslak hacim bulunmakla beraber, hiçbir katta engelli tuvaleti bulunmamaktadır.

Kent Tarihi Müzesi, Tarihi Cezaevi ve Saat Kulesi aynı alanda bulunan ve meydandan ortak bir güzergâh ile sağlanan yaya yolu ve araç yolundan ulaşılan yapılardır. Güzergâhta ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamakta olup, Kent Tarihi Müzesi'ne araç yolu ile doğrudan erişim sağlanırken, Tarihi Cezaevi ve Saat Kulesi'ne yakın bir noktaya kadar araç ile ulaşım gerçekleşmektedir.

Kent Tarihi Müzesi'nde, düşey sirkülasyon ile ulaşılan birinci kat girişi erişilebilir değilken, zemin kat, birinci kat ve ikinci kat yatay sirkülasyonları tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için erişilebilirdir. Binada düşey sirkülasyonu sağlayan ana elemanlar merdivenler olup; merdivenleri bütünleyici olarak herhangi bir rampa veya asansör bulunmamaktadır. Bununla birlikte, birinci kat ile ikinci kat arasında ulaşımı sağlayan merdiven ile zemin katta yatay sirkülasyonda oluşan kot farkında ulaşımı sağlayan merdivenler ortopedik engelli bireyler için erişilebilirdir. Kent Tarihi Müzesi'nde zemin, birinci ve ikinci katların herhangi birinde engelli tuvaleti olarak düzenlenmiş bir bölüm bulunmamaktadır.

Tarihi Cezaevi'nde, zemin kat girişi erişilebilirken, düşey sirkülasyon ile ulaşılan birinci kat girişi erişilebilir değildir. Zemin kat yatay sirkülasyonu ve birinci katın giriş holünün tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için erişilebilir olup, birinci katın sofa kısmı kısmen erişilebilirdir. Binadaki düşey sirkülasyon yalnız birinci katın girişindeki merdivenden oluşmakta ve merdiveni bütünleyici olarak herhangi bir rampa veya asansörün bulunmamaktadır. Tarihi Cezaevi'nde

ıslak hacimler mevcut olmakla beraber, engelliler için düzenlenmiş bir tuvalet mevcut değildir.

Saat Kulesi'nde, zemin kattan sağlanan girişi ve saat odasının yatay sirkülasyonu erişilebilirdir. Bununla birlikte, merdivenlerden oluşan düşey sirkülasyon ortopedik engelli bireyler için erişilebilir değildir.

Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi, meydana hem yaya yolu hem de araç yolu ile ulaşılan bir yapı olup, güzergâhta ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Yapıya yakın bir noktaya kadar araç ile ulaşım gerçekleşmekte ve bu noktadan sonra da yine basamaklı ve fazla eğime sahip taş kaplanmış yollar ile yaya bir şekilde yapıya giriş sağlanmaktadır. Binada herhangi bir erişilebilir giriş bulunmamaktadır. Bununla birlikte, zemin katın giriş ve hayat bölümleri, zemin karakterleri dolayısıyla ortopedik engelli bireylerin erişilebilirliği için uygun değilken; asma kat, birinci kat ve ikinci kattaki yatay sirkülasyonlar, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için erişilebilirdir. Binanın düşey sirkülasyonunu sağlayan ana elemanlar merdivenler olup; merdivenleri bütünleyici olarak herhangi bir rampa veya asansör bulunmamaktadır. Bununla birlikte, merdivenler de minimum gerekliliklere uymamaktadır. Binanın düşey sirkülasyonu ortopedik engelli bireyler için erişilebilir değildir. Binada ıslak hacimler mevcut olmakla beraber bunların hiçbirisi engelli kullanımına uygun değildir.

Çizelge Ek C.1'de kitap kapsamında incelenen tarihi turizm yapılarının, ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğuna yönelik incelenen durumlara uygunluğu tablo olarak verilmiştir.

Hıdırlık Tepesi, meydana hem yaya yolu hem de araç yolu ile ulaşılan tarihi bir alan olup, güzergâhta ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Alanın bir girişine doğrudan araç yolu ile ulaşım sağlanırken, diğer girişine basamaklı ve fazla eğime sahip taş yollar ile yaya bir şekilde ulaşım sağlanmaktadır. Tarihi alanın yatay sirkülasyondaki zemin yüzeyi, ortopedik engellilere sorun oluşturabilmesi ve dinlenme donatılarının belirli aralıklarla bulunmaması durumları dışında tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireyler için erişilebilirdir. Kot farkları arasında ulaşımı sağlayan dört adet merdiven kısmen erişilebilirken, merdiven ve rampa ile sağlanan girişlerden her ikisi de ortopedik engelli bireyler için erişilebilir değildir. Alanda ıslak hacimler mevcut

olmakla beraber, engelli tuvaleti olarak düzenlenmiş bir bölüm yoktur. Ayrıca engelliler için araç parkı da mevcut değildir.

Yemeniciler Arastası, meydandan hem yaya yolu hem de araç yolu ile ulaşılan tarihi bir alan olup, güzergâhta ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Meydandan araç ile ulaşım belli bir noktaya kadar sağlanırken, bu noktadan sonra ise taş ile döşenmiş yaya yolları aracılığıyla ulaşım gerçekleşmektedir. Tarihi alanın zemininin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, yüzeyin hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ortopedik engelli bireylere büyük bir sorun oluştururken, dinlenme donatılarının da belirli aralıklarla yer almaması ortopedik engelli bireyler için erişilebilir değildir. Alanda engelli tuvaleti ve engelliler için ayrılmış bir taşıt parkı da bulunmamaktadır.

Demirciler Çarşısı, meydandan hem yaya yolu hem de araç yolu ile ulaşılan tarihi bir alan olup, güzergâhta ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Meydandan araç ile ulaşım sağlanan alanın, içinde de araç ile dolaşım yapılabilmektedir. Tarihi alanın zemininin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, yüzeyin hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ortopedik engelli bireylere büyük bir sorun oluştururken, dinlenme donatılarının da belirli aralıklarla yer almaması ortopedik engelli bireyler için erişilebilir değildir. Demirciler Çarşısı'nda engelli tuvaleti ve engelliler için ayrılmış bir taşıt parkı bulunmamaktadır.

Güneş Saati, meydandan doğrudan bir yaya yolu ile ulaşılan tarihi bir alandır. Tarihi alandaki her iki girişe de ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde ayrılmış bir yaya yolu bulunmamaktadır. Tarihi alandaki zeminin farklı yükselti ve büyüklükteki doğal taşlar ile döşenmiş olması sebebiyle, yüzeyin hem düz olmaması hem de ıslandığında kaygan bir özellik göstermesi ortopedik engelli bireyler için sorun oluşturmaktadır. Ayrıca yatay sirkülasyondaki yükseltilmiş bölümler için herhangi bir rampa düzeneğinin bulunmaması sebebiyle de ortopedik engelli bireyler ve özellikle de bu gruptaki tekerlekli sandalye kullanıcıları için erişilebilir değildir. Alanda ıslak hacimler mevcut olmakla beraber, engelliler için ayrılmış tuvalet ve taşıt parkı bulunmamaktadır.

Çizelge Ek D.1’de kitap kapsamında belirlenen Hıdırlık Tepesi, Yemeniciler Arastası, Demirciler Çarşısı ve Güneş Saati şeklindeki tarihi turizm alanlarının, ortopedik engelli bireyler için ne derecede erişilebilir olduğuna yönelik incelenen durumlara uygunluğu tablo halinde verilmiştir.

İncelenen turizm yapıları ve turizm alanlarının yatay sirkülasyonlarının genel anlamda ortopedik engelli bireyler için erişilebilirlik standartlarını sağladığı belirlenirken; düşey sirkülasyonların, engelli tuvaletlerinin ve engelli taşıt parklarının engelli erişimi açısından sorun teşkil ettiği saptanmıştır. Tarihi olan bu mekânların tam anlamda erişilebilir bir nitelik kazanması ancak barındırdıkları erişilebilirlik sorunlarının kademe kademe düzeltilmesiyle mümkündür. Mevcut erişilebilirlik sorunları ise her yapı ve alan için hemen hemen birbirinin benzeri iken; tespit edilen bazı eksikliklerin erişilebilirliği kesintiye uğratmayacak düzeyde olduğu ancak bazı eksikliklerin ise ortopedik engelli bireylerin erişilebilirliğini tamamen kısıtladığı görülmektedir.

Turizm yapıları ve turizm alanlarının engelsiz hale getirilmesi için yapıya sonradan eklenecek düzenlemelere ve mevcuttaki bazı bölümlerde de alan dönüştürmelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Tescilli olan bu eserlere müdahalede bulunmak tarihi yapıların kimliği açısından hassas bir konu niteliğindedir. Bu noktada ise ulaşım araçlarının ve minimum gerekliliklerin, yapı ve alanların orijinal dokusuna zarar vermemesi ve eserlerin kimliğini bozacak bir nitelikte olmaması önem teşkil etmektedir. Ayrıca, tüm bu planlama esasları ve tasarım ölçütlerinin yanında, koruma kullanma dengesini sağlayan koruma kurulu kararları ve uygulama esasları beraberindeki yasal düzenlemelerin de erişilebilirlik kavramı kapsamında ele alınarak uygulamaya geçirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum, hem Safranbolu tarihi turizm yapıları ve turizm alanlarında ortopedik engelli bireylere yönelik erişilebilirliğinin tam anlamıyla sağlanabilmesi hem de diğer tarihi yapılardaki erişilebilirlik çalışmalarına destek oluşturması kapsamında önemli bir yer tutmaktadır.

KAYNAKLAR

Akçalı, Ş., “Görme engellilere yönelik tasarlanan mekânların erişilebilirlik standartları kapsamında irdelenmesi: görme engelli kütüphaneleri”, Yüksek Lisans Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İzmir, 7, 19-20 (2015).

Akıncı, Z., “Management of accessible tourism and its marketing in Turkey”, **International Journal of Business and Management Studies** 2 (2): 415 (2013).

Aksoy, M. ve Kuş, A., “Müze Kent Safranbolu”, **Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayını**, Bursa, (1997).

Aktüre, S., Şenyapılı, T., “Safranbolu’da mekânsal yapının gösterdiği nitelikler ve koruma önerilerinin düşündürdükleri”, **O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi**, 2(1): 61-62 (1976).

Altay, T., “Safranbolu'nun sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmesi ve yerel halkın turizm etkinliklerine yaklaşımı”, Yüksek Lisans Tezi, **Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Karabük 75-113 (2019).

Arıkan, Ç., “Sosyal model çerçevesinde özürlülüğe yaklaşım”, **Ufkun Ötesi Bilim Dergisi**, 2 (1): 45-60, (2002).

ASPB, “Yerel yönetimler için ulaşılabilirlik temel bilgiler teknik el kitabı”, **T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları**, Anıl Matbaacılık, Ankara, (2011).

Azcan, G., “Kültür turizmi açısından köylere hizmet götürme birliği faaliyetleri: Safranbolu örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Karabük, 70-74 (2013).

Azezli, G. B., “19. yy'da Osmanlı konut mimarisinde iç mekan kurgusunun Safranbolu evleri örneğinde irdelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 94, 114 (2009).

Bahar, O. ve Kozak, M., “Turizm Ekonomisi”, **Anadolu Üniversitesi Yayınları**, Eskişehir, 107 (2013).

Bakanlar Kurulu Kararı, “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”, **7217 Sayılı Resmî Gazete** (1949).

BAKKA, “Zonguldak, Karabük, Bartın İlleri Turizm Sektör Analizi”, **Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı**, 115 (2020).

Belir, Ö., “Mimari erişilebilirlik kılavuzu”, **Özürlüler Vakfı**, 6-12 (2009).

Benur, A. ve Bramwell, B., “Tourism product development and product diversification in destinations”, **Tourism Management** 50, 213 (2015).

BM, “Accessibility for the disabled a design manual for a barrier free environment”, **United Nations Department of Economic and Social Affairs, Division for Social Policy and Development**, (2004).

Boduroğlu, Ş., “Konutlarda evrensel tasarım kavramı ve örnekler üzerinde analizi”, Sanatta Yeterlik Tezi, **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 23-42 (2005).

Ceylan, C.C., “Engelsiz erişim açısından Karabük ilinde bulunan ilk ve orta öğretim okul binalarının incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Karabük Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Karabük, 14-20 (2017).

Çam, N., “Osmanlı Güneş Saatleri”, **Kültür Bakanlığı Yayınları**, Ankara, 156 (1990).

Çelik, N. “Sürdürülebilir turizm uygulamalarının turizm talebi üzerine etkileri: Muğla örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Muğla, 11-12 (2014).

Çinpolat, T., “Gaziantep'te kültürel amaçlı kullanılan eski evlerin engelsiz ulaşılabilirliğinin incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Gaziantep, 5-20, 65-69 (2019).

Denizer, D., “Turizm pazarlaması”, **Yıldız Matbaacılık Sanayi**, Ankara, 64 (1992).

DSÖ, Dünya Engellilik Raporu”, **Dünya Sağlık Örgütü**, Cenevre, 24 (2011).

Ekenci, M.T., “Engelli bireylere ilişkin Resmî veri toplama araçlarının ulusal düzeyde yaygınlık tahminlerinde kullanımı”, Uzmanlık Tezi, **T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü**, Ankara, 10-11, (2014).

Emekli, G., “Bergama'nın turizm coğrafyası ve turizmin sosyo-ekonomik etkileri”, **Bergama Belediyesi Yayınları**, İzmir (2001).

Enginöz, E. B., “Herkes için Tasarım”, **Mimarlık** 381, 2 (2015).

Eşkil, Ö.Y., “Engelliler için dış mekan tasarım özellikleri bağlamında Ankara kent parklarının irdelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Bartın, 22, 50, 65-67 (2011).

Facility Accessibility Design Standards, “Facility Accessibility Design Standards”, **City of London**, Canada, 33 (2007).

Gelir İdaresi Başkanlığı, “Engelliler için vergi rehberi”, *Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı*, (2013).

Genelge, “Kamu Binaları, Kamuya Açık Alanlar ve Toplu Taşıma Araçlarının Özürlülerin Kullanımına Uygun Duruma Getirilmesi”, *26226 Sayılı Resmî Gazete* (2006).

Genelge, “2019 Yılı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Planı”, *T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü* (2019).

Gönenç, G., “Rehber Safranbolu”, *Ceyma Matbaacılık*, İstanbul, 41 (2005).

Günay, R., “Safranbolu Evleri”, *Yapı Yayın*, İstanbul, 21 (2003).

Gürbüz, A., “Yerel kalkınma stratejisi içinde turizm ve Safranbolu”, *Bilig*, 32-33 (2002).

İnternet: Snazzy Maps, <https://snazzymaps.com/editor/customize/55> (2020).

İnternet: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, “Uluslararası Mevzuat” <https://www.ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/> (2019).

İnternet: T.C. Karabük Valiliği, “Kültür Turizm”, <http://www.karabuk.gov.tr/kultur-turizm-2> (2020).

İnternet: T.C. Karabük Valiliği, “Safranbolu İlçesi”, <http://karabuk.gov.tr/safranbolu-ilcesi> (2020).

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, “Güneş saati ve muvakkithane”, <https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-156243/gunes-saati-ve-muvakkithane.html> (2020).

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, “Tarihi camiiler”, <https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-156240/tarihi-camiiler.html> (2020).

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, “Turist istatistik verileri”, <https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-231191/turist-istatistik-verileri.html> (2020).

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, “Türk Kahve Müzesi”, <https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-237109/turk-kahve-muzesi.html> (2020).

İnternet: T.C. Safranbolu Kaymakamlığı, “Doğal Güzellikler”, <http://safranbolu.gov.tr/dogal-guzellikler> (2020).

İnternet: T.C. Safranbolu Kaymakamlığı, “Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi”, <http://www.safranbolu.gov.tr/kaymakamlar-gezi-ve-muze-evi> (2020).

İnternet: T.C. Safranbolu Kaymakamlığı, “Tarihi Saat Kulesi”, <http://www.safranbolu.gov.tr/tarihi-saat-kulesi> (2020).

İnternet: T.C. Safranbolu Kaymakamlığı, “Turizm”, <http://safranbolu.gov.tr/turizm> (2020).

İnternet: Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr> (2019).

Kavak, M., “Evrensel Tasarım Yaklaşımı Bağlamında Kamusal Mekanlar: Harbiye Kongre Vadisi Örneği”, *T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 67 (2010).

Ketboğa, S. “İstanbul ili örneğinde otel işletmelerinin AB erişilebilirlik standartlarına uygunluğunun karşılaştırmalı analizi, Yüksek Lisans Tezi, *T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 40-43 (2016).

Koca, C., “Engelsiz şehir planlaması bilgilendirme raporu, *Dünya Engelliler Vakfı*, İstanbul, 4-5 (2010).

Koçan, N., “Tarihi özellikleriyle Safranbolu kenti-Çarşı kesimi ve peyzaj mimarlığı açısından irdelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Bartın, 48 (2004).

Milletlerarası Sözleşme, “Çocuk Hakları Sözleşmesi”, *22184 Sayılı Resmî Gazete* (1995).

Milletlerarası Sözleşme, “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Karar”, *27288 Sayılı Resmî Gazete* (2009).

Ölmezoğlu, N.İ., “Çalışma yaşamında engelliler: Gümüşhane ili engelli istihdamına ilişkin emek arz yönlü bir araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 9-12 (2015).

Özdingiş, N., “İstanbul kent parklarının bedensel özürllüler açısından değerlendirilmesine yönelik bir araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 27, 32 (2007).

Özhan, E.T., “Turizme katılımı engelli bireylerin motivasyon ve beklentilerine ilişkin görgül bir araştırma”, Doktora Tezi, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Muğla, 8 (2018).

ÖZİ, “II. Özürllüler şurası yerel yönetimler ve özürllüler”, *T.C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Dairesi Başkanlığı Yayınları*, Nurel Matbaacılık, Ankara, 34 (2005).

Partici, R., “Üniversitelerde eğitim gören engelli öğrencilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları problemler (Kırıkkale Üniversitesi örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kırıkkale, 5-6, 17 (2018).

Safranbolu Belediye Başkanlığı, “Dünya Mirası Safranbolu”, **3 Nisan Ajanslık Hizmetleri**, 4-5 (2007).

Sarıman, B., “Esnek ve erişilebilir iç mekan çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 35 (2019).

Şavlı, H., “Kamusal alanların metro istasyonları ile bağlantılarında engelli erişilebilirliğinin incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 11, 13 (2016).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Turizm istatistikleri genel değerlendirme 2019”, **T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü**, (2019).

TS EN 81-70, “Asansörler- Yapım ve montaj için güvenlik kuralları- Yolcu ve yük asansörleri için özel uygulamalar bölüm 70:Engelliler dâhil yolcu asansörleri için erişilebilirlik”, **Türk Standartları Enstitüsü**, Ankara, (2018).

TS 9111, “Özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan kişiler için binalarda ulaşılabilirlik gerekleri”, **Türk Standartları Enstitüsü**, Ankara, (2011).

TS 12576, “Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları”, **Türk Standartları Enstitüsü**, Ankara, (1999).

Tuncal, S., “Cinci Hanı örneğinde Safranbolu'daki XVII. yy vakıf sisteminin incelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, **Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Zonguldak, 39-40 (2005).

Tunçözgür, Ü., “Dünü ve bugünü ile Safranbolu”, **Işıl Yayıncılık**, Karabük, 45,60 (2002).

TÜİK, “Nüfus ve Konut Araştırması”, **Türkiye İstatistik Kurumu**, 79-92 (2011).

TÜİK ve ÖZİ, “Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010”, **TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı**, (2010).

TÜİK ve ÖZİ, “Türkiye özürlüler araştırması 2002”, **TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve TC Başbakanlık İdaresi Başkanlığı**, (2004).

Türkmen, A., “Otel ortak alanlarının engelli kullanıcılara yönelik kurgulanması”, Yüksek Lisans Tezi, **T.C. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü**, İstanbul, 12-15 (2018).

Ulusoy, A., “Kaynaştırma eğitimi kapsamında eğitim yapılarında engellilerin kullanımına yönelik mimari düzenlemeler”, Yüksek Lisans Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İzmir, 8, 56 (2006).

UNSD, “Guidelines and Principles for the Development of Disability Statistics, Y.10”, **United Nations Statistics Division**, New York, (2001).

Yazıcıoğlu, H., “Safranbolu tarihine ait belgeler ve kaynaklar”, **Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları**, *Yayın No: 4*, Safranbolu, 128-129 (1998).

Yılmaz, C., “Yükseköğretim kurumlarının engellilerin erişebilirliği açısından incelenmesi: Nişantaşı Üniversitesi örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 7-12 (2019).

Yönetmelik, “Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde Ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **23804 Sayılı Resmî Gazete** (1999).

Yönetmelik, “Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **24448 Sayılı Resmî Gazete** (2001).

Yönetmelik, “Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik”, **26735 Sayılı Resmî Gazete** (2007).

Yönetmelik, “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği”, **28713 Sayılı Resmî Gazete** (2013).

Yönetmelik, “Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **23804 Sayılı Resmî Gazete** (1999).

Yönetmelik, “İmar Planı Yapılması Ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik”, **23804 Sayılı Resmî Gazete** (1999).

Yönetmelik, “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik”, **27305 Sayılı Resmî Gazete** (2009).

Yönetmelik, “Otopark Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **23804 Sayılı Resmî Gazete** (1999).

Yönetmelik, “Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik”, **28603 Sayılı Resmî Gazete** (2013).

Yönetmelik, “Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği”, **30113 Sayılı Resmî Gazete** (2017).

Yönetmelik, “Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **28664 Sayılı Resmî Gazete** (2013).

Yönetmelik, “Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonların Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”, **26147 Sayılı Resmî Gazete** (2006).

Yönetmelik, “3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **23804 Sayılı Resmî Gazete** (1999).

Yönetmelik, “3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **24108 Sayılı Resmî Gazete** (2000).

Yönetmelik, “3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **26972 Sayılı Resmî Gazete** (2008).

Yönetmelik, “3194 Sayılı İmar Kanununa Göre Düzenlenmiş Bulunan İmar Yönetmeliklerine Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, **23804 Sayılı Resmî Gazete** (1999).

Yücel, Y., “Çobanoğulları, Çandarogulları Beylikleri”, **Türk Tarih Kurumu Yayınları**, Ankara, 34 (1980).

Yüksek Planlama Kurulu Kararı, “Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2011)”, **27757 Sayılı Resmî Gazete** (2010).

571 Sayılı KHK, “Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, **23004 Mükerrer Sayılı Resmî Gazete** (1997).

572 Sayılı KHK, “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname”, **23011 Mükerrer Sayılı Resmî Gazete** (1997).

573 Sayılı KHK, “Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, **23004 Mükerrer Sayılı Resmî Gazete** (1997).

633 Sayılı KHK, “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, **27958 Mükerrer Sayılı Resmî Gazete** (2011).

2000'e doğru Safranbolu, “2000'e doğru Safranbolu”, **Safranbolu Ticaret ve Sanayi Odası Yayını**, 9 (1999).

2709 Sayılı Kanun, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”, **17863 Mükerrer Sayılı Resmî Gazete** (1982).

2828 Sayılı Kanun, “Sosyal Hizmetler Kanunu”, **18059 Sayılı Resmî Gazete** (1983).

5378 Sayılı Kanun, “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, **25868 Sayılı Resmî Gazete** (2005).

4216 Sayılı Kanun, “Özürlüler İdaresi Başkanlığı Kurulmasına ve Özürlülerin Durumları ile İlgili Çeşitli Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu”, **22841 Sayılı Resmî Gazete** (1996).

5825 Sayılı Kanun, “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme”, **27084 Sayılı Resmî Gazete** (2008).

6462 Sayılı Kanun, “Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerinin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, **28636 Sayılı Resmî Gazete** (2013).

EK AÇIKLAMALAR A.

**TURİZM YAPILARININ ERİŞİLEBİLİRLİĞİNİ DENETLEME
FORMU**

Çizelge Ek A.1. Cinci Hanı'nın erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MİNİMUM GEREKLİLİKLER	EVET	HAYIR	YOK
1. BİNA GİRİŞİ			
Bina girişleri erişilebilir mi?		✗	
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?	✗		
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?		✗	
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?			✗
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?			✗
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Merdivenler $2 \times \text{rıht yüksekliği} + 1 \times \text{Basamak genişliği} = 60 \text{ cm} - 64 \text{ cm}$ formülünü sağlıyor mu?		✗	
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			✗
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?	✗		
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?			✗
2. BODRUM KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	✗		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	✗		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	✗		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	✗		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	✗		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?		✗	

Çizelge Ek A.1. (Devam ediyor).

2. ZEMİN KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	✗		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	✗		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?		✗	
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	✗		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	✗		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
2. BİRİNCİ KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?		✗	
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	✗		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	✗		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	✗		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	✗		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
2. İKİNCİ KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	✗		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	✗		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	✗		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	✗		

Çizelge Ek A.1. (Devam ediyor).

Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	×		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?		×	
3. BİNA İÇİ DÜŞEY SİRKÜLASYON			
ASANSÖRLER			
Binada asansör var mı?		×	
Asansöre kolayca erişim sağlanıyor mu?			×
Asansör kabininin önünde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			×
Asansör kabininin içinde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			×
Asansör kabin içinin minimum ölçülerinde genişlik 110 cm'yi, derinlik 140 cm'yi sağlıyor mu?			×
Kapı net açıklığı en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?			×
Asansör kabininin 3 tarafında tutunma bantları var mı?			×
Tutunma bantlarının yüksekliği 85-90 cm'yi sağlıyor mu?			×
Asansör kapısı kolayca algılanabiliyor mu?			×
Kapının açılıp-kapanma süresi yeteri kadar uzun mu?			×
MERDİVEN 1			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		×	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?		×	
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?		×	
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		×	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?			×
MERDİVEN 2			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		×	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?	×		

Çizelge Ek A.1. (Devam ediyor).

Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?		✗	
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		✗	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?		✗	
MERDİVEN 3			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		✗	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?	✗		
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?		✗	
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		✗	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?			✗
MERDİVEN 4			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		✗	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?	✗		
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?			✗
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		✗	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?			✗
MERDİVEN 5			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		✗	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?	✗		
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?	✗		

Çizelge Ek A.1. (Devam ediyor).

Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		×	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?		×	
MERDİVEN 6			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?	×		
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?		×	
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?			×
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		×	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?			×
4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		×	
Tuvalet erişim kolay sağlanıyor mu?			×
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			×
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			×
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			×
5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		×	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			×
Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			×
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			×
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			×
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			×

Çizelge Ek A.2. Kent Tarihi Müzesi'nin erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MİNİMUM GEREKLİLİKLER	EVET	HAYIR	YOK
1. BİNA GİRİŞİ 1			
Bina girişleri erişilebilir mi?		✗	
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?		✗	
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?		✗	
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?			✗
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		✗	
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		✗	
Merdivenler 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?		✗	
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?		✗	
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?	✗		
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?			✗
1. BİNA GİRİŞİ 2			
Bina girişleri erişilebilir mi?	✗		
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?	✗		
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?	✗		
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?	✗		
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?			✗
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?			✗

Çizelge Ek A.2. (Devam ediyor).

Merdivenler 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?			×
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?			×
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?			×
2. ZEMİN KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	×		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	×		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	×		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	×		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	×		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		
2. BİRİNCİ KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	×		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	×		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	×		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	×		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	×		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		

Çizelge Ek A.2. (Devam ediyor).

2. İKİNCİ KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	✗		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	✗		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	✗		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	✗		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	✗		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
3. BİNA İÇİ DÜŞEY SİRKÜLASYON			
ASANSÖRLER			
Binada asansör var mı?		✗	
Asansöre kolayca erişim sağlanıyor mu?			✗
Asansör kabininin önünde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			✗
Asansör kabininin içinde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			✗
Asansör kabin için minimum ölçülerinde genişlik 110 cm'yi, derinlik 140 cm'yi sağlıyor mu?			✗
Kapı net açıklığı en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?			✗
Asansör kabininin 3 tarafında tutunma bantları var mı?			✗
Tutunma bantlarının yüksekliği 85-90 cm'yi sağlıyor mu?			✗
Asansör kapısı kolayca algılanabiliyor mu?			✗
Kapının açılıp-kapanma süresi yeteri kadar uzun mu?			✗
MERDİVEN 1			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		✗	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?		✗	
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		✗	

Çizelge Ek A.2. (Devam ediyor).

Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?			✗
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?	✗		
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?		✗	
4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		✗	
Tuvalete erişim kolay sağlanıyor mu?			✗
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			✗
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			✗
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			✗
5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		✗	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			✗
Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			✗
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			✗
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			✗
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			✗
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			✗
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			✗

Çizelge Ek A.3. Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi'nin erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MINIMUM GEREKLİLİKLER	EVET	HAYIR	YOK
1. BİNA GİRİŞİ 1			
Bina girişleri erişilebilir mi?		✗	
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?		✗	
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?		✗	
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?			✗
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?			✗
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?			✗
Merdivenler 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?			✗
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			✗
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?	✗		
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?			✗
1. BİNA GİRİŞİ 2			
Bina girişleri erişilebilir mi?		✗	
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?	✗		
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?		✗	
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?			✗
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		✗	
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	✗		

Çizelge Ek A.3. (Devam ediyor).

Merdivenler 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?	×		
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?			×
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?			×
1. BİNA GİRİŞİ 3			
Bina girişleri erişilebilir mi?		×	
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?	×		
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?		×	
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		×	
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?			×
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		×	
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Merdivenler 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?		×	
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?			×
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?			×
2. ZEMİN KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	×		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	×		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?		×	
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		

Çizelge Ek A.3. (Devam ediyor).

Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	✗		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	✗		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
2. ASMA KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	✗		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	✗		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	✗		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?			✗
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?			✗
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?			✗
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?			✗
2. BİRİNCİ KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	✗		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	✗		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	✗		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	✗		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	✗		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?		✗	

Çizelge Ek A.3. (Devam ediyor).

2. İKİNCİ KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	☒		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	☒		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	☒		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	☒		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?		☒	
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?		☒	
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?		☒	
3. BİNA İÇİ DÜŞEY SİRKÜLASYON			
ASANSÖRLER			
Binada asansör var mı?		☒	
Asansöre kolayca erişim sağlanıyor mu?			☒
Asansör kabininin önünde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			☒
Asansör kabininin içinde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			☒
Asansör kabin için minimum ölçülerinde genişlik 110 cm'yi, derinlik 140 cm'yi sağlıyor mu?			☒
Kapı net açıklığı en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?			☒
Asansör kabininin 3 tarafında tutunma bantları var mı?			☒
Tutunma bantlarının yüksekliği 85-90 cm'yi sağlıyor mu?			☒
Asansör kapısı kolayca algılanabiliyor mu?			☒
Kapının açılıp-kapanma süresi yeteri kadar uzun mu?			☒
MERDİVEN 1			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		☒	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?		☒	
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		☒	
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?	☒		

Çizelge Ek A.3. (Devam ediyor).

Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		×	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?		×	
MERDİVEN 2			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		×	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?		×	
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?			×
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		×	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?		×	
MERDİVEN 3			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		×	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?		×	
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?			×
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		×	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?		×	
MERDİVEN 4			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		×	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?		×	
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?		×	
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		×	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?		×	

Çizelge Ek A.3. (Devam ediyor).

4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		×	
Tuvalete erişim kolay sağlanıyor mu?			×
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			×
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			×
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			×
5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		×	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			×
Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			×
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			×
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			×
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			×

Çizelge Ek A.4. Tarihi Cezaevi'nin erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MİNİMUM GEREKLİLİKLER	EVET	HAYIR	YOK
1. BİNA GİRİŞİ 1			
Bina girişleri erişilebilir mi?		✗	
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?	✗		
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?		✗	
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?			✗
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		✗	
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		✗	
Merdivenler 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?		✗	
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			✗
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?		✗	
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?		✗	
1. BİNA GİRİŞİ 2			
Bina girişleri erişilebilir mi?		✗	
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?		✗	
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?	✗		
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?			✗
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?			✗
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?			✗

Çizelge Ek A.4. (Devam ediyor).

Merdivenler 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?			×
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?			×
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?			×
2. ZEMİN KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	×		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	×		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	×		
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	×		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	×		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		
2. BİRİNCİ KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	×		
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	×		
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?		×	
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	×		
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	×		
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	×		

Çizelge Ek A.4. (Devam ediyor).

3. BİNA İÇİ DÜŞEY SİRKÜLASYON			
ASANSÖRLER			
Binada asansör var mı?		×	
Asansöre kolayca erişim sağlanıyor mu?			×
Asansör kabininin önünde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			×
Asansör kabininin içinde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			×
Asansör kabininin içinde minimum ölçülerinde genişlik 110 cm'yi, derinlik 140 cm'yi sağlıyor mu?			×
Kapı net açıklığı en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?			×
Asansör kabininin 3 tarafında tutunma bantları var mı?			×
Tutunma bantlarının yüksekliği 85-90 cm'yi sağlıyor mu?			×
Asansör kapısı kolayca algılanabiliyor mu?			×
Kapının açılıp-kapanma süresi yeteri kadar uzun mu?			×
MERDİVENLER			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?			×
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?			×
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?			×
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?			×
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?			×
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?			×
4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		×	
Tuvalet erişim kolay sağlanıyor mu?			×
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			×
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			×
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			×
5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		×	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			×

Çizelge Ek A.4. (Devam ediyor).

Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			✗
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			✗
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			✗
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			✗
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			✗
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			✗

Çizelge Ek A.5. Saat Kulesi'nin erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MİNİMUM GEREKLİLİKLER	EVET	HAYIR	YOK
1. BİNA GİRİŞİ			
Bina girişleri erişilebilir mi?	☒	☐	☐
Eşiksiz bir giriş sağlanmış mı?	☒	☐	☐
Girişlerde basamaksız ve merdivensiz güzergâh sağlanmış mı?	☒	☐	☐
Giriş yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?	☐	☒	☐
Giriş kapısının net genişliği en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?	☒	☐	☐
Giriş holünün genişliğini en az 122 cm'yi sağlıyor mu?	☒	☐	☐
Erişilebilir girişler net olarak algılanabiliyor mu?	☒	☐	☐
Erişilebilirliği sağlamak için merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?	☐	☐	☒
Merdivenin rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	☐	☐	☒
Merdivenler 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?	☐	☐	☒
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?	☐	☐	☒
Kapı önünde en az 150 cm x 150 cm genişliğinde sahanlık var mı?	☐	☐	☒
Çok bölümlü binaların erişilebilir girişlerinden asansöre erişim sağlanıyor mu?	☐	☐	☒
2. ÜST KAT YATAY SİRKÜLASYON			
Yatay sirkülasyon engellerden arındırılmış mı?	☒	☐	☐
Yatay sirkülasyonda güzergâh kolayca algılanabiliyor mu?	☒	☐	☐
Güzergâhın yüzeyi düz, pürüzsüz ve kaygan olmayan malzemeden yapılmış mı?	☒	☐	☐
Güzergâhın genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	☒	☐	☐
Güzergâhta bulunan kapıların önlerinde yeterli manevra alanları var mı?	☐	☐	☒
Katlarda bulunan kapılar, koridor eksenine dik bir şekilde açılıyor mu?	☐	☐	☒
Katlarda bulunan kapılar 90° açıldığında kapı net genişliği en az 81,5 cm'yi sağlıyor mu?	☐	☐	☒

Çizelge Ek A.5. (Devam ediyor).

3. BİNA İÇİ DÜŞEY SİRKÜLASYON			
ASANSÖRLER			
Binada asansör var mı?		×	
Asansöre kolayca erişim sağlanıyor mu?			×
Asansör kabininin önünde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			×
Asansör kabininin içinde yeterli manevra alanı bulunuyor mu?			×
Asansör kabin içinin minimum ölçülerinde genişlik 110 cm'yi, derinlik 140 cm'yi sağlıyor mu?			×
Kapı net açıklığı en az 91,5 cm'yi sağlıyor mu?			×
Asansör kabininin 3 tarafında tutunma bantları var mı?			×
Tutunma bantlarının yüksekliği 85-90 cm'yi sağlıyor mu?			×
Asansör kapısı kolayca algılanabiliyor mu?			×
Kapının açılıp-kapanma süresi yeteri kadar uzun mu?			×
MERDİVENLER			
Merdivenler, rampa veya asansörün yanında ilave olarak mı bulunuyor?		×	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 1 genişlik + 2 rıht = 60 cm - 64 cm şeklinde mi?		×	
Basamak genişlikleri en az 30 cm'yi ve rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Dik ve uzun olan merdivenlerde 8-10 basamakta bir sahanlık var mı?		×	
Merdivenlerin her iki tarafında korkuluk var mı?		×	
Küpeşte basamak üzerinden 85 cm yüksekliğini sağlıyor mu?		×	
4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		×	
Tuvalete erişim kolay sağlanıyor mu?			×
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			×
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			×
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			×
5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		×	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			×

Çizelge Ek A.5. (Devam ediyor).

Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			×
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			×
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			×
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			×

EK AÇIKLAMALAR B.

**TURİZM ALANLARININ ERİŞİLEBİLİRLİĞİNİ DENETLEME
FORMU**

Çizelge Ek B.1. Hıdırlık Tepesi'nin erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MİNİMUM GEREKLİLİKLER	EVET	HAYIR	YOK
1. GÜZERGÂH			
Güzergâh engelsiz hale getirilmiş mi?	☒	☐	☐
Güzergâh kolayca fark ediliyor mu?	☒	☐	☐
Güzergâh genişliği en az 90 cm'yi sağlıyor mu?	☒	☐	☐
Güzergâh yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?	☐	☒	☐
Güzergâhta altyapı galeri girişleri yer alıyorsa tehlikesiz hale getirilmiş mi?	☐	☒	☐
Güzergâhta ızgara yer alıyorsa boşlukları dar ve 13 mm'den küçük mü?	☐	☐	☒
Güzergâh, bitkilendirilmiş alan, havuz ve diğer peyzaj elemanlarından bariyerler ile ayrılmış mı?	☒	☐	☐
Güzergâh yükseltilmiş ise kenarları korunaklı mı?	☒	☐	☐
Dinlenme donatıları düzenli aralıklarla bulunuyor mu?	☐	☒	☐
Bankların ve oturma gruplarının yanında tekerlekli sandalye için 120 cm genişliğinde yer tanımlanmış mı?	☐	☐	☒
Bankların yüksekliği 45-50 cm'yi sağlıyor mu?	☐	☐	☒
Masaların üst noktası 90 cm'yi sağlıyor mu?	☐	☐	☒
Masada diz boşluklarının yüksekliği en az 70 cm, genişliği en az 85 cm ve derinliği en az 60 cm'yi sağlıyor mu?	☐	☐	☒
2. RAMPA 1			
Merdiven veya basamakların yanında bütünleyici olarak rampalı yol var mı?	☒	☐	☐
Rampanın konumu kolay bir şekilde algılanabiliyor mu?	☒	☐	☐
Rampa en fazla %8 eğimi (10 m'den daha uzun rampalarda ise en fazla %6 eğimi) sağlıyor mu?	☐	☒	☐
Rampa amaca/ihtiyaca uyuyor mu?	☒	☐	☐
Geniş rampalarda ara trabzan bulunuyor mu?	☐	☒	☐
Rampa da her iki tarafı korunaklı mı (değilse en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri var mı)?	☒	☐	☐

Çizelge Ek B.1. (Devam ediyor).

Rampanın genişliği düz rampalarda en az 90 cm'yi, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Rampa yüzeyi kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		×	
Rampa yüzeyi engellerden arındırılmış mı?		×	
2. RAMPA 2			
Merdiven veya basamakların yanında bütünleyici olarak rampalı yol var mı?	×		
Rampanın konumu kolay bir şekilde algılanabiliyor mu?	×		
Rampa en fazla %8 eğimi (10 m'den daha uzun rampalarda ise en fazla %6 eğimi) sağlıyor mu?		×	
Rampa amaca/ihtiyaca uyuyor mu?	×		
Geniş rampalarda ara trabzan bulunuyor mu?		×	
Rampa da her iki tarafı korunaklı mı (değilse en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri var mı)?	×		
Rampanın genişliği düz rampalarda en az 90 cm'yi, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Rampa yüzeyi kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		×	
Rampa yüzeyi engellerden arındırılmış mı?		×	
2. RAMPA 3			
Merdiven veya basamakların yanında bütünleyici olarak rampalı yol var mı?	×		
Rampanın konumu kolay bir şekilde algılanabiliyor mu?	×		
Rampa en fazla %8 eğimi (10 m'den daha uzun rampalarda ise en fazla %6 eğimi) sağlıyor mu?		×	
Rampa amaca/ihtiyaca uyuyor mu?	×		
Geniş rampalarda ara trabzan bulunuyor mu?		×	
Rampa da her iki tarafı korunaklı mı (değilse en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri var mı)?	×		
Rampanın genişliği düz rampalarda en az 90 cm'yi, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Rampa yüzeyi kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		×	
Rampa yüzeyi engellerden arındırılmış mı?		×	

Çizelge Ek B.1. (Devam ediyor).

2. RAMPA 4			
Merdiven veya basamakların yanında bütünleyici olarak rampalı yol var mı?	✗		
Rampanın konumu kolay bir şekilde algılanabiliyor mu?	✗		
Rampa en fazla %8 eğimi (10 m'den daha uzun rampalarda ise en fazla %6 eğimi) sağlıyor mu?		✗	
Rampa amaca/ihtiyaca uyuyor mu?	✗		
Geniş rampalarda ara trabzan bulunuyor mu?		✗	
Rampa da her iki tarafı korunaklı mı (değilse en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri var mı)?	✗		
Rampanın genişliği düz rampalarda en az 90 cm'yi, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Rampa yüzeyi kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Rampa yüzeyi engellerden arındırılmış mı?		✗	
3. MERDİVEN 1			
Merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		✗	
Rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?	✗		
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			✗
3. MERDİVEN 2			
Merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		✗	
Rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?	✗		
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			✗

Çizelge Ek B.1. (Devam ediyor).

3. MERDİVEN 3			
Merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		×	
Rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; $2 \times \text{rıht yüksekliği} + 1 \times \text{Basamak genişliği} = 60 \text{ cm} - 64 \text{ cm}$ formülünü sağlıyor mu?	×		
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
3. MERDİVEN 4			
Merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		×	
Rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?	×		
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; $2 \times \text{rıht yüksekliği} + 1 \times \text{Basamak genişliği} = 60 \text{ cm} - 64 \text{ cm}$ formülünü sağlıyor mu?	×		
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
3. MERDİVEN 5			
Merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?		×	
Rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?		×	
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; $2 \times \text{rıht yüksekliği} + 1 \times \text{Basamak genişliği} = 60 \text{ cm} - 64 \text{ cm}$ formülünü sağlıyor mu?		×	
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?	×		
4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		×	
Tuvalete erişim kolay sağlanıyor mu?			×
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			×
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			×
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			×

Çizelge Ek B.1. (Devam ediyor).

5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		×	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			×
Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			×
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			×
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			×
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			×
Erişilebilir girişe 30 m uzaklıkta kadar 3.60 m genişliğinde iniş yeri bulunuyor mu?			×

Çizelge Ek B.2. Yemeniciler Arastası'nın erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MİNİMUM GEREKLİLİKLER	EVET	HAYIR	YOK
1. GÜZERGÂH			
Güzergâh engelsiz hale getirilmiş mi?		☒	
Güzergâh kolayca fark ediliyor mu?	☒		
Güzergâh genişliği en az 90 cm'yi sağlıyor mu?	☒		
Güzergâh yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		☒	
Güzergâhta altyapı galeri girişleri yer alıyorsa tehlikesiz hale getirilmiş mi?		☒	
Güzergâhta ızgara yer alıyorsa boşlukları dar ve 13 mm'den küçük mü?			☒
Güzergâh, bitkilendirilmiş alan, havuz ve diğer peyzaj elemanlarından bariyerler ile ayrılmış mı?			☒
Güzergâh yükseltilmiş ise kenarları korunaklı mı?			☒
Dinlenme donatıları düzenli aralıklarla bulunuyor mu?		☒	
Bankların ve oturma gruplarının yanında tekerlekli sandalye için 120 cm genişliğinde yer tanımlanmış mı?			☒
Bankların yüksekliği 45-50 cm'yi sağlıyor mu?			☒
Masaların üst noktası 90 cm'yi sağlıyor mu?			☒
Masada diz boşluklarının yüksekliği en az 70 cm, genişliği en az 85 cm ve derinliği en az 60 cm'yi sağlıyor mu?			☒
2. RAMPALAR			
Merdiven veya basamakların yanında bütünleyici olarak rampalı yol var mı?			☒
Rampanın konumu kolay bir şekilde algılanabiliyor mu?			☒
Rampa en fazla %8 eğimi (10 m'den daha uzun rampalarda ise en fazla %6 eğimi) sağlıyor mu?			☒
Rampa amaca/ihtiyaca uyuyor mu?			☒
Geniş rampalarda ara trabzan bulunuyor mu?			☒
Rampa da her iki tarafı korunaklı mı (değilse en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri var mı)?			☒

Çizelge Ek B.2. (Devam ediyor).

Rampanın genişliği düz rampalarda en az 90 cm'yi, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm'yi sağlıyor mu?			×
Rampa yüzeyi kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?			×
Rampa yüzeyi engellerden arındırılmış mı?			×
3. MERDİVENLER			
Merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?			×
Rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?			×
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?			×
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		×	
Tuvalete erişim kolay sağlanıyor mu?			×
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			×
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			×
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			×
5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		×	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			×
Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			×
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			×
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			×
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			×
Erişilebilir girişe 30 m uzaklıkta kadar 3.60 m genişliğinde iniş yeri bulunuyor mu?			×

Çizelge Ek B.3. Demirciler Çarşısı'nın erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MİNİMUM GEREKLİLİKLER	EVET	HAYIR	YOK
1. GÜZERGÂH			
Güzergâh engelsiz hale getirilmiş mi?		✗	
Güzergâh kolayca fark ediliyor mu?	✗		
Güzergâh genişliği en az 90 cm'yi sağlıyor mu?	✗		
Güzergâh yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		✗	
Güzergâhta altyapı galeri girişleri yer alıyorsa tehlikesiz hale getirilmiş mi?			✗
Güzergâhta ızgara yer alıyorsa boşlukları dar ve 13 mm'den küçük mü?			✗
Güzergâh, bitkilendirilmiş alan, havuz ve diğer peyzaj elemanlarından bariyerler ile ayrılmış mı?			✗
Güzergâh yükseltilmiş ise kenarları korunaklı mı?			✗
Dinlenme donatıları düzenli aralıklarla bulunuyor mu?		✗	
Bankların ve oturma gruplarının yanında tekerlekli sandalye için 120 cm genişliğinde yer tanımlanmış mı?			✗
Bankların yüksekliği 45-50 cm'yi sağlıyor mu?			✗
Masaların üst noktası 90 cm'yi sağlıyor mu?			✗
Masada diz boşluklarının yüksekliği en az 70 cm, genişliği en az 85 cm ve derinliği en az 60 cm'yi sağlıyor mu?			✗
2. RAMPALAR			
Merdiven veya basamakların yanında bütünleyici olarak rampalı yol var mı?			✗
Rampanın konumu kolay bir şekilde algılanabiliyor mu?			✗
Rampa en fazla %8 eğimi (10 m'den daha uzun rampalarda ise en fazla %6 eğimi) sağlıyor mu?			✗
Rampa amaca/ihtiyaca uyuyor mu?			✗
Geniş rampalarda ara trabzan bulunuyor mu?			✗
Rampa da her iki tarafı korunaklı mı (değilse en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri var mı)?			✗

Çizelge Ek B.3. (Devam ediyor).

Rampanın genişliği düz rampalarda en az 90 cm'yi, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm'yi sağlıyor mu?			×
Rampa yüzeyi kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?			×
Rampa yüzeyi engellerden arındırılmış mı?			×
3. MERDİVENLER			
Merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?			×
Rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?			×
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?			×
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		×	
Tuvalete erişim kolay sağlanıyor mu?			×
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			×
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			×
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			×
5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		×	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			×
Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			×
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			×
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			×
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			×
Erişilebilir girişe 30 m uzaklıkta kadar 3.60 m genişliğinde iniş yeri bulunuyor mu?			×

Çizelge Ek B.4. Güneş Saati'nin bulunduğu alanın erişilebilirliğini denetleme formu.

ERİŞİLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN MİNİMUM GEREKLİLİKLER.	EVET	HAYIR	YOK
1. GÜZERGÂH			
Güzergâh engelsiz hale getirilmiş mi?		☒	
Güzergâh kolayca fark ediliyor mu?	☒		
Güzergâh genişliği en az 90 cm'yi sağlıyor mu?		☒	
Güzergâh yüzeyi düz ve kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?		☒	
Güzergâhta altyapı galeri girişleri yer alıyorsa tehlikesiz hale getirilmiş mi?			☒
Güzergâhta ızgara yer alıyorsa boşlukları dar ve 13 mm'den küçük mü?			☒
Güzergâh, bitkilendirilmiş alan, havuz ve diğer peyzaj elemanlarından bariyerler ile ayrılmış mı?	☒		
Güzergâh yükseltilmiş ise kenarları korunaklı mı?		☒	
Dinlenme donatıları düzenli aralıklarla bulunuyor mu?	☒		
Bankların ve oturma gruplarının yanında tekerlekli sandalye için 120 cm genişliğinde yer tanımlanmış mı?		☒	
Bankların yüksekliği 45-50 cm'yi sağlıyor mu?	☒		
Masaların üst noktası 90 cm'yi sağlıyor mu?			☒
Masada diz boşluklarının yüksekliği en az 70 cm, genişliği en az 85 cm ve derinliği en az 60 cm'yi sağlıyor mu?			☒
2. RAMPALAR			
Merdiven veya basamakların yanında bütünleyici olarak rampalı yol var mı?			☒
Rampanın konumu kolay bir şekilde algılanabiliyor mu?			☒
Rampa en fazla %8 eğimi (10 m'den daha uzun rampalarda ise en fazla %6 eğimi) sağlıyor mu?			☒
Rampa amaca/ihtiyaca uyuyor mu?			☒
Geniş rampalarda ara trabzan bulunuyor mu?			☒
Rampa da her iki tarafı korunaklı mı (değilse en az 5 cm yükseklikteki koruma bordürleri var mı)?			☒

Çizelge Ek B.4. (Devam ediyor).

Rampanın genişliği düz rampalarda en az 90 cm'yi, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm'yi sağlıyor mu?			×
Rampa yüzeyi kaygan olmayan bir malzeme ile kaplı mı?			×
Rampa yüzeyi engellerden arındırılmış mı?			×
3. MERDİVENLER			
Merdivenin her iki tarafına küpeşte var mı?			×
Rıht yükseklikleri en fazla 15 cm'yi sağlıyor mu?			×
Merdiven basamaklarının derinlik ve yükseklik oranı; 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 60 cm - 64 cm formülünü sağlıyor mu?			×
Aşılacak iki kotun farkı 180 cm'den fazla ise merdivenler arasında 200 cm sahanlık var mı?			×
4. ENGELLİ TUVALETLERİ			
Binada engelli tuvaleti var mı?		×	
Tuvalete erişim kolay sağlanıyor mu?			×
Tuvalet içerisinde 150 cm çapında manevra alanı var mı?			×
Tuvalet kapısının net genişliği en az 85 cm'yi sağlıyor mu?			×
Tuvalet içindeki elemanlar erişilebilir mi?			×
5. TAŞIT PARK YERLERİ			
Engelliler için taşıt parkı var mı?		×	
Engelliler için park alanı sirkülasyon alanlarına yakın mı?			×
Engelliler için park alanı sayısı yeterli mi?			×
Engelli taşıt parkları taşıt yolu üzerinde 250 x 550 cm, taşıt yolu dışında 250 cm x 500 cm ölçülerini sağlıyor mu?			×
Engelliler için yeterli inme-binme yeri bulunuyor mu?			×
Kapalı park alanında erişilebilir asansör bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt park alanları bina girişlerine en fazla 50 m mesafede bulunuyor mu?			×
Engelli taşıt parkları uluslararası erişilebilirlik işaretleriyle işaretlenmiş mi?			×

EK AÇIKLAMALAR C.

**KİTAP KAPSAMINDA BELİRLENEN TURİZM YAPILARININ
İNCELENEN DURUMLARA UYGUNLUĞU**

Çizelge Ek C.1. Kitap kapsamında belirlenen turizm yapılarının incelenen durumlara uygunluğu.

İncelenen Durumlar	Cinci Hamı	Kent Tarihi Müzesi	Kaymakamlar Gezi ve Müze Evi	Tarihi Cezaevi	Saat Kulesi
Bina girişlerin erişilebilirliği	Uygun değil	Kısmen uygun	Uygun değil	Uygun değil	Uygun
Giriş güzergâhının malzemesi	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Giriş kapısının genişliği	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun
Giriş güzergâhının genişliği	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun
Giriş merdiveni boyutları	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	-
Giriş merdiveni sahanlıkları	Uygun	Uygun değil	-	Uygun	-
Giriş merdiveni elemanları	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	-
Yatay sirkülasyonun erişilebilirliği	Uygun	Uygun	Kısmen uygun	Kısmen uygun	Uygun
Yatay sirkülasyonun algılanması	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun
Koridor genişliği	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun
Manevra alanları	Uygun	Uygun	Kısmen uygun	Uygun	-
Koridor kapılarının özellikleri	Uygun	Uygun	Kısmen uygun	Uygun	-
Asansör mevcudiyeti	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Asansörlerin erişilebilirliği	-	-	-	-	-
Asansörlerin boyutları	-	-	-	-	-
Asansörlerin elemanları	-	-	-	-	-
Asansörlerin kapı özellikleri	-	-	-	-	-
Merdivenlerin boyutları	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	-	Uygun değil
Merdiven sahanlıkları	Uygun değil	Uygun	Uygun değil	-	Uygun değil
Merdiven elemanları	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	-	Uygun değil
Engelli tuvaleti mevcudiyeti	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Engelli tuvaleti erişilebilirliği	-	-	-	-	-
Tuvalet manevra alanları	-	-	-	-	-
Tuvalet kapısı genişliği	-	-	-	-	-
Tuvalet elemanları	-	-	-	-	-
Engelli taşıt parkı mevcudiyeti	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Park alanı sayısı	-	-	-	-	-
Park alanının boyutları	-	-	-	-	-
Park alanına erişilebilirlik	-	-	-	-	-

EK AÇIKLAMALAR D.

**KİTAP KAPSAMINDA BELİRLENEN TURİZM YAPILARININ
İNCELENEN DURUMLARA UYGUNLUĞU**

Çizelge Ek D.1. Kiap kapsamında belirlenen turizm alanlarının incelenen durumlara uygunluğu.

İncelenen Durumlar	Hıdırlık Tepesi	Yemeniciler Arastası	Demirciler Çarşısı	Güneş Saati
Giriş güzergâhının erişilebilirliği	Kısmen uygun	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Giriş güzergâhının algılanması	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun
Giriş güzergâhın malzemesi	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Güzergâh genişliği	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun değil
Güzergâhın engellerden arındırılması	Uygun	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Sokak mobilyalarının düzenlenmesi	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun
Sokak mobilyalarının ölçüleri	-	-	-	Kısmen uygun
Rampaların mevcudiyeti	Uygun	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Rampaların algılanabilmesi	Uygun	-	-	-
Rampa eğimleri	Uygun değil	-	-	-
Rampaların amacı	Uygun	-	-	-
Rampa elemanları	Uygun değil	-	-	-
Rampa genişliği	Uygun	-	-	-
Rampa yüzey malzemesi	Uygun değil	-	-	-
Merdivenlerin boyutları	Uygun	-	-	-
Merdiven sahanlıkları	-	-	-	-
Merdiven elemanları	Uygun değil	-	-	-
Engelli tuvaleti mevcudiyeti	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Engelli tuvaleti erişilebilirliği	-	-	-	-
Tuvalet manevra alanları	-	-	-	-
Tuvalet kapısı genişliği	-	-	-	-
Engelli taşıt parkı mevcudiyeti	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil	Uygun değil
Park alanı sayısı	-	-	-	-
Park alanının boyutları	-	-	-	-
Park alanına erişilebilirlik	-	-	-	-